श्री मान् देवेंद्रसूरि विरचित

श्री धर्म्मरत्न प्रकरण

(मूळ अने गुजराती भाषांतर)

तृतीय भाग.

प्रसिद्ध कर्ता

श्री लालन निकेतन

मढडा.

संवत १९८१ सने १९२५

श्री બહાદુરસિંહજી પ્રી પ્રેસ-પાલીતાણા.

किंमत रु. १-१२-०

विषयानुक्रमणिका.

श्रीमान् देवेंद्रसूरि विरचित,

श्री

धर्म रत्न प्रकरण.

भाग ३ जो.

सटीक

कीदृशः पुनर्भावसाधुर्भवतीति ?

उच्यते—

निर्वाणसाधकान्योगान्–यस्मात्साधयतेऽनिशं ।
समश्च सर्वभूतेषु–तस्मात्साधुरुदाहृतः ॥ १ ॥

શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરિ વિરચિત,

શ્રી ધર્મ રત્ન પ્રકરણ.

ત્રીજો ભાગ.

સટીક.

ભાવ સાધુ કેવો હોય ?

જવાબ.

જે નિરંતર નિર્વાણ સાધક યોગ [વ્યાપાર] સાધતો હોય, અને સર્વ ભૂતો [જીવો] ઉપર સમ (સરખી નજર રાખનાર) હોય, તે સાધુ કહેવાય છે

क्षांत्यादिगुणसंपन्नो–मैत्र्यादिगुणभूषितः ।
अप्रमादी सदाचारे–भावसाधुः प्रकीर्तितः ॥ २ ॥
इति
कथं पुनश्छद्मस्थैरय ज्ञायते ?
लिंगै
कानि पुनस्तानीत्याह.

[मूलं]

एयस्स उ लिंगाइ–सयला मग्गाणुसारिणी किरिया[1] ।
सद्धा पवरा धम्मे[2]–पन्नवणिज्जत्त मुजुभावा[3] ॥ ७८ ॥
किरियासु अप्पमाओ[4]–आरंभो सक्कणिज्जणुट्ठाणे[5] ।
गुरुओ गुणाणुराओ[6]–गुरुआणाराहण परमं[7] ॥ ७९ ॥

શાતિ વગેરે ગુણોથી યુક્ત હોય, મૈત્રિ વગેરે ગુણોથી ભૂષિત હોય, અને સદાચારમા અપ્રમત્ત હોય, તે ભાવ સાધુ કહેલો છે

આ ભાવ સાધુ છે, એમ છદ્મસ્થો કેમ જાણી શકે ?

લિંગોવડે કરીને

તે લિંગો કયા ? તે કહે છે —

મૂળનો અર્થ

એના લિંગ આ છે.—બધી ક્રિયા માર્ગાનુસારિણી, ધર્મમા ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધા, સરળ ભાવ હોવાથી પ્રજ્ઞાપનીયપણુ, ક્રિયામા અપ્રમાદ, શક્યાનુષ્ઠાનનોજ પ્રારંભ, ભારે ગુણાનુરાગ, અને ગુરૂની આજ્ઞાનુ પૂર્ણપણે આરાધન, એ સાત લિંગ છે ૭૮–૭૯

द्वारगाथाद्वयं

(टीका)

एतस्य पुनर्भावसाधोर्लिंगानि चिह्नानि—सकला समस्ता मार्गानुसारिणी मोक्षाध्वानुपातिनी क्रिया प्रत्युपेक्षणादिका चेष्टा [१] तथा, श्रद्धा करणेच्छा प्रवरा प्रधाना धर्मे संयमविषये (२) तथा प्रज्ञापनीयत्वमसदभिनिवेशत्यागित्वमृजुभावादकौटिल्येन (३) तथा क्रियासुविहितानुष्ठानेऽप्रमादोऽशैथिल्य [४] तथा आरंभः प्रवृत्तिः शकनीये शक्त्यनुरूपेऽनुष्ठाने तपश्चरणादौ [५] तथा गुरुर्महान् गुणानुरागो गुणपक्षपातः (६) तथा गुर्वाज्ञाराधनं धर्माचार्यादेशवर्तित्व परम सर्वगुणप्रधान [७] मिति सप्त लक्षणानि भावसाधोरिति द्वारगाथासमासार्थो–व्यासार्थं तु सूत्रकारः स्वयमेवाह:—

આ બે દ્વાર ગાથા છે.

ટીકાનો અર્થ.

એની વ્યાખ્યા.—એ ભાવ સાધુના લિંગ-ચિન્હ આ છે —સકળ–સમસ્ત માર્ગાનુસારિણી એટલે મોક્ષના માર્ગને અનુસરતી પ્રત્યુપેક્ષણાદિક ક્રિયા, તથા ધર્મ એટલે સંયમના વિષે પ્રવર શ્રદ્ધા એટલે કરવાની ઇચ્છા, તથા ઋજુ ભાવથી એટલે અકુટિલપણાથી પ્રજ્ઞાપનીયપણું, એટલે ખોટા ખોટા અભિનિવેશનો ત્યાગ, તથા ક્રિયા એટલે વિહિત કરેલા અનુષ્ઠાનમાં અપ્રમાદ એટલે અશિથિલપણું, તથા શક્ય એટલે શક્તિ મુજબના તપશ્ચરણાદિક અનુષ્ઠાનમાં આરંભ એટલે પ્રવૃત્તિ, તથા મોટો ગુણાનુરાગ એટલે ગુણ પક્ષપાત, તથા ગુર્વાજ્ઞારાધન એટલે ધર્માચાર્યના આદેશ પ્રમાણે વર્તન, એ સર્વ ગુણમાં પ્રધાન, એમ ભાવ સાધુના સાત લક્ષણ છે આ દ્વાર ગાથાઓનો સંક્ષેપાર્થ છે વિસ્તારે અર્થ તો સૂત્રકાર પોતેજ કહે છે—

॥ मूलं ॥

मग्गो आगमनीई–अह्वा संविग्गबहुजणाइन्न, ।
उभयाणुसारिणी जा–सा मग्गणुसारिणा किरिया ॥ ८० ॥

[टीका]

मृग्यतेन्विष्यतेभिमतस्थानावाप्तये पुरुषैर्यः स मार्ग'–सच द्रव्यभावभेदाद्द्वेधा,—द्रव्यमार्गो ग्रामादे, भावमार्गो मुक्तिपुरस्यास्य सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपः क्षायोपशमिकभावरूपो वा—तेनेहाधिकार'— स पुनः कारणे कार्योपचारादागमनीतिसिद्धांतभणिताचारः, अथवा संविग्नबहुजनाचीर्णमिति द्विरूपोऽवगतव्य इति

तत्रागमो वीतरागवचन—

મૂળનો અર્થ

માર્ગ તે આગમ નીતિ, અથવાસંવિગ્ન બહુ જને આચરેલુ તે. એ બેને અનુસરતી જે ક્રિયા, તે માર્ગાનુસારિણી છે. (૮૦)

ટીકાનો અર્થ.

ઇચ્છિત સ્થાને પહોચવા માટે જેને માગીએ–શોધીએ તે માર્ગ તે દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદથી બે પ્રકારે છે ત્યા દ્રવ્ય માર્ગ તે ગ્રામાદિકનો જાણવો અને ભાવ માર્ગ તે મુક્તિપુરનો માર્ગ તે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ, અથવા ક્ષાયોપશમિક ભાવરૂપ છે તે ભાવ માર્ગજ અહીં લેવાનો છે એ માર્ગ તે કારણમાં કાર્યનો ઉપચાર કરતા આગમ નીતિ એટલે સિદ્ધાંતમા કહેલો આચાર જાણવો, અથવા ઘણા સંવિગ્ન પુરૂષોએ મળીને આચરેલ આચાર એમ બે રૂપનો માર્ગ છે

उक्तंच,

आगमो ह्याप्तवचन—माप्तं दोषक्षयाद् विदुः
वीतरागो नृतं वाक्यं—न ब्रूयाद्धेत्वसंभवात्
तस्य नीतिरुत्सर्गापवादरूपः शुद्धसंयमोपायः समार्गः—

उक्तंच,

यस्मात् प्रवर्त्तक भुवि–निवर्त्तक चांतरात्मनो वचनं।
धर्मश्चैतत्संस्थो–मौनींद्रं तदिह न. परम ॥ १ ॥
अस्मिन् हृदयस्थे सति–हृदयस्थस्तत्त्वतो मुनींद्र इति।
हृदयस्थिते च तस्मिन्–नियमात्सर्वार्थसंसिद्धिः [इति]

तथा संविग्ना मोक्षाभिलाषिणो ये बहवो जना अर्थाद्गीतार्था–इतरेषां संवेगायोगा—त्तैर्यदाचीर्णमनुष्ठितं क्रियारूपं—इहचाऽसंविग्नानां बहूनामप्यप्रमाणतां दर्शयति—व्यवहार.,

---

ત્યાં આગમ એટલે વીતરાગનું વચન જે માટે કહેલું છે કે, આગમ તે આપ્ત વચન છે જેના દોષ ક્ષય થયા હોય, તે આપ્ત છે કેમકે જે વીતરાગ હોય, તે જૂઠું નજ બોલે કેમકે તેમ કરવાનું તેને કંઈ કારણ રહેલું નથી.

તેની નીતિ એટલે ઉત્સર્ગાપવાદરૂપ શુદ્ધ સંયમ પાળવાનો ઉપાય તે માર્ગ જે માટે કહેલું છે કે, જેનામાં અંતરાત્માનું વચનજ પ્રવર્તક અને નિવર્તક છે, અને ધર્મ પણ એના આધારે છે, માટે અમોને તે મુનીંદ્ર પ્રવચનજ પરમ પ્રમાણ છે ૧

અને એ પ્રવચન હૃદયમાં હોય, તો પરમાર્થે મુનીંદ્રજ હૃદયસ્થ ગણાય, અને તે હૃદયસ્થ હોય, તો નિયમે સકળ અર્થની સિદ્ધિ થાય છે

વળી સંવિગ્ન એટલે મોક્ષના અભિલાષી જે ઘણા જન અર્થાત્ ગીતાર્થ પુરૂષો—કારણ કે બીજાઓને સંવેગ ન હોય—તેમણે જે ક્રિયા આચરી તે પણ માર્ગ છે, આમ કહેવાથી અસંવિગ્ન ઘણા હોય, તોપણ તેમની અપ્રમાણતા જણાવી જે માટે વ્યવહાર

ज जीय मसोहिकर–पासत्यपमत्तसजयाईहिं–
वहुएहिवि आयरिय–न पमाण सुद्धचरणाण (ति)

वहुजनगहण सविग्नोप्येकोनाभोगानवबोधादिभिवितथमप्याचरे—चतः सोपि न प्रमाणमित्यतः सविग्नबहुजनाचरित मार्गइ–त्यतएवाह–उभयानुसारिणीयागमाराधया सविग्नव्यवहाररूपा सा मार्गानुसारिणी क्रियेति.

आह—आगमएवमार्गो वक्तु युक्तो,—वहुजनाचीर्णस्य पुनर्मार्गीकरणमयुक्त—शास्त्रांतरविरोधा—दागमस्य चाप्रामाण्यापत्ते.

तथाहि—

वहुजणपवित्तिमित्त–इच्छतेहि इह लोइओ चेव।
धम्मो न उज्झियव्वो—जेण तहिं वहुजणपवित्ती ॥ १ ॥

सूत्रना भाष्यमा कहेलु छे, के जे जीत अशुद्धिकारक अने पार्श्वस्थ प्रमादी सयतोए आचरेलु होय, ते ऋणाए आचर्यु होय तोपण शुद्ध चारित्रवाळाने अप्रमाण छे

बहु जन एटला माटे कह्या के, एकाद सविग्न वखते अनाभोग, अने अनव बोध वगेरेथी वितथ (खोटु) पण आचरे, माटे ते एकनो प्रमाण न गणाय एटला माटे सविग्न बहु जनाचरित होय, ते माग छे एटला माटे कहे छे के, उभयानुसारिणी अर्थात् आगमनी अबाधाए सविग्नोए आचरती जे क्रिया ते मार्गानुसारिणी क्रिया छे

[पूर्व पक्ष]

आगमनेज माग कहेवो युक्त छे बाकी बहु जनाचीर्णने माग ठेरववो अयुक्त छे केमके ते शास्त्रातर साथे विरोध पडे छे तथा आगम अप्रमाणभूत थइ पडे छे

ते ए रीते के, जो बहु जन प्रवृत्ति मात्रनेज कबुल राखीए, तो लौकिक धर्म छोडवा योग्य नहि थशे केमके तेमा घणा जण प्रवर्ते छे, माटे जे आज्ञाने अनुसरतु

ता आणाणुगयं ज—तचेव वुहेण इहा कायव्व।
किमिह वहुणा जणेण—हदि न सेयत्थिणो बहुया ॥ २ ॥

तथा.

जिट्ठपि विज्जमाणे–उचिए अणुजिट्ठ पूयण मजुत्त,
लोयाहरणपि तहा–पयडे भयवतवयणमि
आगमस्तु केवलिनापिनाप्रमाणीक्रियते, यतः–
आहासुओवउत्तो–सुयनाणी जइविगिण्हइ असुद्ध,
त केवलीवि भुजइ–अपमाण सुय भवे इहरा.
किंच, आगमे सत्यप्याचरितस्य प्रमाणीकरणे तस्य लघुतास्फुटैवेति.

नैतदेव

अस्य सूत्रस्य शास्त्रांतराणा च विषयविभागापरिज्ञानात्

હોય, તેજ સમજુ પુરૂષે કરવુ બહુ જનનુ શુ કામ છે બહોળા કઇ કલ્યાણાર્થી હોતા નથી ૧–૨

વળી જ્યા લગણુ ઉચિત જ્યેષ્ટ વિદ્યમાન હોય, ત્યા સુધી અનુજ્યેષ્ટને પૂજવુ, એ અયુક્ત ગણાય, તેમ ભગવાનનુ પ્રગટ વચન મળી આવે, ત્યા સુધી લૌકિક ઉદાહરણ આપવુ એ પણ અયુક્તજ છે

અને આગમને તો કેવળી પણ અપ્રમાણ કરતા નથી જે માટે કહેવાય છે કે—

શ્રુતના અનુસારે ઉપયોગવત રહીને શ્રુતજ્ઞાની જે અશુદ્ધ આહાર લઇ આવે તો, તેને કેવળી પણ ખાય છે અન્યથા આગમ અપ્રમાણ થઇ પડે છે

વળી આગમ કાયમ છતા, પણ આ ચરિતને પ્રમાણ કરીએ તો, આગમની ખુલ્લી રીતેજ લઘુતા થાય છે

ઉત્તર.

એ વાત એમ નથી કેમકે એ સૂત્ર અને શાસ્ત્રાન્તરના વિષય વિભાગ તમે સમજેલા નથી

तथाहि.

इहसूत्रे संविग्नगीतार्था आगमनिरपेक्षनाचरति, किंतर्हि—

दोसा जेण निरुज्झंति–जेण खिज्जंति पुव्वकम्माई ।

सो सो मुक्खोवाओ–रोगावत्थासु समण व—

इत्याद्यागमवचनमनुस्मरतो द्रव्यक्षेत्रकालभावपुरुषाद्यौचित्यमालोच्य संयमवृद्धिकार्येव किंचिदाचरति—तच्चान्येपि संविग्नगीतार्था' प्रमाणयतीति स मार्गोभिधीयते

भवदुच्चारितशास्त्रांतराणि पुनरसंविग्नगीतार्थलोकमसमंजसमवृत्त माश्रित्य प्रवृत्तानि तत कथ तै' सह विरोधसभवः

तथागमस्यापि नाप्रमाणतापात्ति, रपितु सुष्ठुतर प्रतिष्ठा—

यस्मादागमेप्यागमश्रुताज्ञाधारणाजीतभेदात् पचधा व्यवहारः प्ररूप्यते—

વિષય વિભાગ એમ છે કે આ સૂત્રમા એમ કહેવાનુ છે કે, સવિગ્ન ગીતાર્થ આગમથી નિરપેક્ષ આચરતા નથી કિંતુ ' જેનાવડે દોષ અટકાવાય, અને પૂર્વના કર્મ ક્ષય થાય તે તે મોક્ષનો ઉપાય છે દાખલા તરીકે શમન [ઔષધ] રોગની અવસ્થા પ્રમાણે જુદા જુદા અપાય છે " આ વગેરે આગમ વચન યાદ કરીને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, તથા પુરૂષાદિકની યોગ્યતા વિચારીને સયમની વૃદ્ધિ કરનારૂજ જે હોય, તે આચરે છે, અને તેને બીજા સવિગ્ન ગીતાર્થો પ્રમાણ કરે છે, તે માર્ગ કહેવાય

તમે ઉચ્ચારેલા શાસ્ત્રના પ્રમાણો તો અસવિગ્ન અને અગીતાર્થ લોકો જે કઇ અસમંજસ આચરે છે તેને આશ્રીને કહેલા છે, માટે તેમની સાથે શો વિરોધ સભવે ?

વળી એ રીતે આગમ અપ્રમાણ થતો નથી, પણ ઉલટી તેની મજબુત સ્થાપના થાય છે

જે માટે આગમમા પણ આગમ શ્રુત આજ્ઞા, ધારણા અને જીતના ભેદથી પાચ પ્રકારે વ્યવહાર પ્રરૂપેલા છે જે માટે શ્રી સ્થાનાગમા કહ્યુ છે કે—

यत उक्त श्रीस्थानागे,—

पंचविहे ववहारे पन्नते, तजहा—आगमववहारे[1], सुयववहारे[2], आणाववहारे[3], धारणाववहारे[4], जीयववहारे[5]

जीताचरितयोऽप्यानर्थांतरत्वादाचरितस्य प्रमाणत्वे सुतरामागमस्य प्रतिष्ठासिद्धिः

तस्मादागमाविरुद्धमाचरित प्रमाणमिति स्थित—अतएवेदमाह,—

[मूलं]

अन्नह भणियंपि सुए–किंची कालाइकारणाविक्खं,—
आइन्न मन्नहच्चिय–दीसइ संविग्गगीएहिं ॥ ८१ ॥

(टीका)

अन्यथा प्रकारांतरेण भणितमप्युक्तमपि श्रुते पारगतगदितागमे किंचिद्वस्तु कालादिकारणापेक्ष दुःषमादिस्वरूपालोचनपूर्वकमाचीर्णं व्य-

વ્યવહાર પાંચ છે — આગમ વ્યવહાર, શ્રુત વ્યવહાર, આજ્ઞા વ્યવહાર, ધારણા વ્યવહાર અને જીત હવે જીત અને આચરિત એ એકજ છે, માટે આચરિતને પ્રમાણ કરતાં આગમ પ્રમાણજ થયો, માટે આગમથી અવિરૂદ્ધ આચરિત હોય, તે પ્રમાણ છે, એ નક્કી થયું, એથીજ કહે છે કે —

મૂળનો અર્થ.

શ્રુતમાં અન્યથા કહેલું છતાં કાળાદિક કારણની અપેક્ષાથી સંવિગ્ન ગીતાર્થોએ કાંઈક અન્યથાજ આચરેલું દીસે છે. (૮૧)

ટીકાનો અર્થ

શ્રુત એટલે સર્વજ્ઞ પ્રણીત આગમ, તેમાં અન્યથા એટલે બીજા પ્રકારે કહેલી કાંઇ

बहुतमन्यथैव-चियशब्दस्यावधारणार्थत्वाद्-दृश्यते साक्षादुपलभ्यते संविग्नगीतार्थैरुक्तस्वरूपैरिति

कितदित्याह

॥ मूलं ॥

कप्पाणं पावरण—अग्गोयरचाउ झोलियाभिक्खा, ।
ओवग्गहियकडाहय-तुंबयमुहदाणदोराइं ॥ ८२ ॥

(टीका)

कल्पानामात्मप्रमाणायामसार्द्धद्विहस्तविस्तराणामागमप्रतीतानां प्रावरण परितोवेष्टन प्रतीतमेव-तेहि किल कारणव्यतिरेकेण भिक्षाचर्यादौ गच्छता सद्वृताः स्कंधत एव वोढव्या इत्यागमाचारः-सम्प्रति प्राव्रियते,-

---

બાબત, કાળાદિક કારણુની અપેક્ષાએ એટલે દુષમ કાળ વગેરેનુ સ્વરૂપ વિચારીને સંવિગ્ન ગીતાર્થોએ જુદીજ રીતે આચરેલી પ્રત્યક્ષ દેખાય છે

તે બાબતો કઇ કઇ છે તે કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

કલ્પોનુ પ્રાવરણ, અગ્રાવતારનો ત્યાગ, ઝોળીવડે ભિક્ષા, અને કટાહક, તુંબક મુખદાન, દોરૂ ઔપગ્રહિક ઉપકરણો [૮૨]

ટીકાનો અર્થ.

કલ્પો એટલે સાડા ત્રણ હાથ લાંબા અને અઢી હાથ પહોળા આગમમા જણા વેલા વસ્ત્રોનુ પ્રાવરણ એટલે ચોમેર વીંટાળાને પેહેરવુ આગમમા એમ કહેલુ છે કે, કારણ યોગે ગોચરીએ જતા તે વસ્ત્રો વીંટળાજ ખાંધે રાખવાં, પણ હમણા તેઓ પહેરાય છે

अगोयर त्ति अग्रावतारः परिधानविशेषः साधुजनप्रतीतस्तस्य त्यागः कटीपट्टकस्यान्यथाकरण,—

तथा झोलिका ग्रथिद्वयनियन्त्रितपात्रवधरूपा तया भिक्षा—आगमेहि पात्रवधांचलद्वय मुष्ट्या ध्रियते कूर्परसमीपगमेव बध्यते इति व्यवस्था,–

तथौपग्रहिककटाहकतुबकमुखदानदवरकादयः सुविदिता एव, साधूनामाचरिताः सप्रतीति गम्यते.

तया

(मूलं)

सिक्किगनिक्खिवणाई–पज्जोसवणाइतिहिपरावत्तो ।
भोयणविहिअन्नत्त–एमाइ विविह मन्नपि ॥ ८३ ॥

અગ્રાવતાર એટલે એક જાતનુ નીચે પહેરવાનુ વસ્ત્ર, કે જે સાધુ જનમા પ્રસિદ્ધ છે, તેનો ત્યાગ અર્થાત્ ચોળપટ્ટા માટે કરવામાં આવેલો ફેરફાર, તથા ઝોળી એટલે બે ગાંઠ નાખીને પાત્રા બાંધવા તે, તેનાવડે ભિક્ષા આગમમા પાત્ર બધના બે છેડા મૂઠે પકડવાના તથા એકાણીની પાસે બાધવાના કહેલ છે, તથા ઓપગ્રહિક ઉપકરણ રાખવા જેવાં કે, કટાહક, તુબડાનું ઢાંકણુ, તથા દોરા વગેરે એ બધા પાધરાજ છે એ બધા હમણા સાધુઓના આચરિત છે

વળી,

મૂળનો અર્થ

સીકામાં પાત્ર નિક્ષેપ કરવો વગેરે, પર્યુષણાદિક તિથિઓનો ફેરફાર, ભોજન વિધિનો ફેરફાર, એ વગેરે બીજી ઘણી બાબતો [આચરિત થએલી છે.] [૮૩]

(टीका)

सिक्किको दवरकरचितो भाजनाधारविशेष' तत्र निक्षेपण वचनमर्थात् पानाणामादिशब्दाद्युक्तिलेपेन पात्रलेपनादि,—

तथा पर्युषणादितिथिपरावर्त्तः पर्युषणा सावत्सरिकमादिशब्दाचातुर्मासकपरिग्रह—स्तयोस्थितिपरावर्त्तस्तिथ्यतरकरण—मुमर्तीतमेतत्, तथा भोजनविधेरन्यत्व यतिजनप्रसिद्धमेव,—एमाइ त्ति प्राकृतशैल्यवशब्दे वकारलोप—स्तत एवमादिग्रहणेन पड्जीवनिकायामप्यधीताया शिष्य उत्थाप्य इत्यादि गीतार्थानुमत विविधमन्यदप्याचरित प्रमाणभूतमस्ती त्यवगतव्य

तथाच व्यवहारभाष्य—

सत्थपरिन्ना छक्काय-सजमो पिंड उत्तरज्झाए,
रुक्खे वसहे गोत्ते-जोहे सोहीय पुक्खरिणी ॥ १ ॥

ટીકાનો અર્થ

સીકો એટલે દોરાનો બનાવેલો ભાજનનો આધાર તેમા નિક્ષેપણ કરવુ અથાત્ પાત્રા બાધી રાખવા આદિ શબ્દથી યુકિત લેપથી [હમણાંના ગોઠવેલા લેપથી] પાત્રા લીંપના વગેરે, તથા પર્યુષણાદિ તિથિ પરાવત્ત —ત્યાં પયુષણા એટલે સવચ્છરી પર્વ અને આદિ શબ્દથી ચાતુર્માસક લેવુ તે બેનો તિથિ પરાવત્ત એટલે તિથિ ફેર કે જે પાધરોજ છે તે તથા ભોજન વિધિનુ અન્યત્વ (ફેરફાર) કે જે પણ યતિ જનમા પ્રસિદ્ધજ છે તે એ વગેરે એટલે કે છજ્જીવણી અધ્યયન શીખી રહેતા, પણ શિષ્યને વડી દીક્ષા આપવી વગેરે ગીતાર્થોએ કબુલ રાખેલી બીજી વિવિધ આચરણાઓ પ્રમાણભૂતજ છે, એમ સમજવુ

જે માટે વ્યવહારના ભાષ્યમા કહેલુ છે કે શસ્ત્ર પરિજ્ઞાના બદલે છકાય સજમ, પિંડૈષણાના બદલે ઉત્તરાધ્યયન, તથા વૃક્ષ—વૃષભ—ગોપ—યોધ—શોધિ અને પુષ્કરિણીના દૃષ્ટાત આપ્યા છે આ ગાથાનો ટુકામા અર્થ આ પ્રમાણે છે—

अस्या अयमर्थलेशः

शस्त्रपरिज्ञाध्ययने सूत्रतोर्थतश्चावगते भिक्षुरुत्थापनीय इत्यमभेयप्रभावपारमेश्वरप्रवचनमुद्रा,–जीतं पुनः षट्कायसंयमो–दशवैकालिकचतुर्थाध्ययने षड्जीवनिकाख्ये ज्ञाते भिक्षुरुत्थाप्यत इति.

तथा पिंडैषणायां पठितायामुत्तराध्ययनान्यधीयंते स्म,–संप्रति तान्यधीत्याचार उद्दिश्यते

पूर्वं कल्पपादपालोकस्य शरीरस्थितिहेतवोऽभूव,–न्निदानीं सहकारकरीरादिभिर्व्यवहारः

तथा वृषभा पूर्वं मतुलबला धवलवृषभा बभूवुः,—संप्रति धूसैरपि लोको व्यवहरति.

तथा गोपाः कर्षकाश्चक्रवर्त्तिगृहपतिरत्नवत् तद्दिनएव धान्यनिष्पादका आसन्,–संप्रति तादृगभावेपीतरकर्षकैर्लोको निर्वहति.

શસ્ત્ર પરિજ્ઞા, અધ્યયન, સૂત્ર, અને અર્થથી જાણ્યા બાદ ભિક્ષુને વડી દીક્ષા આપવી, એમ મહા પ્રભાવવાળા જિન પ્રવચનની મર્યાદા હતી તે બદલે જીત એવું ચાને છે કે, ષટ્કાયનો સંયમ અર્થાત્ દશ વૈકાલિકનું છજ્જીવણિયા નામે ચોથું અધ્યયન જાણી લેના ભિક્ષુને વડી દીક્ષા આપવી

વળી પિંડૈષણા અધ્યયન શીખ્યાં બાદ ઉત્તરાધ્યયન શીખાતું, તે બદલે હમણા ઉત્તરાધ્યયન શીખીને પિંડૈષણા શીખાય છે

પૂર્વે કલ્પવૃક્ષો લોકના શરીરનો ટકાવ કરતા હતા, હાલ આંબા અને કેરડાથી પણ કામ ચાલે છે વળી પૂર્વે બળદો બહુ બળવાન્ અને ધોળા હતા, ત્યારે હાલમા ભાખરા બળદોથી પણ લોકો કામ ચલાવી લીએ છે તથા ગોપ એટલે ખેડુતો પૂર્વે ચક્રવર્તિના ગૃહપતિ રત્નની માફક તેજ દિને ધાન્ય પેદા કરી શકતા ત્યારે હાલ તેવા નહિ છતા સાધારણ ખેડુતોથી પણ લોકો નભાવી લીએ છે, વળી પૂર્વે સહસ્ર યોદ્ધી [એકી વેળાએ

तथा पूर्वं योधा सहस्रयोधादयः समभवन्,—समत्यल्पबलपराक्रमै रपि राजानः शत्रूनाक्रम्य राज्यमनुपालयति

तद्वत् साधवोपि जीतव्यवहारेणापि सयममाराधयतीत्युपनय'

तथा शोधिः प्रायश्चित्त,—पाण्मासिक्यामप्यापत्तौ जीतव्यवहारे द्वादशकेन निरूपितमिति॰

पुष्करिण्योपि प्राक्तनीभ्यो हीना अपि लोकोपकारिण्यएवे ति-दा॰ र्ष्टांतिकयोजना पूर्ववत्॰

एव मनेकधा जीतमुपलभ्यत इति अथवा किंबहुना,

॥ मूलं ॥

ज सव्वहा न सुत्ते-पडिसिद्ध नेय जीववहहेउ,

त सव्वपि पमाण-चारित्तधणाण भणिय च ॥ ८४ ॥

હજાર માણસની સાથે લડનારા] યોદ્ધા હતા, ત્યારે હાલ થોડા બળ પરાક્રમવાળા યોદ્ધાઓથી પણ રાજાઓ શત્રુઓને જીતી રાજ્ય પાળે છે

એ રીતે સાધુઓ પણ જીત વ્યવહારથી પણ સયમને આરાધી શકે છે એ ઉપ રના દૃષ્ટાંતોનો ઉપનય છે

વળી શોધિ એટલે પ્રાયશ્ચિત પૂર્વ છમાસીનુ આવતું તે હેમણે જીત વ્યવહારમા બારસ [પાચ ઉપવાસ]નુ કહ્યુ છે

હાલની વાવડીઓ પણ પ્રથમની કરતા હલકી છતા લોકોને કામ આવે છે દૃષ્ટા પણ પૂર્વની માફક દાર્ષ્ટાંતિક જોડી લેવુ

એમ અનેક પ્રકારે જીત દેખાય છે—ઝાઝુ શુ કહીએ ? ટુકામા

મૂળનો અર્થ.

જે સૂત્રમા સર્વથા નિષેધ્યુ ન હોય, અને જીવવધનો હેતુ ન હોય, તે સર્વ ચારિત્રવતોને પ્રમાણ છે. જે માટે કહેલુ છે કેઃ—(૮૪)

टीका.

यत्तु सर्वथा सर्वप्रकारैर्नैव सूत्रे सिद्धांते प्रतिषिद्ध निवारित-सुरतासेवनवत्,

उक्तंच

नय किंचि अणुन्नाय-पडिसिद्धवावि जिणवरिंदेहिं,
मोत्तुं मेहुणभाव-न त विणरागदोसेहिं [ति]

नापि जीववधहेतु-राधाकर्मग्रहणवत्, तदनुष्ठान सर्वमपि प्रमाण-चारित्रमेव धन येषा तेषां चारित्रधनाना चारित्रिणामागमानुज्ञातत्वाद्, भणितमुक्तच पूर्वाचार्यैरिति.

यद्भणित तदेवाह.

ટીકાનો અર્થ.

જે સર્વથા સર્વ પ્રકારે સૂત્રમા— સિદ્ધાતમા પ્રતિષિદ્ધ એટને નિવારિત કર્યું (હોય મૈથુન સેવવાની માફક

જે માટે કહેલું છે કે —

જિનેશ્વરે એકાને કઇ અનુજ્ઞાત નથી કર્યું, તેમ મૈથુન છોડીને એમતે કઇ પ્રતિષિદ્ધ પણ નથી કર્યું કારણ કે, મૈથુન તો રાગ દ્વેષ વિના થઇ શકેજ નહિ તેથી તેને એકાને નિષેધ્યુ છે

વળી જે આધાકર્મ લેવા માફક જીવવધનું કારણ પણ નહિ હોય, તેવુ સર્વે અનુષ્ઠાન ચારિત્રને ધન ગણનારા ચારિત્રિયા સાધુઓને પ્રમાણ છે કેમકે તે રીતે આગમની અનુજ્ઞા છે, જે માટે પૂર્વાચાર્યોએ કહેલું પણ છે

જે કહેલુ છે, તે બતાવે છે —

॥ मूलं ॥

अवलंबिउण कज्जं-जंकिंपि समायरंति गीयत्था।
थोवावराहबहुगुण-सव्वेसिं तं पमाणं तु ॥ ८५ ॥

(टीका)

अवलम्ब्याश्रित्य कार्यं संयमोपकारि यत्किमपि समाचरन्ति संगत सिद्धातानुयाय्याचरन्त्यासेवन्ते गीतार्था विदितागमतत्वास्तोकापराध मल्पदोष-नि:कारणपरिभोगत्वेन प्रायश्चित्तावत्ते.-बहुगुण गुरुग्लानबाल-वृद्धक्षपनकादीनामुपष्टंभेन बहूपकार-मात्रकादिपरिभोगवत्, सर्वेषामपि चारित्रिणां तत् प्रमाणमेव-तु शब्दस्यैवकारार्थत्वा, दार्यरक्षितसूरिसमाचरित दुर्बलिकापुष्पमित्रस्येव

મૂળનો અર્થ

કાર્યને અવલંબીને ગીતાર્થો જે કંઇ થોડા અપરાધ અને બહુ ગુણવાળુ કામ આચરે તે સર્વેને પ્રમાણ રહે છે [૮૫]

ટીકાનો અર્થ.

સંયમોપકારી કામને આસરીને આગમના જાણ પુરૂષો જે કંઇ સમાચરે છે, એટલે સિદ્ધાંતના અનુસારે સંગતપણે આસેવે છે, તે કેવું કે સ્તોકાપરાધ એટલે જેને સેવતા અલ્પ દોષ લાગે એવું કેમકે નિ:કારણે સેવે તો પ્રાયશ્ચિતજ આવે વળી બહુ ગુણ એટલે ગુરૂ ગ્લાન, બાળ વૃદ્ધ ક્ષપણક, વગેરાને ટેકો આપનાર હોવાથી વધારે ફાયદાવાળુ હોય જેમકે માત્રકનો પરિભોગ (વપરાશ) તે સર્વે ચારિત્રવંતોને પ્રમાણજ રહે છે, આર્યરક્ષિતસૂરિએ જે આચર્યું તે દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રે કબુલ રાખ્યું, તે મારક

तथाहि.

इह दसपुरनयरे सोम-देववरविप्प वंसनहतरणी । अक्खुद्दरुद्दसो-मा-तणुसरसीरायहंससमो ॥ १ ॥ पाडलिपुरा चउद्दस-विज्जाठाणाणि पढिय संपत्तो । तुट्ठेण निवेण पुरे-पवेसिओ गुरुविभूईए ॥ २ ॥ आ-णंदियनयरजणो-जणणीवयणेण दिट्ठिवायसुय । पढिउं सिरितोसलिपुत्त-सूरिपासंमि पव्वइओ ॥ ३ ॥ सिरिवइरसामि गणहर-पयमूले गहियसड्ढ-नवपुव्वो । दिक्खिय लहुबंधवफग्गु-रक्खियजणणिप्पमुहलोओ ॥ ४ ॥ बहुविहउवायगाहियचरित्तपिउमुणिविदिन्नकडिदोरो । सिरिअज्जरक्खियप-हू-अहेसि सूरी जुगप्पवरो ॥ ५ ॥

तस्स त्थि तिन्नि सीसा-विणीयविणया विसिट्ठलद्धिजुया । घय-वत्थपूसमित्ता-दुब्बलियापुस्समित्तो य ॥ ६ ॥ तस्स घयपूसमित्तस्स-अत्थि लद्धी इमा कयचमक्का । दव्वे घय माणेय खित्ते उज्जेणि नय-

---

આર્યરક્ષિતસૂરિ અને દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રની કથા આ છે.

ઇહાં દશપુર નગરમાં સોમદેવ બ્રાહ્મણના વંશમાં સૂર્ય સમાન અને ગંભીર બુદ્ધિવાળી રુદ્રસોમાની કૂખરૂપ તળાવડીમાં રાજહંસ સમાન [૧]

પાટલી પુત્રથી ચૌદ વિદ્યા ભણીને આવેલો, અને તેથી તુષ્ટ થએલા રાજાએ ભારે આડંબરથી નગરમાં પ્રવેશિત કરાવેલો (૨) નગર જનને આનંદિત કરનાર, માતાના વાક્યથી દૃષ્ટિવાદ શ્રુતને ભણવા માટે શ્રી તોસલીપુત્ર સૂરિ પાસે દીક્ષા લેનાર (૩) શ્રી વૈર સ્વામિ પાસે સાડા નવ પૂર્વ શીખનાર, પોતાના લઘુ બાંધવ ફલ્ગુ રક્ષિત અને માતા પ્રમુખ લોકોને દીક્ષા અપાવનાર [૪] તથા ઘણા ઉપાયો કરીને બાપને ચારિત્ર લેવરાવનાર, અને તેથીજ જેણે કેડમાં દોરો બાંધેલ, એવા શ્રી આર્યરક્ષિત નામે યુગ પ્રધાન આચાર્ય હતા [૫] તેમને વિનયમાં કેળવાયેલા અને વિશિષ્ટ લબ્ધિવાળા ત્રણ શિષ્યો હતા તેમનાં નામ આ પ્રમાણે છે — ઘૃત પુષ્પમિત્ર વસ્ત્ર પુષ્પમિત્ર અને દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર ( )

रीए ॥ ७ ॥ काले जिट्ठासाढे–सुभावओ नियडपसन्नसमयाए । दिन्न दरिद्दइत्थीइ–भावओ गच्छपरिमाण ॥ ८ ॥ एसा पुण लद्धी व-त्थ–पूसमित्तस्स अत्थि जइ दव्वे । वत्थ आणेयव्व–खित्ते महुराइ न-यरीए ॥ ९ ॥ कालमि सिसिरकाले–भावमि दरिद्दविहवमहिलाए । दि-न्न परिमाणे पुण–पडिपुन्न सयलगच्छस्स ॥ १० ॥ दुब्बलियपूसमित्तो–नवपुव्वाइ पढिसु ताइ सया । परियट्टइ तव्वसओ–अईव सो दुब्बलो जाओ ॥ ११ ॥

तस्सय दसपुरनयरे–दस वलभत्ता समत्थि बहुसयणा । ते कोउ-गेण गुरुणो–पासे पत्ता इय भणति ॥ १२ ॥ तुम्हाण नत्थि झाण–झा-णपरा अम्ह भिक्खुणो सययं । जपति गुरु झाण–अम्हचिय नणु अइ-पहाण ॥ १३ ॥ ज एस तुम्ह नियगो झाणेण चेय दुब्बलो जाओ । ते विंति इमो गेहे–निद्धाहारेहि आसि बली ॥ १४ ॥ सपइ पुण तय-

---

તેમાના ઘૃત પુ'પમિત્રની એવી ચમત્કાર કરનારી લબ્ધિ હતી કે, દ્રવ્યથી ઘી લાવવુ, ક્ષેત્રથી ઉજ્જેણીમાથી કાળથી જેઠ અષાડમાં ભાવથી નઠકર્માં જણનારી દરિદ્ર સ્ત્રીએ દોધેલુ ગચ્છને ખપે તેટલુ [૭–૮] વસ્ત્ર પુષ્પમિત્રની એ લબ્ધિ હતી કે દ્રવ્યથી વસ્ત્ર લાવવુ ક્ષેત્રથી મથુરા નગરીમાથી લાવવુ કાળથી શિશિર ઋતુમા અને ભાવથી દરિદ્ર વિધવાના હાથે આખા ગચ્છને પૂરૂ થાય તેટલા પ્રમાણનુ (૯–૧૦) દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રની એ લબ્ધિ હતી કે, તે નવ પૂર્વ ભણીને તેમને હમેશા પરાવર્તન કરતા તેને લીધે તે અતિશય દુર્બળ થયા હતા (૧૧)

તે દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રના દશપુર નગરમા દશબળ [બુદ્ધ]ના ભકત ઘણા સગા હતા તેઓ કૌતુકથી ગુરૂ પાસે આવી કહેવા લાગ્યા (૧૨) તમારામા ધ્યાન નથી, અમારા ભિક્ષુઓ હમેશા ધ્યાનમા તત્પર રહે છે ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, ધ્યાન તો અમારામાજ અતિ પ્રધાન છે [૧૩] જે માટે આ તમારો સગો ધ્યાનથીજ દુબળ થઈ ગયો છે ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે, આ ઘરમા હતો, ત્યારે સ્નિગ્ધ આહાર કરતો, તેથી

मावा–जाओ दुब्बलतणु, तओ गुरुणो। जपति कयावि इमो–नेहेणविणा न भुंजइ ॥ १५ ॥ कत्तो तुम्ह नेउ त्ति–तेहि वुत्ते भणति मुणिपहुणो। घयपूसाउ इमाओ–तहावि नहु पत्तियति इमे ॥ १६ ॥

तो पडिबोहणहेउ–पेसति तय गुरु गिहे ताण। ते दिंति निद्ध-पेसल–आहार सोवि गिण्हेइ ॥ १७ ॥ भुंजेवि तयणु पुव्वे–सरमाणो हवइ तारिसो चेव। गाढतर दिंति तओ–तहवि झरतो किसो एसो ॥ १८ ॥ ते निव्विन्ना दाउ–बिंति गुरू पुसमित्त इत्ताहे। मा झरसु क-इवि दिवसे–आहारसु अतपताइ ॥ १९ ॥ तहचेव कए एसो–बलियस-रीरो फुरततेयभरो। पडिपुन्नगलकवोलो–थोवदिणेहिंपि सजाओ ॥ २० ॥ त दट्ठु महच्छरिय–ते बुद्धा बुद्धमग्ग मुज्झेउ। रक्खियपहुपयमूले— गिहत्थधम्म पवज्जति ॥ २१ ॥

બળવાન્ રહેતો (૧૪) પણ હમણા તેને તે નહિ મળવાથી દુબળ થએલ છે ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે એ તો ઇહા પણ ક્યારે પણ ઘી વગરનુ ખાતોજ નથી [૧૫] તેઓ બોલ્યા કે, તેની તમને કોના પાસથી ખબર મળે છે? ત્યારે ગુરૂએ કહ્યુ કે, આ ઘૃતપુષ્પ પાસેથી—છતા તેઓએ એ વાત માની નહિ [૧૬]

ત્યારે તેમને સમજાવવા માટે ગુરૂ તેને ત્યા મોકલવા લાગ્યા હવે તેઓ તેને સ્નિગ્ધ અને સુવાળો આહાર આપતા, અને તે ગ્રહણ કરતો (૧૭) બાદ તેને ખા ઇને તે પૂર્વેને સભારતો, તેથી તે તેવોજ ગસતો રહ્યો ત્યારે તેઓ તેને તે કરતા, પણ મજબુત આહાર દેવા લાગ્યા, છતા પણ આ તો ઘસાતો થકો કૃશજ રહ્યો [૧૮] ત્યારે તેઓ આપતા આપતા થાક્યા, એટલે ગુરૂએ કહ્યુ કે, હે પુષ્પમિત્ર! આજથી કૃષ કૃશ થતો ના, અને થોડા દિવસ અતપ્રાન [હલકુ] ખાતો રહે (૧૯) તેમજ કરતાં તેનુ શરીર બળવાન્ અને તેજસ્વિ થવા લાગ્યુ અને થોડા દિવસમાજ તેના ગાલ અને કપોળ [લમણા] લોહીથી ભરાઈ આવ્યા (૨૦) તે મહા આશ્ચર્ય જોઇને તેઓ પ્રતિબોધ પામી બુદ્ધધર્મ છોડીને રક્ષિત સ્વામિ પાસેથી ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારવા લાગ્યા [૨૧]

तगच्छे दुब्बलिया–पुस्सो विञ्झो य फग्गुरक्खी य । गुट्ठामा हिलनामा–चत्तारि जणा पहाण त्ति ॥ २२ ॥ तत्थय विञ्झो विञ्झो व्व समयसुत्तत्थहत्थिआहारो । कइयावि साहुनाह–भत्तीए विन्नवेइ इम ॥ २३ ॥ पहु सुत्तमडलीए–परिवाडीए समेइ सुचिरेण । आलावगो तओ मह–देह पुढोवायणायरिय ॥ २४ ॥ गुरुणावि पूसमित्तो–तो दिन्नो तस्स वायणायरिओ । सो दाउ वायण कइवि–वासरे भणइ इय सूरिं ॥ २५ ॥ दितस्स वायणाओ–अणुपेहावज्जिणो य सयणगिहे । पहु अज्झरि पचमज्झ–नवम पुव्व पणिस्सिहिइ ॥ २६ ॥

त सोउ चिंतइ गुरू–अइमेहाविस्स इय ज्झरतस्स । जइ एयस्सवि नस्सइ–ता नट्ठचेव इयराण ॥ २७ ॥ अइसयकओवओगो–मइमेहाधारणाइपरिहीणे । नाउण सेसपुरिसे–खित्त कालाणुभाव च ॥ २८ ॥ सावि सय मसहहता–नयाण तम्मत्तग च गिण्हता । मन्नता य विरोह–अपरी-

---

તે ગચ્છમા દુર્બલિક પુષ્પમિત્ર, વિન્ધ્ય, ૪ ગુરક્ષિત અને ગોષ્ઠામાહિલ એ ચાર જણ પ્રધાન [પ્રસિદ્ધ કે મોટા] હતા (૨૨) ત્યા વિન્ધ્યાચળની માફક સ્ત્ર સમયના સૂત્રાર્થરૂપ હાથીઓનો આધાર વિન્ધ્ય, એક વેળા આચાર્યને ભક્તિ સાથે આ રીતે વિનવવા લાગ્યો [૨૩] કે હે પ્રભુ ! સૂત્ર મ-ળીમા તો વારા ફરતો ઘણા વખતે મને આ લાવો મળે છે માટે મને જુદો વાચનાચાર્ય આપો [૨૪] ત્યારે ગુરૂએ તેને પુષ્પમિત્ર વાચનાચાર્ય આપ્યો હવે તે કેટલાક દિવસ લગી વાચના દઇને ગુરૂને કહેવા લાગ્યો કે [૨૫] હે પ્રભુ ! વાચના દેતા અને સગાના ઘેર રહેતા હુ અનુપ્રેક્ષા કરી શકતો નથી તેથી હુ પાચ વસ્તુ ભૂલી ગયો છુ અને હવે નવમુ પૂર્વ પણ રખેને ભૂલી જાઉ (૨૬)

તે સાભળીને ગુરૂ વિચારવા લાગ્યા કે, આવા મહા બુદ્ધિવાનને પણ આ રીતે જ્યારે વીસરી જાય છે, ત્યારે બીજાને તો નષ્ટ થયુ જ માનવુ (૨૭) બાદ તેમણે અતિશય ઉપયોગ કરીને જોયુ તો શેષ પુરૂષો તેમને મતિ, મેધા અને ધારણા વગેરેથી તદ્દન હીન જણાયા તથા ક્ષેત્ર અને કાળ પણ હીન જણાયા, તેથી તેમણે વિચાર કર્યો

णामाइपरिणामा ॥ २९ ॥ मा मिच्छत्त गच्छिज्ज इय विचिंतिय इमो समणनाहो । सुनिगूहियनयमग्गे-पुहुत्तोणुओगे इय करेसि ॥ ३० ॥

तथाहि

चरणकरणाणुओगे—कालियसुयछेयसुत्तमाईणि । धम्मकहाअणुओगे—ठवेइ इसिभासियाइसुय ॥ ३१ ॥ रविससिपन्नत्तीओ—करेइ गणियाणुओगविसयाओ । सव्वोवि दिट्ठिवाओ—ठविओ दव्वाणुओगमि ॥३२॥

तथा

दसपुरनगरच्छुघरे—ठिओ मुणीण कयावि दयहेउ । मत्तगपरिभोगपिहु अणुजाणइ वरिसयालपि ॥ ३३ ॥ आलोयणवयदाण—छेयसुय सजईण वारेइ । आगमभणियमि इमो—काल भाव च आसज्ज ॥ ३४ ॥

ज निरवज्ज एमाइ—तेण असढेण पभणिय तइया । मग्गाणु-

કે, અપરિણામી અને અતિ પરિણામી લોકો નયોનો સ્વવિષય શો છે ? તે નહિ જાણતા ફક્ત નય માત્ર પકડીને વિરોધ માની લઈ રખેને મિથ્યાત્વમા પડી જાય, માટે તેઓ મિથ્યાત્વમાં મ પડો એમ વિચારીને તે આચાર્યે ગૂઢ નયવાળા અનુયોગને જુદો પાડી નાખ્યો [૨૮-૨૯-૩૦]

તે આ રીતે કે —

તેમણે કાલિકશ્રુત [અગાર અગ] તથા છેદ સૂત્ર વગેરાને ચરણ કરણાનુયોગમા સ્થાપ્યા, ઋષિ ભાષિત વગેરાને ધર્મ કથાનુયોગમા સ્થાપ્યા સૂર્યપન્નતિ અને ચદ્રપન્નતિ ગણિતાનુયોગમા સ્થાપી, અને આખા દૃષ્ટિવાદને દ્રવ્યાનુયોગમા સ્થાપ્યો (૩૩૧-૩૨)

વળી,

દશપુર નગરમા સેલડીના વાડમા તેઓ એક વેળા રહ્યા હતા ત્યારે તેમણે સાધુઓને વર્ષા કાળમા પાણી રાખવા માટે માત્રક [માટો] વાપરવાની અનુજ્ઞા કરી [૩૩] વળી તેમણે સાધ્વીઓને આલોચના, વ્રત સ્થાપના (વડી દીક્ષા), તથા છેદસૂત્ર શીખવાની બાબતો આગમમા જણાવેલી છતા, પણ કાળ અને ભાવ જોઈને બધ કરી (૩૪)

सारिबुद्धीण—अणुमय त परेसिपि ॥ ३५ ॥ पसरतगहुलअन्नाण—धत-
हीरतजतु सुपईवो । कइयावि अज्जरक्खिय—सामी महुराउरिं पत्तो
॥ ३६ ॥ तत्थय भूयगुहाए—वतरभवणे ठिओ सपरिवारो । सीमधर-
पहुपासे-इओ निगोए हरी सुणिउ ॥ ३७ ॥ पुच्छइ भयव भरहेवि-कोवि
वि एए जिए वियारेइ । साहइ सामी रक्खिय—अज्जो अहमिव वि-
यारेइ ॥ ३८ ॥ सक्को वभणरूव काउ मिहागमम पुच्छइ निगोए ?
गोला य असखिज्जा—इच्चाइ गुरूवि साहेइ ॥ ३९ ॥

पुण भणइ हरी भयव-वुड्ढत्ता काउ इच्छिमो णसण । भण मह
कित्तिय माउ-सुयउवओगा तओ सूरी ॥ ४० ॥ जा पिच्छइ दो अय-
रे-किंचूणे तस्स आउ भणइ गुरू । इदो मव ति सक्को-तो काउ सरूव
मिय थुणइ ॥ ४१ ॥ निरइसएवि हु काले-नाण विप्फुरइ निम्मल ज-

તે અશઠ આચાર્યે તે વેળા એ વગેરે જે કાંઇ નિરવદ્ય કહ્યું તે બીજા માર્ગાનુ-સારિ બુદ્ધિવાળા બીજા પુરૂષોએ પણ અનુમત રાખ્યું [૩૫] પસરતા ભારે અજ્ઞાનરૂપ અંધારાથી હેરાન થતા જંતુઓને બચાવવા ઉત્તમ દીવા સમાન તે આચાર્ય એક વેળા મથુરાપુરીમાં આવ્યા (૩૬) ત્યાં તેઓ ભૂત ગુફામાં એક વ્યંતરના ભવનમાં સપરિવાર રહ્યા એવામાં સીમંધર સ્વામિ પાસે ઇંદ્ર નિગોદનો વિચાર સાંભળીને પૂછવા લાગ્યો કે હે સ્વામિન્! ભરતક્ષેત્રમાં પણ કોઇ નિગોદના જીવો વિચારે છે ? ભગવાને કહ્યું કે, રક્ષિતાચાર્ય મારા માફકજ વિચારે છે [૩૭-૩૮] ત્યારે ઇંદ્ર બ્રાહ્મણનું રૂપ કરીને અહીં આવી નિગોદની વાત પૂછવા લાગ્યો, એટલે ગુરૂએ અસંખ્યાતા ગોળા વગેરે સઘળું વર્ણન કર્યું [૩૯]

ફરીને ઇંદ્ર બોલ્યો કે, હે ભગવાન્! વૃદ્ધપણાથી હવે અણસણ કરવા ઇચ્છું છું, માટે મારૂં આયુષ્ય કેટલું છે, તે કહો ? ત્યારે શ્રુતના ઉપયોગથી સૂરિ જોવા લાગ્યા તો, કાંઇક ઉણા બે સાગરોપમ આયુષ્ય જણાયું ત્યારે તે બોલ્યા કે, તું ઇંદ્ર છે, તે સાંભળી ઇંદ્ર પોતાનું મૂળરૂપ પ્રગટાવી આ રીતે સ્તવવા લાગ્યો (૪૦-૪૧) અતિશય વગરના

स्स । तिम्हाइयतेल्लुक्क-तस्स नमो होउ तुह नाह ॥ ४२ ॥ जय जिण आगम अणुमय-सुद्ध समायारआयरणावित्त । जय रागदोसजलरासि-सोसकुंभुब्भव मुणिंद ॥ ४३ ॥ इय थुणिय जा सट्ठाण-इंदो गच्छइ गुरुहिंतो भणिओ । पडिवालसु खण मेग-जा विहरिय इंति इह मुणिणो ॥ ४४ ॥

दट्ठूण तुम वासव-अज्जवि सीलगसगमुभगमणे । हरिणोवि नमंति मुणी-इय थिरया हवइ ते सिंपि ॥ ४५ ॥ सक्कोवि आह मुणिपहु-ते म दट्ठु विसिट्ठरूवधरं । काहंति अप्पसत्ता-नियाण मिय जामि सट्ठाण ॥ ४६ ॥ इय जंपिय तस्स उवसयस्स काऊण दार मवरमुह । नमिय मुणिंद पत्तो-पुरंदरो निययट्ठाणमि ॥ ४७ ॥ ता तत्थ मुणी पत्ता-कओ दुवार त्ति पिंति तो गुरुणा । वाहरिया एह इओ-सिट्ठ तह सक्कआगमण ॥ ४८ ॥ ते आहु किं न धरिओ-खणमेग, तो क-

---

કાળમા પણ જેને ત્રણ જગતને વિસ્મય પમાડનાર નિર્મળ જ્ઞાન સ્ફુરે છે એવા હે નાથ! તમને નમસ્કાર થાઓ [૪૨] જિનાગમને અનુસરતા શુદ્ધ સમાચાર આચરવામા વર્તનાર, અને રાગ દ્વેષરૂપ જળરાશિ શોષવા અગસ્ત્ય રૂષિ સમાન હે મુનીંદ્ર! તું જયવાન રહે [૪૩] એમ સ્તવીને ઇંદ્ર જેવા સ્વસ્થાન જવા લાગ્યો, એટલે ગુરૂએ કહ્યુ કે થોડો વખત ઠેરી જાઓ, કે જેટલામા મુનિઓ ભિક્ષા લાવીને અહીં આવે (૪૪)

કેમકે હે ઇંદ્ર! તમને જોઇને આજ પણ શીળાગના સગથી સુભગ મનવાળા મુનિઓને ઇંદ્ર નમે છે, એમ વિચારી તેમને સ્થિરતા થશે (૪૫) ત્યારે ઇંદ્ર બોલ્યો કે, હે મુનિનાથ! તે અલ્પ સત્વો મને વિશિષ્ટ રૂપવાળો જોઇને નિયાણા કરશે માટે હું મારા સ્થાને જતો રહુ છુ [૪૬] એમ કહી તે ઉપાશ્રયનો દ્વાર કે જે પૂર્વ મુખ હતો, તેને પશ્ચિમ મુખ કરીને મુનીંદ્રને નમી, ઇંદ્ર સ્વસ્થાને પહોચ્યો [૪૭] તેવામા ત્યા મુનિઓ આવી પહોચ્યા તેઓ બોલ્યા કે, દરવાજો ક્યા છે? ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, આ બાજુથી આવો બાદ ઇંદ્રના આગમનની વાત કહી [૪૮] તેઓ બોલ્યા કે, થોડી વાર તેને

इति गुरुणोवि । त वुत्तत सयलपि-पाडिहेरावसाण ति ॥ ४९ ॥

अन्नदिणे विहरता-ते भयवतो गया दस पुरमि । पवलो नाहिय-
बाई-महुराइ समुट्ठिओत्तो ॥ ५० ॥ सिरि अज्जरक्खियाण-जुगप्पहाणा-
गमाण पासमि । सघेण सुगुणसघेण-पेसिओ साहुसघाडो ॥ ५१ ॥
तेहिवि गुट्ठामाहिल-नामा नियमाउलो तहिं पहिओ । गुरुवायलद्धिणा
तेण-झत्ति सो निज्जिओ वाई ॥ ५२ ॥ सो तयणु सावगेहिं-धरिओ
वासासु दिट्ठचित्तेहिं । रक्खिय पहुणा इत्तो-अइथोव आउ नाउ निय
॥ ५३ ॥ *को गणहरो ठविज्जइ-इय चिंततेण निउणबुद्धीए* । आयरिय-
ठाणजुग्गो-समिक्खिओ दुब्बलिय पूसो ॥ ५४ ॥

जे पुण से सयणजणा-तेसिं किर फग्गुरक्खिओ समणो । माउ-
रओ वा भिमओ-तो ते वुत्ता इम गुरुणा ॥ ५५ ॥ निप्फावतिल्ल

અટકાવ્યો કા નહિ ? ત્યારે ગુરૂએ વસતિનો દ્વાર ફેરવવા સુધીનો સઘળો વૃત્તાત કહી બતાવ્યો [૪૯]

એક વેળા તે ભગવાન્ વિચરતા વિચરતા દશપુરમાં ગયા તેવામાં આણીમેર મથુરામાં એક પ્રબળ નાસ્તિક વાદી ઉઠયો [૫૦] ત્યારે સદ્ગુણના સઘ [સઘાત] સમાન સઘે તે આર્યરક્ષિત યુગપ્રધાનાગમના પાસે સાધુનો સઘાડો મોકલાવ્યો [૫૧] ત્યારે તેમણે ગોષ્ટામાહિલ નામના પોતાના મામાને ત્યા મોકલાવ્યો તે ભારે વાદલબ્ધિવાળા હોવાથી તેમણે તે વાદીને ઝટ જીતી લીધો (૫૨) તેથી ત્યાના શ્રાવકોએ હર્ષિત થઇને તેને ત્યાં ચોમાસુ કરવા અટકાવ્યો આણીમેર રક્ષિતસૂરિએ પોતાનુ આયુષ્ય અતિ થોડુ જાણીને નિપુણ બુદ્ધિથી વિચાર્યું કે ગણધર (ગચ્છનાયક) કોને કરવો ? ત્યારે દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર તેમને આચાર્યના સ્થાનને યોગ્ય જણાયા [૫૩-૫૪]

પરંતુ તેમના જે સગાવહાલા હતા તેમને ફલ્ગુરક્ષિત મુનિ, અથવા તેમનો મામો વધારે અભિમત હતો તેથી તેમને ગુરૂએ આ પ્રમાણે કહ્યુ (૫૫] ઇંહા તન, તેન,

पयगाण इह कुडेसु अहोमुहकएसु । सव्वेवि नेंति तिल्ला–तिल्ल पुण लग्गए किमवि ॥ ५६ ॥ लग्गइ सुबहुपि घय—एमेव अहंपि सुत्तअ-त्थेहिं । निप्फावकुडसमाणो—दुब्बलिय पइ महाभागा ॥ ५७ ॥ तह फग्गुरक्खियमुणिं—गुट्ठामाहिलमुणिंच आसज्ज । तिल्लघयघडु व्व कमा–अहय इयक्कारणा भद्दा ॥ ५८ ॥ सुत्तत्थतदुभयधरो—सद्धासंवेगसंगओ सुमई । सक्किरियाकरणरओ–रायकरंडगसमाणगुणो ॥ ५९ ॥

ससमयपरसमयविउ—दुब्बलिओ एस होउ तुम्ह गुरू । तेवि त-हत्ति पडिच्छंति–सीस वीसतकरकमला ॥ ६० ॥ वुड्ढो गणहरसद्दो–गो-यममाईहिं धीरपुरिसेहिं । जो त ठवइ अपत्ते–जाणतो सो महापावो ॥ ६१ ॥ इय चिंतिऊण गुणपक्ख–राइणा सूरिणा समयविहिणा । ठविऊण पूसमित्तो–आयरियपए इम वुत्तो ॥ ६२ ॥ जह फग्गुरक्खिए माहिले य इह वट्टिओ अह वच्छ । तह वट्टिज्ज तुमपि हु–तह चि त

અને ઘીના કુટ (વડા) ઉંધા વાળીએ તો બધા ગેળાઈ જાય, તેલ થોડુંક ચોટેલું રહે, અને ઘી ઘણુ રહે એ રીતે દુબનિકા પુષ્પમિત્ર પ્રત્યે સુત્રાર્થ ગાળવામાં હું તલના ઘ ! જેવો છુ ફગ્ગુરક્ષિત પ્રત્યે તેલના ઘડા જેવો છુ અને ગોષ્ઠામાહિલ પ્રત્યે ઘીના ઘડા જેવો છુ એ કારણથી હે ભદ્રો ! (૫૬–૫૭–૫૮–) સુત્ર અર્થ અને તદુભયને ધરનાર શ્રદ્ધાસંવેગ સહિત, સુમતિવાન્, સત્ક્રિયા કરવામાં રક્ત રાજકરંડક સમાન ગુણવાળો [૫૯]

અને સ્વસમય પરસમયનો જાણ આ દુબનિકા પુષ્પમિત્ર તમારો ગુરૂ થાઓ ત્યારે તેઓએ પણ મસ્તકે અંજલિ જોડી તે વાતને તેમજ સ્વીકારી [૬૦] ગણધર એ શબ્દ ગૌતમાદિક ધીર પુરુષોએ વર્ટેલો છે, માટે જે જાણતો થકો તેને અપાત્રમાં સ્થાપે તે મહાપાપી ગણાય છે [૬૧] એમ ચિંતવીને ગુણના પક્ષપાતી આચાર્ય શાસ્ત્રની વિધિએ પુષ્પમિત્રને આચાર્ય પદે સ્થાપી આ રીતે શિક્ષા આપી (૬૨) હે વત્સ ! ફગ્ગુરક્ષિત અને ગોષ્ઠામાહિલ તરફ હું જે રીતે વર્ત્યો છુ, તેજ રીતે તું પણ વર્તજે ત્યારે તેણે પણ તે વાત કબુલ રાખી (૬૩) સ્વજનોને તેણે કહ્યું કે, જેમ તમો મારી તરફ હમેશા

गिण्हइ इमोवि ॥ ६३ ॥ सयणा उ इम वुत्ता—जह तुब्भे वट्टिया मइ सयावि । एयमिवि मुणिनोह—तह वट्टिज्जेह विणयपरा ॥ ६४ ॥

अनिय अह अकुण वा कुणवि वा नेव रूसिओ कइया । एसो उण नहु खमिही–ता वट्टिज्जेह सुट्ठुयर ॥ ६५ ॥ एव दुन्निवि वग्गे–अप्पाहिय हियकरेहि वयणेहिं । भत्त पच्चक्खाइत्तु–सूरिणो सग्ग मणुपत्ता ॥ ६६ ॥ दुब्बलियपूसमित्तोवि–गणहरो हरियसयलसदेहो । मग्गाणुसारिकिरिया–निरओ कयभवियजणहरिसो ॥ ६७ ॥ दणिट्ठदुट्ठकुग्गह–निम्महियजणाभिमाणदाणपवणो । विहियनियगच्छसुत्था–कमेण सुहभाय ण जाओ ॥ ६८ ॥

> श्रुत्वेति वृत्तत्रिजगत्पवित्र—
> श्रीपुष्पमित्रस्य मुनीश्वरस्य ।
> मुमुक्षव सतु कृतप्रयत्ना—
> मार्गानुसारिप्रवरक्रियाया ॥ ६९ ॥

॥इति दुर्बलिकापुष्पमित्रकथा समाप्ता ॥" छ "

વત્યા છો તેમ આ મુનિનાથ તરફ વિનયવાન્ થઇ વર્તજો [૬૪]

વળી હુ તમે (મારો વિનય) કરતા કે નહિ કરતા છતા ક્યારે પણ રૂઠો નથી, પણ આ તે નહિ ખમી શકશે માટે એના તરફ બરોબર થઇને વર્તજો (૬૫) એમ બે વર્ગને હિતકારક વચનોવડે રાજી કરીને ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન કરી આચાર્ય સ્વર્ગે પહોચ્યા [૬૬] બાદ દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર ગણધર સઘળા સદેહ હરતા થકા માર્ગાનુસારી ક્રિયામા તત્પર રહી, ભવ્ય જનોને હર્ષ કરતા થકા, અતિ અનિષ્ટ અને દુષ્ટ કદાગ્રહથી હણાયના લોકોના અભિમાનરૂપ વાદળને પવનની માફક તોડના રહી પોતાના ગચ્છની સ્વસ્થતા સાચવી અનુક્રમે સુખભાજન થયા [૬૭-૬૮] આ રીતે શ્રીપુષ્પમિત્ર મુનીશ્વરનુ ત્રિજગતમા પવિત્ર વૃત્તાન્ત સાભળીને મુમુક્ષુ જનો માર્ગાનુસારી ક્રિયામા પ્રયત્નવાન્ બનો (૬૯)

આ રીતે દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રની કથા છે.

अत्र कश्चिदेवमाह.

नन्वेवमाचरितं युष्माभि' प्रमाणीकृतेस्माकं पितृपितामहादयो नानारंभमिथ्यात्वक्रियामप्रवृत्तयोऽभूव—अतोस्माकमपि तथैव प्रवर्तितु मुचित.

इत्यनोच्यते,—

सौम्यमार्गेणापि नीयमानोमोन्मार्गेण गमः,—यतो स्माभिः सविग्नाचरितमेव स्थापित, न सर्वपूर्वपुरुषाचरित,—मित्यतएवाह,—

॥ मूलं ॥

ज पुणपमायरूव—गुरुलाघवचिंतविरहियं नवहं ।
सुहमीलसढाइन्नं—चरित्तिणो त न सेवंति ॥ ८६ ॥

અહીં કોઇક એમ બોલે છે —

જો આ રીતે આચરિતને તમે પ્રમાણ કરો છો, તો અમારા બાપદાદાઓ અનેક આરંભ અને મિથ્યાત્વની ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ કરનાર હતા, માટે અમારે પણ તેમજ પ્રવર્ત્તવું જોઇએ

અહીં આ રીતે જવાબ છે —

હે સૌમ્ય! સીધે રસ્તે દોરતા અવળે રસ્તે મ જા જે માટે અમે તો સવિગ્ન જનોના આચરિતનેજ સ્થાપ્યું છે, કંઇ સર્વે પૂર્વ પુરૂષોના આચરિતને સ્થાપ્યું નથી એજ કારણથી કહે છે કે —

મૂળનો અર્થ.

જે સુખશીળ જનોને ગુરૂ લાઘવ વિચાર્યા વગર પ્રમાદરૂપે હિંસાવાળું કામ આચરેલું હોય, તેને ચારિત્રવાન્ પુરૂષો સેવતા નથી. (૮૬)

गिण्हइ इमोवि ॥ ६३ ॥ सयणा उ इम वुत्ता—जह तुब्भे वट्टिया मइ सयावि । एयमिवि मुणिनोह—तह वट्टिज्जेह विणयपरा ॥ ६४ ॥

अविय अह अकए वा कएवि वा नेव रूसिओ कइया । एसो उण नहु खमिही–ता वट्टिज्जेह सुट्ठुयरं ॥ ६५ ॥ एव दुन्निवि वग्गे–अप्पाहिय हियकरेहि वयणेहिं । भत्त पच्चक्खाइत्तु–सूरिणो सग्ग मणुपत्ता ॥ ६६ ॥ दुब्बलियपूसमित्तोवि–गणहरो हरियसयलसदेहो । मग्गाणुसारिकिरिया–निरओ कयभवियजणहरिसो ॥ ६७ ॥ दणिट्ठदुट्ठकुग्गह–निम्महियजणाभिमाणदाणपवणो । विहियनियगच्छसुत्था–कमेण सुहभायण जाओ ॥ ६८ ॥

श्रुत्वेति वृत्तत्रिजगत्पवित्र—
श्रीपुष्पमित्रस्य मुनीश्वरस्य ।
मुमुक्षव सतु कृतप्रयत्ना—
मार्गानुसारिप्रवरक्रियायां ॥ ६९ ॥

॥इति दुर्बलिकापुष्पमित्रकथा समाप्ता ॥" छ "

વર્ત્યા છો તેમ આ મુનિનાથ તરફ વિનયવાન્ થઇ વર્ત્તજો [૬૪]

વળી હુ તમે (મારો વિનય) કરતા કે નહિ કરતા છતાં ક્યારે પણ રૂઠો નથી, પણ આ તે નહિ ખમી શકશે માટે એના તરફ બરોબર થઇને વર્ત્તજો (૬૫) એમ બે વર્ગને હિતકારક વચનોવડે રાજી કરીને ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન કરી આચાર્ય સ્વર્ગે પહોચ્યા [૬૬] બાદ દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર ગણધર સઘળા સંદેહ હરતા થકા માર્ગાનુસારી ક્રિયામાં તત્પર રહી, ભવ્ય જનોને હર્ષ કરતા થકા, અતિ અનિષ્ટ અને દુષ્ટ કદાગ્રહથી હણાયલા લોકોના અભિમાનરૂપ વાદળાને પવનની માફક તોડતા રહી પોતાના ગચ્છની સ્વસ્થતા સાચવી અનુક્રમે સુખભાજન થયા [૬૭–૬૮] આ રીતે શ્રીપુષ્પમિત્ર મુનીશ્વરનું ત્રિજગતમાં પવિત્ર વૃત્તાંત સાંભળીને મુમુક્ષુ જનો માર્ગાનુસારી ક્રિયામાં પ્રયત્નવાન્ થાઓ (૬૯)

આ રીતે દુર્બલિકા પુષ્પમિત્રની કથા છે.

अत्र कश्चिदेवमाह.

नन्वेवमाचरितं युष्माभिः प्रमाणीकृतेस्माकं पितृपितामहादयो नानारम्भमिथ्यात्वक्रियाप्रवृत्तयोऽभूव—अतोस्माकमपि तथैव प्रवर्त्तितु मुचितं.

इत्यत्रोच्यते,—

सौम्यमार्गेणापि नीयमानोमोन्मार्गेण गमः,—यतो स्माभिः संविग्नाचरितमेव स्थापित, न सर्वपूर्वपुरुषाचरित,–मित्यतएवाह,—

॥ मूलं ॥

ज पुणपमायरूवं-गुरुलाघवचिंतविरहिय सवह ।
सुहसीलसढाइन्न-चरित्तिणो तं न सेवंति ॥ ८६ ॥

અહીં કોઇક એમ બોલે છે —

જો આ રીતે આચરિતને તમે પ્રમાણ કરો છો, તો અમારા બાપદાદાઓ અનેક આરંભ અને મિથ્યાત્વની ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ કરનાર હતા, માટે અમારે પણ તેમજ પ્રવર્તવું જોઇએ

અહીં આ રીતે જવાબ છે —

હે સૌમ્ય! સીધે રસ્તે દોરતા અવળે રસ્તે મ જા જે માટે અમે તો સંવિગ્ન જનના આચરિતનેજ સ્થાપ્યું છે, કંઇ સર્વ પૂર્વ પુરૂષોના આચરિતને સ્થાપ્યું નથી એજ કારણથી કહે છે કે —

મૂળનો અર્થ

જે સુખશીળ જનોને ગુરૂ લાઘવ વિચાર્યા વગર પ્રમાદરૂપે હિંસાવાળું કામ આચરેલું હોય, તેને ચારિત્રવાન્ પુરૂષો સેવતા નથી. (૮૬)

[टीका]

यत् पुनराचरित प्रमादरूपसंयमबाधकत्वात् अतएव गुरुलाघव-चिंताविरहित सगुणमपगुणवेति पर्यालोचनवर्जितमतएव सर्वत्र यतनाभावात् सुखशील इहलोकप्रतिबद्धा' शठा मिथ्यालंबनप्रधानास्तैराचीर्णं समाचरित चारित्रिण. शुद्धचारित्रवंतस्तं न सेवते नानुतिष्ठतीति

अस्यैवोल्लेखं दर्शयन्नाह,—

(मूलं)

जह सड्ढेसु ममत्तं–राढाइ असुद्धउवहिभत्ताई ।
निदिज्जवसहितूली–मसूरमाईण परिभोगो ॥ ८७ ॥

ટીકાનો અર્થ

જે આચરિત સંયમને બાધા કરનાર હોવાથી પ્રમાદરૂપ હોય અને તેથીજ ગુણ લાઘવ ચિંતા રહિત હોય એટલે કે સગુણ છે કે નિર્ગુણ છે એવી પર્યાલોચનાથી વર્જિત હોય અને એથીજ યતના હોવાના લીધે સર્વથ [હિંસાવાળુ] હોય, અને સુખ શીળ એટલે આ લોકનાજ સુખમાં પ્રતિબદ્ધ રહેનાર તથા શઠ એટલે ખોટા આલંબન લેનારા જનોએ આચરેલુ હોય, તેને શુદ્ધ ચારિત્રવાળા સેવતા નથી

આ વાતનાજ નમુના બતાવે છે

મૂળનો અર્થ

જેમકે શ્રાવકોમાં મમત્વ કરવી, શરીર શોભા માટે અ-શુદ્ધ વસ્ત્ર, પાત્ર, તથા આહાર ગ્રહણ કરવા, કાયમપણે દીધેલી વસ્તિ કબૂલ રાખવી, તથા ગાદલા, તકીયા વગેરે વાપરવા, (એ બધો પ્રમાદ છે) [૮૭]

(टीका)

यथेत्युपदर्शने श्राद्धेषु श्रावकेषु ममत्व ममकार मदीयोय श्रावक इति गाढाग्रह—

" गामे कुलेवा नगरे व देसे–ममत्तभाव न कहिंचि कुज्जा. "

इत्यागमनिषिद्धमपि केचित् कुर्वंति,—

तथा राढया शरीरशोभाकाम्ययाऽशुद्धोपधिभक्तादि केचन गृह्णंति,—तत्राशुद्धमुद्गमोत्पादनादिदोषदुष्ट, उपधिर्वस्त्रपात्रादि—भक्तमशनपानखाद्यस्वाद्यादि—आदिशब्दादुपाश्रयग्रहण–मेतान्यप्यागमेऽशुद्धानि निषिद्धान्येव.

यत एवमार्षे—

पिंड सिज्ज च वत्थ च–चउत्थ पाय मेवय,
अकप्पिय न इच्छिज्जा–पडिगाहिज्ज कप्पिय (इति)

ટીકાનો અર્થ.

જેમકે દાખલા તરીકે શ્રાવકોમા મમત્વ—મમકાર એટલે કે, આ શ્રાવક મારોજ છે, એવો સખત આગ્રહ તે આગમમા નિષેધેલો છે જે માટે કહેલુ છે કે—

' ગામ, કુળ, નગર કે દેશ, એમાના કોઇમા પણ મમત્વ ભાવ ન કરવો "

આમ છતા પણ કેટલાએક તે મમત્વ કરે છે

વળી રાઢા એટલે શરીર શોભા તેની ઇચ્છાએ અશુદ્ધ ઉપધિ અને ભક્ત વગેરે કેટલાક લે છે ત્યા અશુદ્ધ એટલે ઉદ્ગમ ઉત્પાદનાદિ દોષથી દુષ્ટ, ઉપધિ એટલે વસ્ત્ર પાત્ર વગેરે અને ભક્ત એટલે અશનપાન, ખાદિમ સ્વાદિમ વગેરે, આદિ શબ્દથી ઉપાશ્રય લેવો એ બધા અશુદ્ધ લેવા આગમમા નિષેધ્યાજ છે

જે માટે આગમ આ રીતે છે કે, પિંડ, શય્યા, વસ્ત્ર, અને ચોથુ પાત્ર, એ અકલ્પનીય નહિ લેવા, કિંતુ કલ્પનીય હોય તે લેવા

इह च राढाग्रहण पुष्टालंबनेन दुर्भिक्षाक्षेमादौ पचस्पारिहाणया किंचिदशुद्धमपि गृह्णतो न दोप इति ज्ञापनार्थ—यतोभाणि पिंडनिर्युक्तौ—

एसो आहारविही—जह भणिओ सव्वभावदसीहिं ।
धम्मावस्सगजोगा—जेण न हायंति त कज्जा ॥ १ ॥

तथा,

कारणपडिसेवा पुण–भावेणासेवणत्ति दट्ठव्वा,
आणाइ तीइ भावे—सो सुद्धो मुक्खहेउ त्ति

तथा निद्दिज्ज त्ति पत्रलेखनेनाचद्रकालिक प्रदत्ता वसतिर्गृहमेपापि साधूनामकल्पनीया–अनगारत्वहाने.—भग्नसस्थापनादौ कायवधसभवात्,

---

ઇહા શરીર શોભાના માટે એમ કહ્યુ, તે પુષ્ટાલબને દુર્ભિક્ષ અને મદગીમા પચક પરિહાણિએ કઇ અશુદ્ધ લે તોપણ તેને દોષ લાગતો નથી એમ જણાવવા માટે છે

જે માટે પિડ નિર્યુક્તિમા કહ્યુ છે કે—

આ આહારની વિધિ જે સર્વ ભાવદર્શી જીનેશ્વરે કહેલી છે તે જેમ ધર્મ અને આવશ્યક વ્યાપારમા ખલન ન આવે તેમ પાળવી (૧) વળી કારણે દોષ સેવવો પડે તે ભાવે કરી અનાસેવનાજ જાણવી કેમકે આજ્ઞાએ કરીને તેમ કરતા તેનો ભાવ શુદ્ધજ રહે છે, અને તેજ મોક્ષ હેતુ છે (૨)

વળી નિ'ય એટલે ખત લખી આપીને ચદ્ર સુરજ લગી આપેલી વસતિ એટલે જગા, તે પણ સાધુઓને અકલ્પનીય છે કેમકે તે લેતાં અનગારપણાની હાનિ થાય છે, તથા ભાગી તૂટી સુધારતા જીવઘાત થવાનો પણ સભવ રહે છે જે માટે કહેવાય છે કે — જીવોને માર્યા સિવાય ઘરની સારસભાળ અને સાચવણી કેમ થઇ શકે ? અને તેમ કરનારા જનો અસયતના માર્ગમા પડે છે

तथाच पठ्यते—

अविकत्तिऊण जीवे—क्तो घरसरण गुत्ति सठप्प,
अविकत्तियाय त तह—पडिया असमन्याण पहे

एतद्ग्रहणमप्येनेराचर्यते

तथा तूलीमसूरके प्रतीते—आदिशब्दाच्चूलिकाखल्लककांस्यताम्र-
पात्रादीना परिग्रह'-एतान्यपि यतीना न कल्पते इति

अथ प्रस्तुतमुपसहरन्नाह—

[मूलं]

इच्चाई असमजस-मणेगहा खुद्दचिट्ठिय लोए, ।
बहुएहिवि आयरियं-न पमाण सुद्धचरणाण ॥ ८८ ॥

(टीका)

इत्याद्यनेकप्रकारमसमजस वस्तुमप्यनुचित शिष्टानामनेकधानेक

એનુ ગ્રહણ પણ કેટલાએક કરે છે

તથા તૂળી અને મશુરિયા, (ગા ના તકીયા) પ્રસિદ્ધજ છે આદિ શબ્દથી ગાદી, ખરલ, કાસા તાંબાના વાસણ, વગેરે લેવા એ પણ યતિઓને નહિ કલ્પે

હવે ચાલતી વાતનો ઉપસહાર કરતા થકા કહે છે —

મૂળનો અર્થ

ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારનુ શુદ્ધ જનોએ અસમજસ ચેષ્ટિત આ લોકમા ઘણા જણાએ આચર્યુ હોય, તોપણ તે શુદ્ધ ચારિત્ર-વાળાને પ્રમાણ નથી (૮૮)

ટીકાનો અર્થ

ઇત્યાદિક એટલે એવી જાતનુ અસમજસ એટલે શિષ્ટ જનોને [સુધરેલા જનોને]

प्रकार क्षुद्राणा तुच्छसत्त्वानां चेष्टितमाचरित लोके लिंगिजने बहुभि-
रप्यनेकैरप्याचीर्णं न प्रमाण नालंबनहेतु, शुद्धचरणाना निष्कलक
चारित्रिणा

अप्रमाणता पुनरेतस्य-सिद्धातनिषिद्धत्वात्, सयमविरुद्धत्वा-
दकारणप्रवृत्तत्वाच्चसम्यगालोचनीयेति

एवमानुषगिकमभिधाय प्रस्तुतोपसहारमाह

॥ मूलं ॥

गीयत्थपारतता-इय दुविह मग्ग मणुसरंतस्स ।
भावजइत्त जुत्त-दुप्पसहत्त जओ चरण ॥ ८९ ॥

(टीका)

गीतार्थपारतन्त्र्यादागमविदाज्ञयेत्युक्तनीत्या द्विविधमागमनीत्या

એનનાને પણ અનુચિત અનેક પ્રકારનુ શુદ્ર એટલે હીનસત્ત્વ જનોનુ ચેષ્ટિત એટને આચરિત લોકમા એટને લિંગિ જનોમા ઘણાઓએ આચર્યુ હોય, તોપણ નિષ્કલક ચારિત્રવાન્ જનોને પ્રમાણ એટલે આલબન હેતુ નથી

એ અપ્રમાણ એટલા માટે છે કે તે સિદ્ધાતમા નિષેધેલ છે, સયમને વિરુદ્ધ છે, અને નિષ્કારણે ચાલેલ છે, એ રીતે બરોબર વિચારી લેવુ

આ રીતે આનુષગિક કહીને હવે પ્રસ્તુતનો ઉપસહાર કરે છે

મૂળનો અર્થ

ગીતાર્થની પરતત્રતામા રહીને, એ રીતે બે જાતના માર્ગને અનુસરનારને ભાવયતિપણુ યુક્ત છે જે માટે દુ:પ્રસહ પર્યંત ચારિત્ર [કહેલુ છે] (૮૯)

ટીકાનો અર્થ

ગીતાર્થની પરતત્રતાએ એટલે આગમના જાણનાર પુરુષની આજ્ઞામા રહીને, એ

गमानुगतवृद्धसमाचारभेदेन द्विप्रकार मार्गमनुसरन्तस्तदनुसारेणव्यवहरतः साधोरिति गम्यते भाववतित्वं सुसाधुत्व युक्तमुचित वक्तुमिति शेष.—किमित्यतआह—दुःप्रसहातं दुःप्रसहनामधेयाचार्यपर्यंत यतो यस्माच्चरणं चारित्र-सिद्धांते श्रूयत इतिशेपः

अयमभिप्रायो—यदि मार्गानुसारिक्रियाकरणसार यतमानाश्चारित्रिणोनाभ्युपगम्यते, ततस्तदन्येपामनुपलभाद्व्यवच्छिन्न चारित्र-तद्व्यवच्छेदात्तीर्थं चेत्यायात—एतच्च प्रत्यक्षीभूतभूतभवद्भाविभावस्वभावजिननाथ-प्रणीतसिद्धांतेन सह विरुद्धमिति न प्रेक्षापूर्वकारिणः प्रतिपद्यते—

तथाच व्यवहारभाष्यं.

केसिंचिय आएसो—दंसणनाणेहि वट्टएतित्थ ।
वोच्छिन्न च चरित्तं—वयमाणे भारिया चउरो ॥ १ ॥

રીતે એટલે કહેવી નીતિએ બે પ્રમારના માર્ગને એટલે આગમ નીતિ અને આગમાનુસારો વૃદ્ધ સમાચાર એ બે ભેદવાળા માર્ગને અનુસરનાર એટલે તેના અનુસારે ચાલનાર સાધુને ભાવયતિપણુ એટલે સુસાધુપણુ યુક્ત છે, એટલે કહી શકાય તેમ છે કેમકે દુપ્રસહ નામના આચાર્ય પર્યંત ચારિત્ર હશે, એમ સિદ્ધાતમા સભળાય છે

તાત્પર્ય આ છે કે, જો માર્ગાનુસારી ક્રિયા કરવામા યત્ન કરનારાઓને ચારિત્રવાન્ ન માનિએ, તો તેમના વિના બીજા તો કાઇ દેખાતા નથી, એટલે ચારિત્રજ વિચ્છિન્ન થયુ અને તેમ થતા તીર્થ પણ વિચ્છિન્ન થયુ, એ વાત આવી હવે એ વાત તો ભૂત, વર્તમાન, ભવિષ્યતના ભાવને પ્રત્યક્ષપણે જાણનાર જિનેશ્વરના કહેલા સિદ્ધાંત સાથે ,વિરૂદ્ધ પડે છે, માટે તેને સમજવાન્ જનો સ્વીકારતા નથી જે માટે વ્યવહાર ભાષ્યમા કહેલુ છે કે, —

કેટલાએકનો એવો આદેશ [મત] છે કે જ્ઞાન દર્શનથી તીર્થ વર્ત્તે છે, બાકી ચારિત્ર વિચ્છિન્ન થયુ છે, પણ એમ બોલનારને ચતુગુરૂ પ્રાયશ્ચિત આપવુ [૧]

जो भणइ नत्थि धम्मो–नय सामइय नचेवय वयाइ।
सो समणसघवज्झो–कायव्वो समणसघेण ॥ २ ॥

इत्याद्यागमप्रामाण्यान्मार्गानुसारिक्रियाकारिणो भावयतय इति स्थित.

उक्त सकलमार्गानुसारिणी क्रियेति भावसाधो प्रथम लिंग स ग्रति श्रद्धा प्रवरा धर्मे इति द्वितीयमाह—

॥ मूलं ॥

सद्धा तिव्वाभिलासो–धम्मे पवरत्तण इम तीसे, ।
विहिसेव[1] अतित्ती[1] सुद्धदेसणा[1] खलियपरिसुद्धी ॥ ९० ॥

જે એમ કહે છે કે, ધમ નથી સામાયિક નથી અને વ્રત નથી, તેને શ્રમણસઘે પોતાના શ્રમણસઘથી [સાધુઓના ટોળાથી] બાહેર કહાડવો [૨]

આ વગેરે આગમના પ્રમાણથી માર્ગાનુસારી ક્રિયા કરનારા તે ભાવયતિ છે, એ વાત નક્કી થઇ

આ રીતે સઘળી માર્ગાનુસારી ક્રિયા હોય, એ ભાવ સાધુનુ પ્રથમ લિગ કહ્યુ હવે ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધારૂપ બીજુ લિગ કહે છે

મૂળનો અર્થ

શ્રદ્ધા એટલે તીવ્રાભિલાષ, તેનુ ધર્મમા પ્રવરપણુ, તે આ છે:—વિધિ, સેવા, અતૃપ્તિ, શુદ્ધ દેશના, અને સ્ખલિતની પરિશુદ્ધિ. (૯૦)

(टीका)

श्रद्धा प्रवरा धर्मे इति द्वितीय लिंगमुक्त तत्र श्रद्धा तीव्रः पटु-रभिलाष• कर्मक्षयोपशमसज्ञानप्रभवो नपुनर्विषयप्रतिभासमात्र बालस्य रत्नग्रहणाभिलाषवत्–धर्मे श्रुतचारित्ररूपे–प्रवरत्व प्रधानत्व विशेषणीकृत-मिद् वक्ष्यमाण तस्याः श्रद्धायाः फलभूत•

तद्यथा

विधिसेवा [१] अतृप्तिः [२] शुद्धदेशना [३] स्खलितप-रिशुद्धिः (४) इति लिगानि श्रद्धायाः प्रवरत्वस्येति•—सूत्रे च " वि-हिसेवअतित्ती " इत्यत्र ह्रस्वत्व प्राकृतत्वात्

समत्येतान्येव प्रत्येकविभावयिषुः प्रथमं तावद्विधिसेवामधिकृत्याह•

ટીકાનો અર્થ.

ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધા, એ બીજુ લિગ કહેલુ છે ત્યા શ્રદ્ધા એટલે તીવ્ર અભિલાષ એટલે કે કર્મની ક્ષયોપશમ અને સમ્યક્ જ્ઞાનથી થએલ ઇચ્છા, નહિ કે બાળકને રત્ન લેવાની મરજી થાય છે, તેમા માફક ફક્ત કોઇ પણ વિષય પકડવાનો ઇરાદો એટના માટે કહ્યુ કે, તીવ્ર અભિલાષ ધર્મમા એટલે શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ ધર્મમા તેનુ પ્રવરપણુ, તે આ એટલે આગળ કહેવામા આવતુ, તે શ્રદ્ધાનુ ફળરૂપ જાણવુ

તે આ રીતે કે, વિધિ સેવા, અતૃપ્તિ, શુદ્ધ દેશના અને સ્ખલિત પરિશુદ્ધિ એ શ્રદ્ધાના પ્રવરપણાનાં લિગ છે સૂત્રમા " विहिसेव अति त्ती " એ પદમા પ્રાકૃત-પણાથી હ્રસ્વ કરેલુ છે

હવે એ દરેકને વર્ણવવા ખાતર પહેલા વિધિ સેવાને આસરીને કહે છે

जो भणइ नत्थि धम्मो–नय सामइय नचेवय वयाइ।
सो समणसघवज्झो–कायव्वो समणसघेण ॥ २ ॥

इत्याद्यागमप्रामाण्यान्मार्गानुसारिक्रियाकारिणो भावयतय इति स्थित.

उक्त सकलमार्गानुसारिणी क्रियेति भावसाधो प्रथम लिंग स-प्रति श्रद्धा प्रवरा धर्मे इति द्वितीयमाह—

॥ मूलं ॥

सद्धा तिव्वभिलासो–धम्मे पवरत्तण इम तीसे, ।
विहिसेव[1] अतित्ती[2] सुद्धदेसणा[3] खलियपरिसुद्धी ॥ ९० ॥

જે એમ કહે છે કે, ધમ નથી સામાયિક નથી, અને વ્રત નથી, તેને શ્રમણસંઘે પોતાના શ્રમણસંઘથી [સાધુઓના ટોળાથી] બાહેર કહાડવો [૨]

આ વગેરે આગમના પ્રમાણથી માર્ગાનુસારી ક્રિયા કરનારા તે ભાવયતિ છે, એ વાત નક્કી થઇ

આ રીતે સઘળી માર્ગાનુસારી ક્રિયા હોય, એ ભાવ સાધુનુ પ્રથમ લિંગ કહ્યુ હવે ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધારૂપ બીજુ લિંગ કહે છે

મૂળનો અર્થ

શ્રદ્ધા એટલે તીવ્રાભિલાષ, તેનુ ધર્મમા પ્રવરપણુ, તે આ છે'—વિધિ, સેવા, અતૃપ્તિ, શુદ્ધ દેશના, અને સ્ખલિતની પરિશુદ્ધિ. (૯૦)

(टीका)

श्रद्धा प्रवरा धर्मे इति द्वितीय लिंगमुक्त तत्र श्रद्धा तीव्रः पटु-रभिलाषः कर्मक्षयोपशमसज्ञानप्रभवो नपुनर्विषयमातिभासमात्र बालस्य रत्नग्रहणाभिलाषवत्-धर्मे श्रुतचारित्ररूपे-प्रवरत्व प्रधानत्वे विशेषणीकृत-मिद् वक्ष्यमाण तस्याः श्रद्धायाः फलभूत.

तद्यथा.

विधिसेवा [१] अतृप्तिः [२] शुद्धदेशना [३] स्खलितप-रिशुद्धिः (४) इति लिंगानि श्रद्धायाः प्रवरत्वस्येति.—सूत्रे च " वि-हिसेवअतित्ती " इत्यत्र ह्रस्वत्व प्राकृतत्वात्.

समत्येतान्येव प्रत्येकविभावयिषुः प्रथमं तावद्विधिसेवामधिकृत्याह.

टीકાનો અર્થ.

ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધા એ બીજુ લિગ કહેલુ છે ત્યા શ્રદ્ધા એટલે તીવ્ર અભિલાષ એટલે કે કર્મની ક્ષયોપશમ અને સમ્યક્ જ્ઞાનથી થએલ ઇચ્છા, નહિ કે બાળકને રત્ન લેવાની મરજી થાય છે, તેમા માફક ફક્ત કોઇ પણ વિષય પકડવાનો ઇરાદો એટલા માટે કહ્યું કે, તીવ્ર અભિલાષ ધર્મમા એટલે શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ ધર્મમા તેનુ પ્રવરપણુ, તે આ એટલે આગળ કહેવામા આવતુ, તે શ્રદ્ધાનુ ફળરૂપ જાણવુ

તે આ રીતે કે, વિધિ સેવા, અતૃપ્તિ, શુદ્ધ દેશના અને સ્ખલિત પરિશુદ્ધિ એ શ્ર-દ્ધાના પ્રવરપણાનાં લિગ છે સૂત્રમા " विहिसेव अति त्ती " એ પદમા પ્રાકૃત-પણાથી હ્રસ્વ કરેલુ છે

હવે એ દરેકને વર્ણવવા ખાતર પહેલા વિધિ સેવાને આસરીને કહે છે

जो भणइ नत्थि धम्मो–नय सामइय नचेवय वयाइ।
सो समणसघवज्झो–कायव्वो समणसघेण ॥ २ ॥

इत्याद्यागमप्रामाण्यान्मार्गानुसारिक्रियाकारिणो भावयतय इति स्थित

उक्त सकलमार्गानुसारिणी क्रियेति भावसाधो• प्रथम ल्गिग सप्रति श्रद्धा प्रवरा धर्मे इति द्वितीयमाह—

॥ मूलं ॥

सद्धा तिव्वभिलासो–धम्मे पवरत्तण इम तीसे, ।
विहिसेव[1] अतित्ती[2] सुद्धदेसणा[3] खलियपरिसुद्धी ॥ ९० ॥

જે એમ કહે છે કે ધર્મ નથી, સામાયિક નથી, અને વ્રત નથી, તેને શ્રમણસંઘે પોતાના શ્રમણસંઘથી [સાધુઓના ટોળાથી] બાહેર કહાડવો [૨]

આ વગેરે આગમના પ્રમાણથી માર્ગાનુસારી ક્રિયા કરનારા તે ભાવયતિ છે, એ વાત નક્કી થઇ

આ રીતે સઘળી માર્ગાનુસારી ક્રિયા હોય, એ ભાવ સાધુનુ પ્રથમ લિંગ કહ્યુ હવે ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધારૂપ બીજુ લિંગ કહે છે

મૂળનો અર્થ

શ્રદ્ધા એટલે તીવ્રાભિલાષ, તેનુ ધર્મમા પ્રવરપણુ, તે આ છે —વિધિ, સેવા, અતૃપ્તિ, શુદ્ધ દેશના, અને સ્ખલિતની પરિશુદ્ધિ. (૯૦)

(टीका)

श्रद्धा प्रवरा धर्मे इति द्वितीय लिंगमुक्तं तत्र श्रद्धा तीव्रः पटु-रभिलाप. कर्मक्षयोपशमसज्ञानप्रभवो- नपुनर्विषयप्रातिभासमात्र बालस्य रत्नग्रहणाभिलापवत्–धर्मे श्रुतचारित्ररूपे–प्रवरत्व प्रधानत्वं विशेषणीकृत-मिद वक्ष्यमाण तस्याः श्रद्धायाः फलभूत.

तद्यथा.

विधिसेवा [१] अतृप्तिः [२] शुद्धदेशना [३] स्खलितप-रिशुद्धिः (४) इति लिंगानि श्रद्धायाः प्रवरत्वस्येति.—सूत्रे च " वि-हिसेवअतित्ती " इत्यत्र ह्रस्वत्वं प्राकृतत्वात्

समस्त्येतान्येव प्रत्येकविभावयिषुः प्रथमं तावद्विधिसेवामधिकृत्याह.

ટીકાનો અર્થ.

ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધા, એ બીજુ લિગ કહેલુ છે ત્યા શ્રદ્ધા એટલે તીવ્ર અભિલાષ એટલે કે કર્મની ક્ષયોપશમ અને સમ્યક્ જ્ઞાનથી થએલ ઇચ્છા, નહિ કે બાળકને રત્ન લેવાની મરજી થાય છે, તેમા માફક ફક્ત કોઇ પણ વિષય પકડવાનો ઇરાદો એટલા માટે કહ્યુ કે, તીવ્ર અભિલાષ ધર્મમા એટલે શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ ધર્મમા તેનુ પ્રવરપણુ, તે આ એટલે આગળ કહેવામા આવતુ, તે શ્રદ્ધાનુ ફળરૂપ જાણવુ

તે આ રીતે કે, વિધિ સેવા, અતૃપ્તિ, શુદ્ધ દેશના અને સ્ખલિત પરિશુદ્ધિ એ શ્રદ્ધાના પ્રવરપણાનાં લિગ છે સૂત્રમા " विहिसेव अति त्ती " એ પદમા પ્રાકૃતપણાથી હ્રસ્વ કરેલુ છે

હવે એ દરેકને વર્ણવવા ખાતર પહેલા વિધિ સેવાને આસરીને કહે છે

॥ मूलं ॥

विहिसारच्चिय सेवइ–सद्धालू सत्तिम अणुट्ठाणं ।
दव्वाइदोसनिहओ वि–पक्खवायं वहइ तम्मि ॥ ९१ ॥

(टीका)

विधिसार विधिप्रधानमेव सेवतेनुतिष्ठति श्रद्धालु' श्रद्धागुणवान् श-क्तिमान् सामर्थ्योपेत' सन्ननुष्ठानं प्रत्युपेक्षणैपणादिकं—श्रद्धालुत्वस्यान्य-थानुपपत्ते.

यदि पुन' शक्तिमाभस्यात्तत' कावार्तेत्याह

द्रव्याण्याहारादीन्यादिशब्दात् क्षेत्रकालभावाः परिगृह्यते–तेषां दोपः प्रतिकूलता–तेन निहतोपि गाढपीडितोपि पक्षपात भावप्रतिबंध वहति धारयति तस्मिन्नेव विध्यनुष्ठानएव–सावधारणत्वाद्वाक्यस्येति.

મૂળનો અર્થ

શ્રદ્ધાળુ પુરૂષ શક્તિમાન હોય, ત્યા લગણજ વિધિપૂર્વક અનુષ્ટાન કરે છે, અને જો દ્રવ્યાદિકના દોપથી તેમ કરતા અ ટકે, તોપણ પક્ષપાત તો વિધિ તરફજ રાખે છે (૯૧)

ટીકાનો અર્થ.

વિધિસાર એટલે વિધિપ્રધાનજ સેવે એટલે કરે કોણ ? તો કે શ્રદ્ધાળુ એટલે શ્ર દ્ધાવાન્ હોય તે શક્તિમાન્ એટલે સમર્થ હોય તો, શુ સેવે ? તે કહે છે અનુષ્ટાન એટલે પ્રત્યુપેક્ષણા તથા ગવેપણાદિક ક્રિયા નહિ તો શ્રદ્ધાળુપણુ સિદ્ધ થાય નહિ

જો કદાચ શક્તિમાન્ ન હોય તો કેમ કરે છે તે કહે છે કે, દ્રવ્ય એટલે આ હાર વગેરે અને આદિ શબ્દથી ક્ષેત્ર કાળ ભાવ લેવા તેમની પ્રતિકૂળતાથી ખુબ પીડાયો થકો, પણ વિધિવાળા અનુષ્ટાનમાજ પક્ષપાત એટલે ભાવ રાખે

कथ पुनरनुष्ठानाभावे पक्षपातसभव इत्याह.

(मूलं)

निरुओ भुज्जरसन्नू–किंचि अवत्थं गओ असुहमन्न ।
भुंजतमि न रज्जइ–सुहभोयणलालसो धणिय ॥ ९२ ॥

(टीका)

नीरुजोज्वरादिरुजारहितो भोज्यानि खडखाद्यादीनि तेषारसमास्वादविशेष जानातीति भोज्यरसज्ञः कामप्यवस्थां दुःकालदारिद्यादिदशागत. प्राप्तः सन्नशुभमनिष्टमन्न भोजन भुजानो न तस्मिन्नशुभान्ने रजयाति गृद्धिमुपैति.

तथाहि,

सभवत्येतत् कदाचित्,

અનુષ્ઠાન ન કરે, તો પક્ષપાત કેમ સભવે ? તે કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

નિરોગી, રસજ્ઞ કઇ અધમ અવસ્થા પામતાં અશુભ અન્ન ખાએ તો, તેમા ને રાજી રહેતો નથી, પણ તેને ખાસ કરીને શુભ ભોજનની લાલસા રહે છે. [૯૨]

ટીકાનો અર્થ.

નીરુજ એટલે જ્વરાદિ રોગ રહિત હોઈ, ખડ, ખાદ્ય વગેરે ભોજ્ય વસ્તુઓના રસનો જાણ પુરુષ કોઇ દુકાળ કે, દારિદ્ર વગેરે અવસ્થામાં અનિષ્ટ અન ખાતા પણ તેમા ગૃદ્ધિ નથી પામતો

તે આ રીતે કે, કદાચ એમ બને છે ખઈ કે સારાં ભોજન ખાનારો માણસ

सुहभत्तलालिओविहु-दुकालदारिद्दभिहुओ पुरिसो ।
भक्डयभरुट्टाई-भुंजइ तह कडुय कटिं ॥ १ ॥
कडुयरस व गुयार-अरणिदलाइ कुडिंक्षराईय ।
भुंजइ जणो छुहत्तो-तरुछल्ली हिल्लिक्षिल्लाइ [त्ति]

नचासौ तेषु गृद्धिमाधत्ते शुभभोजनलालसो विशिष्टाहारलम्पटो-
त्वयाम्येतां क्षुदशा ततः सुभिक्षमवाप्य पुनरपि शोभनमाहारंभोक्ष्ये
इति मनोरथवान् धणियति वाढमिति

एवं दृष्टांतमभिधाय दार्ष्टांतिकयोजनामाह—

[मूलं]

इय सुद्धचरणरसिओ-सेवंतो दव्वओ विरुद्धंपि ।
सद्धागुणेण एसो-न भावचरणं अइक्कमइ ॥ ९३ ॥

પણ દુકાળ કે દરિદ્રતામાં સપડાતા ભાખરી, ભરડકો કડુ કરી કડવો ગુવાર, અરણિનાં પાદડાં, કુનિજ વગેરે તથા ઝાડની છાલ, અને લીની જિન વગેરે ભૂખે મરતા ખાય, તો પણ તે તેઓમાં ગૃદ્ધિ નથી પામતો કિંતુ શુભ ભોજન લાલસ એટલે વિશિષ્ટ આહારમાં લંપટ થઇનેજ રહે છે અર્થાત્ આ દશા ઉલ્લંઘુ તો સુભિક્ષમાં ફરીને સારો આહાર ખાઇશ એવા મનોરથને અતિશયપણે કરતો રહે છે

આ રીતે દૃષ્ટાંત કહીને, હવે દાર્ષ્ટાંતિકની યોજના કહે છે.—

મૂળનો અર્થ

એ રીતે શુદ્ધ ચારિત્રનો રસિક પુરૂષ કદાચ દ્રવ્ય થકી કંઈ વિરૂદ્ધ વાતને પણ સેવતો હોય, તોપણ શ્રદ્ધાના ગુણથી તે ભાવ ચારિત્રને અતિક્રમે નહિ. (૯૩)

(टीका)

इत्येव कुभक्तभोगदृष्टांतेन शुद्धचरणरसिको निष्कलंकसंयमपालनो-त्साहवान् सेवमानो द्रव्यतो बाह्यवृत्त्याविरुद्धमागमनिषिद्ध नित्यवासा-दिक-अपिशब्दादेकाकित्वमपि-श्रद्धागुणेन संयमाराधनलालसत्वपरिणा-मेन न नैव भावचरण पारमार्थिकचारित्रमतिक्रामति अतिचरति, श्री-संगमसूरिवत्

तथाचोक्त

दव्वाइया न पाय-सोहणभावस्सहुंति विग्घकरा ।
वज्झकिरियाउ वि तहा-हवंति लोएवि सिद्धमिण ॥ १ ॥
दइयाकन्नुप्पलताडन व सुहडस्स निव्वुइं कुणइ ।
पहुणो आणाए पत्थियस्स कुंडपि लग्गत ॥ २ ॥
जहचेव संदेसंपि-तह परदेसेवि चलइ नहु सत्त ।

टीकानो अर्थ

એ રીતે એટલે ખરાબ ભોજન ખાવાના દ્રષ્ટાંતે કરી શુદ્ધ ચરણ રસિક એટલે નિષ્કલંક સંયમ પાળવામા ઉત્સાહવાળો પુરૂષ દ્રવ્યથી એટલે બાહ્ય વૃત્તિથી વિરૂદ્ધ એટલે આગમ નિષિદ્ધ નિત્ય વાસાદિક તથા અપિ શબ્દથી એકાદિપણાને સેવતો થકો, પણ શ્રદ્ધાના ગુણથી એટલે સંયમ આરાધવામા લાલસપણાના પરિણામથી કરીને ભાવચરણને એટલે પારમાર્થિક ચારિત્રને અતિક્રમે નહિ શ્રી સંગમસૂરી માફક

જે માટે કહેલુ છે કે —

શોભન ભાવવાળાને પ્રાયે દ્રવ્યાદિક વિઘ્નકારી થતા નથી, તેમજ બાહ્ય ક્રિયા પણ સમજવી લોકમા પણ આવુ કહેવાય છે કે—[१]

સ્વામિની આજ્ઞાએ ચાલતા સુભટને કાંટો લાગે, તોપણ તે સ્ત્રીના મારેલા કર્ણોત્પલની માફક તેને આનંદિત કરે છે [२] ધીર પુરૂષે મનરહિત કામ શક

सुहभत्तलालिओविहु–दुकालदारिद्दभिद्दुओ पुरिसो ।
भक्खयभरुट्टाई–भुजइ तह कडुय कंटि ॥ १ ॥
कडुयरस व गुयार–अरणिदलाइ कुडिंझराईय ।
भुजइ जणो छुहत्तो–तरुउल्ली छिल्लिखिल्लाइ [त्ति]

नचासौ तेषु गृद्धिमाधत्ते शुभभोजनलालसो विशिष्टाहारलम्पटो–लवयाम्येतां क्षुदशा ततः सुभिक्षमवाप्य पुनरपि शोभनमाहारंभोक्ष्ये इति मनोरथवान् धणियति वाढमिति

एव दृष्टांतमभिधाय दार्ष्टांतिकयोजनामाह—

[मूलं]

इय सुद्धचरणरसिओ–सेवंतो दव्वओ विरुद्धंपि ।
सद्धागुणेण एसो–न भावचरण अइक्कमइ ॥ ९३ ॥

પણ દુકાળ કે દરિદ્રતામાં સપડાતાં ભાખરી ભરડકો કડુ કરી કડવો ગુવાર, અરણિનાં પાદડાં કુનિજર વગેરે તથા ઝાડની છાલ, અને લીંબી ઝિન વગેરે ભૂખે મરતા ખાય, તો પણ તે તેઓમાં ગૃદ્ધિ નથી પામતો, કિંતુ શુભ ભોજન લાલસ એટલે વિશિષ્ટ આહારમાં લંપટ થઈનેજ રહે છે અર્થાત્ આ દશા ઉતરશું, તો સુભિક્ષમાં ફરીને સારો આહાર ખાઇશ એવા મનોરથને અતિશયપણે કરતો રહે છે

આ રીતે દૃષ્ટાંત કહીને, હવે દાર્ષ્ટાંતિકની યોજના કહે છે.—

ભૂળનો અર્થ

એ રીતે શુદ્ધ ચારિત્રનો રસિક પુરૂષ કદાચ દ્રવ્ય થકી કંઈ વિરૂદ્ધ વાતને પણ સેવતો હોય, તોપણ શ્રદ્ધાના ગુણથી તે ભાવ ચારિત્રને અતિક્રમે નહિ. (૯૩)

(टीका)

इत्येव कुभक्तभोगदृष्टांतेन शुद्धचरणरसिको निष्कलंकसंयमपालनोत्साहवान् सेवमानो द्रव्यतो बाह्यवृत्त्याविरुध्दमागमनिषिद्ध नित्यवासादिकं-अपिशब्दादेकाकित्वमपि-श्रद्धागुणेन संयमाराधनलालसत्वपरिणामेन न नैव भावचरण पारमार्थिकचारित्रमतिक्रामति अतिचरति, श्रीसंगमसूरिवत्

तथाचोक्त.

दव्वाइया न पाय-सोहणभावस्सहुति विग्घकरा ।
वज्झकिरियाउ वि तहा-हवति लोएवि सिद्धमिण ॥ १ ॥
दइयाकन्नुप्पलताडन व सुहडस्स निव्वुइ कुणइ ।
पहुणो आणाए पन्थियस्स कुडंपि लग्गत ॥ २ ॥
जहचेव सदेसंपि-त्तह परदेसेवि चलइ नहु सत्त ।

टीकानो अर्थ.

એ રીતે એટલે ખરાબ ભોજન ખાવાના દ્રષ્ટાંતે કરી શુદ્ધ ચરણ રસિક એટલે નિષ્કલંક સંયમ પાળવામાં ઉત્સાહવાળો પુરૂષ દ્રવ્યથી એટલે બાહ્ય વૃત્તિથી વિરૂદ્ધ એટલે આગમ નિષિદ્ધ નિત્ય વાસાદિક તથા અપિ શબ્દથી એકાકિપણાને સેવતો થકો, પણ શ્રદ્ધાના ગુણથી એટલે સંયમ આરાધવામાં લાલસપણાના પરિણામથી કરીને ભાવચરણને એટલે પારમાર્થિક ચારિત્રને અતિક્રમે નહિ શ્રી સંગમસૂરી માફક.

જે માટે કહેલું છે કે —

શોભન ભાવવાળાને પ્રાયે દ્રવ્યાદિક વિઘ્નકારી થતા નથી, તેમજ બાહ્ય ક્રિયા પણ સમજવી લોકમાં પણ આવું કહેવાય છે કે—[૧]

સ્વામિની આજ્ઞાએ ચાલતા સુભટને કાંટો લાગે તોપણ તે સ્ત્રીના મારેલા કર્ણોત્પલની માફક તેને આહ્લાદિત કરે છે [૨] ધીર પુરૂષે મનકલ્પિત કામ શરૂ

मणवंछियमि कज्जे-आर धे धीरपुरिसाण ॥ ३ ॥
कालोविहु दुब्भिक्खाइ-लक्खणो नखलु दाणसूराण।
भिंदइ आसयरयण-अवि अहिययर विसोहेइ ॥ ४ ॥
एवंचिय भव्वस्सवि-चरित्तिणो नहि महाणुभावस्स।
सुहसामायारिभो-भारो परियत्तइ कयावि ॥ ५ ॥

किंच,

जो होज्जउ असमत्थो-रोगेण व पिल्लिओ झुरियदेहो।
सव्वमवि जहाभणिय—कयाइ म तरिज्ज काउ जो ॥ ६ ॥
सोविय नियपरक्कम-ववसायधिइबल अगूहतो।
मुत्तुण कूडचरिय-जई जयतो अवस्सजई ॥ ७ ॥ [इति]

श्री सगमसूरिकथा पुनरेव.

इह सिरिसगमसूरी-दूरीकयसयलगुरुपमायभरो। अन्नाणदारुदारण-

કરતા જેમ સ્વદેશમા તેમ પરદેશમા પણ તેમની હિમ્મત હરાતી નથી. (૩) વળી દુર્ભિક્ષાદિ કાળ પણ દાનશૂર જનોના આશયરૂપ રત્નને ભેદી શકતો નથી, કિંતુ અધિક વિશુદ્ધ કરે છે [૪] આજ રીતે મહાનુભાવ ભવ્ય ચારિત્રવત પુરૂષને શુભ સામાચારી તરફ રહેનો ભાર કદાપિ બદલી જતો નથી (૫)

વળી જે રોગે પીડાયો અથવા બુઢ્ઢાપણને લીધે અસમર્થ થઇ પડે અને તેથી જેમ કહેલુ છે તેમ બધુ કરી ન શકે તોપણ તે જો પોતાના પરાક્રમ, ઉદ્યોગ, ધીરજ અને બળને નહિ છુપાવતા, અને ઠગ નહિ કરતા યતનાવાન્ રહે તો, તેને અવસ્ય યતિ ગણવો [૬]

શ્રી સગમસૂરિની કથા આ રીતે છે—

ઇહા શ્રી સગમસૂરિ હતા, તેઓ સઘળા ભારે પ્રમાદને દૂર કરનાર હતા, અજ્ઞાન

दनहुरगहसरिससमयरो ॥ १ ॥ पईसमयपुत्तरुत्तर—विसुरपरिणामह-णियपावोहो । नगनगरगामगाइसु—नवकप्प पकप्पियविहारो ॥ २ ॥

अइतिव्वपवरसद्धा—वसपरिणय सुद्धभावचारित्तो । जवानलपरि-हीणो—कुल्लागपुरम्मि विहियठिई ॥ ३ ॥ वट्टते दुब्भिक्खे—कयजणदुक्खे कयावि सो भयवं । पवयणमाया परिपालणुज्जय उज्जयविहार ॥ ४ ॥ आहिंडिय बहुदेस—अववारिय सयलदेस बहुभाम । सीह नामणगार—गणाहिवत्ते निरूवेइ ॥ ५ ॥ भणइ य जइवि महायस—सयमवि त पुणसि सयलकरणिज्ज । आयारु त्ति निचितिय—इय वुच्चसि तहवि अम्हेहिं ॥ ६ ॥ उल्लसिरपवरसद्धो—चरणभर दुद्धर धरिज्ज सया । सीयंत सीसगण—मिउ महुरगिराइ सारिज्जा ॥ ७ ॥

जओ—

जीहाएवि लिहतो—न भद्दओ जत्थ सारणा नत्थि । दंडेणवि

---

૩૫ ના ગને ભાગવા તાનાની સમાન શાસ્ત્રના વગનાર હતા (૧) સમય સમય પ્રત્યે વિશુદ્ધિ થતા પરિણામથી પાપ સમૂહને હણનાર હતા, અને ગામ, નગર, પત્તન, વગેરેમા નવ કલ્પી વિહાર કરતા હતા [૨]

તે અતિ તીવ્ર પ્રવર શ્રદ્ધાના યોગે શુદ્ધ ચારિત્રના પરિણામવાળો છતા પણ જઘાબળથી હીન થયો થકો કુલ્લાગપુરમા સ્થિરવાસી રહ્યા (૩) હવે ત્યા લોકોને દુખ દેનાર દુકાળ પડયો, ત્યારે તે ભગવાને પ્રવચન માતા પાળવામ ઉદ્યત ઉદ્યતવિહારી બહુ દેશ ફરી સકળ દેશના અને ભાષાના જાણ થએના સિહ નામના અનગારને ગ આધિપતિપણુ સોપ્યુ [૪-૫] બા તે તેમને કહેવા લાગ્યા કે, હે મહાશય ! તુ પોતેજ સઘળુ કર્તવ્ય જાણે છે, તોપણ આ રીતી રીત પ્રમાણે અમે તને આ પ્રમાણે ભલામણ કરીએ છીએ (૬) તાર હમેશા ઉ લસતી પ્રવર શ્રદ્ધાથી ચારિત્રનો દુધર ભાર ઉપા વો, તથા સી દાતા શિષ્યોને કોમળ અને મીઠી વાણીથી સભાળી લેવા [૭]

જે માટે કહેવુ છે કે, જ્યા સારણા (હોય તે) જીભે કરી પપાળતો હોય, તોપણ ભલો

ताडतो-स भद्दओ सारणा जत्थ ॥ ८ ॥ जह सीसाइ निकृतइ—कोई सरणागयाण जतुण । एव सारणियाण—आयरिउ असारओ गच्छे ॥ ९ ॥

तथा

दव्वाइ अपडिवद्धो-अममो विहरिज्ज विविहदेसेसु । अनिययविहारया ज-जईण सुत्ते विणिद्दिट्ठा ॥ १० ॥

तथाहि

अनिएयवासो समुदाण चारिया—अन्नायउंछं पयरिक्कया य । अप्पोवही कलहविवज्जणा य-विहारचरिया इसिण पसत्था ॥ ११ ॥ इच्चाइ कहिय वुत्तो-सो एव वच्छ, विहर अन्नत्थ । मा ओमे इत्थ ठिओ-सीसगणो एस सीइज्जा ॥ १२ ॥ एगागीवि अह पुण-पहीण-जंघावलो अवलदेहो । अनलो विहरिउ मन्नत्थ—तो इह चेव ठाइस्स

નહિ અને જ્યા સારણા છે, તે લાકડીથી માર મારતો હોય તોપણ સારો (८) જેમ કોઇ શરણાગત જતુઓના માથા કાપે, તેમ ગચ્છમા સભારના યોગ્ય શિષ્યોની સભાળ નહિ લે તો આચાય પણ તેમના માથાજ કાપતો જાણવો (૯) તથા તુ 'વ્યાદિકમા અપ્રતિબદ્ધ રહી મમત્તા છોડી વિવિધ દેશમા વિચરજે, કેમકે સૂત્રમાં યતિઓને અનિયત વિહાર કરવો કહેલ છે [૧૦] તે આ રીતે કે અનિત્ય વાસ સમુદાન ચય [ગોચરી] ઉંચ આહાર, નિમદપણુ અલ્પ ઉપધિ અને કલહ વિવર્જન એ ઋષિઓની પ્રશસ્ત વિહાર ચર્યા છે [૧૧]

ઇત્યાદિક ભલામણ આપીને તેમણે તેને કહ્યુ કે હે વત્સ ! તુ અન્ય સ્થળે વિચર કેમકે નહિ તો અહીં અવમ કાળમા રહેતા આ શિષ્યો સીદાઇ પડશે (૧૨) અને હુ જઘાબળથી રહિત અને દુર્બળ શરીરવાળો હોવાથી બીજા સ્થળે ચાલવા અશક્ત છુ માટે એકતો અહીંજ રહીશ (૧૩) એમ કહીને તેમણે મુનિઓને કહ્યુ કે,

॥ १३ ॥ इय भणिय मुणी वुत्ता–वच्छा सच्छासया सयाकाल । कुल-वहुनाएण इम–मा मुचिज्जह कयावि तुमे ॥ १४ ॥ तिन्नुच्चिय भव-जलही–एय पसाया सुहेण तुब्भेहिं । संपइ इमिणा सद्धिं–कुणह विहारं महाभागा ॥ १५ ॥ इह सुणिय सुमुणिवइणो—ते मुणिणो सूरिचरण ठवियसिरा । मुचता गुरुविरहुत्थ–सोय उप्पन्नअंसुभर ॥ १६ ॥

पडिपुन्नमन्नुभररुद्ध–कंठउट्ठिंत गग्गरगिरिल्ला । गुरूवयण पडि-कूलिउ-मचयंता दुक्खसंतत्ता ॥ १७ ॥ कहमवि नामिउ गुरुणो–अवरा-हपए खमावित्र नियए । ओमाइ दोसरहिए–देसे पत्ता विहारेण ॥ १८ ॥ सगम गुरूवि खित्त–नवभागी काउ कायनिरविक्खो । वीसुं वसहीगोयर–वियारभूमाइसु जयइ ॥ १९ ॥ सुद्धिक्खे गुरुपासे—कयावि सीहेण पेसिओ दत्तो । सो पुव्ववसहिं सठिय–सूरिं दट्ठु विचिंतेइ ॥ २० ॥

હે વત્સો ! તમે પણ હમેશા સ્વચ્છ આશયવાળા રહીને કુળવધના પ્રમાણે આ ગુરુને ક્યારે પણ છોડતા ના (૧૪) એના પસાયથી તમારે સંસારસમુદ્ર મેહેનથી તરેલોજ માનવો માટે હે મહાભાગો ! તમે હાલ એની સાથે વિહાર કરો [૧૫] આ રીતે તે આચાર્યના વચન સાંભળીને તે મુનિઓ તેમના ચરણે મસ્તક સ્થાપી, ભાર વિરહથી થતા શોકને લીધે આંસુઓ પાડવા લાગ્યા (૧૬)

તે મુનિઓ ભારે શોકને લીધે રૂંધાઇ ગયના ગળાથી ગદ્ગદ્ વાણી બોલતા થકા દુઃખથી તપતા થકા પણ ગુરુનું વચન ઉથપાવી શકયા નહિ (૧૭) તેઓ ગુરુને નમીને પોતાના અપરાધ ખમાવી, જેમ તેમ કરીને અવમ [અશિવ] વગેરે દોષથી રહિત દેશમાં આવી પહોંચ્યા [૧૮] પાછળ સંગમસૂરિ પણ શરીરમાં નિરપેક્ષ રહી, તે ક્ષેત્રના નવ ભાગ કરી, જૂદી જૂદી વસતિ, ગોચર ભૂમિ અને વિચાર ભૂમિમાં યતનાથી રહેવા લાગ્યા (૧૯) હવે સિંહસાધુએ કોઇ વેળા દત્ત નામના સાધુને શુદ્ધિ ખાતર ગુરૂ પાસે મોકલાવ્યો તે પ્રથમની વસતિમાંજ રહેતા ગુરૂને જોઇ વિચારવા લાગ્યો કે, કારણને લીધે જૂદા જૂદા

कारणवसा न कीरइ—खित्ते अवगवरे जइ विहारो । नवनवयसहि विहारो—वीम एएहिं परिचत्तो ॥ २१ ॥

ता एस सिढिल चरणो—खणपि न खमो इमेण सवासो । इदं चिंतिय वीसु—समीववसहीइ सो ठाइ ॥ २२ ॥ भिक्खासमए गुरुणा—सह हिंडतो निसिट्ठ माहार । दुब्भिक्खवसा अलहतओ य जाओ कमिणवयणो ॥ २३ ॥ त तह निएवि सूरी—कम्मिवि ईसरगिहे गओ तत्थ । रेवईदोसेणेगो सया रुयतो सिसू अत्थि ॥ २४ ॥ सो ठाउ चप्पुडिय—गुरुणा भणिओ य वाल मा रूयसु । गुरुतेय असहती—झडत्ति सा रेवई नट्ठा ॥ २५ ॥ जाओ बालो सुत्थो—तज्जणगो गहिय मोयगे पत्तो । गुरुणा करुणानिहिणा—दवाविया तेउ दत्तस्स ॥ २६ ॥

अह मुणिपहुणा भणिय—त गच्छसु दत्त सपय वसहिं । अहयपि आगमिस्स—पडिपुन्न काउ समुयाण ॥ २७ ॥ सहुगिह मेग मिमिणा—

ક્ષેત્રમા જો કે વિચરી નહિ શકાય તોપણ નવી નવી વસતિઓ બદલાનુ શા એમણે છોડી દીધુ છે ? [૨૦–૨૧]

માટે આ શિથિલ ચારિત્રવાળા લાગે છે એથી કરીને એવા સાથે ટાળનાર પણ સહવાસ રાખવો ન જોઇએ એમ વિચારી નજીની વસતિમા તે જુદો રહેવા લાગ્યો [૨૨] બાદ ભિક્ષા વેળાએ તે ગુરૂ સાથે ભમતો હતો પણ દુર્ભિક્ષના યોગે માગ્યા આહાર નહિ મળવાથી તેનુ મુખ કરમાઇ કાળુ થવા લાગ્યુ [૨૩] ત્યારે તેવા થએલો જોઇ, આચાર્ય કોઇક પૈસાદારને ઘરે ગયા ત્યા તેનો એક છોકરો રેવતીના દોષથી હમેશા રડતો હતો તેને ગુરૂએ ચપટી વગાડી કહ્યુ કે, હે બાળક ! રો મા ત્યારે ગુરૂનુ તેજ નહિ સહી શક્તી રેવતી ઝટ દઇને નાશી એટલે તે બાળક સ્વસ્થ થયો તેથી તેનો બાપ લાડુ લઇ આવ્યો તે કરુણાનિધિ ગુરૂએ દત્તને દેવરાવ્યા (૨૪–૨૫–૨૬)

હવે ગુરૂએ કહ્યુ કે હે દત્ત ! તુ હવે અપાસરે જા અને હુ ગોચરી પૂરી કરીને આવુ છુ (૨૭) ત્યારે તેણે વિચાર્યુ કે, વાહ શાને એણે મને ઠગ્યો એમ શ્રદ્ધા

मिराउ मह दसिय सयं अहुणा । सेसेसु गमी दत्तो-इय चिंतंतो गओ वसहिं ॥ २८ ॥ गुरुणोवि अंतपंत-गहिउ सुचिरेण आगया वसहिं । पन्नगबिल नाएण-भुजंति तय समयविहिणा ॥ २९ ॥ आवस्सय वेलाए-आलोइय सूरिणो समुवविट्ठा । सो निसेधंतो गुरुणा-आलोइसु सम मिय वुत्तो ॥ ३० ॥ स भणइ तुब्भहिंचिय—सह परिभमिओ म्हि किमिह विडयेवि । आह गुरू सिसु विसय-सुहुम नणु धाइपिंड ति ॥ ३१ ॥

दत्तो तओ दुरप्पा-अणप्पसकप्पकप्पणाभिहआ । विंवुकडकडुयगिराइ मुणिवरपइ इम भणइ ॥ ३२ ॥ राईसरिसवमित्ताणि-परच्छिद्दाणि पिच्छसि । अप्पणो बिल्लमित्ताणि-पासंतोवि न पाससि ॥ ३३ ॥ इय भणिय गओ एसो-नियवसहिं तयणु तस्स सिक्खत्थ । पुरदेवयाइ सिग्घ-विउव्विय दुद्दिण गस्य ॥ ३४ ॥ फुडफुट्टमाणवमंड-भंडरवारिसज-

---

वान् श्रावकनु घर बताव्यु छे, अने पोते हवे बीजाओने त्यां जनार नथी के एम एम चिंतवतो थको अपासरे आव्यो [२८] बाद गुरु अंत प्रांत आहार लईने घणा मोडा त्यां आव्या तेओए शास्त्रनी विधिए सर्प जेम बिलमां पेसे, ते रीते तेने खाधु [२९] हवे आवश्यक वेळाए आलोयणा लईने गुरु बेठा, एटले ते पण बेसवा लाग्यो त्यारे गुरुए कह्यु के, बरोबर आलोयणा कर (३०) त्यारे ते बोल्यो के, तमारी साथेज फर्यो छु, एटले शु जणावु ? गुरु बोल्या के, बाळ ने रमाडवे मळेलु ते सूक्ष्म धात्रीपिंड छे, तेने आलोव (३१)

त्यारे दुरात्मा दत्त अनेक संकल्प अने कल्पनाओ करीने लींमडा जेवी कडवी वाणीथी गुरु प्रत्ये कहेवा लाग्यो के, तु पारका राई अने सरसव जेटला दोष जुवे छे पण पोताना बीजोरा जेवडा दोष जोतो थको पण नथी जोई शकतो ? [३२-३३] एम कहीने ते पोताना मुकामे गयो बाद तेने शिक्षा आपवा माटे नगरनी अधिष्ठायक देवीए ते वखते भयंकर दिवस बनाव्यो तेमां महा-रूप भारे वरसाद हतु । होय ते भारे भयंकर गर्जना थवा लाग्यो ते सांभळीने भयथी बोलता अटकी पडतो थको ते गुरुने

लहराराव। सो निम्नुणतो भयभर-खलतवयणो भणइ सूरिं ॥ ३५ ॥ भयव बीहेमि अह-आह गुरु एहि मम सयासमि। स भणइ तिमिरभरेण-दिसिविदिसिं नेव पिच्छामि ॥ ३६ ॥

दीवसिह व जलतिं-नयखेलेण नियगुलिं काउ। दसेऊणय गुरुणा-सो वुत्तो वच्छ एहि इओ ॥ ३७ ॥ त दट्ठु स दुट्ठप्पा-जपइ दीवोवि अत्थि किं मिमस्स?। तो पच्चक्खी होउ-एव वुत्तो स देवीए ॥ ३८ ॥ हा दुट्ठसेह निन्नेह-देहगेहाइमुक्कपडिबंधे। मुणिनाहमि इममिवि-एव चिंतेसि निल्लज्ज ॥ ३९ ॥ वसाहिविहारक्कमेण-पुणोवि इत्थ ट्ठिय सुगुरु मेय। पाविट्ठ दुट्ठधम्मिट्ठ—मन्नसी सिढिलचारित्त ॥ ४० ॥ हा अतपंतभोयण-परपि कप्पेसि मुद्ध रसगिद्ध। घिद्धी लद्धिसमिद्धपि दीवजुत्त पयपेसि ॥ ४१ ॥

दव्वाइदोसवसओ-नीयपयठिएवि सुद्धसद्धाए। भावचरित्तपवित्ते-

કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! હું બીહું છું ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, બીતો હોય તો મારી પાસે આવ તે બોલ્યો કે અંધારામાં કંઈ દિશા અને કંઈ વિદિશા છે તે જોઇ શકતો નથી [૩૪-૩૫-૩૬]

ત્યારે ગુરૂએ પોતાના શ્લેષ્મથી દીવાની શિખા માફક પોતાની આગળીને જળકતી કરીને તે બતાવી કહ્યું કે હે વત્સ ! આ બાજુ આવ [૩૭] તે જોઇને તે દુષ્ટાત્મા બોલ્યો કે, શું એના પાસે દીવો પણ છે કે ? ત્યારે દેવી પ્રત્યક્ષ થઇને તેને આ રીતે કહેવા લાગી— (૩૮) અરે નિસ્નેહી દુષ્ટ શિષ્ય ! દેહ ગેહાદિકમાં પ્રતિબંધ છોડનાર આ મુનિનાથની બાબતમાં પણ તું નિલજ્જ થઇ એવું ચિંતવે છે કે ? [૩૯] વળી વસતિ બદલવાના ક્રમે કરી ફરીને અહીં રહેના ગુરૂને અરે પાપિષ્ટ અને ભુંડી રીતે ધર્મિષ્ટ બનેલા ! શું શિથિળ ચારિત્રવાન્ માને છે કે ? અરે ! અંત પ્રાંત ખાનારને તું રસગૃદ્ધ કપે છે ? ધી, ધી અરે લબ્ધિવંતને દીવા સહિત છે, એમ બોલે છે કે ? (૪૦-૪૧)

किह अवमन्नसि इमे गुरुणो ? ॥ ४२ ॥ इय अणुसिट्ठो सो देवयाइ सज्झायगस्य अणुतावो । गुरुपयलग्गो खामइ–पुणोपुणो नियय मवराह ॥ ४३ ॥ आलोइयाइयारो–दत्तो गुरुदत्तविहियपच्छित्तो । विणउज्जुओ सुनिम्मल–चारित्ताराहगो जाओ ॥ ४४ ॥ संगमसूरीवि चिर–विहिसेवा-वल्लि पल्लवणमेहो । निरुवमसमाहिजुत्तो–सुगइ पत्तो गयकिलेसो ॥ ४५ ॥

इत्थं विशुद्धविधिसेवनतत्परस्य–
श्रीसंगमस्यसुगुरोश्चरितं निशम्य ।
द्रव्यादिदोषनिहता अपि साधुलोका–
श्रद्धां विधत्त चरणे प्रवरां पवित्रे ॥ ४६ ॥

॥ इति संगमसूरिकथा ॥

इत्युक्तं विधिसेवास्वरूपं प्रथमं श्रद्धालक्षणं समत्यवृप्तिस्वरूपं द्वितीय-मभिधित्सुराह––

દ્રવ્યાદિ દોષે કરીને બીજા પદમા રહેલા છતા શુદ્ધ શ્રદ્ધાથી ભાવ ચારિત્રે કરી પવિત્ર આ ગુરૂની કેમ અવગણના કરે છે ? (૪૨) આ રીતે દેવતાએ તેને શિક્ષા આપતા તે ભારે પશ્ચાતાપ પામી ગુરૂના પગે પગે પડી વારવાર પોતાનો અપરાધ ખમાવવા લાગ્યો (૪૩) તેણે અતિચાર આલોવ્યા એટલે ગુરૂએ પ્રાયશ્ચિત આપ્યુ, તે કરીને દત્ત મુનિ વિનયમા ઉદ્યુક્ત રહી નિર્મળ ચારિત્રનો આરાધક થયો [૪૪] સગમસૂરિ પણ ચિરકાળ વિધિ સેવારૂપ વેલડીને વધારવા મેઘ સમાન રહીને નિરૂપમ સમાધિથી ક્લેશ ટાળી સુગતિએ પહોચ્યા (૪૫) એ રીતે વિશુદ્ધ વિધિ સેવના તત્પર શ્રી સગમસૂરિનુ ચરિત્ર સાભળીને દ્રવ્યાદિક દોષથી હણાયા છતા, પણ હે સાધુ જનો ! તમે પવિત્ર ચારિત્રમા ઉત્તમ શ્રદ્ધા રાખો [૪૬]

આ રીતે સગમસૂરિની કથા છે.

એ રીતે વિધિ સેવારૂપ શ્રદ્ધાનુ પહેલુ લક્ષણ કહ્યુ, હવે અનુપ્તિરૂપ બીજુ લક્ષણ કહેવાની ઇચ્છાથી કહે છે —

॥ मुलं ॥

तत्ति नचेव विंदइ–सद्धाजोगेण नाणचरणेसु ।
वेयावच्चतवाइसु–जहविरियं भावओ जयइ ॥ ९४ ॥

टीका.

तृप्तिं संतोषं कृतकृत्योहमेतावतैवेत्येवरूपं न चैवेति–च शब्दस्य पूरणत्वा–न्नैव विंदति प्राप्नोति श्रद्धाया योगेन संबंधेन ज्ञानचरणयोर्विषये ज्ञाने पठितं यावता संयमानुष्ठानं निर्वहतीति संचिन्त्य न तद्विषये प्रमाद्यति, किंतर्हि–नवनवश्रुतसंपदुपार्जने विशेषतः सोत्साहोभवति

तथाचोक्तं

जह जह सुय मवगाहइ–अइसयरसपसरसंजुय मउव्वं,
तह तह पल्हाइ मुणी–नवनवसंवेगसद्धाए

મળનો અર્થ

જ્ઞાન અને ચરણમા શ્રદ્ધાના યોગે કરીને કદાપિ તૃપ્તિ ન પામે, અને વૈયાવૃત્ય તથા તપ વગેરેમા પોતાના વીર્ય પ્રમાણે યત્ન કરે (૯૪)

ટીકાનો અર્થ

તૃપ્તિ એટલે આટલાથી હુ કૃતકૃત્ય છુ એવા રૂપનો સતોષ શ્રદ્ધાના કારણે જ્ઞાન અને ચારિત્રના વિષે નજ પામે ત્યા જેટલાથી સયમાનુષ્ઠાન ચાલે તેટલુ મે ભણી લીધુ છે, એટલે બસ છે, એમ ચિતવીને જ્ઞાનમા પ્રમાદી નહિ થાય, કિંતુ નવી નવી શ્રુત સપદા ઉપાજવામા વિશેષે કરીને ઉત્સાહવાળો રહે

જે માટે કહેલુ છે કે—

જેમ જેમ અતિશય રસ પસરવાની સાથે અપૂર્વ શ્રુત અવગાહે તેમ તેમ મુનિ નવનવા સવેગ અને શ્રદ્ધાથી ગદ્ગદ થયા કરે

तथा

अत्थो जस्स जिणुत्तमेहि भणिओ जायमि मोहक्खए—
पच्चं गोयममाइएहि सुमहाबुध्धीहि ज सुत्तओ,
संवेगाइगुणाण बुध्धिजणग तित्थेसनामावह—
कायव्व विहिणा सया नवनवन्नाणस्स संपज्जण.

तथा चारित्रविषये विशुध्धविशुध्धतरसंयमस्थानावाप्तये सद्भावसासार सर्वमनुष्ठानमुपयुक्तमेवानुतिष्ठति–यस्मादप्रमादकृता. सर्वेपि साधुव्यापारा उत्तरोत्तरसंयमकंडकारोहणेन केवलज्ञानलाभाय भवति.

तथाचागम'

जोगे जोगे जिणसासणंमि दुक्खक्खया पउजते,
इक्किकंमि अणता–वट्टता केवली जाया

तथा वैयावृत्त्यतपसी मतीते—आदिशब्दात् मत्युपेक्षणाप्रमार्जनादि

વળી જેનો અર્થ મોહક્ષય થયા બાદ જીનેશ્વર ભગવાને કહ્યા છે, અને જે સૂત્રથી ગૌતમાદિક મહા બુદ્ધિવતોએ ગૃથ્યુ છે તે સંવેગાદિક ગુણોની બુદ્ધિ ઉપજાવનાર, અને તીર્થંકર નામ કર્મ બાધવાનુ કારણભૂત, નવનવા જ્ઞાનનુ સંપાદન વિધિપૂર્વક હમેશ કરતા રહેવુ જોઇએ

વળી ચારિત્રની બાબતમા વિશુદ્ધ વિશુદ્ધતર સયમ સ્થાન પામવા માટે સદ્ભાવનાપૂર્વક સઘળુ અનુષ્ઠાન ઉપયોગ સહિત જ કરે કારણ કે, અપ્રમાદે કરેલા સાધુના સઘળા વ્યાપાર ઉત્તરોત્તર સયમ કડકે ચડાવીને કેવળ જ્ઞાન પમાડે છે જે માટે આગમમા કહેલુ છે કે —જિન શાસનમા દુઃખને ખપાવવા કરવામા આવતા દરેક યોગમા વર્તતા અનતા કેવળી થયા છે

વળી વૈયાવૃત્ય અને તપ તો પાધરાજ છે, તથા આદિ શબ્દથી પ્રત્યુપેક્ષણ પ્રમાર્જન વગેરે લેવા, તે બધામા યથા વીર્ય એટલે સામર્થ્ય પ્રમાણે ભાવથી એટલે સદ્ભાવપૂર્વક પ્રયત્ન કરે અચળ મુનીશ્વરની માફક

परिग्रह–स्तेषु यथावीर्यं सामर्थ्यानुरूप भावत. सद्भावसारं यतते प्रयत्नवान् भवति, अचलमुनीश्वरवत्.

तच्चरितं चैव

भयरहिए निभयपुरंमि–पुन्नजणविहियगरुयहरिसोवि। रायासि रामचंदो–सलक्खणो रामचंदु व्व ॥ १ ॥ तस्स गुरुगउरवपय–अयलो नामेण अत्थि सामंतो। नयसच्च सोय सोंडीरयाइगुणरयणरयणनिही ॥ २ ॥ कइयावि सो नरिंदो–सभागओ भूरिसारपरिवारो। दुक्ख भरसूइगाए–गिराइ पउरेहिं इय भणिओ ॥ ३ ॥ देव न दीसइ चोरो–नय खत्तो नविय चरणसचारो। केणवि तहवि मुसिज्जइ–अदिट्ठरूवेण पुरमेय ॥ ४ ॥

तं सोउं कुविएण–भणियं रन्ना अहो सुहडसंघा ! किं कोवि तक्कर तं–निग्गहिउं भे समत्थु त्ति ? ॥ ५ ॥ जो किंपि न विंति भडा–

અચળ મુનિનુ ચારિત્ર આ રીતે છે —

ભય રહિત નિર્ભયપુર નગરમા પવિત્ર જનોને ભારે હર્ષ આપનાર રામચદ્ર નામે નામે રાજા હતો, કે જે સલક્ષણ [લક્ષ્મણ સહિત] રામચદ્રની માફક સલક્ષણ (લક્ષણવત) હતો (૧) તેનો ભારે ગૌરવનું સ્થાન અચળ નામે સામત હતો તે ન્યાય સત્ય શૌચ, શૌડીર્ય વગેરે ગુણ રત્નોનો રત્નાકર હતો [૨] હવે એક વેળા તે ઘણા પરિવાર સાથે સભામા બેઠો હતો, તેવામા ભારે દુ ખની સૂચક વાણીથી તેને નગરલોકો કહેવા લાગ્યા કે હે દેવ ! ચોર નથી દેખાતો, ખાતર પાડ્યુ ।થી દેખાતું, અને પગના પણ નથી દેખાતા, છતા કોઈ અનદૃશ્ય આ નગરને લુટે છે (૩–૪)

તે સાભળીને કોપેલા રાજાએ કહ્યુ કે, અહો સુભટો ! તમારામા કોઇ તે ચોરને પકડવા સમર્થ છે કે ? [૫] તેઓ કઇ બોલ્યા નહિ, એટલામા અચળ બોલ્યો કે, હે

ता अयलो आह देव महदेसु । आएस नणु किंचिय—मित्तं एसो च-
गओ त्ति ॥ ६ ॥ रन्ना सहत्थतंबोल–दाणपुव्वं पयंपिओ स इम ।
तह कुणसु भद्द सिग्घ–जह रुब्भइ तक्करो एसो ॥ ७ ॥ जइ पक्ख तो
चोरं न लहेमि अहवि सामि तो जलणं । इय काउ पइन्न सो–निग्गि-
ग्गओ रायभवणाओ ॥ ८ ॥ परिभमिओ पुरमज्झे–सिंघाडगतिग चउ-
क माईसु । लद्धो न कोवि चोरो—नीहरिओ तयणु नयराओ ॥ ९ ॥

करकलियखग्गदंडो–निबिडीकयपरियरो दढपइन्नो । सो रयणिपढ-
मपहरे–पत्तो कुंडाभिहमसाणे ॥ १० ॥ तत्थ अइकडुयकक्खड–रडंत घूय-
ढकुडुदुप्पिच्छे । भल्लुकचव परिमुक्क–फिकफिकारवेवरुद्दे ॥ ११ ॥ एग-
त्थ फाल्वेयाल–जालसंजणियकिलकिलारावे । अन्नत्थ मुक्कपुट्टट्टहासपरि-
भमिरभूयउरे ॥ १२ ॥ जा अक्खुहिओ अयलो–अयलो इव जाइ किं-
पि भूभाग । ता साहगगहणपर–पिसाय मेग स पिच्छेइ ॥ १३ ॥ तं

દેવ ! મને હુકમ આપો એ રાકને પકડવો, એમા શુ છે ? (૬) ત્યારે રાજાએ પો-
તાના હાથે તેને તાંબુલ આપીને કહ્યુ કે, હે ભદ્ર ! તેમ કર, કે જેમ એ ચોર જલદી
મળી આવે [૭] ત્યારે અચળે પ્રતિજ્ઞા કરી કે, જો એક પક્ષની અંદર ચોર નહિ
પકડુ તો, મારે અગ્નિમા પેસવુ, એમ કહી તે રાજભુવનથી નીકળ્યો [૮] તે શહે-
રમા શૃંગાટક, ત્રિક, ચોક, વગેરા સ્થળે ભટક્યો, પણ કોઇ ચોર મળ્યો નહિ, ત્યારે તે
નગરથી બહેર નીકળ્યો [૯]

તે હાથમાં તરવાર લઇ કમ્મર કસી દૃઢ પ્રતિજ્ઞા લઇ રાતના પહેલા પહોરે
કુંડ નામના મસાણમાં આવ્યો [૧૦] ત્યાં કોઇક સ્થળે અતિ કટુક અને કર્કશ સ્વરે
ઘુવડના ઢુમો રડતા હતાં કોઇક સ્થળે રીંછોના ટોળાં ચીચીયારીઓ પાડતાં હતા, કોઇક
સ્થળે ભયંકર વેતાલો કિલકિલાટ કરતાં હતાં, અને કોઇક સ્થળે મોકળા પેટે અટ્ટહાસ્ય
કરતી ભૂતવર્ગ ભમતી હતી (૧૧-૧૨) તેમાં અચળ [પર્વત]ની માફક ક્ષોભ્યા
વિના અચળ જેવો કંઇક આગળ આવ્યો કે, તેણે એક પિશાચને પોતાના સાધકને પકડતો

पइ भणइ महायस–साहगपुरिस हणेसि किं एयं । आह पिसाओ इ-मिणा–पसाइओ ह दिणे सत्त ॥ १४ ॥

सपइ अइछुहिएण–मए इमो मग्गिओ महामसं । न तरइ दाउ खुद्दो–ता एय लहु हणिस्सामि ॥ १५ ॥ परउवयारपहाणो–अयलो प-भाह मुच नर मेय । तुह देमि महामस–अह मिय मन्नइ पिसाओ वि ॥ १६ ॥ तो छुरियाए छित्तु–नियगमस स तस्स वियरेइ । असइ पि-साओ वि अहो अमुत्तपुव्व ति जपतो ॥ १७ ॥ उक्कत्तिऊण जहजह–अयलो से देइ मसखडाइ । तह तह दिव्वोसहिविहि कुच व्व वुड्ढि छु-हा जाइ ॥ १८ ॥ नीसेसमसविपल–निएवि सयल कलेवर अयलो । अह जीवियनिरविक्खो–सीसपि हु छित्तु मारद्धो ॥ १९ ॥

धरिऊण पिसाएण–दाहिणहत्थेण सत्ततुट्ठेण । भणिओ सो अल-मेएण—साहसेण, वरेसु वर ॥ २० ॥ अयलो भणइ साहग इट्ठ प-

---

જોયો. ત્યારે તે તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે મહાયશ ! આ સાધકને તું કાં હણે છે ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, એણે મને સાત દિન લગી પ્રસાદ ખવરાવ્યો (૧૩-૧૪)

પણ હમણા મે અતિ ક્ષુધાતુર થઇને એની પાસેથી મહા માસ માગ્યુ તે એ ક્ષુદ્ર આપી શકતો નથી તેથી હું એને જલદી મારીશ [૧૫] ત્યારે પરોપકાર પરાયણ અચળ બોલ્યો કે, એને મૂકી દે હું તને મહા માસ આપુ છુ, તે વાત પિશાચે પણ કબુલ રાખી [૧૬] ત્યારે તે છરીથી પોતાનું માસ કાપીને તેને આપવા લાગ્યો અને પિશાચ પણ આવુ તો મે કોઇ વાર ખાધુજ નથી એમ બોલતો તે ખાવા લાગ્યો (૧૭) હવે જેમ જેમ અચળ તેને માંસના કટકા કાપીને દેવા લાગ્યો તેમ તેમ તેણે જાણે કોઇ દિવ્ય ઔષધ પીધુ હોય તેમ તેની ભૂખ વધવા લાગી ત્યારે અચળ પોતાના કલેવરને તમામ માસથી રહિત થએલ જોઈ જીવિતથી નિરપેક્ષ થઇ, પોતાનું માથુ કાપી આપવાને પણ તૈયાર થયો [૧૮-૧૯]

ત્યારે પિશાચે તેના સત્વથી તુષ્ટ થઇ પોતાના જમણા હાથે પકડીને કહ્યું કે,

करेसुं जइसि तुट्ठो मे । एय कयचिर मए-मग्गसु अन्नवि आह सुरो ॥ २१ ॥ अयलो जपइ तुज्झवि—किं सीसइ अमर मुणियकज्जस्स । नाउ ओहिबलेण-त कज्ज आह इय अमरो ॥ २२ ॥ तं अयल गच्छ सगिहे—वीसत्थो होसु मुचसु विसायं । एसो चोरपबंधो-गोसे सयलो फुडो होही ॥ २३ ॥ इय भणिय गओ अमरो-अयलोवि विसिट्ठदेहलायन्नो । नियवासासे पत्तो—निच्चिंतो लहइ निद्द च ॥ २४ ॥

पगगयनिद्दो अयलो-पए विसाएण पभणिओ भद्द । तं तक्करवुत्तंत निसुणसु सो आह कहसु फुड ॥ २५ ॥ एयस्स पुरस्स बहिं-पुव्वदिसाआसमे वसइ जोगी । पव्वयओ से सिद्धो कविलक्खो चेडओ अत्थि ॥ २६ ॥ तेण हरेइ नयरे—सो सार रमइ निसि जहिच्छाए । काऊण जोगिरूव-दिवसे पुण कहइ धम्मकह ॥ २७ ॥ तस्सासमभूमिहरे-चिट्ठइ अवहरियदव्वसव्वास । मा कोहिसि इह संसय-मिय भणिय

એવુ સાહસ મ કર, અને જે જોઇએ, તે માગ [૨૦] અચળ બોલ્યો કે, જો તું મારાપર પ્રસન્ન થયો હોય, તો સાધનુ ઇષ્ટ કર ત્યારે દેવ બોલ્યો કે, તે તો મે કબુલ માન, પણ બીજુ પણ કંઇ માગ [૨૧] અચળ બોલ્યો કે, હે દેવ ! તને કયા માગ નામની ખબર નથી કે વળી કહેવુ પડે ? ત્યારે તે દેવ અવધિના બળે તે કામ જાણીને બોલ્યો કે હે અચળ ! તુ તારા ઘેર જા, અને વિષાદ છોડીને ધીરો થા પ્રભાતે ચોરનુ સઘળુ ભેપાળુ પ્રગટ થશે [૨૨–૨૩] એમ કહીને દેવ જતો રહ્યો બાદ અચળ પણ વિશિષ્ટ લાવણ્યથી શોભતો થકો પોતાના મુકામે આવી, નિશ્ચિંતપણે ઉંઘવા લાગ્યો [૨૪]

પ્રભાતે અચળ ઉંઘમાથી ઉઠ્યો, ત્યારે પિશાચે કહ્યુ કે, હે ભદ્ર ! હવે ચોરની વાત સાભળ ત્યારે તે બોલ્યો કે, ભલે પ્રગટ કરો [૨૫] પિશાચ બોલ્યો કે, આ નગરની બાહેર પૂર્વ દિશાના આશ્રમમા પર્વતક નામે એક યોગી રહે છે, તે સિદ્ધ છે, અને તેને કપિલાક્ષ નામે એક ચેલો છે, તેના મારફત તે રાતે નગરમાથી સાર ચીજ હ-

विगोहिओ देवो ॥ २८ ॥ अह काउगोसकिच—अयलो कइवयजगाणुगो पत्तो । सुरकहियआसमे तत्थ–तेण दिट्ठो कवडजोगी ॥ २९ ॥

ठाऊण तत्थ खण–अयलो पत्तो नरिंदपयमूले । निवपुट्ठो एगंते कहेइ त चोरवुत्तत ॥ ३० ॥ को इत्थ पच्चओ इय नरवरपुट्ठो पयंपए अयलो । तस्सा समभूमिगिहंमि मोसजाय सयल मत्थि ॥ ३१ ॥ तो सिरवियणामिसवस–विसज्जियासेसपरियणो राया । सुत्तो तयणु जणेण–पारद्धा विविहउवयारा ॥ ३२ ॥ जाओ नय कोवि गुणो–आहूया मतवाइपमुहजणा । तेवि अकयपडियारा–गया विलक्खा सठाणेसु ॥ ३३ ॥ तो सुविसन्नमणेण व–सो जोगी वाहराविओ रन्ना । सभासिउ मारद्धो–सायरदिन्नासणो य तय ॥ ३४ ॥

पुरिसे य पेसिऊण–खणाविओ तस्स आसमो झत्ति । निग्गय

રાવે છે અને મરજી પ્રમાણે રમે છે બાદ દિવસે યોગિનુ રૂપ ધરી ધમ કથા કરે છે તેના તે આશ્રમના ભોયરામા તમામ ચોરેલુ દ્રવ્ય રહેલુ છે એમા સશય કરીશ મા એમ કહીને દેવતા તિરોહિત થઈ ગયો (૨૬-૨૭-૨૮) હવે પ્રભાત કૃત્ય કરીને અચળ કેટલાક માણસો સાથે લઇને દેવતાએ કહેલા આશ્રમમાં આવ્યો એટલે તેણે સા કપટ યોગિને જોયો [૨૮]

ત્યા થોડીવાર રહીને અચળ રાજા પાસે આવ્યો રાજાએ પૂછતા એકાતમા ચોરની તે વાત કહી (૩૦) રાજાએ પૂછ્યુ કે એમા પુરાવો શો ? ત્યારે તેણે કહ્યુ કે તેના આશ્રમના ભોંયરામા સઘળો ચોરેલો માલ પડયો છે (૩૧) ત્યારે રાજા માથુ દૂખવાનો મિષ કરી તમામ ચાકર નફરોને રજા આપી સુતો, એટલે તે લોકોએ અનેક ઉપચાર કરવા માડયા [૩૨] છતા કઇ ગુણ ન થયો, ત્યારે મત્રવાદિ વગેરેને બોલાવ્યા તેઓ પણ કઇ પ્રતિકાર નહિ કરી શકતાં વિલખા થઈ સ્વસ્થાને ચાલતા થયા [૩૩] ત્યારે દેખીતી રીતે વિષા. ધરીને રાજાએ તે યોગિને બોલાવ્યો એટલે તે આવ્યો ત્યારે તેને આદરથી આસન આપવામાં આવ્યુ તેપર બેસીને તે વાતચીત કરવા લાગ્યો [૩૪].

આણીમેર રાજાએ માણસો મોકલાવી તેનો આશ્રય જલદી ખોદાવી નાખ્યો, એ-

पसेममोस–आणीय रायभवणमि ॥ ३५ ॥ आहूओ तव्वेल–महायणो द-
सिय तय मोस । उवलक्खिऊण ज जस्स आसि त तस्स उवणीयं
॥ ३६ ॥ अह वुत्तो सो जोगी–रे रे पासडियाम्ब अणज्ज । को एसो
वुत्तंतो–सो भीओ जपइ न किंपि ॥ ३७॥ चेडो दूरीहूओ–सिद्ध वज्झमि दु-
ज्जणु व्व लहु । सुबहु विडबिउ सो–जोगी माराविओ रन्ना ॥ ३८ ॥ इय
दट्ठु तस्स मरण–अयलो चिंतेइ फुरियवेरग्गो। हा कह जीवा धणलव–
विमोहिया जंति इइ निहण ॥ ३९ ॥

धणलोभेणं जीवो–हणेइ जीवे सया मुसं वयइ । पियपुत्तमित्तसु-
कलत्त–पमुहलोयंपि वंचेइ ॥ ४० ॥ इहलोइयतुच्छपओयणत्थ मित्थ अ-
किच्चलक्खंपि । काउ कखइ जीवो–नय पिच्छइ तक्कड दुक्ख ॥ ४१ ॥
अइगरुयलोहमुग्गर–पहारभरगाढविहुरियसरीरा । हा किहणु दुग्गदुग्गइ–
अवडे निवडंति मे जीवा ॥ ४२ ॥ ता सयललोहसखोह—निविडसर-

દસે તમામ ચોરેલો માલ મળી આવ્યો તે રાજભુવનમા લઈ આવ્યા [૩૫] બાદ
મહાજનને બોલાવી, તે માલ બતાવવામા આવ્યો, અને ઓળખી કરીને જે જેનું હતું, તે
તેને પહોંચતું કરવામાં આવ્યું [૩૬] હવે તે યોગિને ધમકાવવામા આવ્યો અરે અ
ધમ અનાર્ય પાખંડી ! આ શી વાત છે ? ત્યારે તે ડર ખાઇને ચુપ રહ્યો [૩૭]
હવે તે સિદ્ધને મારવાનો હુકમ થતા દુર્જનની માફક જલદી તેનો ચેલો નાશી ગયો, અને
તેને ખુબ વિડંબિત કરીને રાજાએ મરાવી નાખ્યો. [૩૮] આ રીતે તેનું મરણ જો
ઇને અચળ વૈરાગ્ય પામી ચિંતવવા લાગ્યો કે, હા હા ! ધનથી વિમોહિત થઇને પ્રાણિઓ
જુવો કેવી રીતે મરણ પામે છે ? [૩૯]

ધનના લોભથી જીવ, જીવોને મારે છે, હમેશા જુઠું બોલે છે, અને પિતા, પુત્ર,
મિત્ર, કલત્ર વગેરેને પણ ઠગે છે (૪૦) આ લોકના તુચ્છ પ્રયોજનના માટે આ
રીતે જીવ લાખો અકૃત્ય કરવા ઇચ્છે છે, પણ તેનાથી થતા દુ:ખને જોઇ શકતો નથી
(૪૧) આ જીવો અતિ ભારે લોભરૂપ મુદ્ગરના પ્રહારથી ખુબ વિધુરિત થઇને જુવો

धोरणीरालणदक्ख । कवयंपिव पव्वज्ज—सपइ गिण्हामि दढसत्तो ॥४३॥ इय जा अचलो अचलियसंवेगभरो विचिंतए चित्ते । ता तत्थ समोसरिओ—सूरी गुणसुंदरो नाम ॥ ४४ ॥

सुचा गुरुणो तल्लणस आगमो आगओ गुरुसगासे । पणमियतप्पयपउम—आसीणो उचियदेसंमि ॥ ४५ ॥ तयणु भवपरमनिव्वेय—कारिणी लोहमोहनिम्महिणी । विसयाणुरागपायव करिणी संवेयसजणणी ॥ ४६ ॥ ससारसमुत्थसमत्थ—वत्थुविगुणत्तपयडणपहाणा । सुइसुहरूरोहि वयणेहि—देसणा सूरिणा विहिया ॥ ४७ ॥ त सोउ पडिबुद्धो—अयलो पुच्छेवि कहवि नरनाह । गुरुणो तस्स समीवे—संविग्गो गिण्हए दिक्खं ॥ ४८ ॥ पडिवन्नदुविहसिक्खो—गुरुणो सह विहरए महीवलए । अरहते अरिहते—आराहइ सम्म मरुहते ॥ ४९ ॥

पवयणवच्छल्लपरो—झायइ सिद्धे सया सुहसमिद्धे । सिवफलत-

કેવી રીતે દુર્ગતિના ખાડામાં પડે છે ? [૪૨] માટે સઘળા લોભના સંક્ષોભરૂપ સખત ખાણુવળીને અટકાવવા સમર્થ કવચ સમાન દીક્ષાને હું દઢ હિમ્મત ધરીને લઇશ એ રીતે અચળ અચલિત સંવેગથી ચિત્તમાં ચિંતવવા લાગ્યો, તેવામાં ગુણસુંદર નામે આચાર્ય સમોસર્યા (૪૦-૪૪)

હવે અચળ ગુરૂનો ત્યાં આગમ થએલો સાભળીને ગુરૂ પાસે આવ્યો, અને તેમના પગને નમીને ઉચિત દેશમાં બેઠો [૪૫] ત્યારે આચાર્યે કાનને સુખ આપતા વચનોથી સંસારથી નિર્વેદ કરાવનારી, લોભ અને મોહને ટાળનારી, વિષયાનુરાગરૂપ ઝાડને ઉખેડવા હાથણુ સમાન, સંવેગ ઉપજાવનારી, અને સંસારમાં રહેલી તમામ વસ્તુને નિર્ગુણ જણાવનારી દેશના કરી (૪૬-૪૭) તે સાભળીને અચળ પ્રતિબોધ પામી જેમ તેમ કરી રાજાની રજા લઇ તે ગુરૂની પાસે સંવેગ ધરીને દીક્ષા લેવા લાગ્યો (૪૮) તે બે પ્રકારની શિક્ષા સ્વીકારી ગુરૂની સાથે પૃથ્વીપર વિચરવા લાગ્યો અને ભાવ શત્રુને હણનાર અને ફરીને જન્મ નહિ પામનાર, અર્હતને બરોબર આરાધવા લાગ્યો [૪૯]

रणो गुरुणो—सेवइ दसणविणयजुत्तो ॥ ५० ॥ सुयवयपज्जायधरे—थेरे सुबहुस्सुए तवस्सी य । जहउचियं आराहइ—अभिक्खनाणोवओगपरो ॥ ५१ ॥ सीलव्वएसु आवस्सएसु परिहरइ दूर मइयारे । अपुव्वनाण-गहण—सुयभत्तिपरायणो कुणइ ॥ ५२ ॥ तवसा निकाइयाण—कम्माण खउत्ति कुणइ गरुयतव । खणलवझाणरउत्तो—मुणीण भत्ताइ वियरेइ ॥ ५३ ॥ पडिभग्गस्स मयस्सव—नासइ चरणं सुय अगुणणाए । नहु वेयावच्चचिय—सुहोदय नासए कम्म ॥ ५४ ॥

इय चिंततो वेयावच्च पकुणइ अतिप्पमाणमणो । पवयणपभावण-परो—कुणइ समाहिं च सघस्स ॥ ५५ ॥ एव मणुत्तरदसण—नाण चरित्ते अतिप्पमाणस्स । उग्गतवकारिणो सुज्झमाणसुपसत्थलेसस्स ॥ ५६ ॥ अज्जियतित्थंकरनाम—कम्मणो तस्स अचलसाहुस्स । सव्वोसहिपमुहा-

---

પ્રવચનની વાત્સલ્યતામા તત્પર થઇ, તે સુખ સમૃદ્ધ સિદ્ધોને હમેશ ધ્યાવા લાગ્યો, તથા શ્રદ્ધા અને વિનયપૂર્વક શિર ભળના તરૂ સમાન ગુરૂઓને સેવવા લાગ્યો (૫૦) વળી નિરતર જ્ઞાનના ઉપયોગમા રહીને શ્રુતપર્યાય અને વ્રતપર્યાયથી મોટા રહેલા સ્થવિરો, બહુ શ્રુતો તથા તપસ્વિઓની યથોચિત આરાધના કરવા લાગ્યો [૫૧] શીળવ્રત તથા આવશ્યકમા અતિચારને દુર કરવા લાગ્યો, તથા શ્રુતની ભક્તિમા પરાયણ બનીને અપૂર્વ જ્ઞાન શીખવા લાગ્યો વળી તપથી નિકાચિત કર્મોનો પણ ક્ષય થતો જાણીને ભારે તપ કરવા લાગ્યો, તથા ક્ષણલવ ધ્યાનમા ઉપયુક્ત રહી, મુનિઓને ભક્ત પાનાદિક આપી વૈયાવૃત્ય કરવા લાગ્યો [૫૨–૫૩] કારણ કે, પતિત થતા અથવા મરણ પામતા ચારિત્ર નાશ પામે છે, અને નહિ સભારતા શ્રુત નાશ પામે છે, પણ વૈયાવૃત્ય જનિત શુભોદયી કર્મ નાશજ પામતું નથી. [૫૪]

આવુ ચિંતવીને તે ભારે ઉમગથી વૈયાવૃત્ય કરવા લાગ્યો, તથા પ્રવચનની પ્રભાવના કરવા તત્પર રહીને સઘને સમાધિ કરવા લાગ્યો. [૫૫] આ રીતે અનુત્તર દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રમા અતૃપ્ત રહેનાર, ઉગ્ર તપ કરનાર, સુપ્રશસ્ત લેસ્યાએ ચડી શુદ્ધ

ओ—जायाओ विविहलध्धीओ ॥ ५७ ॥ इत्तो निभयपुरे रामचंद रन्नो त्रिसिद्वाविज्जोहि । पयडिज्जंतेसु त्रि सव्वहु—भेसज्जोसहपओगेसु ॥ ५८ ॥ बहुमततवाईहिं—कारमाणासु अवि सुकिरियासु । रोगेण मराति करी—तो आद्दन्नो निवो जाओ ॥ ५९ ॥

अह गुरुणा णुन्नाओ-अचलमुणी तत्थ आगओ तइया । पत्तो निवो मुणिं त-नमिय निसन्नो उचियदेसे ॥ ६० ॥ मुणिणावि निवइ जुग्गो-सद्दसणथूलमूलपरिकलिओ । पचाणुव्वयखंधो—तिगुणव्वयगरुय-साहीलो ॥ ६१ ॥ सिक्खावयपडिसाहो-निम्मलबहुनियमकुसुमसंकिन्नो । सुरमणुय समिद्धिफलो-कहिओ गिहिधम्मकप्पतरू ॥ ६२ ॥ इय सोउ निवो जपए-पहु धम मिम समीहिमो काउ । किंतु अकाले सिंधुरसदोहं दट्ठु मरमाण ॥ ६३ ॥ न गिहे न बहिं न जणे-न काणणे नय दिणे न रयणीए । मह सपइ सेंपज्जइ-रई मणागवि मुणिपवरा ॥ ६४ ॥

થનાર, અને એ રીતે તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધનાર, તે અચળ મુનિને સર્વૌષધિ પ્રમુખ વિવિધ લબ્ધિઓ ઉત્પન્ન થઇ (૫૬-૫૭) એવામાં નિર્ભયપુરમાં રામચંદ રાજાના હાથીઓમાં એક એવો રોગ ફેલાયો કે, હુશિયાર વૈદ્યોએ અનેક ભૈષજ્ય અને ઔષધના પ્રયોગો બતાવ્યા છતાં અને મંત્ર તંત્રવાદિઓએ કહેલી ક્રિયાઓ કરાવતાં છતાં પણ હાથીઓ તે રોગથી મરવા લાગ્યા ત્યારે રાજા ચિન્તાતુર થવા લાગ્યો [૫૮-૫૯]

હવે ગુરૂની અનુજ્ઞાથી અચળમુનિ ત્યાં તે વેળા આવ્યા ત્યારે રાજા ત્યાં આવી, તેમને નમીને ઉચિત પ્રદેશે બેઠો [૬૦] મુનિએ પણ રાજાને યોગ્ય સમ્યક્ત્વરૂપ મજબુત મૂળવાળો, પાંચ અણુવ્રતરૂપ સ્કંધવાળો, ત્રણ ગુણવ્રતરૂપ શાખાવાળો, શિક્ષાવ્રતરૂપ પ્રતિ શાખાવાળો, નિર્મળ અનેક નિયમરૂપ કુસુમ [ફુલ] વાળો અને સુર મનુષ્યની સમૃદ્ધિરૂપ ફળવાળો ગૃહિ ધર્મરૂપ કલ્પતરૂ તેને કહી સંભળાવ્યો [૬૧-૬૨] તે સાંભળીને રાજા બોલ્યો કે, હે પ્રભુ ! એ ધર્મ કરવા ઇચ્છુ છુ પણ અકાળે મારા હાથીઓ મરતા જોઇ, મને હે મુનીશ્વર ! ઘરમાં કે બહાર, વસતિમાં કે જંગલમાં, દિવસે કે રાતે લગારે પણ સુખ નથી આવતું [૬૩-૬૪]

तो कहसु किंपि जेणं-सुत्थमणो ह करेमि धम्म मिम। इय रन्ना पुणरुत्त-वुत्तोविहु सुमुणिसद्दूलो ॥ ६५ ॥ सावज्जकज्जवज्जी-सन्नाणो विहु न किंपि जा भणइ। ता मुणिसमीवठिय खेयरेण एव निवो वुत्तो ॥ ६६ ॥ बहुलद्धि समिद्धिसम-न्नियस्स एयस्स समणसीहस्स। पयरेणूहिं सफुसिय कुणसु सज्ज करिसमूह ॥ ६७ ॥ त मुणिय निवो तुट्ठो—मुणिपय सफुसिय रेणुनियरेण। करिनियर सव्वपिहु—आमरिसावेइ तिक्खुत्तो ॥ ६८ ॥ विस मिव पीऊ सहय—तम व दिवसयर किरणपडिरुद्ध। वेगेण रोगजाय-त नट्ठ कुजरकुलाओ ॥ ६९ ॥

(ग्र० ८०००)

त पिच्छिवि अच्छरिय-अणच्छ हरिसो इमं भणइ राया। भयव वारणवाही—केण निमित्तेण सजाओ ? ॥ ७० ॥ मुणिणा भणिय नरवर—जो जोई घाइओ तया तुमए। मरिउ अकामनिज्जर—वसेण

માટે કઇ એવા ઉપાય કહો કે, જેથી હુ સ્વસ્થ મનવાળો થઇ આ ધર્મ કરી શકુ આ રીતે રાજાએ બીજી વાર કહ્યા છતા પણ તે મુનિવર-સાવદ્ય કામના વર્જનાર હોવાથી રૂડા જ્ઞાનવાળા છતા પણ કઇ બોલ્યા નહિ તેવામા મુનિની પાસે બેઠેલા વિદ્યાધરે તે રાજાને આ રીતે કહ્યુ—[૬૫-૬૬] બહુ લબ્ધિની સમૃદ્ધિવાળા આ શ્રમણસિહના પગની રેણુ લાગીને હાથીઓને સાજા કરો. તે સાભળી રાજા ખુશી થઇ, મુનિના પગથી ફરસેલી ધુળ એકઠી કરી લઇને તે સઘળા હાથીઓપર ત્રણ વાર ઘસાવી, ત્યારે અમૃતથી જેમ વિષ ઉતરે, અથવા સૂર્યના કિરણથી જેમ અધારૂ હણાય, તેમ હાથીઓમાથી તે રોગ નાઠો [૬૯]

[મૂળ ગ્રથામ ૮૦૦૦]

તે આશ્ચર્ય જોઇને ભારે હર્ષ પામી રાજા કહેવા લાગ્યો કે, ભગવન્ ! હાથીઓને એ વ્યાધિ શા કારણે થઈ હશે ? (૭૦) મુનિએ કહ્યું, હે નરવર ! તે વખતે તમે જે યોગી માર્યો, તે મરીને અકામ નિર્જરાના વશે કરી રાક્ષસ થયો છે તેણે પૂર્વનું વેર સભારી

सो रक्खसो जाओ ॥ ७१ ॥ सरिऊण पुव्ववइर—स तुह सरीरंमि अप्पभवमाणो । एयंपि होउ दुक्ख त्ति कासि दंतीण रोगभरं ॥ ७२ ॥ मह चरणरेणु फुट्ठा-सपइ ते वाहिणो समुवसंता । सो रक्खसो पणट्ठो-सज्ज जाय करिकुडंब ॥ ७३ ॥ मुणिमाहप्प मणप्प—दट्ठूण गहिय सुद्धगेहिधम्मो । तुट्ठो राया पवयण-पभावगो सावओ जाओ ॥ ७४ ॥

अयलोवि अतिप्पंतो-चरणाइसु काउ अणसणं सुमणो । सोहम्मे उववन्नो-तत्तो य चुओ विदेहंमि ॥ ७५ ॥ कच्छाविजए सिरिजय—पुरीइ रन्नो पुरंदरजसस्स । देवी सुदंसणाए-चउदस वरसुमिणकयसूओ ॥ ७६ ॥ गब्भे पाउब्भूओ-समुचियसमए य जम्म मणुपत्तो । अहि-सित्तो ससुरासुर-वग्गेण सुमेरुसिहरंमि ॥ ७७ ॥ कयजयमित्तभिहाणो-उचिए समयंमि पव्वइउकामो । लोगंतियतियसेहिं-सविसेसमवुड्ढिउच्छाहो

તારા અંગપર હુમલો કરવા અસમર્થ હોઇ આ પણ એક જાતનું દુઃખ થશે, એમ માનીને હાથીઓમાં રોગ પેદા કર્યો. પણ મારા પગની રેણુના સ્પર્શથી તે વ્યાધિઓ દબાઇ ગઇ છે, તે રાક્ષસ નાશી ગયો છે અને હાથીઓનું ટોળું સાજું થયું છે (૭૧-૭૨-૭૩) તે મુનિનું આવું માહાત્મ્ય જોઇને રાજા હર્ષિત થઇ ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારી પ્રવચનનો પ્રભાવક શ્રાવક થયો (૭૪)

અચળ મુનિ પણ ચરણાદિકમાં અતૃપ્ત રહી અણસણ કરીને સાધર્મ દેવલોકમાં દેવતા થયો ત્યાંથી ચવીને મહા વિદેહમાં કચ્છાવિજયમાં શ્રી જયપુરીના પુરંદરયશ રાજાની સુદર્શના રાણીના કુખે ચૌદ મહા સ્વપ્નપૂર્વક ગર્ભમાં ઉપજીને ઉચિત સમયે જન્મ પામ્યો, અને તેને સુરો તથા અસુરોએ મળીને મેરૂના શિખરપર અભિષિક્ત કર્યો [૭૫-૭૬-૭૭] તેનું જયમિત્ર નામ પાડવામાં આવ્યું હવે ઉચિત સમયે દીક્ષા લેવા ઇચ્છવા લાગ્યો, એટલે લોકાંતિક દેવોએ તેનો વિશેષ કરીને ઉત્સાહ વધાર્યો [૭૮]

॥ ७८ ॥ लोगाण सवच्छर-मच्छिन्नविदिन्न विद्दवसभारो । चउसट्ठि-
सुरेसर निहिय-गरयनिक्खमणवरमहिमा ॥ ७९ ॥

तिजय एगजयपिव-एगत्थागयसुरासुरनरेहिं । कुणमाणो पडिवन्नो-
निस्सामन्न स सामन्न ॥ ८० ॥ तो सुक्कज्झाणानल-समूलनिद्दड्ढघाइ-
कमदुमो । उप्पन्नकेवलालोय-लोइयासेस तइलुक्को ॥ ८१ ॥ सीहासणो-
वविट्ठो—सिरउवरिं धरिय सेय छत्ततिगो । नियदेहदुवालसगुण—महल्ल
ककिल्लिकयसोहो ॥ ८२ ॥ चालिय सियवरचमरो—पुरओ पक्खित्त
कुसुमवरपयरो । निज्जिय दिणयरमडल-भामडल खडियतमोहो ॥ ८३ ॥
सुरपहय दुदुहिस्सर-पयडिय दुज्जेयभावरिउविजओ । सव्वसभासाणुग-
दिव्व-वाणिइय तिजयसदेहो ॥ ८४ ॥ पायडिय सुगइमग्गो-पडिबोहिय
भूरि भावभावियजणो । विहरित्ता चिरकालं-अणतसुहसंपय पत्तो ॥ ८५ ॥

બાદ તે બાર માસ લગી અવિચ્છિન્નપણે મહા દાન દઇને દીક્ષા લેવા તૈયાર થયો, એટલે ચોસઠ ઇંદ્રોએ તેનો મોટો નિષ્ક્રમણ મહિમા કર્યો (૭૮)

તે વખતે ત્યા સુર અને અસુર એકઠા મળતાં ત્રણ જગત્‌ને એક જગત્ કરતા થકા તેણે સર્વોત્તમ શ્રમણપણું ધારણ કર્યું [૮૦] બાદ શુક્લ ધ્યાનરૂપ અગ્નિથી ઘાતિ કર્મરૂપ ઝાડને મૂળથી બાળીને કેવળજ્ઞાન પામી, આખા ત્રૈલોક્યને જોવા લાગ્યો [૮૧] બાદ તે ભગવાન્ સિંહાસનપર બેસ તેમના મસ્તકે ત્રણ શ્વેત છત્ર ધરાયા, અને તેમના શરીરથી દશગણુ મોટુ કંકેલિ નામનુ ઝાડ [અશોકવૃક્ષ] તેમના ઉપર શોભવા લાગ્યુ તેમના પખે શ્વેત ચામર વીંઝાવા લાગ્યા, આગળ ફુલના પગર નાખવામા આવ્યા, અને સૂર્ય મડળને જીતનાર ભામડળથી તેમની આજુબાજુ અધારૂ દુર થવા માડ્યુ વળી દુદુભિ ના તેમણે દુર્જય ભાવશત્રુ જીત્યા તેની વિજય ધ્વનિ હોય, તેમ ત્યાં દેવોએ દુદુભિ વગાડી, અને તેઓ સર્વ ભાષાને મળતી દિવ્ય વાણીથી ત્રણે જગતના સદેહ હરવા લાગ્યા (૮૨-૮૩-૮૪)

श्रीजैनशासनवनीनवनीरदस्य—
श्रुत्वेति वृत्तमचलस्य मुनीश्वरस्य ।
सज्ज्ञानदर्शनतपश्चरणादिकेषु—
श्रद्धामतृप्तमनसो मुनयोविधत्त ॥ ८६ ॥

॥ इत्यचलमुनीश्वरचरित्रं ॥

[छ]

इत्युक्तमवृप्तिस्वरूप द्वितीय श्रद्धालक्षण सांप्रत शुद्धदेशनास्वरूप तृतीयमभिधित्सुस्तदधिकारिण तावदाह —

॥ मूलं ॥

सुगुरुसमीवे सम—सिद्धतपयाण मुणियतत्तत्थो ।
तयणुन्नाओ धन्नो—मज्झत्थो देसण कुणइ ॥ ९५ ॥

તે ભગવાન્ સુગતિનો માગ પ્રગટ કરી, પૂર્ણ ભાવવાળા ભવ્ય જનોને પ્રતિબોધી ચિર કાળ વિચરીને અનત સુખ સપદાને પ્રાપ્ત થયા (૮૫) આ રીતે જૈન શાસ્ત્રરૂપ વનને ખીલવવા નવા મેઘ સમાન અચળ મુનીશ્વરનું ચરિત્ર સાભળીને હે મુનિઓ ! તમે સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન અને તપશ્ચરણ વગેરેના અતૃપ્ત મન રાખવા પૂર્વક શ્રદ્ધા કરો [૮૬].

આ રીતે અચળ મુનીશ્વરનું ચરિત્ર છે

એ રીતે અતૃપ્તિરૂપ બીજુ લક્ષણ કહ્યું હવે શુદ્ધ દેશનારૂપ ત્રીજુ લક્ષણ કહેવા. માટે પહેલા તેનો અધિકારી બતાવે છે —

મૂળનો અર્થ.

સુગુરૂના પાસે રૂડી રીતે સિદ્ધાતના પદોનો તત્વાર્થ જાણીને તેમની અનુજ્ઞા મેળવી, ધન્ય પુરૂષ મધ્યસ્થ રહી દેશના કરે [૯૫]

(टीका)

सुगुरोः संविग्नगीतार्थाचार्यस्य समीपे सम्यक् पौर्वापर्यपर्यालोचनेन सिद्धांतपदानामागमवाक्यानां पदार्थवाक्यार्थमहावाक्यार्थैदंपर्यार्थप्रकारेण मुणिततत्त्वार्थो विज्ञातपरमार्थ.—

उक्तंच.

पयवक्क महावक्क्य–अइदपज्जत्थवत्थु चत्तारि ।
सुयभावावगममी–हादि पगारा विणिद्दिठा ॥
सपुन्नेहिं जायइ—भावस्सय अवगमो इहरहाउ,
होइ विवज्जासोविहु—अणिठ्ठफलओ य सो नियमा (इति)

एवंविधोपि गुरूणानुज्ञातो—न स्वातन्त्र्येण मौखर्यास्थैर्यातिरेका, दतएव धन्यो—धर्मधनार्हत्वान्मध्यस्थः स्वपक्षपरपक्षयो रागद्वेषरहित' सद्भूतवादी धर्मदेशना कथा करोतीति.

टीકાનો અર્થ.

સુગુરૂ એટલે સંવિગ્ન ગીતાર્થ આચાર્ય પાસે સમ્યક્ એટલે પૂર્વાપર પર્યાલોચના પૂર્વક સિદ્ધાંતના પદોનો પદાર્થ, વાક્યાર્થ, મહા વાક્યાર્થ, તથા ઐદંપર્યાયની રીતે પરમાર્થ જાણીને (દેશના કરે) જે માટે કહેલું છે કે—

પદ, વાક્ય, મહા વાક્ય, અને ઐદંપર્ય એમ અહીં ચાર વસ્તુ છે, તે શ્રુતનો ભાવ જાણવાના પ્રકાર કહ્યા છે

એ ચારે સંપૂર્ણ થતાં ભાવ સમજાય છે, તે શિવાય વખતે વિપર્યાસ પણ થઇ જાય, અને વિપર્યાસ તો નિયમા અનિષ્ટ ફળ આપે છે

એવો છતાં પણ વળી તે ગુરૂની અનુજ્ઞા લઇને દેશના કરે, નહિ કે વાચાળપણા તથા અસ્થિરપણાથી સ્વતંત્ર બનીને.

એવી રીતે ધન્ય એટલે ધર્મ ધનને લાયક, અને મધ્યસ્થ એટલે સ્વપક્ષ, અને પરપક્ષમાં રાગ દ્વેષ રહિત રહી, સદ્ભૂતવાદી થઇને ધર્મદેશના કરે

श्रीजैनशासनवनीनवनीरदस्य—
श्रुत्वेति वृत्तमचलस्य मुनीश्वरस्य ।
सज्ज्ञानदर्शनतपश्चरणादिकेषु—
श्रद्धामतृप्तमनसो मुनयोविधत्त ॥ ८६ ॥

॥ इत्यचलमुनीश्वरचरित्रं ॥

[छ]

इत्युक्तमतृप्तिस्वरूप द्वितीय श्रद्धालक्षण साप्रत शुद्धदेशनास्वरूप तृतीयमभिधित्सुस्तदधिकारिण तावदाह —

॥ मूलं ॥

सुगुरुसमीवे सम—सिद्धतपयाण मुणियतत्तत्थो ।
तयणुन्नाओ धन्नो—मज्झत्थो देसण कुणइ ॥ ९५ ॥

તે ભગવાન્ સુગતિનો માગ પ્રગટ કરી, પૂર્ણ ભાવવાળા ભવ્ય જનોને પ્રતિબોધી ચિરકાળ વિચરીને અનત સુખ સપદાને પ્રાપ્ત થયા (૮૫) આ રીતે જૈન શાસ્ત્રરૂપ વનને ખીલવવા નવા મેઘ સમાન અચળ મુનીશ્વરનુ ચરિત્ર સાભળીને હે મુનિઓ ! તમે સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન અને તપશ્ચરણ વગેરેના અતૃપ્ત મન રાખવા પૂર્વક શ્રદ્ધા કરો [૮૬].

આ રીતે અચળ મુનીશ્વરનુ ચરિત્ર છે

એ રીતે અતૃપ્તિરૂપ બીજુ લક્ષણ કહ્યુ હવે શુદ્ધ દેશનારૂપ ત્રીજુ લક્ષણ કહેવા માટે પહેલા તેનો અધિકારી બતાવે છે —

મૂળનો અર્થ.

સુગુરૂના પાસે રૂડી રીતે સિદ્ધાતના પદોનો તત્વાર્થ જાણીને તેમની અનુજ્ઞા મેળવી, ધન્ય પુરૂષ મધ્યસ્થ રહી દેશના કરે [૯૫]

(टीका)

सुगुरोः संविग्नगीतार्थाचार्यस्य समीपे सम्यक् पौर्वापर्यपर्यालोचनेन सिद्धांतपदानामागमवाक्यानां पदार्थवाक्यार्थमहावाक्यार्थैदंपर्यार्थप्रकारेण मुणिततत्वार्थो विज्ञातपरमार्थः—

उक्तच.

पयवक्क महावक्कय—अइदंपज्जत्थवत्थु चत्तारि ।
सुपभावावगमम्मी—हंदि पगारा विणिदिठ्ठा ॥
सपुन्नेहिं जायइ—भावस्सय अवगमो इहरहाउ,
होइ विवज्जासोविहु—अणिठ्ठफलओ य सो नियमा. (इति)

एवंविधोपि गुरूणानुज्ञातो—न स्वातन्त्र्येण मौखर्यास्थैर्यातिरेका, दतएव धन्यो—धर्मधनार्हत्वान्मध्यस्थः स्वपक्षपरपक्षयो रागद्वेषरहितः सद्भूतवादी धर्मदेशना कथा करोतीति

ટીકાનો અર્થ.

સુગુરૂ એટલે સંવિગ્ન ગીતાર્થ આચાર્ય પાસે સમ્યક્ એટલે પૂર્વાપર પર્યાલોચના પૂર્વક સિદ્ધાંતના પદોનો પદાર્થ, વાક્યાર્થ, મહા વાક્યાર્થ, તથા ઐદંપર્યાર્થની રીતે પરમાર્થ જાણીને (દેશના કરે) જે માટે કહેલું છે કે—

પદ, વાક્ય, મહા વાક્ય, અને ઐદંપર્ય એમ ઇહાં ચાર વસ્તુ છે, તે શ્રુતનો ભાવ જાણવાના પ્રકાર કહ્યા છે

એ ચારે સંપૂર્ણ થતાં ભાવ સમજાય છે, તે સિવાય વખતે વિપર્યાસ પણ થઇ જાય, અને વિપર્યાસ તો નિયમા અનિષ્ટ ફળ આપે છે

એવો છતાં પણ વળી તે ગુરૂની અનુજ્ઞા લઇને દેશના કરે, નહિ કે વાચાળપણા તથા અસ્થિરપણાથી સ્વતંત્ર બનીને

એવી રીતે ધન્ય એટલે ધર્મ ધનને લાયક, અને મધ્યસ્થ એટલે સ્વપક્ષ, અને પરપક્ષમાં રાગ દ્વેષ રહિત રહી, સદ્ભૂતવાદી થઇને ધર્મદેશના કરે.

तथा—

(मूलं)

अवगयपत्तसरूवो—तयणुग्गहहेउभाववुड्ढिकर ।
सुत्तभणिय परूवइ—वज्जतो दूर उम्मग्ग ॥ ९६ ॥

(टीका)

अवगतं सम्यगवबुद्ध पात्रस्य श्रावणीयस्य प्राणिन स्वरूपमाशयो येन सोऽवगतपात्रस्वरूपः—

तथाहि.

बालमध्यमबुद्धिबुद्धभेदात्त्रिविध पात्रं श्रावणीय भवति

तत्र

वळी

મૂળનો અર્થ.

પાત્રનુ સ્વરૂપ ઓળખી, તેના અનુગ્રહના કારણ એવા ભાવને વધારનારૂ સૂત્રમા જે કહેલુ હોય, તે પ્રરૂપે અને ઉન્માર્ગને વર્જિત કરે. (૯૬)

ટીકાનો અર્થ

અવગત કર્યું હોય એટલે બરોબર ઓળખ્યુ હોય પાત્રનુ એટને સભળાવવા યોગ્ય પ્રાણિનુ સ્વરૂપ એટલે આશય જેણે તે અવગત માત્ર સ્વરૂપ કહેવાય

તે આ રીતે કે, બાળ, મધ્યમ બુદ્ધિ, અને બુધના ભેદે કરી સભળાવવા યોગ્ય પાત્ર ત્રણ પ્રકારે છે

ત્યાં

बालः पश्यति लिंग-मध्यमबुद्धिर्विचारयति वृत्तं । आगमतत्त्वं तु बुधः-परीक्षते सर्वयत्नेन ॥ १ ॥ सम्यग्लोचविधानमनुपानत्कत्वमथ धरा शय्या । प्रहरद्वयं रजन्यां स्वापः शीतोष्णसहनं तु ॥ २ ॥

षष्ठाष्टमादिरूप-चित्रं बाह्यं तपो महाकष्टं । अल्पोपकरणसधारणं च तच्छुद्धता चैव ॥ ३ ॥ गुर्वी पिंडविशुद्धिश्चित्रा द्रव्याद्यभिग्रहाश्चैव । विकृतीनां सत्यागः-स्त्वैकसिक्थादिपारणकं ॥ ४ ॥ अनियतविहारकल्पः-कायोत्सर्गादिकरणमनिशं च । इत्यादि बाह्यमुच्चैः-कथनीयं भवति बालस्य ॥ ५ ॥ मध्यमबुद्धेस्त्वीर्या—समितिप्रभृति त्रिकोटिपरिशुद्धं । आद्यंतमध्ययोगैर्हितं तद् खलु साधुसद्वृत्तं ॥ ६ ॥ अष्टौ साधुभिरनिशं मातर इव मातरः प्रवचनस्य । नियमेन न मोक्तव्याः—परमं कल्याणमिच्छद्भिः ॥ ७ ॥

एतत्सचिवस्य सदा-साधोर्नियमान्न भवभयं भवति । भवति च

બાળ હોય તે લિંગ જુવે છે, મધ્યમ બુદ્ધિ આચાર વિચારે છે, અને બુદ્ધ હોય તે, તે સર્વ યત્ને કરી આગમના તત્વને પરખે છે [૧] ત્યાં બરોબર લોચ કરવો, ઉઘાડા પગ રાખવા, જમીનપર સુવું રાતે ફકત બે પહોર સુવું, શીત ઉષ્ણ સહન કરવા [૨]

છઠ અઠમ વગેરે અનેક પ્રકારનું બાહ્ય તપ, મહા કષ્ટ, અલ્પ ઉપકરણ ધારવા તે, તથા તેની શુદ્ધતા (૩) મોટી પિંડ વિશુદ્ધિ, અનેક પ્રકારના દ્રવ્યાદિકના નિયમ વિકૃતિ ત્યાગ, એક સિકથ વગેરેથી નિયમિત પારણું (૪) અનિયત વિહાર, નિત્ય કાયોત્સર્ગ વગેરે કરવા તે ઇત્યાદિ બાહ્ય પ્રવૃત્તિ બાળને વિસ્તારીને કહેવી [૫] મધ્યમ બુદ્ધિને ઇર્યા સમિતિ વગેરે ત્રિકોટિ પરિશુદ્ધ અને આદિ, અંત તથા મધ્યમાં હિતકારી સાધુનો આચાર કહી બતાવવો (૬) (તેમ કહે છે) પરમ કલ્યાણને ઇચ્છતા સાધુઓએ પ્રવચનની માતાની માફક આઠ માતાઓ નિયમા નિરંતર સંભાળવી (૭)

એ પ્રવચન માતાઓ સહિત સાધુને નિયમા સંસારનું ભય રહેતું નથી વળી

हितमत्वत-फलद विधिना गमग्रहण ॥ ८ ॥ गुरुपारतन्त्र्यमेव च-त-द्बहुमानात्सदाशयानुगत । परमगुरुमाप्तेरिह—बीज तस्माच मोक्ष इति ॥ ९ ॥ इत्यादिसाधुवृत्त-मभ्यमबुद्धेः सदा समाख्येय । आगमतत्व तु पर-बुधस्य भावप्रधान तु ॥ १० ॥ वचनाराधनया खलु धर्मस्तद्बाधयात्वधर्म इति । इदमत्र धर्मगुह्य—सर्वस्व चैतदेवास्य ॥ ११ ॥

इत्यादि

अथवा पारिणामिकापारिणामिकातिपारिणामिकभेदात्रिविध पात्रमित्यादि पात्रस्वरूपमवगम्य श्रद्धावांस्तस्यानुग्रहहेतुरूपकारी यो भावः शुभपरिणामस्तस्य वृद्धिकर तदपि सूत्रभणितमागमोक्त मरूपयति व्याचष्टे वर्जयन्नुत्सृजन् दूर यथा भवत्येवमुन्मार्ग मोक्षमतीपवर्त्तिनीं—

अयमिहाभिप्रायः—सम्यक् पात्रस्वरूपमवगम्य तद्भाववृद्धिकारका

વિધિએ કરીને આગમ ગ્રહણ કરવુ, તે ફળ આપે છે [૮] બહુમાન પૂર્વ નિર્મળ આશય રાખીને ગુરૂના પરતંત્રપણે રહેવુ, તેજ પરમ ગુરૂ પામવાનુ બીજ છે, અને તેથીજ મોક્ષ થાય છે [૯] ઇત્યાદિક સાધુનો આચાર મધ્યમ બુદ્ધિને હમેશા કહી સમજાવવો, અને ભાવ પ્રધાન આગમ તત્વ તો કેવળ બુદ્ધનેજ સમજાવવુ [૯–૧૦] વચનની આરાધનાવડે ધર્મ છે, અને તેની બાધા કરતા અધર્મ છે, એ ધર્મનુ ગુહ્ય છે, અને એજ એનુ સર્વસ્વ છે ઇત્યાદિક વાતો બુધનેજ કહેવી. [૧૧]

અથવા પારિણામિક, અપારિણામિક અને અતિપારિણામિક એ ભેદોવડે પાત્ર ત્રણ પ્રકારના છે ઇત્યાદિક પાત્રનુ સ્વરૂપ સમજીને શ્રદ્ધાવત પુરૂષ તે પાત્રના અનુગ્રહનો હેતુ એટલે ઉપકારક જે ભાવ એટલે શુભ પરિણામ તેની વૃદ્ધિનુ કરનાર તે પણ વળી સૂત્ર ભણિત એટલે આગમોક્ત હોય, તેને પ્રરૂપે અને ઉ માર્ગ એટલે મોક્ષથી પ્રતિકુળ વાટ તેને દૂરથી વર્જે

મતલબ એ કે, સમ્યક્ રીતે પાત્રનુ સ્વરૂપ સમજીને તેના ભાવને વધારનારી,

मनुवृत्त्यादिदोषरहितां सिद्धांतमार्गानुचीर्णां देशनां विदधाति, श्रेणिकं प्रति निर्ग्रंथसाधुवत्

तथाहि॰

मगहाजणवयवयस–रायगिहनगरनायगो हुत्था । दुत्थियजणपरिपालण–पउणमणो सेणिओ राया ॥ १ ॥ सो अन्नदिणे सह चलिर–फारसिंगारसारसुंधतो । सरहस नमतसामंत–मंतिसंदोहसजुत्तो ॥ २ ॥ हयगयरहवरपाइक्क–चक्कअक्कंतसयलदिसिचक्को । हत्थिगओ सियचामर–रयसोहो धरियसिरछत्तो ॥ ३ ॥ पुरओ पयट्टमागह–मंडलगिज्जंतकंतकित्तिभरो । पत्तो विहारजत्ताइ–चेइए मंडिकुच्छिंसि ॥ ४ ॥

तरुघुवचिट्ट दिट्ठा तरुणो तरुण निपवि मुणि मेग । रइ रहिय पिव मयण—सुरूव मिय चिंतइ नरिंदो ॥ ५ ॥ अज्जस्स अहो व-

---

અનુવૃત્યાદિક દોષથી રહિત, અને સિદ્ધાન્તના માર્ગને અનુસરતી દેશના કરે, જેમ શ્રેણિક પ્રત્યે નિર્ગ્રંથ સાધુએ દેશના કરી તેમ

નિર્ગ્રંથ મુનિની કથા આ રીતે છે

મગધ દેશના મુગટ સમાન રાજગૃહ નગરનો શ્રેણિક નામે રાજા હતો, તે દુઃખિત જનને પરિપાલન કરવામાં તત્પર રહેતો [૧] તે એક વેળા સાથે ચાલતા શૃંગાર શોભિત અને ઉરથી તથા દોડમોડા કરી નમતા સામંત અને મંત્રિના સમુહથી જોડાઇને, (૨) ઘોડા, હાથી, રથ અને પદાતિના લશ્કરથી આખા દિશાચક્રને દબાવતો થકો, તથા હાથીપર ચઢીને શ્વેત ચામરોથી વીંઝાતો થકો, મસ્તકે છત્ર ધરાવીને ચાલવા લાગ્યો [૩] અને તેની આગળ ચાલતા ભાટ, ચારણ, તેની ભારે સરસ કીર્તિ ગાવા લાગ્યા એમ વિહાર યાત્રાએ કરીને તે મંડિતકુક્ષિ નામના ચૈત્યમાં [વનમાં] આવી ચડ્યો [૪]

ત્યાં ઝાડની નીચે બેઠેલા એક તરુણ મુનિ, કે જે જાણે રતિ રહિત કામદેવ હોય, તેવો રૂપવાન દેખાતો હતો, તેને જોઇને આવું ચિંતવવા લાગ્યો (૫) આ આર્ય

चो–अहो सुरूवं अहो अहो मुत्ती । खंती अहो पहाणा–भोगेसु अहो असंगत्तं ॥ ६ ॥ अह नमिय तस्स पाए–कयजली नाइदूरगो भणइ । तरुणत्तणेवि अज्जो–उवट्ठिओ कीस सामन्नो ? ॥ ७ ॥ तो तयणुग्गहहेउ–सहेउअ सुधभाववुड्डिकर । पत्ताणुरूव मेव गिर महेसी वएसी य ॥ ८ ॥ मगहेस अणाहो ह–नाहो मह विज्जई नहु नरिंद । अणुकपग सुहिं वा–नहु किंचि सरेमि हं इत्थ ॥ ९ ॥

तेणा हं पडिवन्नो–दिक्ख बहुदुक्खलक्खखयजणणि । अह हासवसविसप्पत–दतकती भणइ राया ॥ १० ॥ वरलक्खणवजणगुणपिसुणियवहुविहवित्थरस्सा वि । तुह मुणिपहु कह नाहो–न आसि अणुकपग सुही वा ? ॥ ११ ॥ तो होमि अहं नाहो–तुज्झ वहुसयणपरियणसमेओ । भुजेसु विसयसुक्ख–सुदुल्लहं पुणवि माणुस्स ॥ १२ ॥ तो सिद्धताणुगय निक्कमणअणुनित्तिविरहिय निउण । जुत्तिसजुत्त एय–

પુરૂષનો વર્ણ જુઓ રૂપ જુઓ, મુક્તિ [ત્યાગ] જુઓ ઉત્તમ ક્ષાંતિ (ક્ષમા) જુઓ તથા ભોગોમાં અસંગિપણું જુઓ ! [ ] એમ કહીને તે તેના ચરણ નમી, હાથ જોડીને વાજબી છેટે ઉભો રહી કહેવા લાગ્યો કે હે આર્ય ! તે ભર જુવાનીમાં આ શ્રમણપણું કાં ઉઠાવ્યું છે ? [६–७] ત્યારે તે મહર્ષિ તેના અનુગ્રહ માટે હેતુવાળી શુદ્ધ ભાવને વધારનાર, અને પાત્રાનુરૂપ વાણી બોલ્યા કે, હે મગધેશ્વર ! હું અનાથ છું એટલે કે હે નરેંદ્ર ! મારો નાથ કોઈ નથી મને કોઈ મારા અનુકંપક કે સુહૃત્ સગા નથી સાંભરતા (८–९)

તેથીજ મેં લાખો દુઃખને ક્ષય કરનારી આ દીક્ષા લીધી છે (આ સાંભળીને) હવે રાજા હાસ્યથી દાંતની કાંતિ બતાવતો થકો બોલ્યો—[१०] હે મુનીશ્વર ! તમે તમારા લક્ષણ વ્યંજન અને ગુણ ઉપરથી તો ભારે વૈભવવાળા હશો એમ દેખાય છે તો પછી તમારો નાથ કે અનુકંપક કે સુહૃત્ કેમ નહિ હોય ? [११] અને કદાચ તેમ હોય તો હવે ઘણા સ્વજન પરિવારવાળો હુંજ તમારો નાથ થઉં છું તું વિષયસુખ ભોગવ કેમકે મનુષ્યભવ મળવો દુર્લભ છે [१२] ત્યારે તે મુનિ રાજાના મનની અનુ

फुडक्खर जंपिय मुणिणा ॥ १३ ॥ भो भो सेणिय नरवर-तुम अणा होसि अप्पणाविं धुव । तो अप्पणा अणाहा-परेसि नाहो कह होसि? ॥ १४ ॥

एव वुत्तो संतो-सभंतो नरवरो इम आह । चउरंग बलजुओ ह-निरुवम भोगेहि कलिओ हं ॥ १५ ॥ आणा इस्सरियसमिद्ध-रज्जजुत्तो अह तओ तुमए । वुत्तो कह अणाहो-वयसु मुस मा हु त भंते ॥ १६ ॥ अह मुणिणा वज्जरिय-एयस्स न पत्थिवा मुणसि अत्थ । नेवय उ-त्थाण ता-एगग्गमणो निसामेसु ॥ १७ ॥ कोसंबी नयरीए-उवहसिय कुबेरवत्थु वित्थारो । आसि वहुमयणवग्गो-मह जणओ भुवण पयडजसो ॥ १८ ॥ मगहाहिव मज्झ तया-पढमवइंचिय सुदुस्सहा हुत्था । अच्छि वियणा महंती-तव्वसओ देहदाहो य ॥ १९ ॥

देहतोभमिरमहंत-निसिपकुंतु व्व असणिनिहउ व्व । अहगाढनप-

રંભ નહિ કરતા સિદ્ધાન્તના અનુસારે બરોબર રીતે યુક્તિયુક્ત, અને સ્ફુટાક્ષરપણે આવુ બોદયા કે, હે શ્રેણિક! તુ પોતેજ અનાથ છે, તો પોતે અનાથ છતા તુ બીજાનો નાથ શી રીતે થઇ શકશે? (૧૩-૧૪)

એમ મુનિએ કહ્યાથી રાજા સભ્રાંત થઇ એમ બોલ્યો કે, હું ચતુરંગી સેનાથી પરિવરેલો છુ નિરૂપમ ભોગ ભોગવી શકુ છુ, અને આજ્ઞા ઐશ્વર્યવાળા રાજ્યથી યુક્ત છુ, છતા તમે મને અનાથ કેમ કહ્યો? માટે હે પૂજ્ય! જૂઠુ બોલો મા [૧૫-૧૬] હવે મુનિ બોલ્યા કે, હે રાજન્! આ વાતના અર્થને તથા ઉત્થાન [મૂળમડાણ]ને તુ જાણતો નથી, માટે એકાગ્ર મન રાખી સાભળ (૧૭) કૌશામ્બી નગરીમા કુબેરની ઋદ્ધિને પણ હસનાર, અને મોટા સ્વજન વર્ગવાળો, તથા જગત્ પ્રસિદ્ધ યશવાળો મારો બાપ હતો (૧૮) હવે હે મગધેશ્વર! મને સા પહેલી વયમાજ અતિ દુસ્સહ આખની વેદના થવા લાગી, અને તેના વશે શરીરે દાહ થવા લાગ્યો (૧૯)

તે વેળાએ મારા દેહમા જાણે મોટા તીક્ષ્ણ ભાલા ભમતા હોય, અથવા તો હુ

णपीडा–भरेण विवसो अह जाओ ॥ २० ॥ बहुमततंतविज्जा–विऊ जणो मम करेइ तेगिच्छं । नय मोएइ दुहाओ—अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २१ ॥ मम्मकारणेण जणओ–गिह सव्वस्सवि देइ विज्जाण । नय मोयेइ दुहाओ–अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २२ ॥ बाहप्पवाह–धोइय–वयणा जणणीवि झूरए वहुय । नय मोएइ दुहाओ—अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २३ ॥ किंकायव्व विमूढा–जिट्ठकणिट्ठा रुयंति तह वधू । नय मोयंति दुहाओ–अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २४ ॥

भयणीउ वामकरयल–सठियवयणा रुयंति निहुयसरं । नय मोयंति दुहाओ–अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २५ ॥ उम्मुक्कपाणभोयण–विले वणाभरणपमुहवावारा । नयणेहि असुपुन्नेहिं—सिंचिरी मज्झ वच्छयल ॥ २६ ॥ पासाउ अफिट्टंति–खणवि झूरेइ भारियावि वहु । नय मोएइ

વજ્રથી હણાયો હોઉં, તેમ તે અતિ આકરી આખની પીડાથી બેહોશ થઇ પડયો (૨૦) ત્યારે ઘણા મંત્ર, તંત્ર વિદ્યાના જાણનાર જનો મારી ચિકિત્સા કરવા લાગ્યા પણ કોઇ પણ દુ:ખથી છોડાવી શકયો નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે (૨૧), મારા કારણે મારો બાપ ઘરનું સર્વ ધન આપવા તૈયાર થયો પણ મને દુ:ખથી છોડાવી શકયો નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે (૨૨) આંસુઓના પ્રવાહથી મુખને ધોતી મારી મા બહુએ ઝુરવા લાગી પણ મને દુ:ખથી છોડાવી શકી નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે [૨૩] શું કરવું તેમાં મુંઝાઇ પડીને મારા નાના મોટા ભાઇઓ રોવા લાગ્યા, પણ મને દુ:ખથી છોડાવી શક્યા નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે (૨૪)

મારી બહેનો ડાબી હથેલીએ મોઢું રાખીને ગંભીર સ્વરે રોવા લાગી પણ મને દુ:ખથી છોડાવી શકી નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે [૨૫] વળી મારી સ્ત્રી ખાનપાન અને શણગાર વગેરે કામ છોડીને આંસુ ભરેલા નેત્રોથી મારી છાતીને સીંચતી રહી મારા પડખાથી ક્ષણ વાર પણ દૂર નહિ થતા બહુ ઝુરવા લાગી પણ

दुहाओ–अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २७ ॥ कहमवि अणियत्तंती–अच्छि वियणाइ थेवमित्तपि । अहह इह नत्थि कोविहु–नाहो इय चिंतयतेण ॥ २८ ॥ विहिया मए पइन्ना–जइ मुच्चिज्जा इमाइ वियणाए तो चत्तसव्वसगो–काह अणगारियं पवर ॥ २९ ॥

एव विहियपइन्नस्स मज्झ रयणीइ आगया निद्दा । खय मुवगया य वियणा–जाओ म्हि पुण नवसरीरो ॥ ३० ॥ जाए पभायसमए–तत्तो आपुच्छिउं सयणवग्ग । सिरि सव्वन्नुपणीय–सुद्ध दिक्ख पवन्नो ह ॥ ३१ ॥ भो भो रायगिहेसर–परस्स तह अप्पणो तदुभयस्स । सचराचर जिय्लोयस्स–तयणु नाहो अह जाओ ॥ ३२ ॥

तथा

इमा हु अन्नावि अणाहया निवा–तमेगचित्तो निहुओ सुणेहि । निहंठधम्म लहियाणवी जहा–सीयंति एगे बहु कायरा नरा ॥ ३३ ॥

મને દુખથી છોડાવી શકી નહિ હે રાજન્ ! એ મારી અનાથતા છે [૨૬–૨૭] આમ કોઈ રીતે પણ લગાર માત્ર આંખની પીડા ઓછી નહિ પડતા મે ચિતવ્યુ કે, હાય હાય ! ઇહા કોઇ પણ નાથ [રક્ષક] નથી, અને એમ ચિતવીને મે પ્રતિજ્ઞા કરી કે, જો આ વેદનાથી મુકાઉં, તો સર્વનો સગ છોડીને ઉત્તમ અનગારીપણુ આદરૂં [૨૮–૨૯]

એમ પ્રતિજ્ઞા કરીને સૂતેલા મુજને રાતે ઉંઘ આવી ગઈ, અને વેદના બધ થઇ ગઇ, એટલે હુ જાણે નવા શરીરવાળો થઈ ગયો [૩૦] બાદ પ્રભાત થતા સ્વજન વર્ગની રજા લઇને મે આ સર્વજ્ઞપ્રણીત શુદ્ધ દીક્ષા લીધી છે (૩૧) હે રાજગૃહના માલેક ! ત્યારથી હું પોતાનો, પરનો અને તદુભય [તે બન્ને]નો નાથ થયો છુ [૩૨]

વળી

હે રાજન્ ! આ પણ એક જાતની અનાથતા છે, તેને તુ એક ચિત્તથી સાંભળ જેમકે કેટલાએક કાયર માણસો નિર્ગ્રંથ ધર્મ પામીને પણ ગીદાય છે [૩૩]

णपीडा-भरेण विवसो अह जाओ ॥ २० ॥ बहुमततंतविज्जा-विऊ जणो मम करेइ तेगिन्छ । नय मोएइ दुहाओ—अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २१ ॥ ममकारणेण जणओ-गिह सव्वस्सावि देइ विज्जाण । नय मोयेइ दुहाओ-अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २२ ॥ बाहप्पवाह-धोइय-वयणा जणणीवि झूरए बहुय । नय मोएइ दुहाओ—अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २३ ॥ किंकायव्व विमूढा-जिट्ठकणिट्ठा रुयति तह बधू । नय मोयति दुहाओ-अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २४ ॥

भयणीउ वामकरयल-सठियवयणा रुयति निहुयसर। नय मोयति दुहाओ-अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २५ ॥ उम्मुक्कपाणभोयण-विलेवणाभरणपमुहवावारा । नयणेहि असुपुन्नेहिं—सिंचिरी मज्झ वच्छयल ॥ २६ ॥ पासाउ अफिट्टति-खणपि झूरेइ भारियावि बहु । नय मोएइ

વજ્રથી હણાયો હોઉં, તેમ તે અતિ આકરી આખની પીડાથી બેહોશ થઇ પડ્યો (૨૦) ત્યારે ઘણા મત્ર, તત્ર વિદ્યાના જાણનાર જનો મારી ચિકિત્સા કરવા લાગ્યા પણ મને પણ દુખથી છોડાવી શક્યો નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે (૨૧) મારા કારણે મારો બાપ ઘરનુ સર્વ ધન આપવા તૈયાર થયો પણ મને દુખથી છોડાવી શક્યો નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે (૨૨) આસુઓના પ્રવાહથી મુખને ધોતી મારી મા બહુએ ઝુરવા લાગી પણ મને દુખથી છોડાવી શકી નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે [૨૩] શુ કરવુ તેમા મુઝાઇ પડીને મારા નાના મોટા ભાઇઓ રોવા લાગ્યા, પણ મને દુખથી છોડાવી શક્યા નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે (૨૪)

મારી બહેનો ડાબી હથેલીએ મોઢુ રાખીને ગભીર સ્વરે રોવા લાગી, પણ મને દુખથી છોડાવી શકી નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે [૨૫] વળી મારી સ્ત્રી ખાનપાન અને શણગાર વગેરે કામ છોડીને આસુ ભરેલા નેત્રોથી મારી છાતીને સીંજવતી રહી મારા પડખાથી ક્ષણ વાર પણ દૂર નહિ થતા બહુ ઝુરવા લાગી, પણ

दुहाओ-अणाहया निव इमा मज्झ ॥ २७ ॥ कहमवि अणियत्तंती—अच्छि वियणाइ थेवमित्तपि । अहह इह नत्थि कोविहु—नाहो इय चिंतयंतेण ॥ २८ ॥ विहिया मए पइन्ना-जइ मुच्चिज्जा इमाइ वियणाए तो चत्तसव्वसंगो-काहं अणगारियं पवरं ॥ २९ ॥

एवं विहियपइन्नस्स मज्झ रयणीइ आगया निद्दा । खयं मुवगया य वियणा-जाओ म्हि पुण नवसरीरो ॥ ३० ॥ जाए पभायसमए—तत्तो आपुच्छिउं सयणवग्गं । सिरि सव्वन्नुपणीय-सुद्धं दिक्खं पवन्नो हं ॥ ३१ ॥ भो भो रायगिहेसर-परस्स तह अप्पणो तदुभयस्स । सचराचर जियलोयस्स-तयणु नाहो अहं जाओ ॥ ३२ ॥

तथा

इमा हु अन्नावि अणाहया निवा-तमेगचित्तो निहुओ सुणेहि । निहंठधम्मं लहियाणवी जहा-सीयंति एगे बहु कायरा नरा ॥ ३३ ॥

મને દુખથી છોડાવી શકી નહિ હે રાજન્! એ મારી અનાથતા છે [૨૬-૨૭] આમ કોઈ રીતે પણ લગાર માત્ર આંખની પીડા ઓછી નહિ પડતા મે ચિંતવ્યું કે, હાય હાય! ઇહાં કોઇ પણ નાથ [રક્ષક] નથી, અને એમ ચિતવીને મે પ્રતિજ્ઞા કરી કે, જો આ વેદનાથી મુકાઉં, તો સર્વનો સંગ છોડીને ઉત્તમ અનગારીપણું આદરૂં [૨૮-૨૯]

એમ પ્રતિજ્ઞા કરીને સૂતેલા મુજને રાતે ઉંઘ આવી ગઈ, અને વેદના બંધ થઇ ગઇ, એટલે હું જાણે નવા શરીરવાળો થઈ ગયો [૩૦] બાદ પ્રભાત થતા સ્વજન વર્ગની રજા લઇને મે આ સર્વજ્ઞપ્રણીત શુદ્ધ દીક્ષા લીધી છે (૩૧) હે રાજગૃહના માલેક! ત્યારથી હું પોતાનો પરનો અને તદુભય [તે બન્ને]નો નાથ થયો છુ [૩૨]

વળી

હે રાજન્! આ પણ એક જાતની અનાથતા છે, તેને તુ એક ચિત્તથી સાંભળ જેમકે કેટલાએક કાતર માણુસો નિર્ગ્રંથ ધર્મ પામીને પણ શીદાય છે [૩૩]

जो पव्वइत्ताण महव्वयाणि–सम्मय नो फासई पमाया । अणिग्गप्पाय रसेसु गिद्धे–न मूलओ छिंदइ बधण से ॥ ३४ ॥ आउत्तया जस्स न अत्थि काई–इरियाइ भासाइ तहे सणाए । आयाण निक्खेवदुगुच्छणाए–न वीरजाय अणुजाइमग्ग ॥ ३५ ॥ चिरपि से मुडरुई भवित्ता–अथिरव्वए तवनियमेहिं भट्ठे । चिरपि अप्पाण किलेइसत्ता—न पारए होइ हु सपराए । ३६ ॥ पुल्ले व मुट्ठी जह से असारे—अयतिए कूडकहावणे वा । राढामणीवेरुलियप्पगासे–अमहग्घए होइ हु जाणएसु ॥ ३७ ॥ कुसीललिंग इह धारइत्ता–इसिज्झय जीविय वूहइत्ता असजए सजय लप्पमाणे–विणिघाय मावज्जइ से चिरपि ॥ ३८ ॥

विस तु पीय जह कालकूड–हणाइ सत्थ जह कुग्गहीय । एमेव धम्मो विसओववन्नो–हणाइ वेयाल इवा विवन्नो ॥ ३९ ॥ जे लक्खण सुमिण पउजमाणे–निमित्त कोऊहलसपगाढे । कुहेड विज्जासवदारजीवी–

જે પ્રવ્રજ્યા લઇને મહાવ્રતોને પ્રમાદી થઇ બરાબર નહિ પાળે, અને આત્માને વ્યાકુળ બનાવી રસોમા ગૃદ્ધ થાય તે બધનને મૂળથી કાપી શકે નહિ [૩૪] જેને ઇર્યા, ભાષા એષણા, આદાનનિક્ષેપણ અને પારિસ્થાપનિકા એ પાચે સુમતિઓમા ઉપયોગ ન હોય તે વીર પુરૂષોના માર્ગ ચાલી શકે નહિ [૩૫] તે લાબા વખત સુધી મુડેલો છતા પણ અસ્થિર વ્રતવાળો, અને તપ નિયમથી ભ્રષ્ટ રહીને પોતાને લાબા કલેશમા ઉતારીને પણ સસારનો છેડો નહિ પામી શકે [૩૬] તે પોકળ મુઠ્ઠીની માફક અથવા કૂડા નાણાની માફક અથવા કાચ મણિના માફક જાણનાર જનોમા કીમત વગરનો થઇ પડે છે (૩૭) આ રીતે ઇહા કુશીળિયાનુ ધરીને ઋષિ જેવી જીદગી બતાવના પકા અસયતિઓ પોતાને સયત કહીને ચિરકાળ વિનિધાન (નિપાત) પામે છે [૩૮]

જેમ કાળકૂટ વિષ પીવામા આવ્યુ હોય અથવા શાસ્ત્ર ઉલટી રીતે પકડવામા આવ્યુ હોય, તો તે હણે છે તેમ વિષય સહિત ધર્મ ભયકર વેતાળની માફક હણે છે (૩૯) જે મુનિ થઇને લક્ષણ અને સ્વપ્નના પ્રશ્ન કહે, નિમિત્ત અને કુતૂહળમા વળગ્યો

न यन्छई सरण तमि काले ॥ ४० ॥ तमतमेणे वउसे असीणे—सया दुही त्रिप्परियासु वेइ । सधावई नगरतिरिक्खजोणिं-मोणं विराहित्तु असाहुरूवे ॥ ४१ ॥ उद्देसिय कीयगड नियाग-न मुचई किंचि अणेसणिज्ज । अग्गीव वा सव्वभक्खी भवित्ता—इओ चुए गच्छइ कट्टु पाव ॥ ४२ ॥

न त अरी कठछित्ता करेइ-ज से करे अप्पाणया दुरप्पा । से नाहिई मच्चुमुहं तु पत्ते-पच्छाणुतावेण दयाविहूणे ॥ ४३ ॥ निरट्ठिया नग्गरुई उतस्स-जे उत्तिमट्ठ विवज्जास मेइ । इमेवि से नत्थि परेवि लोए-दुहओवि से झीयइ तत्थ लोए ॥ ४४ ॥ एमेव हाजंदकुसीलरूवे-मग्ग विराहित्तु जिणुत्तमाण । कुररी विवा भोगरसाणुगिद्दो-निरट्ठसोया परियाव मेइ ॥ ४५ ॥ सुचाणु मेहावि सुभासिय इम—अणुसासण

રહે, કુહેડ [કોહેડા] તથા વૈદક વગેરે આશ્રવ દ્વારથી આજીવિકા કરે, તેને તે બધુ તે કાળમા [મૃત્યુના ટાકણે] કઇ પણ બચાવ કરી શકનાર નથી [૪૦] તમતમીન (ઘોર અજ્ઞાની), બકુશ [કાબરા ચારિત્રવાળા] અને અશીલ [શીલહીન] જે હોય, હમેશ દુખી રહી વિપર્યાસ [મિથ્યાત્વ]ને પામે છે તે અસાધુ બની મુનિપણ વિરાધીને નરક અને તિર્યંચની યોનિમા રઝળે છે [૪૧] જે ઔદ્દેશિક ક્રીતકૃત, નિયાગદોષવાળુ એવુ કઇ પણ અનેષણીય મૂકે નહિ, પણ અગ્નિની માફક સર્વભક્ષી થઇને રહે, તે અહીથી મરી ભારે ભુન્ડા સ્થળને પામે છે (૪૨)

ગળુ કાપનાર દુશ્મન એટલુ નુકશાન કરી શકે નહિ જેટલુ તે દુરાત્મા પોતાના હાથેજ કરે છે છતા તે જ્યારે મોતના મુખમા પડશે ત્યારેજ તેને જાણી શકશે, અને પશ્ચાત્તાપ કરશે, તોપણુ કોઇ તેનાપર દયા કરનાર નથી [૪૩] જે ઉત્તમ અર્થમા વિપર્યાસ પામે છે, તે નગ્ન રહેવાની રૂચિ નિરર્થક છે તેને આ લોક પણુ નથી, અને પરલોક નથી, તેના બન્ને લોક બગડે છે (૪૪) એજ રીતે યથાછંદ અને કુશીલિયા જિનેશ્વરના માર્ગને વિરાધી ભોગ રસમા ગૃદ્ધ રહી કુરર પક્ષીની માફક નિરર્થક શોક કરીને

नाणगुणोववेय । मग्ग कुसीलाण जहाय सव्व—महानियठाण वए पहेण ॥ ४६ ॥

चरित्तमायारगुणण्णिए तओ–अणुत्तर सजम पालियाण । निराव सेस खवियाण कम—उवेइ ठाण विउलुत्तम धुव ॥ ४७ ॥ एवुग्गदतेवि महातवोहणे–महामुणी महापइन्ने महायसे । महानियण्ठिज्ज मिण महासुय–से कहए महया वित्थरेण ॥ ४८ ॥

एव विसुद्ध समयाणुबद्ध—
सुदेसण साहुकय निसम्म ।
चचलरोम च पवचगत्तो—
कयजली आह इम नरिंदो ॥ ४९ ॥

तुज्झ सुलद्ध खुमणुस्सजम्म–लाभा सुलद्धा य तुमे महेसी । तुब्भे सणाहा य सबधवा य–ज भे ठिया मग्गि जिणुत्तमाण ॥ ५० ॥

પરિતાપ પામે છે [૪૫] આ એ જ્ઞાન ગુણયુક્ત સુભાષિત અનુશાસન [શિખામણ] સાભળીને બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે કુશીળિયાનો સઘળો માગ છોડીને મહા નિર્ગ્રંથોના માર્ગે ચાલવુ (૪૬)

માટે જે ચારિત્ર અને આચાર ગુણથી યુક્ત રહી અનુસર સયમ પાળે તે સઘળા કર્મ ખપાવી અતિ ઉત્તમ શાશ્વત સ્થાન પામે (૪૭) આ રીતે તે ઉગ્ર દાન, મહા તપોધન મહા પ્રતિજ્ઞાવાન્ મહા યશ મહા મુનિ શ્રેણિક રાજાને આ મહા નિર્ગ્રંથીય મહા શ્રુત મોટા વિસ્તારથી સભળાવતા હવા [૪૮] આ રીતે સાધુકૃત સમયાનુસારી વિશુદ્ધ દેશના સાભળીને ચચળ થએલા રોમાચોથી છવાયલ શરીરવાળો રાજા અજલિ જોડીને આમ કહેવા લાગ્યો—હે મહર્ષિ ! તારૂ મનુષ્ય જન્મ સુલબ્ધ છે અને તમે રૂડી રીતે લાભ મેળવ્યા છે તમજ સનાથ અને બાધવ છે કે જે માટે તમે જીનેશ્વરના માગમા રહેલા છો (૫૦)

तुमेव नाहो सि अणाहयाण-जीवाण सव्वाण चराचराण । अ-
णाहया सुट्ठु वदसिया मे-इच्छामि सम अणुसट्ठि मेय ॥ ५१ ॥ जो
पुच्छिऊण तुह झाण विग्घो-मए कओ कोवि महानियंठ । निमतिया
ज पहु भोगकज्जे-पसीय सव्वमि तय खमेसु ॥ ५२ ॥ एव थुणित्ताण
स रायसीहो-महतभत्तीइ णगारसीह । पहिट्ठचित्तो परिवारजुत्तो—पत्तो
नरिंदो निययमि ठाणे ॥ ५३ ॥ साहूवि सुद्धाइ स देसणाए—चिरं
विबोहित्तु पभूयभव्वे । खवित्तु सव्वपिहु कमजाल—पत्तो महाणदपय
महप्पा ॥ ५४ ॥

एव जगत्त्रितयविस्मयकारि हारि—
निर्ग्रंथसाधुवृपभस्य निशम्य वृत्त ।
सत्साधवो गुरुसमीपविबुद्धतत्त्वाः—
सच्छुद्धदेशनविधौ कुरुत प्रयत्न ॥ ५५ ॥

॥ इति निर्ग्रंथसाधुकथा ॥

તમેજ સઘળા ચરાચર અનાથ જીવોના નાથ છો. અને તમે ઘણી સરસ રીતે અનાથના સમજાવી આ અનુશિષ્ટિ [શીખામણ]ને હુ રૂડી રીતે ઇચ્છુ છુ [૫૧] હે મહા નિર્ગ્રંથ! મે આટલા સવાલો કરીને તમારા ધ્યાનમા જે કાઇ વિઘ્ન પાડ્યો છે, તથા તમોને ભોગના માટે નિમંત્રિત કર્યા તે બધુ મેહેરબાની કરીને માફ કરશો [૫૨] આ રીતે તે સિહ સમાન અનગારને તે સિહ સમાન રાજા મોટી ભક્તિથી સ્તવીને હર્ષિત થયો થકો, પરિવારની સાથે પોતાના સ્થાને આવ્યો (૫૩) અને તે મહાત્મા સાધુ પણ શુદ્ધ દેશનાવડે ચિરકાળ ઘણા ભવ્યોને પ્રતિબોધી સઘળા કર્મ ખપાવી મહાનદપદને પામ્યા (૫૪) આ રીતે ત્રણ જગતને વિસ્મયકારક અને મનોહર નિર્ગ્રંથ મહા મુનિનુ ચરિત્ર સાભળીને, હે સત્સાધુઓ! તમે ગુરુની પાસેથી તત્ત્વ જાણીને શુદ્ધ દેશના કરવામાં પ્રયત્ન કરો (૫૫)

એ રીતે નિર્ગ્રંથ સાધુની કથા છે.

आह —

देशना धर्मोपदेशः स च समनुग्रहाय समभावस्य साधोरविशेषेण दातुमुचित किं सामायिकबाधाविधायिनीतिसधानभाधेण पात्रापात्रविचारेणेति.

नैतदस्ति

तदनुग्रहाय प्रवृत्तावतिसधानायोगात्,—सन्निपातातुरस्य क्षीरशर्करादिनिषेधनतः क्काथादिप्रदानवत् अतएव सामायिकबाधापि नास्ति, सर्वत्रानुग्रहबुद्धेस्तुल्यत्वादथवा सूत्रकार एव युक्त्यतरमाह

(मूलं)

सव्वपि जओ दाण—दिन्न पत्तमि दायगाण हिय ।
इहरा अणत्थजणग—पहाणदाण च सुयदाण ॥ ९७ ॥

(પૂર્વ પક્ષ)

દેશના એટલે ધર્મોપદેશ તે તો ભનુ કરવા ખાતર સમભાવી સાધુને બધા પ્રત્યે સરખી રીતે દેવો જોઇએ ત્યા વળી સામાયિક [સમભાવ]ને બાધા કરનાર અને લગભગ નીતિને સાધનાર પાત્રાપાત્રના વિચારની શી જરૂર છે ?

જવાબ

એ વાત એમ નથી કેમકે ભનુ કરવા પ્રવૃત્તિ કરતા લુચ્ચાઇ નહિ ગણાય જે માટે જેને સનિપાત થયો હોય, તેને દુધ સાખર દેવી બધ કરીને કાથોજ અપાય છે એટલા માટેજ એમ કરતા સમભાવને બાધા પણ નથી થતી કેમકે બધાપર અનુગ્રહ બુદ્ધિ સરખીજ રહે છે, અથવા સૂત્રકારજ બીજી યુક્તિ કહે છે

મૂળનો અર્થ

કોઈ પણ દાન પાત્રમા આપ્યુ, તોજ તેના દેનારાઓને હિતકારી થાય છે, નહિ તો અનર્થ કરનાર થઇ પડે છે ત્યારે શ્રુતદાન તો સૌ કરતા ઉત્તમ દાન છે. [૯૭]

[टीका]

सर्वमपि यतो दान वितरण दत्त वित्तीर्णं पात्रे-सुपात्रपो भवतीति वचनात्-पात्राय उचितग्राहकाय—

जीवादिपदार्थज्ञो—य. समभावेन सर्वजीवाना ।
रक्षार्थमुद्यतमतिः—स यतिः पात्र भवति दातुः ॥

इत्यादिना श्रीमदुमास्वातिवाचकवर्णिताय-दायकाना दातृणा हित कल्याणकारि भवतीति शेष.—इतरथा कुपात्रायानिरुद्धाश्रवद्वाराय-दत्तमिति प्रकृत-मनर्थजनक ससारदुःखकारण स्यादिति गम्यते किंचात' प्रधानदान च वर्त्तते श्रुतदान देशनादिरूपमिति ततः किमित्याह'—

॥ मूलं ॥

सुदृढुयर च न देय—एय मपत्तमि नायतत्तेर्हि ।
इय देसणा विसुद्धा—इहरामिच्छत्तगमणाई ॥ ९८ ॥

ટીકાનો અર્થ

જે માટે સઘળુ પણ ાન પાત્રને એટલે ઉચિત ગ્રાહકને આપ્યુ હોય તોજ દાયક એટલે દેનારને હિત એટલે કલ્યાણકારિ થાય છે ત્યા ઉચિત પાત્ર તે શ્રીમાન્ ઉમાસ્વાતિ વાચકે આ રીતે વર્ણવેલ છે — જે જીવાદિ પદાર્થાનો જાણનાર હોઇ, સમ ભાવથી સર્વ જીવોની રક્ષા કરવામા ઉજમાળ હોય તે યતિ દાન દેનારને પાત્ર છે

ઇતરથા એટલે બીજી રીતે અથાત આશ્રવ [પાપ] ના દ્વારને ખુલ્લાં રાખનાર કુપાત્રને દીધેલુ દાન અનર્થજનક એટલે સસાર વધારનાર થાય છે

એથી શુ થયુ તે કહે છે, ત્યારે દેશનાદિરૂપ શ્રુત ાન એ તો પ્રધાન દાનજ છે તેથી શુ થયુ, તે કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

માટે આ શ્રુતદાનને તો ખાસ કરીને તત્વના જાણ પુરૂષોએ અપાત્રમા નહિ આપવુ. એ રીતેજ વિશુદ્ધ દેશના ગણાય છે. બીજી રીતે વર્તતા તો તેનાથી મિથ્યાત્વપર જવાય છે. (૯૮)

(टीका)

सुष्टुतरमतिशयेन—चकारस्यावधारणार्थत्वा—न्देयमेव तत् श्रुतोपदेशादिदानमपात्राय—सप्तम्याश्चतुर्थ्यर्थत्वात्—ज्ञाततत्वैर्विदितागमसद्भावे.—

उक्तंच

रत्तो दुट्ठो मूढो–पुव्व वुग्गाहिओ य चत्तारि,
उवएसरस अणरिहा–अरिहो पुण होइ मज्झत्थो

इत्यपात्राणां परिहारेण पात्राणांचौचित्यप्रच्या देशनापि क्रियमाणाशुद्धाभिधीयते

इतरथान्यथा क्रियमाणायां तस्या श्रोत्दणां मिथ्यात्वगमनमादिशब्दात्प्रद्वेषातिशयान्नक्तपानशय्याव्यवच्छेदादय. प्राणहान्यादयश्च देशकस्य दोषा' सभवतीत्यतएव भावानुवृत्तिसारोगीतार्थ' श्लाघ्यते

ટીકાનો અર્થ

સુષ્ઠુત્તર એટલે અતિશયે કરીને ઇહા ચકાર અવધારણાર્થે છે તેથી ન દેવુ એટલે કે નહિજ દેવુ આ એટલે શ્રુતોપદેશાદિકરૂપ દાન અપાત્રમા એટલે અપાત્ર તરફ કેમકે ઇહા સાતમી વિભક્તિ ચોથીના અર્થે છે જ્ઞાનતત્વ એટલે આગમના ખરા ભાવને જાણનાર પુરૂષોએ જે માટે કહેલુ છે કે—

રક્ત, દ્વિષ્ટ મૂઢ અને પૂર્વ વ્યુદ્ગ્રાહિત એ ચાર ઉપદેશને અયોગ્ય છે, પણ જે મધ્યસ્થ હોય, તેજ ઉપદેશને યોગ્ય છે

અપાત્ર છોડીને પાત્રોમા પણ ઉચિત રીતે દેશના અપાય તે શુદ્ધ કહેવાય છે

ઇતરથા એટલે બીજી રીતે દેશના કરતા સાભળનારાઓ મિથ્યાત્વમા પડે આદિ શબ્દથી દ્વેષનો વધારો થતા ભાત, પાણી તથા શય્યા મળતી તૂટે, તથા વખતે ઉપદેશકના ખુન વગેરે પણ થાય, ઇત્યાદિ દોષો સભવે છે, એટલા માટેજ ભાવાનુવૃત્તિ પ્રમાણે દેશના દેનાર ગીતાર્થ વખણાય છે

यतआदि

मग्गे य जोयइ तहा-र्हेई भावाणुवत्तणनएण,*

गीयाहाण पायच-तदुचियाण कुणइ एमो (गीतार्थइति)

ननुसूत्रभणित गरूपयतीत्युक्तं,—यत्पुनःसूत्रानुक्त विवादपद लोकानां तत्र पृच्छयमानाना गीतार्थाना किमुचितमित्याह.

॥ मुलं ॥

जं च न सुत्ते विहिय-नय पडिसिद्ध जणमि चिररूढ।
समइविगप्पियदोमा-तंपि न दूसति गीयत्था ॥ ९९ ॥

જે માટે હેતુ છે કે—

ગીતાર્થ હોય, તે સાભળનારની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તીને તેને માર્ગમા લાવે છે, તથા પ્રાયે ઉચિત જનોમા બીજા ધ્યાન કરે છે

વારૂ સૂત્રમા કહેલુ હોય, તે પ્રરૂપે એમ કહ્યુ તે સમજ્યુ પણ જે સૂત્રમાં નહિ કહી હોય, એવી લોકોમા વિવાદ ભરેલી વાત ચાલતી હોય, તે બાબતમા પૂછવામા આવે, તો ત્યા ગીતાર્થોનુ શુ કરવુ ઉચિત છે ? આનો ઉત્તર કરે છે

મૂળનો અર્થ

જે સૂત્રમા વિહિત પણ ન કર્યુ હોય, અને પ્રતિબદ્ધ પણ ન કર્યું હોય, અને લોકમા લાબા વખતથી ચાલતુ હોય, તેને પણ પોતાની મતિવડે કલ્પેલા દોષથી ગીતાર્થો દૂષિત નથી કરતા (૯૯)

[टीका]

इह चशब्द पुनरर्थे इति–यत् पुनरर्थजातमनुष्ठान वा नैव सूत्रे सिद्धांते विहित करणीयत्वेनोक्त–चैत्यवदनावश्यकादिवत्, न च प्रतिषिद्ध–प्राणातिपातादिवत्, अथ च जने लोके चिररूढमज्ञातादिभाव—स्वमतिविकल्पितदोषात् स्वाभिप्रायसकल्पितदूषणात्तद—प्यास्तामागमोक्त–न दूषयति न युक्तमेतदिति परस्यनोपदिशति ससारवृद्धिभीरवोगीतार्थाविदितागमतत्त्वा,—यतस्ते एव श्रीभगवत्युक्त पर्यालोचयति.–

तथाहि

जे ण मद्दुया अट्ठवा हेउवा पसिण वा वागरण वा अन्नाय वा अदिट्ठ वा अस्सुय वा अपरिन्नाय वा, बहुजणमज्झे, आघवेइ पन्नवेइ परूवेइ दसेइ निदसेइ उवदसेइ, से ण अरहताण आसायणाए वट्टइ, अरहतपन्नत्तस

टीकानो अर्थ.

ટીકાનો અર્થ.

ઇહા ચ શબ્દ પુનરથ છે તેથી, અને જે બાબત કે અનુષ્ઠાન સિદ્ધાંતમાં વિહિત એટલે ચૈત્યવદન અને આવશ્યક વગેરાની માફક કર્તવ્યરૂપે પણ નહિ કહેલ હોય, અને પ્રાણાતિપાતાદિકની માફક પ્રતિષેધેલ પણ નહિ હોય, તે સાથે વળી તે લોકમા ચિરરૂઢ હોય એટલે તે કયારથી ચાલી તેની ખબર પડતી ન હોય તેને પણ સસાર વૃદ્ધિભીરૂ ગીતાર્થો દૂષિત કરતા નથી, એટલે કે આ અયુક્ત છે, એમ બીજાને ઉપદેશતા નથી જે માટે તેઓ શ્રી ભગવતીમા કહેલી આવી વાત વિચારે છે —

તે આ રીતે છે

હે મદ્દુક ! જે માણસ અજાણ્યા, અણદીઠા, અણસાંભળ્યા, અને અણપરખ્યા અર્થ—હેતુ—પ્રશ્ન કે ઉત્તર ભર સભામા કહે જણાવે પ્રરૂપે, બતાવે સાબિત કરે કે, રજુ કરે, તે અર્હત્ ભગવાનોની તથા કેવળિઓની આશાતના કરે છે, અને તે

विधिरसो विद्यते येषां विधिरसिका विधिबहुमानिन.–सत्रिनत्वादेव पूर्वसूरयाश्चिरंतनमुनिनायका आसन्नभूवन् तैरदूषितमनिषिद्धमाचरित सर्वधार्मिकलोकव्यवहृत–मनतिशयी विशिष्टश्रुतावध्याद्यतिशयविफलः को निवारयति पूर्वपूर्वतरोत्तमाचार्याशातनाभीरूर्नकश्चिदिति ?

तथैतदपिगीतार्था. परिभावयति

[मूलं]

अइ साहस मेयं ज उस्सुत्त–परूवणा कडुविवागा।
जाणंतेहिवि दिज्जइ निद्देसो सुत्तवज्झत्थे ॥ १०१ ॥

(टीका)

ज्वलज्ज्वालानलप्रवेशकारिनरसाहसाद्प्यधिकमतिसाहसमेतद्वर्त्तते यदुत्सूत्रप्ररूपणा सूत्रनिरपेक्षदेशना कडुविपाका दारुणफला जानानैरवबुध्य-

---

વ્યવહાર, તેને અનતિશયી એટલે વિશિષ્ટ શ્રુત કે અવધિ વગેરે અતિશય રહિત કોણ આ સુસ પૂર્વ પૂર્વતર ઉત્તમ આચાર્યોની આશાતનાથી ડરનારો હોય નિવારી શકે ? કોઇજ નહિ

વળી તે ગીતાર્થો આ પણ વિચારે છે કે—

મૂળનો અર્થ

ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા કડવા ફળ આપનારી છે, એવુ જાણતા છતા પણ જેઓ સૂત્ર બાહ્ય અર્થમા નિશ્ચય આપી દે છે, તે અતિ સાહસ છે (૧૦૧)

ટીકાનો અર્થ

બળતી આગમા પેસનાર માણસના સાહસ કરતા પણ અધિક આ અતિ સાહસ છે કે, સુત્ર નિરપેક્ષ દેશના કડવા, એટલે ભયંકર ફળ આપનારી છે, એમ જાણનારા

मानैरपि दीप्यते विवर्धते निर्देशो निश्चयः सूत्रबाह्ये जिनेन्द्रागमानुक्तेर्थे वस्तुविचारे —किमुक्तं भवति ?

दुब्भासिएण इक्केण मरीई दुक्खसागरं पत्तो ।
भमिओ कोडाकोडिं-सागरसिरिनामधिज्जाणं ॥ १ ॥
उस्सुत्त मायरंतो-बंधइ कम्मं सुचिक्कणं जीवो ।
संसारं च पवड्ढइ-मायामोसं च कुव्वइ य ॥ २ ॥
उम्मग्गदेसओ मग्ग-नासओ गूढहियमाइल्लो ।
सढसीलो य ससल्लो-तिरियाउ बंधए जीवो ॥ ३ ॥
उम्मग्ग देसणाए-चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।
वावन्नदंसणा खलु-नहु लब्मा तारिसा दट्ठुं ॥ ४ ॥

इत्याद्यागमवचनानि श्रुत्वापि स्वाग्रहग्रहग्रस्तचेतसो यदन्यथान्यथा

હોઇને પણ સૂત્ર બાહ્ય એટલે જિનાગમમા નહિ કહેલ અર્થમા એટલે વસ્તુ વિચારમાં નિર્દેશ એટલે નિશ્ચય આપી દે છે

એટલે શુ કહ્યુ, તે કહે છે —

મરીચિ એક દુર્ભાષિતથી દુઃખના દરિયામાં પડી ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ ભમ્યો (૧) ઉત્સૂત્ર આચરતા જીવ ચીકણા કર્મ બાંધે છે, સંસાર વધારે છે, અને માયામૃષા કરે છે (૨) ઉન્માર્ગની દેશના કરનાર, માર્ગનો નાશ કરનાર, ગૂઢ હૃદયી, માયાવી શઠ, અને સશલ્ય જીવ તિર્યંચનુ આયુષ્ય બાંધે છે [૩]

જેઓ ઉન્માર્ગની દેશનાથી જિનેશ્વરના ચારિત્રનો નાશ કરે છે, તેવા દર્શન ભ્રષ્ટ લોકોને જોવા પણ સારા નહિ (૪)

આ વગેરે આગમના વચનો સાંભળીને પણ પોતાના અગ્રહમાં ગ્રસ્ત બની જે

द्व्याचुक्षते, विदधति च—तन्महामाहसमेत—नर्वाकूपारासारसंसारपारावारोदरविवरभाविभूरिदुःखभारागीकारादिति ।

आह—किमेवमागमार्थमवबुध्यापि कोप्यन्यथावादमाद्रियते ? सत्यमाद्रियते—यत आह—

॥ मूलं ॥

दीसंति य दड्ढसिणो-णेगे नियमइपवत्तजुत्तीहिं ।
विहिपडिसेहपवत्ता—चेइयकिच्चेसु रूढेसु ॥ १०२ ॥

दृश्यते दुःषमारूपे वक्रजडबहुले काले दड्ढसिणो महासाहसिका रौद्रादपि भवपिशाचादबिभ्यतोनेके निजमतिमयुक्त्याधिरात्मीयबुद्धिक्या-

---

काई आवु अवळु बोले छे, तथा करे छे ते महा साहसज, केमके ए तो अपार अने असार संसारनी दरियाना पेटमा थनार अनेक दुःखनो भार एकदम अंगीकार करवा तुल्य छे.

शुं वारु आ रीते आगमनो अर्थ जाणीने पण कोई अन्यथा कथन करे छे के ? हा, तेवा पण छे जे माटे कहे छे के—

मूळनो अर्थ

एवा पण अनेक ढड्ढर लोको देखाय छे के, जेओ, पोतानी मतिथी जोडेली युक्तिओवडे चैत्य संबंधी चालता कृत्योमा हा ना पाडता रहे छे [१०२]

टीकानो अर्थ

आजा वक्र जडवाळा आ दुःषमा काळमा दड्ढसिणो एटले महा साहसिक अर्थात् भयानक भव पिशाचथी पण नहि डरनारा अनेक जनो निज मति कल्पित युक्तिओथी

पारिताभिर्युक्तिभिरुपपत्तिभिर्विधिप्रतिषेधप्रवृत्ता इति कासाचित् क्रियाणा-मागमानुक्तानामपि विधौ करणे प्रवृत्ता अन्यासामागमानिषिद्धतया चिर-तनजनाचरितानामप्यविधि—रयुक्ता एता न कर्त्तव्या धार्मिकै—रित्येव प्रतिषेधे प्रवृत्ताः—केषु ? चैत्यकृत्येषुस्नात्र—कारणादिषु रूढेषु पूर्वपुरुष-परंपरया प्रसिद्धेषु पूर्वरूढिरविधिः—इदानींतनप्रवृत्तिर्विधिरित्येव वादिनो नेके दृश्यते महासाहसिका इति

ननु तेषा स्वमत्या धर्माथिना सर्गतेन तथा प्रवृत्तिर्गतार्थ· श्लाघनीयानवेत्याह·

[मूलं]

त पुण विसुद्धसद्धा—सुयसवायं विणा न संसति ।
अवहीरिऊण नवरं—सुयाणुरूव परूवंति ॥ १०३ ॥

એટલે પોતાની બુદ્ધિથી ઉભી કરેલી યુક્તિઓથી વિધિ પ્રતિષેધ કરતા દેખાય છે એટલે કે કેટલીક ક્રિયાઓ આગમમા નથી કહી, તે કરતા રહે છે, અને બીજી કેટલીક આગમમા અનિષિદ્ધ હોઇ ચિરતન જનોએ આચરેલી, તેને અવિધિ-કહીને " ધાર્મિક જનોએ આવી ક્રિયાઓ કરવી ન જોઇયે " એમ કહી તેને નિષેધ કરવામા પ્રવર્તે છે તે શેમા પ્રવર્તે છે ? સ્નાત્ર કરાવવુ વિગેરે ચૈત્ય કૃત્યોમા જે ચૈત્ય કૃત્ય રૂઢ એટલે પૂર્વ પુરૂષોની પરપરાએ પ્રસિદ્ધ છે " પૂર્વની રૂઢિ, તે અવિધિ, અને હાલની પ્રવૃત્તિ, તે વિધિ " એમ કહેનારા મોટા સાહસિક પુરૂષો અનેક જોવામા આવે છે

મૂળનો અર્થ.

તે પ્રવૃત્તિને વિશુદ્ધ શ્રદ્ધાવાળા પુરૂષો શ્રુતના પુરાવા વિના પ્રશસતા નથી. કિંતુ તેની અવધીરણા [ઉપેક્ષા] કરીને શ્રુતને મળતુ પ્રરૂપે છે. (૧૦૩)

(टीका)

तां पुनस्तेषां प्रवृत्तिं विशुद्धागमबहुमानसारा श्रद्धा येषां ते विशुद्धश्रद्धा. श्रुतसवाद विना श्रुतभणितमन्तरेण न शसति नानुमन्यते–नवर केवलमवधीर्य मध्यस्थभावेनोपेक्ष्य श्रुतानुरूपं प्ररूपयति–यथा सूत्रे भणित तथैव विविदिषूणामुपदिशतीति

इत्युक्त शुद्धदेशनारूप सप्रपंच तृतीय श्रद्धालक्षण–संप्रति स्खलित-परिशुद्धिरिति चतुर्थं श्रद्धालक्षणमाह

॥ मूलं ॥

अइयारमकलंक–पमायमाईहि कहवि चरणस्स ।
जणियंपि वियडणाए–सोहंति मुणी विमलसड्ढा ॥ १०४ ॥

ટીકાનો અર્થ.

તેને એટલે તેમની પ્રવત્તિને વિશુદ્ધ એટલે આગમના બહુ માનવાળી શ્રદ્ધાવાળા જનો શ્રુતસવાદ વિના એટલે શ્રુતમાં કહેલી સાબિત ન થાય તો અનુમત કરતા નથી કિંતુ મધ્યસ્થ ભાવે તેની ઉપેક્ષા કરીને શ્રુતાનુરૂપ એટલે જેમ સૂત્રમા કહેલું હોય, તેમ જિજ્ઞાસુઓને જતાવે છે

એ રીતે શુદ્ધ દેશનારૂપ ત્રીજુ શ્રદ્ધાનુ લક્ષણ વિસ્તારથી કહી બતાવ્યું હવે સ્ખલિત પરિશુદ્ધિરૂપ ચોથુ લક્ષણ કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

પ્રમાદ વગેરેથી ચારિત્રમા કોઇ રીતે અતિચાર મળકલંક લાગ્યો હોય, તો તેને પણ વિમળ શ્રદ્ધાવાન્ મુનિઓ વિકટના (આલોચના)થી શોધી નાખે છે. (૧૦૪)

[टीका]

अतिचरणमतिचारो मूलोत्तरगुणमर्यादातिक्रम स एव डिंडीरपिंडपांडुरगुणगणमालिन्यहेतुत्वान्मल तच्चरणशशधरस्य कलंकइव त प्रमादादिभिः प्रमाददर्पकल्पै—राकुट्टिकायाश्चारित्रिणः प्रायेणासंभवात्–कथमपि कटकाकुलमार्गे यत्नेनापि गच्छत' कटकभगवच्चरणस्य चारित्रस्य जनितमुत्पादित.

आकुट्टिकादिनां पुन' स्वरूपमिद.

आउट्टिया उ तिव्वा–दप्पो पुण होइ वग्गणाईओ ।
विगहाइओ पमाओ–कप्पो पुण कारणे करणं ॥

उपलक्षण चैतद्दशविधायाः प्रतिसेवायाः—सा चेय —

दप्प[1] प्पमाय[2] णाभोग[3]–आउरे[4] आवईसुय[5] ।
संकिए[6] सहसागारे[7]–भए[8] पओसे' य वीमसा[10] ॥

टीडानो अर्थ.

અતિચાર એટલે મૂળ ગુણ તથા ઉત્તર ગુણની મર્યાદાનો અતિક્રમ, તેજ ડિંડીર પિંડ (ફીણના ગોટા)ની માફક ધોળા ગુણગણને મલિન કરનાર હોવાથી મળ કહેવાય, તે રૂપ ચારિત્રચંદ્રનો કલંક તેને પ્રમાદાદિકથી એટલે પ્રમાદ, દર્પ અને કલ્પથી—બાકી આકુટ્ટિકા તો પ્રાયે ચારિત્રવાન્ને સંભવે નહિ—કોઇ પણ રીતે એટલે કે કાંટાવાળા માર્ગમાં યત્નથી જનારને પણ કાંટો લાગે તે માફક ચારિત્રમા લગાડયો હોય,—

ત્યા આકુટ્ટિકાદિકનુ સ્વરૂપ આ છે

તીવ્રપણાથી જાણીબૂઝી કરવુ તે આકુટિકા છે દોડમ દોડથી કરવુ તે દર્પ છે વિકથા વગેરે પ્રમાદ છે અને કારણે કરવુ તે કલ્પ છે

એ દશવિધ પ્રતિસેવાના ઉપલક્ષણરૂપે છે દસવિધ પ્રતિસેવા આ છે—

દર્પ, પ્રમાદ, અનાભોગ, આતુર (માંદગી) આપત્, શંકિત સહસાકાર, ભય, પ્રદ્વેષ અને વિમર્શ [એ દશ કારણે પ્રતિસેવા થાય છે]

अपिशब्द संभावने-संभाव्यत एतच्चारित्रिणो विकटनया लोचनया शोधयन्त्यपनयंति मुनयो यतयो विमलश्रद्धाः निःकलंकधर्माभिलाषा शिवभद्रमुनिवत्

तथाहि

इह कोसंबिपुरीए-पुव्वदिसुज्जाणभवणकयवासो । सन्निहियपाडिहेरो जक्खो निवसइ फरसुपाणी ॥ १ ॥ अन्नदिणे तब्भवणे-सुत्तत्थविऊ सुदसणो साहू । काउस्सग्गेण ठिओ-विसेसपडिवन्नतवकम्मो ॥ २ ॥ तच्चित्तखोहणत्थ-जक्खो तं डसइ भुयगरूवेण । करिरूवेण पीडइ-तस्सइ अट्टहासेहिं ॥ ३ ॥ तहविहु अक्खुहियमण-तं समणं दट्ठु फरसुपाणिसुरो । नमिउ विन्नवइ इम-उच्छलियातुच्छहरिसभरो ॥ ४ ॥ उवसग्गवग्ग मुग्ग-ज तुह मुणिपवर पावभरसज्जो । सज्जोगसालिणोविहु-काइ

અપિ શબ્દ સંભાવનાર્થે હોવાથી એ સંભવિત ચારિત્રિયાને એ રીતે અતિચાર લાગવો સંભવે તોપણ તે વિકટના એટલે આલોચનાવડે વિમળ શ્રદ્ધાવાળા એટલે નિષ્કલંક ધર્મની અભિલાષાવાળા યતિઓ શોધી નાખે છે શિવભદ્ર મુનિની માફક

શિવભદ્ર મુનિની કથા આ છે —

અહીં કોશાંબીનગરીમાં પૂર્વ દિશાના ઉદ્યાનમાં રહેલા ભવનમાં વસનાર પરશુપાણી નામે યક્ષ રહેતો અને તેના પડિહારો (ચાકર દેવો) પણ તેની પડોશમાંજ રહેતા હતા [૧]

એક વેળા તે ભવનમાં સૂત્રાર્થનો જાણ સુદર્શન નામે સાધુ વિશેષ તપકર્મ કરવા પ્રતિજ્ઞા લઇ કાયોત્સર્ગથી ઉભો રહ્યા (૨) તેનું મન ડગાવવા માટે તે યક્ષ તેને સર્પનું રૂપ કરી ડસવા લાગ્યો હાથીનું રૂપ કરી પીડવા લાગ્યો, તથા અટ્ટહાસ્ય કરી બીવરાવવા લાગ્યો (૩) તેમ છતાં તે મુનિનું મન ક્ષોભ પામ્યું નહિ ત્યારે તે હર્ષ પામીને તેને નમીને વિનવવા લાગ્યો કે— [૪] હે મુનીન્દ્ર ! તમારા જેવા સદ્યોગશાલિને પણ પાપ કરવા તૈયાર રહેનાર મેં જે ઉગ્ર ઉપસર્ગ કર્યા છે તે હે પૂજ્ય ! ક્ષમા

मह खमसु त भंते ॥ ५ ॥ इय चरणजुयलसंठविय-मउलिकमलो खमा-
विउ साहु । सीसो व्व समीवगओ-जक्खो त सेवए सम ॥ ६ ॥

अह तत्थ दुवि पुरोहिय-पुत्ता सिवभद्दसिरियगभिहाणा । पत्तातं
अइदुक्कर-तवकिसियग नियति मुणि ॥ ७ ॥ तो तेहि सहास भिणं-प-
यपिय ज मुणिंद धम्मत्थ । पीडिज्जइ किर अप्पा-बाढ मजुत्त तयं एय
॥ ८ ॥

जओ—

धम्माओ धणलाभो-तत्तो कामो तओ य संसारो । धम्मस्स अ-
ज्जण ता-मूलाउच्चिय दढ मजुत्त ॥ ९ ॥ इय ते उवहासपरे-दट्ठु
जक्खो फुरंतगुरुकोवो । उप्पाडिय नियफरसु-महाविओ तेसि हणण ए
॥ १० ॥

तयणु भयलोलल्लोयग-तरलियतारा पकपिरसरीरा । लग्गा मुणि
चलणेसु-भणिरा "तं अम्हसरण" त्ति ॥ ११ ॥ ते दट्ठु साहुसरणे

કરો [૫] એમ કહીને તે યક્ષ તે સાધુના ચરણકમળમા પોતનું શિરકમળ નમાવી, તેને ખમાવીને શિષ્યની માફક સમીપે રહીને તેની સેવા કરવા લાગ્યો [૬]

હવે ત્યા શિવભદ્ર અને શ્રીયક નામે બે પુરોહિતના પુત્ર આવી ચડયા તેઓએ તે અતિ દુષ્કર તપથી કશ થએલ અગનાળો તે મુનિ જોયો (૭) ત્યારે તેઓ હસતા થકા બોલ્યા કે, હે મુનીન્દ્ર ! ધર્મના અર્થે પોતાના આત્માને પીડવો, એ તો અતિ અયુક્ત છે [૮] જે માટે ધર્મથી ધન મળે છે, ધનથી કામ ,મળે છે, અને કામથી સસાર થય છે, ત્યારે મૂળ ધર્મ કરવો એજ ભારે અયુક્ત છે [૯] આ રીતે તેમને ઉપહાસ કરતા જોઇ યક્ષને ભારે ગુસ્સો લાગ્યો, તેથી તે તીક્ષ્ણ કુહાડો લઇને તેમને મારવા માટ દોડયો (૧૦)

ત્યારે ભયથી આખોની કીકીઓ ફેરવતા, અને શરીરે ધ્રૂજતા થકા તેઓ " તું અમને બચાવ " એમ કહીને મુનિને પગે પડયા [૧૧] ત્યારે તેમને સાધુના શરણે

जक्खो जाओ पसतमन्नुभरो । पारियउस्सग्गेण-अह मुणिणा ते इम वुत्ता ॥ १२ ॥ भद्दा सयल किरिय-कुणति मुणिणो सिवत्थमेव सया । त पुण लब्भइ गयसयल-रागदोसेण धम्मेण ॥ १३ ॥ धम्मेण सरागेण उ-लब्भइ सग्गाइय फल सोवि । जायइ परपराए-नियमेण मुक्खहेउ त्ति ॥ १४ ॥ धम्माओ धणलाभो—त्ति जपि वुत्त तयवि नहु जुत्त । सव्वेविहु पुरिसत्था-धम्माउच्चिय जओ भणिया ॥ १५ ॥

उक्तच—

धनदो धनार्थिनां धर्मः—कामदः सर्वकामिनां । धर्म एवापवर्गस्य-पारपर्येण साधकः ॥ १६ ॥ जपिहु धणभोगाई-भणिय भवकारण तमवि इत्थ । नेय किलिट्ठसत्ताण-नउण इयराण ज भणिय ॥ १७ ॥ सा कावि कला झायति नियमणे जाणिऊण परमत्थ । न्हायति घडसएणवि-छिप्पति न विंदुणाचेव ॥ १८ ॥ सुच्चइ य भरहसगरा-इणो

પડેલા જોઇને યક્ષ ઠંડો પડ્યો, એટલામાં કાઉસ્સગ્ગ પારીને મુનિએ તેમને આ રીતે કહ્યું—[૧૨] હે ભદ્ર ! મુનિઓ હમેશા સઘળી ક્રિયા કેવળ મોક્ષને માટેજ કરે છે અને તે મોક્ષ સકળ રાગ દ્વેષથી રહિત ધર્મથીજ મળે છે (૧૩) બાકી સરાગ ધર્મથી સ્વર્ગાદિક ફળ મળે છે છતાં પરંપરાએ તે પણ નિયમા મોક્ષનો હેતુજ થાય છે [૧૪] વળી ' ધર્મથી ધનનો લાભ થાય છે એમ જે તમે કહ્યું તે પણ યુક્ત નથી કેમકે સઘળા પુરૂષાર્થ ધર્મથીજ થાય છે [૧૫]

કહેલું છે કે ધર્મ ધનાર્થીને ધન આપે છે કામાર્થીને કામ પૂરે છે અને પરંપરાએ તે મોક્ષ આપે છે, (૧૬) વળી તમે જે ધનના ભોગાદિકો સંસારના કારણ કહ્યા તે પણ કિલષ્ટ પરિણામિ જીવોને આશ્રી છે બાકી અકિલષ્ટ પરિણામિને તે તેવા નથી જે માટે કહ્યું છે કે—કોઇ એવી પણ કળા છે કે જેનાવડે પરમાર્થને જાણીને પોતાના મનમાં એવું ધ્યાન કરે છે કે જેના લીધે સેંકડો ઘડાથી નહાતા છતાં બિંદુ માત્રથી પણ ભીંજાતા નથી (૧૭ ૧૮) આપણે સાંભળીએ પણ છીએ, કે ભરત અને

इह सुचिरभुत्तवरभोगा । होउं अकिलिट्ठमणा—लोयग्गठियं पय पत्ता ॥ १९ ॥

इय सोउ पडिबुद्धा—पुणोपुणो खामिउं त मवराहं । तस्स मुणिस्स समीवे—ते दोवि वय पवज्जंति ॥ २० ॥ मुणियजइजुग्गकिरिया—गुरुमूले पढियबहुयसुत्तत्था । सुचिर उग्गविहारा—खंतिपहाणा तवंति तवं ॥ २१ ॥ अह असुहकम्मवसओ—सिरिओ सिढिलेइ चरणकरणभरं । धरइ मणे जाइमय—न कुणइ विणय गुरूसु पि ॥ २२ ॥ तो सिवभद्दो सिरियं—भणेइ भोभद्द चरणकरणमि । भवसयसहस्सदुलहे—खणपि किह होसि सिढिलमणो ? ॥ २३ ॥ गुरुविणयपरो निच्च—मणपि मा कुणसु जाइमय मेव । ज जाइमयाईहिं—दुहिओ परिभमइ भव गहणे ॥ २४ ॥

उक्तच.—

जाइ[1]कुल[2]रूव[3]बल[4]सुय[5]—तव[6]लाभि[7]स्सरिय[8] अट्ठमयमत्तो । ए-

सगर वगेरे पुरुषो ઘણા ચિરકાળ ઉત્તમ ભોગ ભોગવીને અકિલષ્ટ મનવાળા રહી મુક્તિપદને પામ્યા છે [૧૯]

એમ સાભળીને તે બને જણા પ્રતિબોધ પામી, તે અપરાધ વારવાર ખમાવીને તે મુનિની પાસે દીક્ષા લેતા હવા [૨૦] તેઓ યતિને યોગ્ય ક્રિયા જાણી લઇ ગુરૂની પાસેથી ઘણા સૂત્રાર્થ શીખી ચિરકાળ ઉગ્ર વિહાર કરતા રહી ક્ષમા સહિત તપ કરવા લાગ્યા [૨૧] હવે અશુભ કર્મના વશે શ્રીયક ચારિત્રમા શિથિલ થવા લાગ્યો, તે મનમાં જાતિનો મદ ધરીને ગુરૂના વિનયને પણ છોડવા લાગ્યો [૨૨] ત્યારે તેને શિવભદ્ર કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર ! લાખો ભવે પણ દુર્લભ, આ ચરણકરણમાં તું ક્ષણ વાર પણ શિથિલ મન કેમ કરે છે ? [૨૩] તું નિત્ય ગુરૂના વિનયમા તત્પર રહે, અને લગાર પણ જાતિમદ કર મા કેમકે જાતિમદ વગેરેથી જીવ દુખી થઇને સસારરૂપ અટવીમા રઝળે છે [૨૪]

કહ્યું છે કે, જાતિ, કુળ, રૂપ, બળ, શ્રુત, તપ, લાભ, અને ઐશ્વર્ય એ આઠ

याइचिय चरइ–अमुहाइ बहुच ससारे ॥ २५ ॥ तो भद्दनिय दोस–एय गीयत्थसुगुरुमूलमि । त आलोयसु सम–नाउ आलोयणाइविहिं ॥ २६ ॥

तद्यथा —

पडिसेवा[1]पडिसेवग–दोस[2]गुणा[3] गुरुगुणाय[4] इइ नेया । सम्मवि सोहीइ गुणा[5] सम्ममणालोयओ भिक्खा[6] ॥ २७ ॥ तह पडिसेवा द–प्प[1]–प्पमाय णाभ[3]गर[3]सहसक्कारेय[4] । आउर[5] आवइ[6] सक्किय[7]–भय[8]प्प ओसा य[9] वीमसा[10] ॥ २८ ॥

वग्गणाई दप्पो–इह कप्पो उ भन्नइ पमाओ । विस्सरिय म णा-ोगो–सहसाक्कारो अम्ह चि ॥ २९ ॥ छुहतण्हवाहितत्थो–ज सेवइ आउरा भवे एमा । दव्वाइ अलभे पुग–चउव्विह आवई होइ ॥ ३० ॥

મ-ની મત્ત થઈ એજ અશુભપણે બાધે અને સસારમા ધરો [રઝળે] (૨૫) માટે હે ભ' ! આ તાર દોનો ગીતાર્થ ગુરુની પસે તુ સમ્યક્ રીતે આનોચનાની વિધિ જાણી કરીને આનોવ (૨૬)

આનોચનાની વિધિ આ પ્રમાણે છે —

પ્રતિસેવા પ્રતિસેવકના દો ગુણ ગુરુના ગુણ, સમ્યક્ વિશોધિના ગુણ અને સમ્યક્ રીતે આનોચના નહિ કરનારને શિક્ષા એ દ્વાર જાણવા જોઇએ [૨૭] ત્યા પ્રતિસેવા ગ પ્રકારે છે — દપ, પ્રમાદ અનભોગ સહસાકાર આતુર, આપત શકિત, ભય પ્રદ્વેષ અને વિમર્શ [૨૮]

દોડાદેડ કરવી, એ દપ કદર્પ તે પ્રમા , વીસરી જવુ તે અનાભોગ, અને અક સ્માત્ મને તે સહસાકાર કહેવાય છે [૨૯] ભૂખ તરસ કે વ્યાધિ ગ્રસ્ત થઇ જે સેવે તે આતુર પ્રતિસેવા કહેવાય છે અને દ્રવ્યાદિકના અભાવે ચાર પ્રકારની આપત્ પ્રતસેવા છે [૩૦] શક ભરેલુ આધા કર્માદક સેવે, તે શંકિત પ્રતિસેવા ભય તે

मक्रिय माक्रम्ह,माइ–सक्रिए, सीदमाईण च भय । कोहाईओ पओसो–वीमसा सेहमाईण ॥ ३१ ॥

(दार)

" आकंपईत्ता[1] अणुमाणइत्ता[2] '–जं दिट्ठं[3] बायरं व[4] सुहुमं वा[5] छन्नं[6] सद्दाउलयं[7]–बहुजण[8] अव्वत्त[9] तस्सेवी[10] ॥ ३२ ॥

इय पडिसेवगदोसा–आकंपिय तत्थ भत्तिमाईहिं । गुरुअवराह लहुय–णुमाणओ तहय आलाए ॥ ३३ ॥ ज दिट्ठंति परेण–आलोयइ बायरंति नहु सुहुमं । अह सुहुमं आलोयइ–विस्समरत्थ नउण धूलं ॥ ३४ ॥ छन्न अव्वत्तसर–सद्दाउलदंति तुरियसद्देण । त चेवय पच्छित्त–आलोयइ बहुजणाग पुरो ॥ ३५ ॥ अव्वत्तस्स अगीयस्स तस्स–आसेवगो य तस्सेवी । इत्तो दस आलोयण—गुणा इमे हुंति नायव्वा ॥ ३६ ॥ जाइ[1] कुल[2] विणय[3] उवसम —इंदियजय[5] नाण[6] दंसण[7] समग्गा । अ-

---

સિદ્ધ વગેરાનુ જાણવુ, પ્રદ્વેષ તે ક્રોધાદિક જાણવા, અને શિષ્યાદિકની ચિંતા તે વિમર્શ જાણવો (૩૧)

[પહેલુ દ્વાર પત્યુ હવે બીજુ કહે છે]

આકંપીને આલોવે અટકળથી આલોવે, જે દેખાયુ તે આલોવે બાદર આલોવે, સૂક્ષ્મ આલોવે, છાનો આલોવે ગડબડ કરતો આલોવે, બહુ જનના આલોવે, અગીતાર્થ પાસે આલોવે, તેને સેવનારો રહી આલોવે—એ દશ દોષ જાણવા. (૩૨)

એ રીતે પ્રતિસેવનના દોષ છે, ત્યા આકંપીને એટલે ભક્તિ વગેરેથી લગાર ધીમા પાડીને આલોવે અટકળથી એટલે મોટા અપરાધને હલકો જણાવીને આલોવે, જે દેખાયુ એટલે બીજાને જોવામા આવ્યુ હોય તે આલોવે, બાદર આલોવે પણ સૂક્ષ્મ નહિ વિશ્વાસ ઉપજાવવા સૂક્ષ્મ આલોવે પણ સ્થૂલ નહિ આલોવે, છાનુ એટલે અવ્યક્ત સ્વરે આલોવે, શબ્દાકુળ એટલે ઉતાવળુ બોલી આલોવે, ઘણા જણની આગળ પાછુ તેજ પ્રાયશ્ચિત્ત આલોવે અવ્યક્ત એટલે અગીતાર્થના પાસે આલોવે, તત્સેવી એટલે જો

णणुत्तावि[8] अमाई[9]—चरणजुया[10] लोयगा भणिया ॥ ३७ ॥

जाइजुओ पाएण—न कुणइ असुह कय तु आलोए। कुलसपन्नो सम—पच्छित्त वहइ गुरुदिन्नं ॥ ३८ ॥ नाणी किच्चाकिच्च—जाणइ सद्दहइ दसणी सोहिं। चरणी त पडिवज्जइ—सेसपया हुति पयडत्था ॥ ३९ ॥ आयारव[1] माहारव[2]—ववहारु[3]व्वीलए[4] पकुव्वी य[5]। अपरिस्सावी[6]निज्जर[7]—अवायदसी[8] गुरू भणिओ ॥ ४० ॥ नाणायाराइजुओ—आयारव[1] सीसरहिय मवराह। धारतो आहारव[2]—ववहारो पचहा इणमो ॥ ४१ ॥

आगम[1]सुय[2] आणा[3] धारणाय[4] जीयच[5] होइ ववहारो। केवलि मणोहि चउदस—दसनवपुव्वी य पढमोत्थ ॥ ४२ ॥ आयारप्पकप्पाई

સેવતો થકો આનોને આ રીતે ત્રણ દોષનુ દ્વાર પણ હવે આલોચકના દશ ગુણ આ છે—જાતિ ૧ કુળ ૨, વિનય ૩, ઉપશમ ૪ ઇંદ્રિયજય ૫ જ્ઞાન ૬, દર્શન ૭, એ સાને કરી સહિત હોય, અનનુતાપિ, અમાયી અને ચરણ યુક્ત હોય, એમ દશ આ લોચક કહેલા છે ૩૩-૩૪-૩૫-૩૬-૩૭

જાતિવત પ્રાયે કરી ભૂડુ કરે નહિ અને કરે તો આલોવે કુળવાન્ ગુરુએ આપેલુ પ્રાયશ્ચિત્ત બરોબર પૂરુ કરે (૩૮) જ્ઞાની કૃત્યાકૃત્ય જાણે દર્શની શોધિની (પ્રાયશ્ચિત્તનો) શ્રદ્ધા રાખે ચરણી [ચારિત્રવાન્] તેને કબૂલ કરે બાકીના ૫ પ્રગટ અર્થવાળા છે [૩૯]

(ત્રીજુ દ્વાર કહ્યુ, હવે ગુરુના ગુણોનુ ચોથુ દ્વાર કહે છે)

આ ચારવાન્ ૧ આધારવાન્ ૨, વ્યવહારવાન્ ૩, ઉવ્રીડક ૪, પ્રકુર્વી ૫, અપરિશ્રાવી ૬, નિર્યાપક અને અપાયદર્શી ૮ ગુરુ હોવો જોઇએ (૪૦) જ્ઞાનાચારાદિક થી જે યુક્ત હોય તે આચારવાન્ જાણવો શિષ્યના કહેલા અપરાધને મનમા ધારી (સાચવી) રાખે તે આધારવાન્ જાણવો વ્યવહાર પાચ પ્રકારનો છે— [૪૧]

આગમ શ્રુત આજ્ઞા, ધારણા, અને જીત એ પાચ વ્યવહાર છે ત્યા કેવલિ, મનપર્યવી, અવધિજ્ઞાની, ચૌદપૂર્વી, દશપૂર્વી, અને નવપૂર્વી એ આગમ વ્યવહારી કહેવાય

सव्व सेस सुय निणिद्दिट्ठं । देसतरट्ठियाणं—गूढपयालोयणा आणा ॥ ४३ ॥ गीयत्थाओ पुव्वि—अवधारिय धारणे तहिं दिंते । पायच्छित्त जीयं—रूढं वा ज जहिं गच्छे ॥ ४४ ॥ लज्जाइनिव्वहंतं—अवलज्ज कुणइ सो उ उव्वीलो । गरुयस्सवि पावस्स उ—सुद्धिसमत्थो पकुव्वी य ॥ ४५ ॥

अप्परिसावि गभीरो–निज्जवगो दुब्बलस्स निव्वहगो । नरगाइ दुक्खदंसी–अवायदंसी ससट्ठाण ॥ ४६ ॥

अविय—

शल्लुद्धरण निमित्त–खित्तमी सत्त जोयणसयाइ । काले वारस वासा–गीयत्थगवेसण कुज्जा ॥ ४७ ॥

जओ—

नासेइ अगीयत्थो–चउरंग सव्वलोयसारंग । नट्ठमिय चउरंगे— नहु सुलहं होउ चउरंग ॥ ४८ ॥

છે (૪૨) તેથી ઉતરતુ આચાર પ્ર ’પાકિ મધળુ શ્રુત જાણવુ દેશાતરે રહેલો ગુ’ પદે આલેચના લે તે આજ્ઞા જાણવી [૪૩] ગીતાર્થ પાસે પૂર્વે સાભળેલુ હોય તે યાદ રાખીને તે પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિત્ત દેતા ધારણા કહેવાય, અને જે ગચ્છમા જે પ્રાયશ્ચિત પરપરાથી અપાતું આવ્યુ હોય તે જીત જાણવુ [૪૪] લજ્જાવાળાને સમજાવી ઓછી લજ્જાવાળો કરે, તે ઉદ્વ્રીડક કહેવાય, અને મોટા પાપની પણ શુદ્ધિ કરાવી શકે, તે પ્રકુર્વી જાણવો (૪૫)

ગભીર હોય તે અપરિસાવિ જાણવા દુબળને પણ ચલાવી લેનાર હોય તે નિર્વાપક જાણવો અને શલ્યવાળાઓને નરકાદિના દુખ બતાવનાર હોય, તે અપાયદર્શી જાણવો (૪૬)

વળી,

શલ્ય ઉદ્ધારના માટે ક્ષેત્રથી સાતસો યોજન લગી ગીતાર્થ ગુરુની શોધ કરવી, અને કાળથી બાર વર્ષ લગી શોધ કરવી [૪૭]

किंच,

अक्खडिय चारित्तो—वयगहणाओ य जो य गीयत्थो । तस्स सगासे दंसण—वयगहण सोहिगहण च ॥ ४९ ॥ एवविहगुरुपासे—लज्जा गारवभयाइ मोत्तूण । सव्वपि भावसल्लं—उद्धरियव्वं, जओ भणिय ॥ ५० ॥ जह बाला जपतो—कज्ज मकज्ज च उज्जुओ भणइ । त तह आलोइज्जा—मायामयविप्पमुक्को उ ॥ ५१ ॥

(दार)

लहुया[1] ल्हाईजणण[2]—अप्पपरनिवित्ति[3] अज्जव[4] सोही[5] । दुक्कर करण[6] अइउ[7]—निस्सल्लत्त[8] च सोहिगुणा ॥ ५२ ॥

आलोयणा परिणओ—सम संपट्टिओ गुरुसगासे । जइ अतरावि कालं—करिज्ज आराहगो तहवि ॥ ५३ ॥ आगतु गुरुमूले—जा पुण

કેમકે,

અગીતાર્થ હોય તે સન લોકનુ ચાર પ્રકારનુ સાર અગ બગાડે છે, અને ચતુરગ બગડયુ, એટલે ફરીને ચતુરગ મળવુ કઇ સુલભ નથી [૪૮]

વળી જે વ્રત ગ્રહણથી માડીને અખડિત ચારિત્રવાળો અને ગીતાર્થ હોય તેના પાસેજ સમ્યક્ત્વ વ્રત તથા પ્રાયશ્ચિત લેવા જોઇએ (૪૯) માટે એવા ગુરૂ પાસે લાજ, ગારવ [માન] તથા ભય વગેરે મેલીને સઘળા ભાવશલ્ય કહાડવા જોઇએ જે માટે કહેલુ છે કે— [૫૦] જેમ બાળક સરલ રહીને કાર્ય—અકાર્ય કહી દે છે, તેમ માયા મદ છોડીને તેજ રીતે આલોવવુ જોઇએ [૫૧]

(ચોથુ દ્વાર પણ હવે સમ્યક્ વિશોધિના ગુણ કહે છે)

આલોયના લેવાથી પાપ હલકા થાય, આલ્હાદ થાય, સ્વપર ની પાપથી નિવૃત્તિ થાય, ઋજુતા કાયમ રહે, શોધિ થાય દુષ્કર કરણ થાય, કોમળ પરિણામ થાય, નિ શલ્યપણું થાય, એ શોધિના ગુણ છે [૫૨]

આલોયના લેવાના પરિણામથી ગુરૂ પાસે આવવા રવાનો થયો થકો જો વચ્ચે માર્ગમાંજ કાળ કરે, તોપણ તે આરાધકજ છે (૫૩) ગુરૂ પાસે આવીને જે પોતાના

पयडेइ अत्तणो दोसे । सो जइ न जाइ मोक्ख-अवस्स ममरत्तण लहइ ॥ ५४ ॥ जो पुण इय नाऊणवि-सम न कहेइ अत्तणो सल्लं । चोए यव्वो तो सो-निसीहभणिएहि नाएहिं ॥ ५५ ॥ जह कस्सइ नरवइणो-एगो आसो समग्गगुणकलिओ । तस्स पभावेण निवस्स वट्टए सव्व-सपत्ती ॥ ५६ ॥ अह सेस निवा पभणति—नियनियठाणेसु संठिया एव । भो अत्थि कोइ पुरिसो-जो त आस अवहरिज्जा ॥ ५७ ॥

भणिय चार नरेहिं-सो नरपजरगओ सया काल । हरिउं तेण न तीरइ-अह वुत्त एग पुरिसेण ॥ ५८ ॥ जइ नवरं मारिज्जइ-रन्ना भणिय इमपि ता होउ । तत्तो सो तत्थ गओ-न लहइ तुरयस्स अग्गासं ॥ ५९ ॥ तो णेण खुड्डियाकटएण—सरमुहठिएण वरतुरओ । कहमवि विद्धो सो तेण सलिओ सुहुमसल्लेण ॥ ६० ॥ सो निच्च परिहप्पइ-भुजतोविहु पभूय जवसाइ । तो रन्ना सो विज्जस्स-दाइओ

દોષ પ્રગટ કરે, તે જો મોક્ષે ન જાય, તો દેવના તો અવસ્ય થાય છે (૫૪) હવે જે આવુ જાણીને પણ પોતાના શલ્ય બરોબર નહિ જણાવે તો તેને ગુરૂએ નિશીથ ભાષ્યમા કહેના દ્રષ્ટાતોથી પ્રેરિત કરવો (૫૫) જેમકે કોઈ એક રાજાની પાસે સર્વ ગુણ સપન્ન એક ઘોડો હતો તેના પ્રભાવે રાજાને સઘળી સપત્તિ મળી હતી હવે બીજા રાજાઓ પોતપોતાને ત્યા રહીને એમ બોલવા લાગ્યા કે, એવો કોઇ માણસ છે કે, જે તે ઘોડાને હરી લાવે ? [૫૬-૫૭]

ત્યારે છુપા ફરનાર માણસોએ કહ્યુ કે, તે તો હમેશા માણસોના કુડાળા વચ્ચે રહે છે, તેથી હરી શકાય તેમ નથી, તેવામા એક માણસે કહ્યું કે—(૫૮) જો તેમ હોય, તોપણ મારી શકાય ખરો ત્યારે રાજાએ કહ્યુ કે, ભલે એમ થાઓ ત્યારે તે માણસ ત્યા આવ્યો, તોપણ ત્યા તેને ઘોડાની પાસે જવાનો લાભ મળી શક્યો નહિ [૫૯] ત્યારે તેણે બાણના મોખરામાં ક્ષુદ્રિકા કટક (નાનો ઝેરી કાંટો) પરોવી તેનાવડે તે ઘોડાને વીંધી તેના શરીરમા તે સૂક્ષ્મ શલ્ય દાખલ કર્યું [૬૦] હવે તે ઘોડો પૂરતો ઘાસચારો ખાતા છતા, પણ ઘસવા લાગ્યો ત્યારે રાજાએ તે વૈદ્યને બતાવ્યો, ત્યારે તેણે

तेण भणिय मिण ॥ ६१ ॥ नहि कोइ धाउखोहो-अत्थि हु अव्वत्तसल्ल मेयस्स । तो जमगसमग मेसो-उल्लिचो सुहुमपंकेण ॥ ६२ ॥

सल्लपएसे आसो-उण्हत्तणओ य पढम सुक्काओ । नाऊण तओ सल्ल-नीणिय आसो कओ सज्जो ॥ ६३ ॥ अन्नो पुण जह आसो-अणुधियसल्लो न भुज्जपरिहत्थो । तह साहूवि ससल्लो-कमजय काउ असमत्थो ॥ ६४ ॥ देवाणुप्पिय सम-लज्जागारवभयाइ ता मुत्तु । आ-लोयसु नियसल्ल-मा मरसु ससल्लमरणेण ॥ ६५ ॥

जओ,

नवि त सत्थ व विस व दुप्पउत्तो व कुणइ वेयालो । जत व दुप्पउत्त-सप्पो व पमाइओ कुद्धो ॥ ६६ ॥ ज कुणइ भावसल्ल-अणु-द्धिय उत्तमट्ठकालमि । दुल्लभवोहीयत्त-अणतससारियत्त च ॥ ६७ ॥

એમ કહ્યુ કે—[૬૧] એને કઇ ધાતુક્ષોભ છે નહિ બાકી એના શરીરમા છુપુ શલ્ય હોય એમ લાગે છે એમ કહીને તેણે તુરતોતુરત તે ઘોડાને સૂક્ષ્મ કાદવથી લીંપી નાખ્યો (૬૨)

ત્યારે તેને જ્યા શલ્ય ખુચ્યુ હતુ તે સ્થળે જરા ગરમ રહેતુ હોવાથી ત્યા તે કાદવ વહેલો સુકાયો ત્યારે ત્યા શલ્યને શોધીને તે ખેચી કહાડ્યુ એટલે ઘોડો સાજો થઇ રહ્યો [૬૩] હવે બીજો એક ઘોડો હતો તેનુ શલ્ય નહિ કહાડી શકાયાથી તે ખાવાપીવા અટકી પડયો, તેમ શલ્ય સહિત સાધુ પણ કર્મજય કરવાને અસમર્થ રહે છે [૬૪] માટે હે દેવાનુપ્રિય ! લાજ માન, ભય વગેરે છોડીને સમ્યક્ રીતે તુ તારૂ શલ્ય આલોવ સશલ્ય રહીને મરતો ના (૬૫)

જે માટે કહેલુ છે કે—

શસ્ત્ર, વિષ છછેડેલો વેતાળ ઉંધુ ગોઠવેલુ યત્ર કે પગ લાગ્યાથી ગુસ્સે થએલો સર્પ એ તેટલુ નુકસાન કરી શકતા નથી કે જેટલુ [ભાવ શલ્ય નુકસાન કરે છે] (૬૬)

કેમકે અણસણના વખતે અણઉધરેલુ ભાવ શલ્ય દુર્લભ બોધિપણુ અને અનત

इय पमणिओवि सिरिओ–तओ अणालोइओ अपडिर्कतो । चरणं विराहिऊण–उववन्नो भवणवासीसु ॥ ६८ ॥ सिवभद्दो उण कटग–पद्दछलणा नायओ कहवि जाय । नाउं निय मइयार–आलोयइ झत्ति गुरु मूले ॥ ६९ ॥ आलोइयपडिकंतो–संम आराहिऊण सामन्नं । उववन्नो पवरसुरो–सोहम्मे हेमवन्नाभो ॥ ७० ॥ तो चविउ इह भरहे–वेयड्ढे गयणवल्लहपुरंमि । सिरिकणयकेउरन्नो–देवइनामाइ देवीए ॥ ७१ ॥

जाओ पहाणपुत्तो–सिवचंदो नाम पत्तनारुन्नो । परिणेइ वसंतसिरिं–निवधूय पढियबहुविज्जो ॥ ७२ ॥ सिरिओवि तओ वट्टिय–जाओ तस्सेव बंधवो लहुआ । कय सोमचंदनामो–कमेण तरुणत्त मणुपत्तो ॥ ७३ ॥ अह सोमचंदकुमरस्स–पढियनिरवज्जपवरविज्जस्स । जाया कयावि बुद्धी मायंगिं साहिउ विज्जं ॥ ७४ ॥ तीसे य इमो कप्पो—

સસારિપણું કરે છે (૬૭) આ રીતે મિરિયાને સમજાવ્યા છતા, પણ તે આલોચ્યા પડિક્મ્યા વગર ચારિત્ર વિરાધીને ભવન પતિઓમા ઉપનો (૬૮) હવે શિવભદ્ર તે કોઇ કેવા રસ્તે દાખલ કર્યાં એ બાનનપરથી કોઇ પણ રીતે લાગેના અતિચારને જાણી ગુરૂ પાસે ઝટ આલોવવા લાગ્યો [૬૯] તે એ રીતે આલોઇ પડિકમી બરોબર શ્રમણપણું આરાધી સૌધર્મ દેવલોકમા સોના જેવો કાંતિવાળો મોટો દેવતા થયો (૭૦ ત્યાથી ચવીને આ ભરતમા વૈતાઢ્યમા ગગન વલ્લભનગરના કનકકેતુ રાજાની દેવઈ નામની રાણીના પેટે [૭૧]

તે શિવચદ્ર નામે તેમનો મુખ્ય પુત્ર થયો હવે તે જ્યારે યોવન પામ્યો, ત્યા ઘણી વિદ્યાઓ શીખીને વસતશ્રી નામની રાજપુત્રીને પરણ્યો (૭૨) વળી શ્રીયક પણ ત્યાથી નીકળીને તેનોજ નાનો ભાઇ થઈ જન્મ્યો, તેનું સોમચદ્ર એવું નામ પાડવામાં આવ્યું, અને તે પણ ક્રમે કરી યૌવન પામ્યો [૭૩] હવે નિર્દોષ અને સરસ વિદ્યાઓ શીખીને તૈયાર થએલા સોમચદ્રકુમારને એક વેળા માતંગી વિદ્યા સાધવાની ઇચ્છા

तेण भणिय मिण ॥ ६१ ॥ नहि कोइ धाउखोहो–अत्थि हु अव्वत्तसल्ल मेयस्स । तो जयगसमग मेसो–उल्लिचो सुहुमपक्केण ॥ ६२ ॥

सल्लपएसे आसो–उण्हत्तणओ य पढम मुन्नाओ । नाऊण तओ सल्ल–नीणिय आसो कओ सज्जो ॥ ६३ ॥ अन्नो पुण जइ आसो–अणुधियसल्लो न भुज्जपरिहत्थो । तह साहूवि ससल्लो–कमजय 'काउ असमत्थो ॥ ६४ ॥ देवाणुप्पिय सम–लज्जागारवभयाइ त्ता मुत्तु । आ–लोयसु नियसल्ल–मा मरसु ससल्लमरणेण ॥ ६५ ॥

जओ,

नवि त सत्थ व विस व दुप्पउत्तो व कुणइ वेयालो । जत व दुप्पउत्त–सप्पो व पमाइओ कुद्धो ॥ ६६ ॥ ज कुणइ भावसल्ल–अणुद्धिय उत्तमट्ठकालमि । दुल्लभबोहीयत्त–अणतससारियत्त च ॥ ६७ ॥

એમ કહ્યુ કે—[૬૧] એને કઇ ધાતુક્ષોભ છે નહિ બાકી એના શરીરમા ઘુપુ શલ્ય હોય એમ લાગે છે એમ કહીને તેણે તુરતોતુરત તે ઘોડાને સૂક્ષ્મ ખપરડાથી લીંપી નાખ્યો (૬૨)

ત્યારે તેને જ્યાં શલ્ય ખુચ્યુ હતુ તે સ્થળે જરા ગરમ રહેતુ હોવાથી ત્યા તે કાન વહેલો સુમાયો, ત્યારે ત્યા શલ્યને શોધીને તે ખેચી કહાડયુ એટલે ઘોડો સાજો થઇ રહ્યો [૬૩] હવે બીજો એક ઘોડો હતો તેનુ શલ્ય નહિ કહાડી શકવાથી તે ખાનાપીવા અટકી પડયો, તેમ શલ્ય સહિત સાધુ પણ કમજય કરવાને અસમર્થ રહે છે [૬૪] માટે હે દેવાનુપ્રિય ! લાજ માન, ભય વગેરે છોડીને સમ્યક્ રીતે તુ તારૂ શલ્ય આલોવ સશલ્ય રહીને મરતો ના (૬૫)

જે માટે કહેલુ છે કે—

શસ્ત્ર વિષ, ખછેડેલો વેતાળ, ઉંધુ ગોઠવેલુ યત્ર, કે પગ લાગ્યાથી ગુસ્સે થએલો સર્પ એ તેટલુ નુકસાન કરી શકતા નથી કે જેટલુ [ભાવ શલ્ય નુકસાન કરે છે] (૬૬)

કેમકે અણસણના વખતે અણઉધરેલુ ભાવ શલ્ય દુર્લભ બોધિપણુ અને અનત

इय पभणिओवि सिरिओ–तओ अणालोइओ अपडिकंतो । चरणं वि राहिऊण–उववन्नो भवणवासीसु ॥ ६८ ॥ सिवभद्दो उण कंटग–पहछलणा नायओ कइवि जायं । नाउ निय मइयार–आलोयइ झत्ति गुरुमूले ॥ ६९ ॥ आलोइयपडिकंतो–संम आराहिऊण सामन्नं । उववन्नो पवरसुरो–सोहम्मे हेमवन्नाभो ॥ ७० ॥ तो चविउं इह भरहे–वेयड्ढे गयणवल्लहपुरम्मि । सिरिकिणयकेउरन्नो–देवइनामाइ देवीए ॥ ७१ ॥

जाओ पहाणपुत्तो–सिवचंदो नाम पत्ततारुन्नो । परिणेइ वसंतसिरिं–निवधूयं पढियबहुविज्जो ॥ ७२ ॥ सिरिओवि तओ वट्टिय–जाओ तस्सेव बंधवो लहुआ । कय सोमचंदनामो–कमेण तरुणत्त मणुपत्तो ॥ ७३ ॥ अह सोमचंदकुमरस्स–पढियनिरवज्जपवरविज्जस्स । जाया कयावि बुद्धी–मायंगिं साहिउं विज्जं ॥ ७४ ॥ तीसे य इमो कप्पो—

સંસારિપણું કરે છે (૬૭) આ રીતે સિરિયાને સમજાવ્યા છતાં, પણ તે આલોવ્યા, પડિક્મ્યા વગર ચારિત્ર વિરાધીને ભવન પતિઓમાં ઉપનો (૬૮) હવે શિવભદ્ર તો કાંટા કેવા રસ્તે દાખલ કર્યો એ બાબતપરથી કોઇ પણ રીતે લાગેના અતિચારને જાણીને ગુરૂ પાસે ઝટ આલોવવા લાગ્યો [૬૯] તે એ રીતે આલોઇ પડિક્મી બરોબર શ્રમણપણું આરાધી સૌધર્મ દેવલોકમાં સોના જેવો કાંતિવાળો મોટો દેવતા થયો (૭૦) ત્યાંથી ચવીને આ ભરતમાં વૈતાઢ્યમાં ગગન વલ્લભનગરના કનકકેતુ રાજાની દેવકી નામની રાણીના પેટે [૭૧]

તે શિવચંદ્ર નામે તેમનો મુખ્ય પુત્ર થયો હવે તે જ્યારે યૌવન પામ્યો, ત્યારે ઘણી વિદ્યાઓ શીખીને વસંતશ્રી નામની રાજપુત્રીને પરણ્યો (૭૨) વળી શ્રીયક પણ ત્યાંથી નીકળીને તેનોજ નાનો ભાઇ થઇ જન્મ્યો, તેનું સોમચંદ્ર એવું નામ પાડવામાં આવ્યું અને તે પણ ક્રમે કરી યૌવન પામ્યો [૭૩] હવે નિર્દોષ અને સરસ વિદ્યાઓ શીખીને તૈયાર થએલા સોમચંદ્રકુમારને એક વેળા માતંગી વિદ્યા સાધવાની ઇચ્છા

मायगगिहट्ठिएण कइवि दिणे । साहणविही विहेया-परिणियमायगधूएण ॥ ७५ ॥

तयणु मकाम पिउणा-वारिज्जतोवि सोयरेण पुणो । मुहुमुहु खलिज्जतोविहु-गओ कुणालाइ नयरीए ॥ ७६ ॥ तत्थ बहुदाणपुव्व-मायग सुय विवाहए एग । सिढिलियविज्जासाहण-वावारो गलियसुद्धमई ॥ ७७ ॥ अगणियसकुलकलको-दूर पब्भट्ठपुन्नपब्भारो । तीएच्चिय अणुरत्तो-कमेण जायाणि डिंभाणि ॥ ७८ ॥ इय तस्स मलिमसचिट्ठियस्स अच्चतपावनिरयस्स । पिउभायपमुहलोएण-सकहा दूरओ चत्ता ॥ ७९ ॥ अन्नदिणे सिवचदो-हरिकरिरहजोहजूहपरियरिओ । पूरतो गयणयल-विमाणमालाहि सव्वत्तो ॥ ८० ॥

पवरविमाणारूढो-सिरउवरिधरिज्जमाणसियछत्तो । पासपइट्ठियखयरी-जण ढालिज्जतसियचमरो ॥ ८१ ॥ अग्गट्ठियवागहगण--पढुवय-

---

થઇ (૭૪) તે વિદ્યાનો એવો કલ્પ છે કે, માતંગની દીકરી પરણી કેટલાએક દિવસ માતંગના ઘેર રહીને તેની સાધન વિધિ કરવી [૭૫]

ત્યારે તેના પિતાએ તથા ભાઇએ ખુબ વાર્યા છતા અને વારંવાર અટકાવ પાડયા છતા, પણ તે કુણાલાનગરી તરફ નાશી ગયો [૭૬] ત્યાં ઘણા પૈસા આપીને એક માતંગની દીકરીને પરણ્યો બાદ વિદ્યા સાધવાની વાતને પડતી મેલી શુદ્ધ બુદ્ધિ ખોઇને તથા પોતાના કુળને કલંક નહિ ગણકારતાં પુણ્યના પ્રભારથી ખુબ રહિત થઇને તેણીની સાથેજ વળગી રહ્યો એ રીતે વખત જતાં તેના છોકરાછૈયા પેદા થયા [૭૭-૭૮] આ રીતે તે મલિન આચાર આચરતો થકો પાપમાં ખુબ મશગુલ થઇ રહ્યો તેથી તેના બાપ અને ભાઇ વગેરાએ તેની વાતજ કરવી દૂર મેલી (૭૯) હવે એક વેળા શિવચંદ્રકુમાર ઘોડા હાથી રથ અને યોદ્ધાઓથી પરિકરિત થઇ વિમાનોવડે આકાશને ચોમેરથી ભરી નાખતો થકો (૮૦) ને પ્રવર વિમાનપર ચડી નીકળ્યો તેના મસ્તકપર શ્વેત છત્ર ધરવામાં આવ્યું પડખે બેઠેલી વિદ્યાધરીઓ તેનાપર શ્વેત ચામર ઢોળવા લાગી (૮૧) આગળ ચાલતાં

डियविविहसमररिउविजओ । कलकंठकंठगायण—गिज्जंतमहंतगुणनिवहो ॥ ८२ ॥ सुचिर सुरसरिसुरगिरि-वणेसु तह जंबुदीवजगईए । पउमवर-वेइगाए-पकीलिउं सगिहं मणुचलिओ ॥ ८३ ॥ कहवि कुणालानयरी-इ-उवरि वच्चंतओ निएवि इय । नेहेण ओयरिऊण-सायर भायर भ-णइ ॥ ८४ ॥ किं भो वयव तुमए—इहेव अचंतनिंदियकुलंमि । काएण व मयगकलेवरंमि रद्धा रई दूर ॥ ८५ ॥

किं मूढ विस्सगंध-प्पबंध दढगाढपिहियनासउडं । दूरेणच्चयमाण-जण इओ नहु पलोएसि ? ॥ ८६ ॥ एगत्थ अत्थिउक्करड-भरियं म-ग्गत्थ भसिरसाणगणं । अवरत्थ गिद्धवायसदुप्पिच्छं किं न नियसि इ-मं ? ॥ ८७ ॥ तं सोउं सोमचंदो अयंडतडिदंडताडिओ व्व दढं । वि-च्छाओ लज्जावस-मिलंतनयणो भणइ एवं ॥ ८८ ॥ भो भाय को न

માગધો [ભાટ ચારણો] અનેક સગ્રામોમાં તેણે કરેલા વિજયને વખાણવા લાગ્યા, અને કોકિલ જેવા કંઠવાળા ગવૈયાઓ તેના મોટા ગુણોને ગાવા લાગ્યા [૮૨] આ રીતે લાંબા વખત સુધી તે ગંગાના અને મેરૂ પર્વતના વનોમા તથા જંબુદ્વીપની જગતીપર તથા પદ્મવર વેદિકામા ક્રીડા કરીને પોતાના ઘર તરફ પાછો વળ્યો [૮૩] તે જોગજોગે કુણાલાનગરી ઉપરથી પસાર થતા ભાઇને જોઇને સ્નેહથી નીચે ઉતરી પ્રીતિપૂર્વક તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે ભાઇ ! શા માટે તું કાગડો જેમ મુડદા ઉપર પડી રહે તેમ આ અત્યંત નિંદનીય કુળમા લાંબી રતિ બાંધી રહ્યો છે ? [૮૪–૮૫]

અરે મૂઢ ! અહીં રહેતી દુર્ગંધના પ્રબંધથી સખત રીતે નાકને ઢાંકી લોકો પસાર થાય છે, એ તારા જોવામા કેમ નથી આવતું ? [૮૬] આ એક સ્થળમા એક ઠેકાણે હાડકાના ઉકરડા પડી રહ્યા છે, બીજે ઠેકાણે કૂતરાં ભસી રહ્યાં છે અને ત્રીજે ઠેકાણે ગીધ અને કાગડાથી ભયંકર લાગે છે, તે પણ તારા જોવામાં કેમ નથી આવતું ? (૮૭) તે સાંભળીને સોમચંદ્ર જાણે અકાળે વીજળી પડવાથી હણાયો હોય, તેમ ખુબ ઝાંખો પડી લાજથી આંખો મીંચી બોલ્યો કે—[૮૮] હે ભાઇ ! આવું મારે દુખ

याण,-दुह मसम मिम, पर कहेसु इम। पुव्वभवज्जियदुक्कम्म भारदोसेण वेण अह ॥ ८९ ॥ विमलकुलवासविमुहो—विमुक्तुहसरिसवधुपडिबधो। एरिसविजाइवावार—सायरे पाडिओम्हि हहा ! ॥ ९० ॥

तो विहिणा सिवचदो-सविम्हओ सरिय रोहिणि देवि। पुच्छइ कहेसु भयवइ-मह बधवपुव्वभव चरिय ॥ ९१ ॥ उरूओहिनाणमुणिय-कहिउ सयलपि तस्स पुव्वभव। देवीइ रोहिणीए-फुडवयण मिम समुल्लविय ॥ ९२ ॥ जाइमयाई पुव्वि-न सम मालोइय ज मेएण। तेणं, सो तुह भाया-विडबण एरिस पत्तो ॥ ९३ ॥ ज सुहुमेविहु खलिए-निस्सल्ला लोयणा कया तुमए। त जाओसि इय सुही—इय भणिय तिरोहिया देवी ॥ ९४ ॥ सोउ मिण सिवचदो-पुव्वभव सरिय भणइ भो भाय। अज्जवि तोडेवि लहु-कुकुडबसिणेह मुच मिम ॥ ९५ ॥

नियदुक्कयाइ आलोइऊण काऊण तिव्व तवचरण। एयस्स दुक्ख--

કોણુ નહિ સમજે ? પણ એટલુ કહે કે, પૂર્વ ભવે કરેલા ક્યા દુષ્કર્મના દોષે મને વિમળ કુળમા વસવાથી વિમુખ કરાવી તારા જેવા ભાઈની પ્રીત છોડાવી આવા હલકી જાતના કામકાજરૂપ દરિયામાં પાડ્યો છે ? ? ? [૯૦].

ત્યારે શિવચંદ્રે વિસ્મય પામી વિધિપૂર્વક રોહિણી દેવીને સભારીને પૂછ્યુ કે, હે ભગવતી ! મારા ભાઈના પૂર્વ ભવનું ચરિત્ર કહે [૯૧] ત્યારે રોહિણી દેવીએ ભારે અવધિ જ્ઞાનથી તે જાણીને તેને તેનું પૂર્વ ભવનુ સઘળુ બ્યાન કહીને ખુલ્લી રીતે આવુ કહ્યુ કે—[૯૨] એણે પૂર્વે જાતિ, મદ વગેરે કર્યું હતુ, તે બરાબર આલોવ્યુ નહિ તેથી આ તારો ભાઇ આવી વિટબના પામ્યો છે (૯૩) અને તે સૂક્ષ્મ ભૂલ થતા પણ નિઃશલ્યપણે આલોયણા કરી હતી, તેથી તુ આવી રીતે સુખી થયો છે, એમ કહીને દેવી તિરોહિત થઇ ગઇ [૯૪] આ સાભળીને શિવચંદ્ર (જાતિ સ્મરણ પામી) પૂર્વ ભવ સભારીને ભાઇને કહેવા લાગ્યો કે, હે ભાઇ ! હજુ પણ તુ ભુંડા કુટુબનો સ્નેહ તોડીને એમને મૂકી દે (૯૫)

વળી હે ભાઇ ! પોતાના દુષ્કૃત આલોવીને તીવ્ર તપશ્ચરણ કરી, આ દુ:ખને તું

निवहस्स देसु सलिलजलि भाया ॥ ९६ ॥ अह भणइ सोमचंदो— भाय इमाभारिया मह अणाहा । आसन्नपसवसमया—इमाइं डिंभाइ लहुयाइ ॥ ९७ ॥ ता कहसु मुएमि कह-इय तं मूढ निएवि सिवचंदो । दूर न धम्मजुग्गु त्ति-चइय पत्तो निय नयरं ॥ ९८ ॥ मोयाविऊण पिउणो-कहमवि चारणमुणिंदपयमूले । पडिवन्नसजमभरो—सिद्धिं पत्तो धुयकिलेसो ॥ ९९ ॥ इयरोवि काउ विविह-पाव कालंमि काल मासज्ज । पत्तो नरए घोरे-दुहिओ भमिही भवकडिल्ले ॥ १०० ॥

श्रुत्वेति सद्विकटनाघटनानिरस्त—
कर्मव्रजस्य शिवभद्रमुनेश्चरित्रं ।
वाचंयमा नियमिताखिलदोषजाला—
यत्नं मुदा स्खलितशुद्धिविधौ विधत्त ॥ १०१ ॥

इति शिवभद्रमुनिकथा ॥

(૭)

જળાજલિ આપ [૯૬] ત્યારે સોમચંદ્ર બોલ્યો, હે ભાઇ ! આ મારી ગરીબ સ્ત્રી નજીકમા છોકરૂ જણનારી છે, તથા આ છોકરાંઓ હજુ નાના છે (૯૭) તો કહે તેમને કેમ મેલી શકુ ? આ રીતે તેને મૂઢ થએલો જોઇને શિવચંદ્રે વિચાર્યું કે, એ હજુ ધર્મને યોગ્ય નથી એમ વિચારી તે તેને દૂર મેલીને પોતાના નગરમા આવ્યો [૯૮] પછી તે જેમ તેમ કરી માબાપથી છૂટો થઇ, ચારણ મુનિના પાસે સયમ લઇ, કલેશ ટાળીને સિદ્ધિ પામ્યો [૯૯] અને બેનો સોમચંદ્ર અનેક પાપ કરી, અનસર્ગ મરણ પામી, ઘોર નરકમા ગયો, અને દુખિત થઈ સસારરૂપ ગહન વનમા ભટકશે (૧૦૦)

આ રીતે સારી આલોચનાથી સકળ કર્મને દૂર કરનાર, શિવભદ્ર મુનિનુ ચરિત્ર સાભળીને, હે વાચયમો [મુનિઓ] ! તમે તમામ દોષજાળને સકેલીને ભૂલચૂકની શુદ્ધિ કરવામા ઉલટભેર યત્ન કરો [૧૦૧]

આ રીતે શિવભદ્ર મુનિની કથા છે.

अथ श्रद्धा प्रवरे धर्मे इति द्वितीय भावसाधोर्लिंगमुपसंहरन् प्रज्ञा-पनीयलक्षणं तृतीय भावसाधुलिंग सवधयन्नाह

(मूलं)

एसा पवरा सद्धा—अणुबद्धा होइ भावसाहुस्स ।
एईए सब्भावे—पन्नवणिज्जो हवइ एसो ॥ १०५ ॥

(टीका)

एषा चतुरगा प्रवरा वरेण्या श्रद्धा धर्माभिलाषोनुबद्धाऽव्यवच्छिन्ना भवति सपद्यते भावसाधोः प्रस्तुतयते—एतस्या श्रद्धाया सद्भावे सत्तायां प्रज्ञापनीयोऽसद्ग्रहविकलो भवत्येव भावमुनिरिति

ननु किं चरित्रवतोप्यसद्ग्रहः सभवति ? सत्य सभवत्यपि—मतिमोहमाहात्म्यात्—मतिमोहोपि कुत इति चे-दुच्यते,—

હવે ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધારૂપ ભાવસાધુના બીજા લિંગને ઉપસહાર કરતા થકા પ્રજ્ઞાપનીયરૂપ ત્રીજા લિંગને સબધિત કરે છે —

મૂળનો અર્થ

આવી પ્રવર શ્રદ્ધા ભાવસાધુને જમી ગએલી હોય છે, અને તેના સદ્દભાવથી તે પ્રજ્ઞાપનીય થાય છે (૧૦૫)

ટીકાનો અર્થ.

એ એટલે ચાર અગવાળી પ્રવર એટલે ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધા એટલે ધર્મની ઇચ્છા ભાવ સાધુને અનુબદ્ધ એટલે હમેશ લાગી રહે છે અને એ શ્રદ્ધાના સદ્દભાવે તે ભાવમુનિ પ્રજ્ઞાપનીય એટલે અસદ્ગ્રહથી રહિત રહે છે

વારૂ શુ ચારિત્રવતને પણ અસદ્ગ્રહ હોય કે ? અલબત, મતિમોહના મહિમાથી હોય પણ ખરો મતિમોહ તે શાથી થતો હશે ? તેનો જવાબ કરે છે —

॥ मुलं ॥

विहि[1] उज्जम[2] वन्नय[3] भय[4]–उस्सग्ग[5] ववाय[6] तदुभयगयाइं[7] ।
सुत्ताइं बहुविहाइं—समए गभीरभावाइं ॥ १०६ ॥

(टीका)

विधिश्च–उद्यमश्च–भय चो–त्सर्गश्चा–पवादश्च–तदुभय चे–तिद्वंद्व–स्तस्य च स्वपदप्रधानत्वाद्गतानिति प्रत्येकमभिसंबध्यते, सूत्राणि च विशेष्याणि

ततश्चैव योज्यते–कानिचिद्विधिगतानि सूत्राणि सांति, यथा—

सयचे भिक्खकालम्मि–असंभतो अमुच्छिओ ।
इमेण कमजोएण–भत्तपाण गवेसए —
इत्यादीनि

મૂળનો અર્થ

વિધિ, ઉદ્યમ, વર્ણક, ભય, ઉત્સર્ગ, અપવાદ, તદુભય, એ બાબતના બહુ પ્રકારના ગભીર ભાવવાળા સૂત્રો આ જિનશાસનમા રહેલા છે. [૧૦૬]

ટીકાનો અર્થ

વિધિ ઉદ્યમ, વર્ણક, ભય, ઉત્સર્ગ અપવાદ અને તદુભય, એ પદોનો દ્વંદ્વ સમાસ કરવો દ્વંદ્વ સમાસ સ્વપદ પ્રધાન હોવાથી, ગતપદ સાથે જોડી શકાય છે, અને તે આખા પદના સૂત્રો એ વિશેષ્ય પદ છે

તેની તેને આવી રીતે જોડવું કે,—કેટલાએક વિધિ સબંધી સૂત્રો છે, જેમકે—

ભિક્ષાકાળ પ્રાપ્ત થતા મુનિએ અસંભ્રાન્ત અને અમૂર્છિત રીતે, આ ક્રમથી ભક્ત પાન ગવેષવા ઇત્યાદિ

[illegible]—

[illegible]

[illegible]—

[illegible]

[illegible]

[illegible]—[illegible]

[illegible],

[illegible], [illegible]—

[illegible] [illegible]-[illegible] [illegible],

[illegible] [illegible]-[illegible] न [illegible].—

इत्यादीनि।

[illegible] यथा—

કેટલાં [illegible] કથન થતા છે, જેવાં કે—

[illegible] જેમ [illegible] પડે છે તેમ [illegible] ઇત્યાદિ

[illegible] થતા ને,

" [illegible], [illegible], શબ્દ," ઇત્યાદિ (નગરી વર્ણનના) [illegible]

[illegible] નરકમાં માંસ, રુધિર, વિગેરે કહેલાં છે તે જે માટે કહ્યું છે કે નરકમાં [illegible] માંસ રુધિરાદિક [illegible], તે બીવરાવવા માટે છે [illegible] માટે એ [illegible] સત્ય છે

" [illegible] પોતે [illegible] કરવો ' ઇત્યાદિક [illegible]

" इचेसिं छण्हं जीवनिकायाणं नेव सयं दंडं समारंभिज्जा "

इत्यादि षड्जीवनिकायरक्षाविधायकानि.

अपवादसूत्राणि प्रायच्छेदग्रंथगम्यानि, यद्वा—

नयालभिज्जा निउणं सहायं–गुणाहियं वा गुणओ समं वा ।

इक्कोवि पावाइं विवज्जयंतो–विहरिज्ज कामेसु असज्जमाणो ॥

इत्यादीनि

तदुभयसूत्राणि–येषूत्सर्गापवादौ युगपत्कथ्येते, यथा—

अट्टज्झाणाभावे–सम्मं अहियासियव्वओ वाही,

तब्भावम्मि उ विहिणा–पडियारपवत्तणं नेयं–इत्यादीनि.

एवं सूत्राणि बहुविधानि स्वसमयपरसमय–निश्चय–व्यवहार–ज्ञान क्रियादिना नयमतप्रकाशकानि समये सिद्धांते गभीरभावानि महामतिगम्याभिप्रायाणि सन्तीति शेषः—ततः किमित्याह—

અપવાદ સૂત્રો પ્રાયે છેદ ગ્રંથમાં રહેલા છે, અથવા તો " જ્યારે ગુણાધિક અથવા સમગુણ એવો બીજો હુશિયાર સાથી ન મળે, ત્યારે એકલા થઇને પણ કામમાં (વિષય સુખમાં) નહિ ખુચાતાં પાપ વર્જિને વિચરતા રહેવું "—ઇત્યાદિક જાણવાં.

તદુભય સૂત્ર તે જેઓમાં ઉત્સર્ગ અને અપવાદ સાથે સાથે કહેલા હોય, જેમકે " આર્તધ્યાન નહિ થતું હોય, ત્યાં લગણ વ્યાધિને રૂડી રીતે સહન કરવી, પણ જો આર્તધ્યાન થવા માંડે, તો વિધિથી તેનો પ્રતીકાર કરવા પ્રવર્તવું વાજબી છે " ઇત્યાદિ

આ રીતે સૂત્રો અનેક પ્રકારનાં છે એટલે કે સ્વસમય, પરસમય, નિશ્ચય, વ્યવહાર, જ્ઞાન ક્રિયા, વગેરે બાબતોએ કરીને તે તે નયના અભિપ્રાયને જણાવનારાં, અને સમય એટલે સિદ્ધાંતની બાબતમાં ગંભીર ભાવવાળાં એટલે મહા બુદ્ધિવાન્ પુરૂષજ જેનો અભિપ્રાય સમજી શકે એવાં છે

એથી શું થયું તે કહે છે —

॥ मुलं ॥

तेसिं विसयविभाग-अमुणंतो नाणवरणकम्मुदया ।
पुज्झइ जीवा तत्तो-सपरेसि मसग्गहं जणइ ॥ १०७ ॥

(टीका)

तेषां सूत्राणां विषयविभाग-मयमस्यसूत्रस्यविषयोय चामुष्ये-त्येवरूपममुणन्नलक्षयन् ज्ञानावरणकर्मण उदयाद्धेतोर्मुह्यति मोहमुपयाति जीवः प्राणी —ततः स्वपरयोरात्मनः परस्य च पर्युपासकस्यासद्ग्रह-मसद्बोध जनयति, जमालिवत् तत्कथाचातिप्रतीतत्वान्नवितन्यत इति

ततश्च,

મૂળનો અર્થ

તેમના તે તે વિષય વિભાગને જ્ઞાનાવરણ કર્મના ઉદયથી નહિ જાણી શકનાર જીવ મુઝાઇ પડે છે, અને તેથી તે પોતાને અને પરને અસદ્ગ્રહ નીપજાવે છે [૧૦૭]

ટીકાનો અર્થ

તે સૂત્રોના વિષય વિભાગને જ્ઞાનાવરણ કર્મના ઉદયથી નહિ જાણતો થકો, એટલે કે આ સૂત્રોનો આ વિષય છે, અને પેલા સૂત્રનો આ વિષય છે, એમ નહિ ઓળખતા પ્રાણી મોહ પામે છે, અને તેથી તે પોતાને અને તેના પર્યુપાસકને અસદ્ગ્રહ એટલે અસદ્બોધ ઉપજાવે છે, જમાલિ માફક તેની કથા અતિ જાહેરી હોવાથી નથી કહેતા

તેથી કરીને,

(मूलं)

तं पुण मविग्गगुरू-परहियकरणुज्जयाणुकंपाए ।
लोहिंति सुत्तविहिणा-पन्नवणिज्ज वियाणत्ता ॥ १०८ ॥

[टीका]

त मूढ पुनः शब्दादर्थिन विनीत च सविग्नाः प्रतीतार्था गुरवः पूज्याः परहितकरणोद्यताः परोपकाररसिका अनुकंपया-मागमदेपदुर्गति-मित्यनुग्रहबुध्या प्रेरिता बोधयति प्रज्ञापयति-सूत्रविधिनागमोक्तयुक्तिभिः-प्रज्ञापनीय प्रज्ञापनोचित विजानानालक्ष्ययतस्तद्वितरस्य सर्वज्ञेनापि बोधयितुमशक्यत्वादिति

ततः

મૂળનો અર્થ

તેવા મૂઢને પણ પ્રજ્ઞાપનીય જાણીને પર હિત કરવા ઉજમાળ સંવિગ્ન ગુરૂ અનુકંપા લાવીને સૂત્રમાં કહેલી રીતથી સમજાવે છે. (૧૦૮)

ટીકાનો અર્થ

જો તે અર્થિ અને વિનીત હોય તો તે મૂઢને સંવિગ્ન પૂજ્ય ગુરૂઓ પરોપકાર કરવામાં રસિયા હોવાથી અનુકંપાવડે એટલે કે આ બિચારો દુર્ગતિએ મ જાઓ, એમ અનુગ્રહ બુદ્ધિવડે પ્રેરાયા થકા સૂત્ર વિધિથી એટલે આગમમાં કહેલી યુક્તિઓથી સમજાવે છે, પણ તે ત્યારેજ, કે જ્યારે તે તેમને પ્રજ્ઞાપનીય એટલે પ્રજ્ઞાપન કરવા લાયક જણાય—બાકી અપ્રજ્ઞાપનીયને તો સર્વજ્ઞ પણ સમજાવી શકે નહિ

તેથી કરીને,

॥ मूलं ॥

सोवि असग्गहचाया—सुविसुद्धं दसण चरित्त च ।
आराहिउं समत्थो—होइ सुह उज्जुभावाओ ॥ १०९ ॥

[टीका]

सोपि मज्ञापनीयमुनिः सुनदराजर्षिसदृशोऽसद्ग्रहत्यागान्निजपरिकल्पितबोधमोचनात् सुविशुद्ध मतिनिर्मलदर्शन सम्यक्त्व चारित्र सयम च शब्दात् ज्ञानतपसी चाराधयितु समर्थो भवति सुख यथाभवत्येवमृजुभावादार्जवगुणादिति

सुनदराजर्षिकथा पुनरेव

इह कपिल्लपुरेसो—अइपवलपयावनिज्जियदिणेसो । उप्पाडियरिउकदो—आसि नरिद सुनदु त्ति ॥ १ ॥ सुद्ध गिहिधम परिपालणु-

મૂળનો અર્થ.

તે પણ અસદ્ગ્રહ છોડીને સરલ ભાવથી સુખે કરીને વિશુદ્ધ દર્શન અને ચારિત્રને આરાધવા સમર્થ થાય છે. (૧૦૯)

ટીકાનો અર્થ.

તે પણ પ્રજ્ઞાપનીય મુનિ સુનંદ રાજર્ષિના માફક અસદ્ગ્રહ છોડીને એટલે કે સ્વકલ્પિત બોધ મૂકીને સુવિશુદ્ધ એટલે અતિ નિર્મળ સમ્યકત્વ ચારિત્ર તથા ચ શબ્દથી જ્ઞાન અને તપ સુખે આરાધવા સમર્થ થાય છે કેમકે તે આર્જવ ગુણવાળો હોય છે

સુનંદ રાજર્ષિની કથા આ રીતે છે

અહીં કાંપિલ્યપુરનો સુનંદ નામે રાજા હતો તે અતિ પ્રબળ પ્રતાપથી સૂર્યને પણ જીતનારો હતો, તથા દુશ્મનરૂપી કંદને મૂળથી ઉખેડનાર હતો [૧] તેને વજ્રયુદ્ધ

ज्जुओ सत्ततत्तकुसलमई । पाणेहिं पिहु दइओ-मित्तो वज्जाउहो तस्स ॥ २ ॥ अइसरयआगमणुप्पन्न-पबलउस्सासरुद्धकंठेण । कइयावि सुनद निवो-इय भणिओ सचिपालेण ॥ ३ ॥ देव महच्छरिय मिण-ज किर केसरभरोवि केसरिणो । तोडिज्जइ हरिणेण रवीवि जिप्पइ तमभरेण ॥ ४ ॥ उत्तरदिसिपहुणा भीम-राइणा दुद्दमेण गुणनिवहो । इंदियगामेणापि व-देसो तुह हम्मए सयलो ॥ ५ ॥ त सोउ निवो कुविओ— जा ताडावेइ झत्ति रणभेरिं । ता सुद्धबुद्धिजुत्तेण-मंतिवग्गेण इय वुत्त ॥ ६ ॥ देवेस अरी सुरकय-सनिज्झो सगरे गई विसमा । संदेहो पुण विजए-पहाणपुरिसक्खओ य धुव ॥ ७ ॥

ता सामभेय दाणाइ-मुत्तु सपइ न अन्नमवि । नीइ रिउविजए ता देह कुणसु जुत्त ॥ ८ ॥

जओ.

નામે પ્રાણ થકી પણ અધિક વહાલો એક મિત્ર હતો, તે શુદ્ધ શ્રાવક ધર્મ પાળવામા ઉજમાળ અને સાત તત્ત્વ જાણનાર હતો [૨]

હવે એક વેળા ઉતાવળે આવવાથી ઉપજેલા પ્રબળ શ્વાસથી રૂધાયલા કંઠે કરીને સીમાડાનો રખેવાળ તે રાજાને આ રીતે કહેવા લાગ્યો [૩] હે દેવ! આ એક મોહોટુ આશ્ચર્ય દેખાય છે કે, હરણ જઇને સિહની કેશર તોડે છે અને અધારૂ તે સૂર્યને જીતવા ચાહે છે (૪) (એમ કહી તેણે કહ્યુ કે,) ઉત્તર દિશાનો ધણી દુર્દંપ ભીમરાજા ઇંદ્રિયગ્રામ જેમ ગુણોને હણે તેમ તમારા દેશને હણે છે [૫] તે સાંભળી રાજા ગુસ્સે થઇ રણનુ નગારૂ વગડાવ્યુ, તેટલામા શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા મંત્રિઓ તેને એમ કહેવા લાગ્યા કે, હે દેવ! એ દુશ્મનને દેવ સહાય છે, તેમ લડાઇની ગત ન્યારી છે જીત થાય પણ ને નહિ પણ થાય,—અને મોટા મોટા માણસોનો ક્ષય તો નકકી થાય છે [૬-૭]

એ કારણથી સામ, દામ, અને દાન સિવાય હાલ અમે બીજી નીતિ હાલ પસદ નથી કરતા, માટે હે દેવ! હાલ જે યુક્ત હોય તે કરો [૮] જે માટે સામથી દુશ્મન હોય,

सामेण कोइ मित्तो-परोवि, भएण भिज्जइ सुहीवि । दाणेण से-लघडिया-देवावि वस पवज्जति ॥ ९ ॥ जइजोग मिमे नणु जुंजिऊण दढेवि जइ समुज्जमसि । मसिकुच अरिवयणेसु-तयणु त देव देसि धुव ॥ १० ॥ इय कयजत्ता पत्ता-तुच्छावि निवा अतुच्छलच्छिभर । गरु-आवि गय निहण-इत्तो विवरीयनीइरया ॥ ११ ॥

ता देव सत्तुसामत-मतिमित्ताण जाणिउ हियय । तदुचियसामाइ पउजिऊण पच्चइयपुरिसेहिं, ॥ १२ ॥ कुणसु वहु विजयजत्त-जयलच्छि लहसु फुरिय जसपसरो । भजसु भडवाय रिउभडाण कयनीइसनाहो ॥ १३ ॥ इय सोउ मतिवयण-इसि हसिऊण जपियरन्ना । वणियाण मह-णाण य-होइ मइ एरिसाचेव ॥ १४ ॥ कह मन्नह दुज्जयरिउ-कराडि-घडा विघडणिक्ककेसरिणो । मज्झवि पुरओ एव-रणकम्म महम्म सुवइ-सइ ? ॥ १५ ॥ इत्तुच्चिय अविमसिय-जहातहा इह जणा पयपता ।

તે મિત્ર થાય છે જેથી મિત્ર હોય તે પણ ફેરાય છે, દાનથી પથ્થરના ઘડેલા દેવ પણ વશ થાય છે [૯] માટે યથાયોગ્યપણે એ ત્રણનો પ્રયોગ કરી પછી જો દઢ રીતે તૈયાર થશો તો અવશ્ય દુશ્મનોનું કાળું મોઢું કરી શકશો (૧૦) કેમકે આ રીતે યત્ન કરનારા નાના રાજાઓ પણ ભારે લક્ષ્મીને પામ્યા છે, અને એથી વિપરીતપણે ચાલનારા મોટાઓ પણ નાશ પામ્યા છે (૧૧)

માટે હે દેવ! શત્રુના સામત મત્રિ અને મિત્રાનું હૃદય જાણીને તેને યોગ્ય સામાદિક આપણા ખાની ર માણસો મારફત મોકલાવી [૧૨] તમે જલદી વિજય-યાત્રા કરી શકશો અને યશ ફેલાવવાની સાથે જયલક્ષ્મી મેળવશો માટે નીતિરૂપ કવચ પહેરીને દુશ્મનના સુભટોનો ભડાઇ ભાગો. [૧૩] આ રીતે મત્રિના વચન સાંભળી જરા હસીને રાજા બોલ્યો કે, વાણિયા અને બ્રાહ્મણોમાં એવીજ મતિ હોય છે (૧૪) નહિ તો દુર્જય દુશ્મનોના હાથીઓની હાર તોડવામાં સિંહ સમાન મારા આગળ આ રીતે રણકર્મને અરમ કેમ કહો ? [૧૫] એટલા માટેજ વગર વિચારે જેમ તેમ બોલના

हुति तणाउवि लहुया-वयंति पराभवट्ठाण ॥ १६ ॥

इय पभणिय भालत्थल-कयउब्भडभिउडि भासुरो राया । उक्कं-पिय रिउचक्क-लहु ताडावेइ जयढक्क ॥ १७ ॥ ता तीइ सद्दपसरेण—मिलिय चउरग पबल वलकलिओ । वज्जाउह मित्तविदिन्न-अग्गसिन्नि-खवावारो ॥ १८ ॥ अविलंबियप्पयाणेहि-सत्तुनिवमडल अणुपविट्ठो । नाउ तदागमण झत्ति-आगओ सम्मुहो भीमो ॥ १९ ॥ अह जोहमुक्क-हक्का-भयभरनस्सत कायरनरोह । हयहरिकरिभडनिवडण—दुग्गपहाउल भमतजण ॥ २० ॥ जणवयजणआसंकिय-अचितकिंचपलयकालमागमण । दुण्हवि अग्गाणीयाण-ताण जाय महाजुज्झ ॥ २१ ॥

अह खणमित्तमि गए-लद्धोगासेहिं परबलभडेहिं । भग्ग सुनदसिन्न-सीयपिव भाणुकिरणेहिं ॥ २२ ॥ वज्जाउह जयकुजर-सत्तुजयमाइणो

જાતા હલકા તણખનાથી પણ હલકા થાય છે અને પરાભવ પામે છે (૧૬)

આમ કહીને ભાલ સ્થળે ભ્રકુટિ ચડાવી રાજાએ જલદી દુશ્મનોને ધ્રુજાવનારો જય ઢંકો વગડાવ્યો [૧૭] ત્યારે તેના નાદથી સેનાના ચતુરંગ લશ્કર એકઠું થયું તે તેણે સાથે લીધું અને આગ સૈન્યનું ઉપરીપણું વજ્રાયુદ્ધને આપ્યું [૧૮] બાદ તે નગરસેનએ પ્રયાણ કરતો થકો શત્રુ રાજાના મંડળમાં પેઠો, એટલે તેને આવતો જોઇને ભીમ પણ જલદી સામે આવ્યો (૧૯) હવે ત્યાં તેમના બંને લશ્કરોનું મહા યુદ્ધ જાગ્યું જેમાં યોદ્ધાઓએ પાડેલી હાકોથી કાયર જનો ભાગી જતા હતા વળી મરતા હાથી, ઘોડા અને સુભટોથી રસ્તા ભરાઇ જતા લોકો ચકરભમ થઇ પડતા હતા [૨૦] ત્યાંની વસ્તિ ધારવા લાગી કે, આ તો ઓચિંતો પ્રલયકાળ આવી પડ્યો છે આ રીતે તેમનું યુદ્ધ ચાલ્યું [૨૧]

હવે થોડાજ વખતમાં શત્રુના સુભટોએ લાગ ફાવતાં સુનંદના સૈન્યને સૂર્યના કિરણો જેમ ટાઢને તોડે તેમ તોડ્યું [૨૨] અને વજ્રાયુદ્ધ જયકુંજર તથા શત્રુંજય વગેરે રાજાઓ રણભૂમિમાં પડ્યા એ વાતની સુનંદ રાજાને ખબર પડી

महीवइणो । पडिया समरमहीए—सुनदराएण नाय मिण ॥ २३ ॥ अह सचिवेहिं भणिय—अज्जवि विरमेसु देव समराओ । मा पूरेसु रिउमण-मणोरहे, नियसु नियसत्ति ॥ २४ ॥ अजहावल मारभो—खयस्स मूल वयति इह विउहा । तो सव्वपयारेहिं—अप्पाचिय रक्खियव्वु त्ति ॥ २५ ॥

जओ,

विक्कमबलेण पुणरवि-अज्जिज्जइ चिरगयावि रायसिरि । देव गय पुण जीय-न लब्भए तमि जम्ममि ॥ २६ ॥ भावय राहुमुहाओ-नीहरिउ मखडमडलो सूरो । अवहरिउ रायसिरिं-परतेयभर पुणो हरइ ॥ २७ ॥ सुचइय पुरावि इम-अपत्तवेल मुणेवि अप्पाण । बभो चक्की नट्ठो-सपरियणो जादवपहूवि ॥ २८ ॥ इय सचिवेहिं भणिओ-नियकुग्गहविरहिओ सुनदनिवो । ओसरिओ समराओ-ज अवसरवेइणो वि-

---

(૨૩) હવે તેના મંત્રિઓ તેને કહેવા લાગ્યા કે હે દેવ ! હજુ પણ લડાઈ બંધ પાડો દુશ્મનોના મનોરથ પૂરો મા અને પોતાની શક્તિ વિચારો (૨૪) કેમકે બળ વિરુદ્ધ મંડાણ ક્ષયનું મૂળ થાય છે, એમ સમજુઓ કહે છે, માટે જેમ બને તેમ પોતાનો બચાવ કરવો જોઇએ (૨૫)

હે દેવ ! રાજ્યશ્રી તો ફરીને પણ પરાક્રમ કરી મેળવી શકાય છે પણ જીવિત ગયું તો તે આ જન્મમાં ફરી નથી મળતું [૨૬] વિચાર કરો કે, રાહુના મુખમાંથી આખો નીકળીને સૂર્ય રતાશ મૂકી ફરીને ઉત્કૃષ્ટ તેજ ધારણ કરે છે [૨૭] વળી અપણે સાંભળીએ છીએ કે, પૂર્વે પણ પોતાને લાગ ન આવેલો જોઇને બલવત્ત ચક્રવર્ત્તી તથા યાદવ પ્રભુ (શ્રીકૃષ્ણ) નાશી છુટયા હતા [૨૮] આમ મંત્રિઓએ કહ્યાથી સુનંદ રાજા પોતાનો દુરાગ્રહ છોડી લડાઇથી પાછો હટ્યો કેમકે સમજુઓ અવસર ઓળખે છે [૨૯] ત્યારે પોતાના પ્રતિપક્ષને પાછો હટી નાસતો જોઇ ભીમ રાજા તેની

बुहा ॥ २९ ॥ पडिभग्ग पडिवक्ख-पलायमाण निएवि भीमनिवो । वलिओ अणुकूपाए-तप्पुट्ठिपहार म करित्ता ॥ ३० ॥

वज्जाउहमरणेण-पराहवेण य सुनदनरनाहो । मन्नंतो निहयपिव अप्प अइदुह मणुहवेइ ॥ ३१ ॥ अहनिसि चिंतावसगय-निद्दो राया सुरेण एगेण । भणिओ भो नित्र सोह-मित्तो वज्जाउहो तुज्झ ॥ ३२ ॥ तइया रिउराईहिं-गाढपहारीकयं मुणिवि अप्प । नीहरिउ समरगण-मईइ ओयरिय वारणओ ॥ ३३ ॥ उद्धरियदुविहसल्लो-गरिहियपावो स· माहिसजुत्तो । नवकार समरंतो-जाओ अमरो पढमकप्पे ॥ ३४ ॥ ओहिबलेण वियाणिय-तुह दुक्ख सत्तुपरिभवसमुत्थ । त अवणेउ इहयं— पत्तो ह परमपेमेण ॥ ३५ ॥

ता मित्त सुयसु खेय—पभायसमए हवेसु रणसज्जो । निम्महिय रिउ सरयब्भविब्भम लहसु कित्तिभर ॥ ३६ ॥ इय मित्ततियसवयण—

પૂંઠે પ્રહાર ન કરતા દયા આઇ પાછો વળ્યો [૩૦]

હવે વજ્રાયુધના મરણથી તથા શત્રુએ કરેના પરાભવથી સુ. દ રાજા પોતાને હણાયનાની માફક માનતો થકો ભારે દુ ખ અનુભવવા લાગ્યો [૩૧] એથી કરીને ચિંતાના લીધે રાત ઉંઘ નહિ આવી, એવામા એક દેવતા પ્રગટ થઇને કહેવા લાગ્યો કે, હુ તે તારો વજ્રાયુદ્ધ મિત્ર છુ (૩૨) તે વેળા હુ પોતાને દુશ્મનોથી સખત ઘવાયલો જાણીને રણભૂમિથી બહાર નીકળી હાથીથી નીચે ઉતરી દ્રવ્ય શલ્ય તથા ભાવ શલ્ય દૂર કરી પાપને નિંદી સમાધિથી નવકાર સભારતો થકો મરીને પહેલા દેવલોકમા દેવતા થયો છુ (૩૪) બાદ અવધિ જ્ઞાનથી શત્રુના પરિભવથી થતું તારૂં દુ ખ જોઇને તેને ટાળવા માટે પરમ પ્રેમના લીધે ઇંહા આ યો છુ [૩૫]

માટે હે મિત્ર ! ખે. છોડ, પ્રભાત થતા લડવા તૈયાર થા, અને દુશ્મનને હરાવી શરદ્ઋતુના વાદળા જેવી કીર્ત્તિ મેળવ [૩૬] આ રીતે મિત્ર દેવતાનુ વચન સાભળી

सोउ राया वियासिमुहसोहो । सिन्नाणुगओ सहसा-पडिपहहिक्कव पडि-नियत्तो ॥ ३७ ॥ अह पउरसमरसपत्त-विजयगव्वो पुणोवि त इत्त । आ यन्निवभीमनिवो-सज्जो होउ ठिओ भिमुहो ॥ ३८ ॥ आओहण च लग्ग-नवर मित्तामराणुभावेण । विजिओ सुनदरन्ना-भीमनरिंदो पढममेव ॥ ३९ ॥ त सेवापडिवन्न-रज्जे तत्थेव ठाविय सुनदो । नियदेस पइ चलिओ-सुरो गओ पुण सठाणमि ॥ ४० ॥

मग्गमि सुनदोविहु-वच्चतो नियइ सिरिपुरुज्जाणे । पढमजिणभव णपासे-मुणि मेग तरूतलनिसन्न ॥ ४१ ॥ तस्सय पुरओ एग-पवगम पउरलोयमज्झगय । मुणिदिन्नतनमुक्कार-मतआयन्नणप्परण ॥ ४२ ॥ तो विमहयभरभरिओ-राया आगम्म नमिय मुणिपवर । जा तत्थ निसी यइ ताव—वानरो मरण मणुपत्तो ॥ ४३ ॥ अह भणइ निवो मुणिपहु-मुज्ज मिण ज अईवचवलमणा । इत्थ पवगमा विहु-जिणधम्मे निच्चला

राजा મોટ મનાની જલદી સૈન્ય સાથે દુશ્મન તરફ પાછો ધસ્યો [૩૭] હવે ઘણી લડાઈઓમા મેળવેલા વિજયથી ગર્વ ચડેલો ભીમ રાજા ફરીને સુનદને આવતા જોઈને સામો ઉભો રહ્યા [૩૮] હવે ફરી લડાઈ શરૂ થઈ પણ તેમા મિત્ર દેવના પ્રતાપથી પહેલેજ સપાટે સુનદરાજાએ ભીમ રાજાને જીત્યો (૩૯) એટલે તેણે સેવા કરવી કબુલ કર્યાથી તેને તેજ રાજ્યપર સ્થાપી સુનદ પોતાના દેશ તરફ ચાલ્યો અને દેવતા પોતાને ઠેકાણે ગયો (૪૦)

હવે સુનદે માર્ગમા ચાલતા ચાલતા શ્રીપુરના ઉદ્યાનમા ઋષભદેવ સ્વામિના મદિર પાસે ઝાડ નીચે બેઠેલો એક મુનિ જોયો [૪૧] તથા તેના આગળ ઘણા લોકના વચ્ચે રહેલો એક વાદર જોયો કે જે મુનિએ બોલેલા નમસ્કાર મત્રને સાભળવામા એકતાન થઈ રહ્યા હતો [૪૨] ત્યારે રાજા વિસ્મય પામી, ત્યા આવી મુનીશ્વરને નમીને બેઠો, એટલામા તે વાદર મરણ પામ્યો (૪૩) હવે રાજા બોલ્યો કે હે મુનીશ્વર ! આ એક આશ્ચર્યની વાત છે કે, આવા અતિ ચપળ મનવાળા વાદરો પણ

हुति ॥ ४४ ॥ ता कहसु पुरा को आसि-एस, साहूवि साहइ नरिंद। महुराइ आसि एसो-वणिओ इत्तो भवे तइए ॥ ४५ ॥

सविग्गो पडिवन्नो-कयावि दिक्खं सुभद्दगुरुमूले। ईसिं अपन्नवणिज्जो—जडभावा सुत्तनिरओवि ॥ ४६ ॥ अंते काउं अणसण—जाओ अमरो सुहम्मकप्पंमि। छम्मासससेस आउ—वियाणिउं अप्पणो सो उ ॥ ४७ ॥ पुच्छेइ केवलिं वंदिऊण इत्तो चुयस्स मे भंते। कत्थुप्पत्ती होही—कहंव पहु, बोहिलाभो य? ॥ ४८ ॥ तो केवलिणा भणिय—पज्जंते भद्द अट्टज्झाणेण। मरिऊण वानरो तं—होहिसि सिरिपुरवरुज्जाणे ॥ ४९ ॥ जिणबिंबदसणाओ—तत्थ लहिस्ससि तुमं कहवि बोहिं। इय सोउं सो तियसो—लहु उज्जाणं इमं पत्तो ॥ ५० ॥

तो तुगसिंगसोहा—पहसियहिमसिहरिसिहरमइरसम। पवणपकंपिरधयवड—रणतमणिकिंकिणीजाल ॥ ५१ ॥ डज्झतपवरघणसार—अगुरु

જિન ધર્મમાં નિશ્ચળ મન રાખી રહ્યો છે (૪૪) માટે કહો કે, એ પૂર્વે કોણ હતો? સાધુ બોલ્યા કે હે નરેંદ્ર! એ ત્રીજા ભવ ઉપર મથુરામાં એક વાણિયો હતો [૪૫]

તેણે સવેગ પામીને એક વેળા સુભદ્ર ગુરૂની પાસે દીક્ષા લીધી તે ભારે તપ કરવા લાગ્યો, પણ જડ હોવાથી જરા હઠીલો રહેતો [૪૬] તે અંતકાળે અણસણ કરી સૌધર્મ દેવલોકમાં દેવતા થયો બાદ તે જ્યારે પોતાનું ફક્ત છ માસ બાકી રહેલું આયુષ્ય જાણવા લાગ્યો, ત્યારે કેવળીને વાંદીને પૂછવા લાગ્યો કે હે પૂજ્ય! અહીંથી ચવીને હું ક્યાં ઉપજીશ તેમજ મને શી રીતે બોધિ લાભ થશે? [૪૭-૪૮] ત્યારે કેવળિએ કહ્યું કે હે ભદ્ર! તું અંતકાળે આર્ત ધ્યાનથી મરીને શ્રીપુરના ઉદ્યાનમાં વાંદર થઇશ [૪૯] અને ત્યાં કોઇક રીતે જિન બિંબને જોઇને તું બોધિ પામીશ, એમ સાભળીને તે દેવતા તુરત તે ઉદ્યાનમાં આવ્યો [૫૦]

ત્યાં તેણે તુષ્ટ મનથી અતિ ઉંચા શિખરની શોભાથી હીમાચળના શિખરની અ ણીઓને હસતું પવનથી ફરકતી ધજાઓમાં ઝુલતી મણિ કિંકિણીઓવાળું, બળતા ઉંચા

मघमघमघितगब्भइ । थमसहस्ससमेय—मणिमयभासंतभित्तिल्ल ॥ ५२ ॥ सो सिरिजुगाइजिणवर-भवण मिण तुट्टमाणसोत्कासी । वद्धाउयत्तणेण-चविय इमो वानरो जाओ ॥ ५३ ॥ कहकहवि गेण भमिरेण-इत्थ इत्तो अईय तइयदिणे । दिट्ठ मिणं जिणभवण-पत्त लहु जाइसरण च ॥ ५४ ॥ तो वेरग्गगओ सो-मह पास पप्प अणसण काउ । पचपर-मिट्ठिमत-सुमरतो मरण मणुपत्तो ॥ ५५ ॥

इय जा वानरचरियं—कहइ मुणी ता पवगजीवो सो । सोहम देवलोए-हिमप्पहे वरविमाणमि ॥ ५६ ॥ ससिकर सियदेवसुय-सवुय-सुरसयणसुदरुच्छगे । सुत्तिपुडतो सुत्ताहलव्व जाओ सुरो पवरो ॥ ५७ ॥ उप्पत्ति अणतरदूर-विहियदेवसुओ उवविसित्ता । अइसयविम्हियहियओ-पिच्छतो सयलदिसिवलय ॥ ५८ ॥ जय जय नंदा जय जय-भद्दा इच्चाइमहुरवयणाइ । अमरच्छरनियराण—हरिसियहिययाण निसुणतो

કપૂર અને અગરુથી મઘમઘાયમાન સુગંધથી ભરપૂર, હજાર થાભલાવાળુ મણિની ઝળ-કતી ભીંતિવાળુ શ્રી યુગાદિ જિનેશ્વરનુ આ મદિર તૈયાર કર્યું અને પોતે તે પૂર્વે વાદરાનુ આયુષ્ય બાધેનુ હોવાથી ચવીને આ વાદરો થયો (૫૧-૫૨-૫૩) હવે એણે ભમતાં ભમતા કોઇક રીતે આજથી ત્રીજા દિન ઉપર આ જિન ભવન જોયુ, એટલે તેને જાતિ સ્મરણ થયુ (૫૪) તેથી તે વૈરાગ્ય પામી મારી પાસે આવીને અણસણ કરી ૫ચપરમેષ્ટિ મત્ર સભારતો થકો મરણ પામ્યો છે [૫૫]

આ રીતે મુનિ વાદરાનું ચરિત્ર કહેતા હતા એટલામા તે વાદરનો જીવ સૌધર્મ દેવલોકના હિમપ્રભ નામના ઉત્તમ વિમાનમા ચદ્ર જેવા ધોળા દેવાશુકથી ઢાંકેલી દેવશ ય્યામા છીપમાં જેમ મોતી પેદા થાય તેમ દેવપણે પેદા થયો [૫૬-૫૭] ઉત્પન્ન થતા બાદ તુરતજ દેવાશુકને દૂર કરીને બેસતો થઇ અતિ વિસ્મય હૃદયથી સઘળી બાજુએ જોતો થકો, અને " જય જય નદા, જય જય ભદ્રા " ઇત્યાદિક હર્ષિત હૃદયવાળી દેવા

॥ ५९ ॥ किं दिन्न किं तविय–कि जिट्ठ वा मए पुराजमे । इय चिंता वसओ ओहि–नाणविन्नायपवगभरो ॥ ६० ॥

सव्वाइ देवकिच्चाइ–मुतु बहुदेवदेविपरियारिओ । तत्थेव लहु पत्तो–पणओ विणएण मुणिचरणे ॥ ६१ ॥ सिरिनाभेय जिणिंद—अचिय रोमच अचियसरीरो । साहु साहु पुणो पुणो पणमिऊण पत्तो सुरो सग्ग ॥ ६२ ॥ इय दट्ठु सुनदनिवो–संविग्गो तस्स साहुणो मूले । सहसाउहसुयविपरिय–रज्जो दिक्ख पवज्जेइ ॥ ६३ ॥ अह सहसाउह-राया–पणमेऊण सुनदरायरिसिं । कपिल्लपुरे पत्तो तिवग्गसार कुणइ रज्ज॥ ६४ ॥ सुचिर सुनदसाहू–विहरइ गुरुणा सम महियलमि। दसविह सामायारी–पालणपवणो पसन्नमणो ॥ ६५ ॥

पडिकूलकम्ममम्भार–पिल्लिओ सो कयावि रायरिसि । गलिय सुहज्झवसाओ–चिंतिउ मेव समाढत्तो ॥ ६६ ॥ पडिलेहणापमज्जण—

ગનાઓના મધુર વચનો સાભળતો થકો, તે વિચારવા લાગ્યો કે, મે પૂર્વ ભવે શુ દીધુ છે ? શુ તપ કર્યુ છે ? અથવા શુ પૂજ્યુ છે ? આવી ચિંતામા અવધિ જ્ઞાનથી તે વાદ ગતા ભવને જાણવા લાગ્યો [૫૮–૫૯–૬૦]

તે દેવ સઘળા દેવકૃત્ય છોડી ઘણા દેવદેવીઓ સાથે તે મુનિ જ્યા હતા, ત્યા આવી મુનિના ચરણોમા વિનયથી નમ્યો [૬૧] બાદ રોમાચિત થઇને શ્રી ઋષભ દેવને પૂજીને તથા તે સાધુને વારવાર નમીને તે દેવ સ્વર્ગે ગયો [૬૨] આ બનાવ જોઇને સુનદ રાજા સવેગ પામી પોતાના સહસ્રાયુધ નામના પુત્રને રાજ્ય સોપી તે સાધુના પાસે દિક્ષા લેવા લાગ્યો [૬૩] હવે સહસ્રાયુદ્ધ રાજા સુનદ રાજર્ષિને નમીને કાપિલ્યપુરમા આવી ત્રણ વર્ગ સાચવીને રાજ્ય કરવા લાગ્યો (૬૪) સુનદ સાધુ પણ લાબા વખત સુધી દશવિધ સામાચારી પાળવામા તત્પર અને પ્રસન્ન મનવાળો રહીને ગુરૂની સાથે પૃથ્વીપર વિચરવા લાગ્યો (૬૫)

૬૬ તે રાજર્ષિ એક વેળા પ્રતિકૂળ કર્મના જોરથી પ્રેરાયો થકો શુભ અધ્યવસા

पमुहविहाण विणावि किर सुगई । लभइ जीवेहिं नियइ भावओ निच्छिय एवं ॥ ६७ ॥ कह मन्नहा महाहव–वावारनिउत्त चित्तविरिओवि । देवत्त सपत्तो–मित्तो वज्जाउहा मज्झ ? ॥ ६८ ॥ अइसुद्धचरणकिरिया–विगलोवि तया स वानरस्स जिओ । उत्तत्तजच्चकंचण–वन्नो तियसो समुप्पन्नो ॥ ६९ ॥ सुचति य समएवि–तह भव्वतुब्भवतसामत्था । अकयकिरियावि मरुदेवि–माइणो सिवपय पत्ता ॥ ७० ॥

ता तहभव्वत्त मिय–कल्लाणकलावकारण परम । तदभावे पुण विहलो–सयलो कायव्ववावारो ॥ ७१ ॥ सजम तवाइएहिं–पाग सोएइ एयमवि तुच्छ । मरुदेवीपमुहाण–तव्विरहे किंन्नओ पागो ॥ ७२ ॥ एव चरणावारग–कम्मविरज्झ तसुद्धपरिणामो । सो साहू तवकिरियासु–ईसि मदायरो जाओ ॥ ७३ ॥ अह सुयबलेण नाउ–सुगुरू साहुस्स

यथी रहित थईने आ रीते चितरवा लाग्यो के—(६) पडिलेहणा अने प्रमार्जना वगेरे क्रिया कया विना पण जीवना नियतिना भावथी सुगति पामी शके छे ए वात निश्चित छे (६७) नहि तो महा युद्धना व्यापारमा चित्त अने मनने जोनार मारो वज्रायुद्ध नामे मित्र देवता केम थने ? (६८) तेमज ते वेगाए अति शुद्ध चारित्रनी क्रियाथी रहित ते वानरनो जीव तपावेला उंचा सोना समान वर्णवाळो देव थयो [६९] सिद्धांतमा पण सभळाय छे के तथा भव्यताना बळे करीने मरुदेवी वगेरे कई पण क्रिया कया वगर मोक्षे पहोंच्या छे (७०)

माटे तथा भव्यताज केवळ कल्याणु कळापनुं परम कारणु छे जो ते न होय तो सघळी कर्तव्य क्रिया निष्फळ थाय छे [७१) संयम अने तप वगेरेथी तथा भव्यस्वभाव पाके छे एम कहेवु ए पण तुच्छ [नाखु] छे केम मरुदेवी वगेरे तप संयम न छता, छता तेनो केम पाक थयो ? [७२] आ रीते चारित्र वरणी कर्मथी शुद्ध परिणाममा अटकी पडी ते साधु तप अने क्रियामा जरा ओछा आदरवाळो थयो (७३) हवे गुरुए श्रुत ज्ञानना बळथी तेनो अभिप्राय जाणी लीधो, अने ते

तस्स भिप्पाय । पन्नवणिज्जत्त तइ–महुरगिराए इम भणइ ॥ ७४ ॥ भो भद्द पयगमणपउण—पडिलेहणाइकिरियाए । सुगइपहदीविगाए—खणपि मा काहिसि पमाय ॥ ७५ ॥

नय एगतेण नियइ–भावओ होइ कज्जससिद्धी । ज पुरिसकार-फालाइणोवि हेऊ इह भणिया ॥ ७६ ॥

तथाचोक्त

कालो[1] सहाव[2] निर्यई[3]–पुव्वकय[4] पुरिसकारणे[5] गता । मिच्छत्त ते चेव उ–समासओ हुति समत्त ॥ ७७ ॥ जपिहु मरुदेवी पुव्व—मकयतवनियमसजमविसेसा । तज्जम्मिच्चिय सुहभाव—जोगओ सिद्धि मणुपत्ता ॥ ७८ ॥ जयअच्छेरयभूय—तदुदाहरण तहावि विबुहेहिं । ववहार विलोवाओ–कयावि ना लवणीय ति ॥ ७९ ॥

तथाचागमः

પ્રજ્ઞાપનીય છે, એમ પણ જાણ્યુ, તેથી તે મધુરવાણીથી એમ કહેવા લાગ્યા કે, હે ભદ્ર ! પલેડિલણાદિક ક્રિયા કે જે સુગતિના માર્ગની દીપિકા સમાન છે, તેમા ક્ષણભર પણ પ્ર માદ મ કર (૭૪–૭૫)

નિયતિ ભાવથીજ કાર્ય સિદ્ધિ થાય છે, એમ પણ કઇ એકાત નથી કેમકે ઉ દ્યમ અને કાળ વગેરેને પણ કાર્યના હેતુ કહેલા છે (૭૬) જે માટે કહેવુ છે કે, કાળ, સ્વભાવ નિયતિ પૂવકૃત, અને પુરૂષાકાર એ પાચ કારણને છુટા માનતા મિથ્યાત્વ થાય છે, અને સાથે માનતાં સમ્યકત્વ રહે છે [૭૭] વળી જે મરૂદેવી પૂર્વે તપ, નિયમ અને સયમ કર્યા વગર તેજ ભવે શુભ ભાવના યોગે કરી સિદ્ધિ પામી (૭૮) એ ઉદાહરણ જગતમા જો કે આશ્ચર્યભૂત છે તોપણ સમજુ જનોએ તે કદાપિ પકડવુ જોઇએ નહિ કેમકે તે રીતે વ્યવહારનો વિલોપ થઇ પડે [૭૯]

જે માટે આગમમા કહ્યુ છે કે, જો જિનમત સ્વીકારો તો વ્યવહાર અને નિશ્ચય

जइ जिणमय पवज्जह—ता मा ववहारनिच्छए मुयह । ववहार नउच्छेए-तित्थुछेओ जओ भणिओ ॥ ८० ॥ ववहारो विहु बलव—ज वदइ केवलीवि छउमत्थ । आहाकम्म भुजइ—सुयववहार पमाणतो ॥ ८१ ॥

किंच,

विहिसपत्त महन्नो—पत्थितो जह जणो निरुत्तप्पो । इह नासइ तह पत्तेय—बुद्धलच्छि पडिच्छतो ॥ ८२ ॥ तहभव्वत्ताउ च्चिय—सिवलाभो दुकराइ किरियाए । करण अणुचिय मेयपि-सुदर नो जओ भणिय ॥ ८३ ॥

तित्थयरो चउनाणी—सुरमहिओ सिज्झियव्वयधुयमि । अणिगूहिय-बलविरिओ—सव्वत्थामेण उज्जमइ ॥ ८४ ॥ इय जइ तेविहु नित्थिन्नपायससारसायराविं जिणा । अब्भुज्जमति तो सेसयाण को इत्थ वामोहो

એ બન્નેને મૂકો મા કેમકે વ્યવહારને મૂકી દીધાથી તીર્થનો ઉચ્છેદ થાય, એમ કહેલું છે [૮૦] વ્યવહાર પણ બળવાન છે જે માટે કેવળ જ્ઞાન ઉપજ્યા છતાં પણ જ્યાં સુધી તે પ્રગટપણે જણાયું ન હોય, ત્યાં સુધી તે કેવલિ શિષ્ય પોતાના છદ્મસ્થ ગુરૂને વાંદે છે, તથા શ્રુત વ્યવહારથી તપાસીને આણેલો આહાર કદાચ આધાકર્મિ હોય, તોપણ શ્રુત વ્યવહારને પ્રમાણ રાખવા ખાતર કેવળી જમે છે [૮૧] વળી જેમ અભાગીઓ માણસ નિધાનમાં પડેલા ધનને પણ ખોદીને નહિ કહાડતા કેવળ પ્રાર્થના કરતો રહી નાશ પામે છે, તેમ અહીં જે પ્રત્યેક બુદ્ધની લક્ષ્મી મેળવવાની પ્રાર્થના કરે છે તેના પણ એજ હાલ થાય [૮૨] વળી તથા ભવ્યતાથીજ મોક્ષ મળે છે માટે દુ:કર ક્રિયા કરવાનું શું કામ છે ? એમ કહેવું પણ ઠીક નથી, જે માટે કહેલું છે કે—(૮૩)

વળી દેવ પૂજ્ય ચતુર્જ્ઞાની તીર્થંકર જાણેજ છે કે, મારે નક્કી સિદ્ધિએજ જવાનું છે છતાં બળવીર્ય ગોપવ્યા વગર પૂરતા જોરથી ઉદ્યમ કરતા રહે છે [૮૪] આ રીતે લગભગ સંસારસાગરના પારે પહોંચેલા તીર્થંકરો પણ ઉદ્યમ કરે છે, તો પછી બી

॥ ८५ ॥ इय हियउब्भवकुग्गह-निग्गहमंतोवम गिरं गुरुणो । सोउ सुनंदसाहू-पन्नवणिज्जो महाभागो ॥ ८६ ॥ मुत्तु नियय मसग्गह-मालोइय तह गुरूण पयमूले । सविसेस निच्चलमणो-अकलंकं कुणइ चारित्तं ॥ ८७ ॥ सुचिरं चरितु चरण-दहिउ झाणानलेण कम्मवण । अन्नाणतिमिरतरणी-सिद्धिं पत्तो सुनंदपुणी ॥ ८८ ॥

सुनंदराजर्षिचरित्रमेव—
श्रुत्वा मनःस्थैर्यकरं सुधर्मे ।
मुमुक्षवो सदूग्रहनिग्रहाय—
प्रज्ञापनीयत्वमिदं श्रयतु ॥ ८९ ॥

॥ इति सुनंदराजर्षिकथा ॥

(छ)

જાઓને ઇહા શો અંદેશો લાવવાનો છે ? [૮૫] આ રીતે હૃદયમાં ઉત્પન્ન થએલા કુગ્રહને ટાળવા મંત્ર સમાન ગુરૂની વાણી સાભળીને સુનંદ સાધુ પ્રજ્ઞાપનીય અને ભાગ્યવાન્ હોવાથી પોતાના અસદ્ગ્રહને છોડી ગુરૂની પાસે આલોયણા લઇ વિશેષે કરીને નિશ્ચળ મન રાખી અકલંક ચારિત્ર પાળવા લાગ્યો (૮૬-૮૭) તે લાંબા વખત સુધી ચારિત્ર પાળી ધ્યાનાગ્નિથી કર્મવન બાળી અજ્ઞાનરૂપ અંધકારને સૂર્યની માફક દૂર કરીને સિદ્ધિપદ પામ્યો (૮૮)

આ રીતે ધર્મમા મનને સ્થિર કરનારૂ સુનંદ રાજર્ષિનું ચરિત્ર સાભળીને મુમુક્ષુ જનોએ અસદ્ગ્રહને હટાવવા માટે પ્રજ્ઞાપનીયપણુ ધારણ કરે શું (૮૯)

આ રીતે સુનંદ રાજર્ષિની કથા છે.

इत्युक्त मज्ञापनीयत्वमिति भावसाधोस्तृतीय लिंग—सम्प्रति क्रियास्वप्रमाद इति चतुर्थ लिंगं व्याख्यानयन्नाह

[मूलं]

सुगइनिमित्त चरण–त पुण छक्कायसजमो चेव।
सो पालिउ न तीरइ–विगहाइपमायजुत्तेहिं ॥ ११० ॥

(टीका)

शोभनागतिः सुगतिः सिद्धिरेव तस्यानिमित्त कारण चरण यतिधर्म,–स्तदुक्त,—

नो अन्नहावि सिद्धी पाविज्जइ ज तओ इमीएवि,
एसो चेव उवाओ–आरभावट्टमाणो उ
तथा

આ રીતે પ્રજ્ઞાપનીયપણારૂપ ભાવ સાધુનુ ત્રીજુ લિંગ કહ્યુ હવે ક્રિયાઓમા અપ્રમાદરૂપ ચોથા લિંગની વ્યાખ્યા કરે છે—

મૂળનો અર્થ

સુગતિનુ કારણુ ચારિત્ર છે, અને છકાયનુ રક્ષણુ કરવુ એજ ચારિત્ર છે, તે વિકથાદિક પ્રમાદમા ફસેલા હોય, તેમનાથી પાળી શકાય નહિ (૧૧૦)

ટીકાનો અર્થ

શોભન [સારી] ગતિ તે સુગતિ એટલે કે સિદ્ધિજ સુગતિએ ગણાય, તેનુ નિમિત્ત એટલે કારણુ ચરણુ એટલે યતિ ધર્મજ છે જે માટે કહેલુ છે કે—

જે માટે બીજા પ્રકારે સિદ્ધિ પમાતી નથી, તે માટે એ સિદ્ધિનો એજ ઉપાય છે તે એ આરભમા નહિ વર્તવુ.

विरहिततरकांडाः बाहुदंडैः प्रचड—
कथमपि जलराशिं धीधना लघयंति ।
ननु कथमपि सिद्धिः साध्यते शीलहीनै—
र्दृढयति यतिधर्मे चित्त मेव विदित्वा ॥ (इति)

तत् पुनश्चरण षट्कायसंयम एव पृथ्वीजलज्वलनपवनवनस्पतित्रसकायजीवरक्षैव-किमुक्त भवति ? एतेषु षट्जीवनिकायेष्वेकमपि जीवनिकाय विराधयन् जगद्भर्तु राज्ञाविलोपकारित्वादचारित्री ससारपरिवर्द्धकश्च•

तथा चाहुः मतिहतसकलव्यामोहतमिश्रा' श्रीधर्मदासगणिमिश्राः

सव्वाओगे जह कोइ-अमच्चो नरवइस्स घित्तूण । आणाहरणे पावइ-वहबधणदव्वहरण वा ॥ १ ॥ तह छक्कायमहव्वय-सव्वनिवित्तीउ गिण्हिऊण जई । एगमवि विराहतो-अमच्चरन्नो हणइ बोहिं ॥ २ ॥ तो

વળી કહેલુ છે કે, વહાણ વગર ફકત બાહુઓથી મોટા દરિયાને બુદ્ધિવાનો જેમ તેમ કરી ઉલ્લંઘી શકે છે, પણ શીળ વિના સિદ્ધિ મેળવી શકાતી નથી, એમ જાણી યતિ ધર્મમા ચિત્તને દઢ કરવુ

તે ચરણ બીજુ કઇ નહિ, પણ ષટ્કાયનો સયમ એટલે પૃથ્વી, પાણી અગ્નિ, પવન, વનસ્પતિ અને ત્રસકાયના જીવોની રક્ષા કરવી તેજ છે સારાશ એ છે કે, સાધુ એ છકાયમાથી એક પણ કાયની વિરાધના કરે, તો પરમેશ્વરની આજ્ઞાનો લોપ કરનાર થવાથી અચારિત્રી અને સસારને વધારનાર થાય છે

જે માટે સઘળા ભ્રમરૂપ અધકારને હણનાર શ્રી ધર્મદાસગણી કહે છે કે—

જેમ કોઇ અમાત્ય રાજાનો સર્વ કારભાર ચલાવવાનુ કામ સ્વીકારી જો આજ્ઞાનો ભગ કરે તો, તે વધ બધન પામે છે, તથા તેનુ દ્રવ્ય લઇ લેવામા આવે છે, તેમ છ કાયની હિસાથી સર્વથા નિવૃત્તિરૂપ મહા વ્રત લઇને યતિ જો તેમાના એક કાયને પણ વિરાધે, તોપણ અમાત્ય અને રાજાના દ્રષ્ટાતે બોધિને હણે છે [૧-૨] બોધિ હણાતા પછી તે કરેના અપરાધને અનુસરતા અમિત દુખ પામીને ફરીને સસારસમુદ્રમા પડયો થકો જરા મરણના ચક્રમા ભમતો રહે છે (૩) વળી યતિનો ધર્મ એ છે કે, છકાયના

हयवोही पन्ञा-म्यावराहाणुसरिस मिय यमिय । पुणवि भवोयहि पडिओ-भमइ जरामरणदुग्गमि ॥ ३ ॥

किंच,

छज्जीवनिकायमहव्वयाण परिपालणाइ जइधम्मो । जइ पुण ताइ न रक्खइ-भणाहि को नाम सो धमो ॥ ४ ॥ छज्जीवनिकायदया-विवज्जिओ नेव दिक्खिओ न गिही । जइधमाओ चुको-चुक्कइ गिहिदाणधम्माओ. इत्यादि

स पुन. सयम. पालयितु वर्द्धयितु-न तीरइत्ति न शक्यते-विकथा विरूद्धा' कथा राजकथाद्या रोहिणीकथाया समपच प्ररूपिता-आदिशब्दाद्विषयकषायादि-परिग्रह-स्तल्लक्षण. प्रमादो विकथादिप्रमाद-स्तत्युक्तै. सयमःप्रतिपालयितुं न शक्यतेऽत सुसाधुभिरसौ न विधेयइति

प्रमादस्यैव विशेषतोपायहेतुतामाह,—

છ્વ તથા મહા વ્રત બરોબર પાળવા, હવે જો તેમને રાખે નહિ, તો પછી કહો કે, તેનો શો ધમ રહ્યો ? [४]

છ્કાયની દયાથી રહિત જે હોય, તે સાધુ પણ ન ગણાય, અને ગૃહસ્થ પણ ન ગણાય તે યતિધર્મથી તો ભ્રષ્ટ થયો ને ગૃહસ્થના દાન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ છે ઇત્યાદિ

હવે તે સયમને વિકથા એટલે રોહિણીની કથામાં વિસ્તારથી વર્ણવેલી રાજકથા વગેરે તથા આદિ શબ્દથી વિષયકષાયાદિરૂપ પ્રમાદથી જે યુક્ત હોય તે પાળી શકતા નથી, માટે સુસાધુ જનોએ આ વિકથાદિ પ્રમાદ નહિ કરવો

પ્રમાદનેજ વિશેષથી નુકસાન કરનાર જણાવે છે —

॥ मूलं ॥

पवज्ज विज्जपिव-साहंतो होइ जो पमाइल्लो।
तस्स न सिज्झइ एसा-करेइ गरुयं च अवयारं ॥ १११ ॥

[टीका]

प्रव्रज्या जिनदिक्षा विद्यामिव स्त्रीदेवताधिष्ठितामिव साधयन् भवति यः पमाइल्लु ति प्रमादवान्-आलिवल्लोल्लालवतमतेत्तेरमणामतोरितिवचनात्-तस्य प्रमादवतो न सिध्यति न फलदानाय सपद्यते एषा पारमेश्वरी दीक्षा विद्येव-चकारस्य भिन्नक्रमत्वात्-करोति च गुरु महांतमपकारमनर्थमिति भावार्थः पुनरय,—यथाऽत्र प्रमादवतः साधकस्य विद्या फलदा न भवति-ग्रहसक्रमादिकमनर्थं च सपादयति, तथा शीतलविहारिणो जिनदीक्षापि

મૂળનો અર્થ

પ્રવ્રજ્યાને વિદ્યાની માફક સાધતો થકો જે પ્રમાદિ થાય, તેને તે સિદ્ધ થતી નથી, અને ઉલટુ ભારે નુકસાન કરે છે [૧૧૧]

ટીકાનો અર્થ.

પ્રવ્રજ્યા એટલે જિનની દિક્ષા એ સ્ત્રી દેવતાથી અધિષ્ટિત વિદ્યા જેવી છે, તેને સાધતા જે પ્રમાદિલો એટલે પ્રમાદવાન્ થાય (ઇહા મતુ પ્રત્યયને આનુ ઇલ, ઉલ, આલ, વત મત, ઇત્ત, ઇર અને મણ એટલા આદેશ થતા હોવાથી ઇલ્લ આદેશ વાપર્યો છે) તેવા પ્રમાદિને વિદ્યાની માફક એ પારમેશ્વરી દિક્ષા સિદ્ધ થતી નથી, અને ઉલટો મોટો અપકાર એટલે અનર્થ કરે છે

ભાવાર્થ એ કે, જેમ આ જગતમા પ્રમાદવાળા સાધકને વિદ્યા સિદ્ધ થતી નથી, અને ઉલટુ ઘેલો, ગાંડો બનાવી દે છે, તેમ શીતળ વિહારિને જિન દિક્ષા પણ સુગતિ નહિ

न केवल सुगतिसपत्तये न भवर्ति किंतु देवदुर्गतिर्नीर्धभवभ्रमणा-पाय च विदधाति, आर्यमगोरिव

उक्तच—

सीयल विहारओ खलु-भगवतासायणा निओएण ।
तत्तो भवो सुदीहो-किलेसबहुला जओ भणिय ॥
तित्ययरपवयणसुय-आयरिय गणहर महिड्ढीय ।
आसायतो बहुसो-अणतससारिओ भणिओ (त्ति)
तस्मादप्रमादिना साधुना भवितव्यमिति
आर्यमंगुकथा चैव

इह अज्जमगुसूरी-ससमयपरसमयकणयकसवट्टो । बहुभत्तिजुत्तसुस्सूस-सिस्सि सु [ग्र० ८५००] त्तत्थदाणपरो ॥ १ ॥

આપે, એટલુજ નહિ પણ દેવ સબધી દુર્ગતિ તથા દીર્ઘ ભવ ભ્રમણરૂપ અનર્થ કરે છે આર્યમગુની માફક

જે માટે કહેલુ છે કે શીતળ વિહાર કરવાથી નિયમા ભગવાનની આશાતના થાય છે, અને આશાતનાથી કલેશ ભરેલો લાબો સસાર વધી પડે છે જે માટે કહેવાય છે કે—

તીર્થંકર પ્રવચન (સઘ), શ્રુત અને મહા ઋદ્ધિવાન્ ગણધર આચાર્યની વાર-વાર આશાતના કરનાર અનત સસારિ થાય છે

માટે સાધુએ અપ્રમાદિ થવુ જોઇએ

આર્યમગુની કથા આ રીતે છે

ઇહા આર્યમગુ નામે આચાર્ય હતા, તે સ્વ સમય અને પર સમયરૂપ સોનાને પારખવા કસોટી સમાન હતા, તથા બહુ ભક્તિવાળા અને શુશ્રુષાવાળા શિષ્યને સૂત્રાર્થ દેવા તત્પર રહેતા હતા [૧]

[ગ્ર ૮૫૦૦]

सद्धम्मदेसणाए-पडिबोहिय भवियलोयसदोहो । कइयावि विहारेण-पत्तो महुराइ नयरीए ॥ २ ॥ सो गाढपमायविसाय-गहियहियओ विमुक्कतवचरणो । गारवतिगपडिबद्धो-सड्ढेसु ममत्तसजुत्तो ॥ ३ ॥ अणवरयभत्तजणदिज्जमाणरूइरन्नवत्थलोभेण । वुत्थो तहिंचिय चिर-दूरुज्झियउज्जुय विहारो ॥ ४ ॥ दढसिढिलयसामन्नो-निस्सामन्न पमाय मचइत्ता । कालेण मरिय जाओ-जक्खो तत्थेव निद्धमणे ॥ ५ ॥ मुणिउं नियनाणेणं-पुव्वभव तो विचिंतए एव । हाहा पावेण मए—पमायमयम त्तचित्तेण ॥ ६ ॥

पडिपुन्नपुन्नलब्भ—दोगच्चहर महानिहाणं च । लद्धपि जिणमयमिण-कह नु विहलत्त मुवणीय ॥ ७ ॥ माणुस्सखित्तजाई-पमुह लद्धपि धम्मसामग्गिं । हा हा पमायभट्ठ-इत्तो कत्तो लहिस्सामि ? ॥ ८ ॥

તે સદ્ધર્મની દેશનાથી અનેક ભવ્ય લોકોને પ્રતિબોધતો થકો એક વેળાએ વિહાર ક્રમે મથુરા નગરીમાં આવ્યો (૨) ત્યાં સખત પ્રમાદરૂપ પિશાચથી ઘેરાઈને તપશ્ચરણ મેલી દઈ, ત્રણ ગારવમાં પ્રતિબદ્ધ રહી શ્રાવકોમાં મમત્વ કરવા લાગ્યો [૩] તથા ભક્તજનોએ નિરંતર દેવા માંડેલા રૂડા અન્ન અને વસ્ત્રના લોભે કરીને ઉદ્યત વિહાર છોડી દઈ, ત્યાંજ લાંબો વખત પડી રહ્યો (૪) આ રીતે સાધુપણામાં ખૂબ શિથિલ રહી, સખત પ્રમાદને છોડ્યા વગર અવસરે મરણ પામી, તેજ નગરના નિદ્ધમનમાં [પાણી નીકળવાના માર્ગમાં] યક્ષપણે ઉત્પન્ન થયો [૫] તે જ્ઞાને કરીને પોતાના પૂર્વભવને જાણીને ચિંતવવા લાગ્યો કે હા હા, હું પાપી પ્રમાદરૂપ મદિરામાં કેવો મત્ત બની ગયો કે,—(૬)

દરિદ્રપણાને હરનાર મહાનિધાનના માફક પ્રતિપૂર્ણ પુણ્યે કરી મળતા જિનમતને પામીને પણ મેં કેવી રીતે એ વિફળ કર્યું ? [૭] મનુષ્યક્ષેત્ર, મનુષ્યજાતિ પ્રમુખ ધર્મસામગ્રી પામીને પણ, હાર હાય ! મેં પ્રમાદથી ખોઈ નાખી, એટલે હવે તે શી રીતે ફરીને પામીશ ? (૮) અરે નાઉમેં પાપી છું ! તે વખતે તે શાસ્ત્રના અર્થનો જાણ

हा जीव पाव तइया-इड्ढीरसयारवाण विरसत्त । सत्थत्थजाणगेणवि-ह्यास नहु लक्खिय तइया ? ॥ ९ ॥ चउदसपुव्वधरा विहु-पमायओ जंति णतकाएसु । एयपि हहा हा पाव-जीव न तए तया सरिय ? ॥ १० ॥ धिद्धी मइसुहमत्त-धिद्धी मह बहुयसत्थकुसलत्त । धिद्धी परोवएस-प्पहाणपडिच्च मच्चत ॥ ११ ॥

एवं पमायदुव्विलसिय निय जायपरमनिव्वेओ । निंदतो दिवसाइ गमेइ सो गुत्ति खित्तु व्व ॥ १२ ॥ अह तेण पएसेण-वियारभूमीइ गच्छमाणा ते । दट्ठूण नियविणेए-तेसिं पडिबोहणनिमित्त ॥ १३ ॥ जक्खपडिमामुहाओ-दीह निस्सारिउ ठिओ जीह । त च पलोइय मुणिणो-आसन्ना होउ इय विंति ॥ १४ ॥ जो कोइ इत्थ देवो-जक्खो रक्खो व किंनरो वा वि । सो पयड चिय पभणउ-न किंपि एव वय मुणिमो ॥ १५ ॥ तो सविसायं जक्खो-जपइ भो भो तवस्सिणो सो हं । तुम्ह गुरू किरियाए-सुपमत्तो अज्जमगु त्ति ॥ १६ ॥

હોઇને પણ ઋદ્ધિગાર્વ અને રસગારવતુ વિરસપણુ કેમ ન ઓળખ્યુ ? [૯] ચૌદપૂર્વના ધરનાર પણ પ્રમાદથી નિગોદમા જાય છે એટલુ પણ હે પાપી જીવ ! તે તે વેળા નહિ સભાર્યું ? (૧૦) ધિક્કાર છે મારી બુદ્ધિની સૂક્ષ્મતાને મારી બહુ શાસ્ત્રોમા રહેલી કુશળતાને અને કેવળ પરોપદેશ કરવામાજ રહેતી અત્યત પડિતાઇને (૧૧)

આ રીતે તે પરમ નિર્વેદ પામી પોતાના પ્રમાદના દુર્વિલસિતને નિદતો થકો કેદખાનામા પડ્યો હોય, તેમ દિનસો પસાર કરવા લાગ્યો (૧૨) હવે તે રસ્તે સ્થડિલે જતા પોતાના શિષ્યોને જોઇ તેમના પ્રતિબોધના અર્થ, તે પોતાની પ્રતિમાના મુખમાથી જીભ લાબી કહાડીને રહ્યો તેને જોઇને તે મુનિઓ નજીકમા આવી આમ બોલ્યા કે જે કોઇ અહીં દેવ યક્ષ રાક્ષસ કે કિનર હોય, તે પ્રગટપણે બોલો તે શિવાય આ રીતે અમે કઇ પણ સમજી શકતા નથી [૧૩-૧૪-૧૫] ત્યારે વિષાદ સાથે યક્ષ બોલ્યો કે, હે તપસ્વિઓ ! હુ તે તમારો ક્રિયામા પ્રમાદી બનેલો આર્યમગુ ગુરૂ છુ [૧૬]

साहूहिंवि पडिभणियं-विसन्नहियएहि हा सुयनिहाण । किह देव-दुग्गइ मिम-पत्तो सि अहो महच्छरियं ! ॥ १७ ॥ जक्खोवि आह न इमं-चुज्ज इह साहुणो महाभागा । एसच्चिय होइ गई-पमायवससिढिलचरणाण ॥ १८ ॥ ओसन्नविहारीण-इड्ढी रससायगारवगुरूणं । उम्मुक्कसाहुकिरियाभराण अम्हारिसाण फुड ॥ १९ ॥ इय मज्झ कुदेवत्त-भो भो मुणिणो वियाणिउ सम । जइ सुगईए कज्ज-जइ भीया कुगइ गमणाओ ॥ २० ॥ ता गयसयलपमाया-विहारकरणुज्जुया चरणजुत्ता । गारवरहिया अममा-होह सया तिव्वतवकलिया ॥ २१ ॥

भो भो देवाणुप्पिय-सम पडिवोहिया तए अम्हे । इय जपिय ते मुणिणो-पडिवन्ना सजमुज्जोयं ॥ २२ ॥

इति सूरिरार्यमंगु—
मंगुलफलमलभत प्रमादवशात् ।

ત્યારે સાધુઓએ પણ દિલગીર થઈને કહ્યું કે, અફસોસ કે તું આવો શ્રુતનિધાન થઈને કેમ આવી દેવદુર્ગતિને પામ્યો છે ! અરે આ તો મોટું આશ્ચર્ય છે ! [१७] યક્ષ બોલ્યો કે, હે મહાભાગ સાધુઓ ! એમાં કંઈ કહેવાનું નથી, કેમકે પ્રમાદના વશથી ચારિત્રમાં શિથિળ થનારા, અવસન્નવિહારી [મંદ વિહારવાળા], ઋદ્ધિરસ તથા સાતા ગારવથી ભારી બનેલા, સાધુની ક્રિયા નહિ કરનાર મારા જેવાઓની એજ ગતિ થાય છે [१८-१९] આ રીતે હે મુનિઓ ! મારૂં કુદેવપણું રૂડી રીતે વિચારીને જો તમોને સુગતિનું કામ હોય, અને જો કુગતિમાં જવાથી બીતા હો, તો સઘળો પ્રમાદ છોડી વિહાર કરવામાં ઉજમાળ રહી હમેશાં ચારિત્રયુક્ત, ગારવ રહિત, મમતા રહિત, અને તીવ્ર તપયુક્ત થાઓ [२०-२१]

ત્યારે તે સાધુઓ બોલ્યા કે, હે દેવાનુપ્રિય ! તે અમને ઠીક પ્રતિબોધ્યા, એમ કહીને તેઓ સંયમમાં ઉદ્યોગી થયા (२२) આ રીતે આર્યમંગુસૂરિ પ્રમાદના વશથી

तत् सच्य' शुभमतय.—
सदोद्यता भवत चरणभरे ॥ २३ ॥

॥ इत्यार्यमंगुकथा ॥

(छ)

प्रमादस्यैव युक्तयतरेण निषेधमाह.

॥ मूलं ॥

पडिलेहणाइ चिट्ठा–छक्कायविघाइणी पमत्तस्स ।
भणिया सुयमि तम्हा–अपमाई सुविहिओ हुज्जा ॥ ११२ ॥

(टीका)

प्रत्युपेक्षणा प्रतिलेखना–दिशब्दाद्गमनादिपरिग्रह' चेष्टा क्रिया व्यापार

માઠુ ફળ પામ્યો માટે હે શુભ મતિઓ ! તમે ચારિત્રમા હમેશા તરતોતરત ઉદ્યમવાન્ થાઓ [૨૩]

આ રીતે આર્યમંગુની કથા છે

ફરીને પ્રમાદનોજ બીજી યુક્તિથી નિષેધ કરે છે

મૂળનો અર્થ

પ્રમત્તની પડિલેહણા વગેરે ચેષ્ટા છકાયની વિઘાત કરનારી શાસ્ત્રમા કહેલી છે, માટે સુવિહિતે અપ્રમાદી થવુ (૧૧૨)

ટીકાનો અર્થ

પ્રત્યુપેક્ષણા કરવી તે પડીલેહણા જાણવી આદિ શબ્દથી ગમનાદિકથી લેવા

इत्येकार्थः—पट्कायविघातिनी प्रमत्तस्य साधोर्भणितोक्ताश्रुते सिद्धांते,—

तद्यथा.

पडिलेहण कुणतो—मिहोकह कुणइ जणवयकह वा,
देइ व पच्चक्खाण—वाणइ मय पडिच्छइ वा १
पुढवी आउक्काए-तेऊवाऊ वणस्सइ तसाण,
पडिलेहणापमत्तो—छण्हपि विराहओ होई २
घडगाइ पलोट्टणया—मट्टी अगणी य वाय कुथाई,
उदगगया व तसेयर—ओसुयसघट्टझामणया ३
इय दव्वओ उ छण्ह—विराहओ भावओ इहरहावि,
उवउत्तो पुण साहू—सपत्तीए अवहओ य ४ इत्यादि

तस्मात्सर्वव्यापारेष्वप्रमादी सुविहित' शोभन विहितमनुष्ठान यस्य स सुविहितो भवेज्ज्ञायेतेति

તે રૂપ ચેષ્ટા એટલે ક્રિયા કે વ્યાપાર કેમકે એ બધે શબ્દ એક અર્થવાળા છે તે પ્રમાદી સાધુની છકાયની વિઘાતક હોય છે એમ શ્રુત એટલે સિદ્ધાંતમા કહેલુ છે જેમકે —

પડિલેહણા કરતા થકા જો માહોમાહે વાતચીત કરે અથવા જનપદ કથા કરે, અથવા પચખાણ લીએ દીએ તો, તે પડિલેહણામા પ્રમત્ત થઇ પૃથ્વી, અપ્, તેજસ, વાયુ, વનસ્પતિ, અને ત્રસ એ છકાયનો વિરાધક થાય છે [૧–૨] કેમકે તેમ કરતા જો ઘડો વગેરે ગોળાઈ પડે તો માટી અગ્નિ, વાયુ અને કુંથુ વગેરે તથા પાણીમા રહેલા ત્રસ જીવ અને પાણીના જીવોની [વિરાધના થાય], તથા ઝામળનો સઘટ્ટો થતા તેની વિરાધના થાય [૩]

આ રીતે દ્રવ્યથી છએ કાયનો વિરાધક ગણાય છે, અને ભાવથી જે કાયની વિરાધના કરે તેનોજ વિરાધક ગણાય છે પરતુ ઉપયુક્ત સાધુ કદાચ વિરાધના કરે, તોપણ અવધક (અઘાતક–અવિરાધક)જ છે, ઇત્યાદિ

માટે સુવિહિત એટલે રૂડા અનુષ્ઠાનવાળા મુનિએ સર્વ વ્યાપારમા અપ્રમત્ત થવુ

अथ कीदृगप्रमादीस्यादित्याह:—

(मूलं)

रक्खइ वएसु खलिय—उवउत्तो होइ समिइगुत्तीसु ।
वज्जइ अवज्जहेउ—पमायचरियं सुथिरचित्तो ॥ ११३ ॥

टीका

रक्षत्यकरणबुध्या परिहरति व्रतेषु विषयभूतेषु स्खलितमतिचार

तत्र प्राणातिपातविरतौ त्रसस्थावरजंतूनां संघट्टनपरितापनोपद्रावणानि न करोति—मृषावादविरतौ सूक्ष्ममनाभोगादिना बादरं वचनाभिसंधिनालीकं न भाषते

अदत्तादानविरतौ सूक्ष्मस्थानाद्यननुज्ञाप्य न करोति, बादरं स्वामिजीवतीर्थंकरगुरुभिरननुज्ञातं नादत्ते नापि परिभुक्ते. चतुर्थव्रते,

---

હવે કેવો હોય તે અપ્રમાદી થાય તે કહે છે

મૂળનો અર્થ

વ્રતમાં સ્ખલિત ન કરે, સમિતિ ગુપ્તિમાં ઉપયોગ રાખે, પાપના હેતુ પ્રમાદાચરણને સ્થિર ચિત્ત કરીને વર્જે. (૧૧૩)

ટીકાનો અર્થ

વ્રતમાં સ્ખલિત એટલે અતિચારને અકરણીય જાણીને ત્યાગ કરે

ત્યાં પ્રાણાતિપાત વિરતિમાં ત્રસ સ્થાવર જીવોનું સંઘટ્ટન પરિતાપન અને ઉપદ્રાવણ ન કરે મૃષાવાદ વિરતિમાં સૂક્ષ્મ એટલે અનાભોગાદિકે કરીને અને બાદર એટલે બોલવે કરીને મૃષાવાદ વર્જે

અદત્તાદાન વિરતિમાં સૂક્ષ્મ તે રજા વગર રહેવાનું વગેરે ન કરે, અને બાદર તે સ્વામિ, જીવ, તીર્થકર, અને ગુરુએ અનનુજ્ઞાત નહિ કરેલું લે નહિ, અને ખાય નહિ

वसहि[1] कह[2] निसिज्जि[3] दिय[4]-कुड्डतर[5] पुव्वकीलिय[6] पणीए[7] ।
अइमायाहार[8] विभूसणाइ[9] नव बंभगुत्तीओ ॥

इति नवगुप्तिसनाथं ब्रह्मचर्यं पालयति

पञ्चमव्रते सूक्ष्मं वालादिषु ममत्वं न करोति, बादरमनेषणीयाहारादि न गृह्णाति.

" परिग्गहो णेसणग्गहणे " इत्याप्तवचनात्

उपकरणं वा न मूर्छया समधिकं धारयति,

" मुच्छा परिग्गहो वुत्तो " इतिवचनात्.

रात्रिभक्तविरतौ सूक्ष्मं शुष्कसंनिधिमपि न रक्षति, बादरं तु-
" दिवागहियं दिवाभुत्तं, दिवागहियं राओभुत्तं, राओगहियं दिवाभुत्तं, राओगहियं राओभुत्तं "-मिति चतुर्विधमपि रात्रिभुक्तं न करोत्येव सर्वव्रतेष्वस्खलितं रक्षति.

तथोपयुक्तोऽत्यावधानोभवति समितिषु प्रवीचाररूपासु

ચોથા વ્રતમાં વસતિ, કથા, નિષદ્યા ઇન્દ્રિય, કુડ્યંતર પૂર્વે ક્રીડિત પ્રણીત ભોજન, અતિ માત્ર આહાર અને વિભૂષણ એ નવ બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિઓ છે, તે નવ ગુપ્તિ સહિત બ્રહ્મચર્ય પાળે

પાંચમા વ્રતમાં સૂક્ષ્મ તે વાળ વગેરેની મમતા ન કરે, અને બાદર તે અનેષણીય આહાર વગેરે ન લે કેમકે અનેષણીય લેવું તે પરિગ્રહ છે, એમ કહેલું છે, અથવા મૂર્છાએ કરીને અધિક ઉપકરણ નહિ ધારે કેમકે મૂર્છા એ પરિગ્રહ છે, એમ કહેલું છે

રાત્રિભોજન વિરતિમાં સૂક્ષ્મ તે સુખડી પણ વાસી ન રાખે, બાદર તે દિવસે લીધું દિવસે ખાધું, દિવસે લીધું રાતે ખાધું, રાતે લીધું દિવસે ખાધું, રાતે લીધું રાતે ખાધું, એમ ચારે પ્રકારે રાત્રિભોજન ન કરે, એમ સર્વ વ્રતોમાં સ્ખલિતનું રક્ષણ કરે

તેમજ ઉપયુક્ત એટલે સાવધાન હોય, સમિતિઓમાં એટલે પ્રવીચારરૂપે રહેલી અર્થાત્ પ્રવૃત્તિરૂપે રહેલી સમિતિઓમાં

उक्तच,

समिओ नियमागुत्तो-गुत्तो समियत्तणमि भइयव्वो।
कुसलवइ मुदीरंतो-ज वइगुत्तोवि समिओ वि

गुप्तिष्वप्रवीचाररूपासु-उपयुक्तता चासु प्रवचनमात्रध्ययनोक्तविधिना विज्ञेया.

किं बहुना, वर्जयत्यवद्यहेतु परिहरति पापकरण प्रमादचरित सुस्थिरचित्त इति स्पष्टार्थमेवेति

तथा,

(मूलं)

कालमि अणूणहिय-किरियतरविरहिओ जहासुत्त।
आयरइ सव्वकिरिय-अपमाई तो इह चरित्ती ॥ ११४ ॥

જે માટે કહેલુ છે કે —

સમિતિવાન્ હોય તે નિયમા ગુપ્ત ગણાય છે ગુપ્તિવાન્મા સમિતિવાન્પણાની ભજના છે જે માટે કુશળ વાણી બોલતો થકો વચનગુપ્તિવાન્ પણ ગણાય છે અને સમિતિવાન્ પણ ગણાય છે

તથા ગુપ્તિઓમા એટલે અપ્રવીચારરૂપે રહેલીઓમા — એમા ઉપયુક્તતા તે પ્રવચનમાતૃ નામના અધ્યયનમા કહેલી વિધિથી જાણવી

ઝાઝુ શુ કહીએ ? તે પાપના અવદ્યહેતુ એટલે પાપના કારણ પ્રમા ચરિત્તને બરોબર સ્થિર ચિત્ત રાખીને વર્જન કરે એ વાત સ્પષ્ટ અર્થવાળીજ છે

વળી

મૂળનો અર્થ

સર્વ ક્રિયાને વખતસર અન્યુનાધિકપણે બીજી ક્રિયા છો

[टीका]

कालेऽवसरे-यो यस्याः प्रत्युपेक्षणादिक्रियायाः प्रस्तावस्तस्मिन्नित्यर्थः कालमंतरेण कृष्यादयोपिनेष्टसिद्धयेस्युरित्यतः काले सर्वांक्रियां करोतितीयोगः—कथंभूतामन्यूनाधिका न प्रमादातिशयादूनां नापि शून्यचित्ततयासमधिका करो–त्यवसन्नताप्रसंगात्, यदाहुःश्रीभद्रबाहुस्वामिपादाः—

आवस्सयाइयाई न करे अहवावि हीणमहियाइ ।
गुरुवयणबलाइ तहा–भणिओ एसो उ ओसन्नो ॥

तथा क्रियांतराविरहित इति एकस्याः क्रियाया द्वितीयपर्यांतर–

ડીને સુત્રના અનુસારે આચરે, તે અપ્રમાદી ચારિત્રિઓ જાણવો ૧૧૫

ટીકાનો અર્થ.

સવ ક્રિયાને વખતસર અન્યૂનાધિકપણે બીજી ક્રિયા છોડીને સૂત્રના અનુસારે આચરે, તે અપ્રમાદી ચારિત્રિઓ જાણવો

કાળે એટલે અવસરે અર્થાત્ જે પડિલેહણા વગેરે ક્રિયાનો જે પ્રસ્તાવ [ટાકણો] હોય તે વેળાએ—

અવસર વિના ખેતી વગેરે પણ ઇષ્ટસિદ્ધિ આપતી નથી, માટે અવસરે સઘળી ક્રિયા કરે એમ કહ્યું તે કેવી રીતની કર તે કહે છે—અન્યૂનાધિક એટલે પ્રમાદના જોરે ઉણી પણ ન કરે, અને શૂન્યચિત્ત રાખીને અધિક પણ ન કરે કેમકે તેમ કરે તો, ઉસન્નો [અવસન્ન] કહેવાય છે જે માટે પૂજ્ય શ્રીભદ્રબાહુસ્વામિએ કહ્યું છે કે —

" આવશ્યકાદિક ન કરે, અથવા ઉણા અદકા કરે, અથવા ગુરુના કહેવાથી કરે, તે ઉસન્નો કહેવાય છે "

વળી ક્રિયાંતર વિરહિત રહે, એટલે કે એક ક્રિયાની વચ્ચે બીજી ક્રિયાનુ અંતર

तेन विरहितः–प्रत्युपेक्षणादि कुर्वन्न स्वाध्याय करोति–स्वाध्याय कुर्वन्नव-स्त्रपात्रादिपरिकर्म गमनादिवे–त्यतएवोक्तमपि,—

इंदियत्थे विसज्जित्ता–सज्झाय चेव पचहा ।
तम्मुत्ती तप्पुरकारे–उवउत्तोरिय रिए ॥

यथासूत्रमिति सूत्रस्यानातिक्रमेण यथासूत्र तत् पुन —

सुत्त गणहररइय–तहेव पत्तेयबुद्धरइय च,
सुयकेवलिणा रइय–अभिन्नदसपुव्विणा रइय

इत्येषां च निश्चयत' सम्यग्दृष्टित्वेन सद्भूतार्थवादित्वा,—दन्य-ग्रथितमपितदनुयायि प्रमाणमेव–न पुनः शेषमिति, आचरति सर्वक्रिया अप्रमादी य इह चारित्रीति सुगममेवेति

इत्युक्त क्रियास्वप्रमादइति भावसाधोश्चतुर्थलिंग —सांप्रत शक्या-नुष्ठानारभ इति पचम लिंग व्याख्यानयन्नाह.

ન પાડે—અથાત્ પડિલેહણા વગેરે કરતા સ્વાધ્યાય ન કરે અને સ્વાધ્યાય કરતા વસ્ત્રપાત્ર વગેરેની વારફેર અથવા ગમન વગેરે ન કરે, એથીજ આગમમાં નીચે મુજબ કહેલુ છે —

ઇંદ્રિયાર્થ (વિષય) છોડીને પાચ પ્રકારનો સ્વાધ્યાય કરતા રહી ત મૂર્તિ [તન્મય] અને તત્પુરસ્કાર તેનેજ આગળ કરનાર થઇ ઉપયોગ ધરી ફરતા રહેવુ

યથાસૂત્ર એટલે સૂત્રને નહિ ઉલ્લઘતા—જેમ સૂત્રમા હોય તેમ ત્યા સૂત્ર તે ગણધર, પ્રત્યેકબુદ્ધ શ્રુતકેવળિ (ચૌદપૂર્વી) તથા પૂરા દશપૂર્વાનુ રચેલુ હોય તે જાણુ કેમકે એટલા નિયમા સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોવાથી ખરી વાતનાજ બોલનાર હોય છે વળી તેને મળતુ બીજાનુ ગૂથેલુ પણ પ્રમાણુજ ગણાય છે, પણ અણમળતુ પ્રમાણુ ન ગણાય એ રીતે અપ્રમાદી ચારિત્રવાન્ હોય તે સર્વ ક્રિયા આચરે છે

આ રીતે ક્રિયાઓમા અપ્રમાદરૂપ ભાવસાધુનુ ચોથુ લિંગ કહ્યુ હવે શક્યાનુષ્ઠાના રભરૂપ પાચમા લિંગની વ્યાખ્યા કરે છે —

॥ मूलं ॥

संघयणादणुरूवं-आरभइ सक्क मेवणुट्ठाणं।
बहुलाभ मप्पछेय—सुयसारविसारओ सुजई ॥ ११५ ॥

(टीका)

सहनन वज्रर्षभनाराचादि–आदिशब्दाद्द्रव्यक्षेत्रकालभावा गृह्यन्ते— तदनुरूप तदुचितमेवारभते सर्वमनुष्ठान तपःप्रतिमाकल्पादि यद्यस्मिन् सहननादौनिर्वोढु शक्यते तदेवारभते–ऽधिकस्य निष्ठानयनाभावे प्रतिज्ञा-भगसभवात्.

कीदृश पुनरारभते ? बहुलाभ विशिष्टफलप्रापकं अल्पच्छेद स्तो-

મૂળનો અર્થ.

સઘેણુ વગેરેને અનુરૂપ શક્ય અનુષ્ટાન કે જે બહુ લાભ આપનાર, અને ઓછા નુકશાનવાળુ હોય, તેનેજ શ્રુતના સારને જાણનાર સુયતિ આરભે છે. (૧૧૫)

ટીકાનો અર્થ.

સઘેણુ તે વજ્રઋભનારાચ વગેરે અને આદિ શબ્દથી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ લેવા તેમને અનુરૂપ એટલે લાયક હોય તેવાજ સઘળા અનુષ્ટાનને એટલે કે જે સઘેણુમા જે તપ, પ્રતિમા કે કલ્પ વગેરે કરી શકાય તેમ હોય તેનેજ કરે. તેથી અધિક કરવા જતા પાર ન પહોચે તો, પ્રતિજ્ઞાભગ થવાનો સભવ રહે છે

કેવુ આરભે તે કહે છે, બહુ લાભવાળુ એટલે વિશિષ્ટ ફળ આપનારૂં અને અલ્પ છેદવાળુ એટલે થોડા નુકશાનવાળુ, અલ્પશબ્દ અભાવવાચક ગણતાં સયમને જે આધાકારક

फव्यय—मल्पशब्दस्याभाववचनत्वात्—सयमाबाधकमितिभावः—श्रुतसारविशारदः सिद्धांततत्वाभिज्ञ' सुयतिर्भावसाधुरिति.

कथ पुनरेवविधस्यादित्याह.—

॥ मुलं ॥

जह तं बहु पसाहइ—निवडइ आरसंजमे दढ न जओ।
जणिउज्जम बहूण—विसेसकिरिय तहा हवइ ॥ ११६ ॥

[टीका]

यथायेनप्रकारेण तदङ्गिकृतमनुष्ठान बहु मसाधयाति पुन' पुनरासेवते, न निपतति असयमे सावद्यक्रियामां दढमत्यर्थंनैवयतोनुष्ठानात्—किमुक्तभवति ? अनुचितानुष्ठानपीडितो नपुनस्तत्करणायोत्सहेत-क-

---

न होय तेवु ओ परमार्थ नीकळे छे कोणु तो के श्रुतसार विशारद ओटले सिद्धांतना तत्त्वनो जाणु सुयति ओटले भावसाधु

ओवु केम थइ शके ते कहे छे

मूळनो अर्थ.

जेम तेने बहु साधी शके, अने जेनाथी खास करीने असयममा पडी न जाय, तथा बीजा घणा जनोने तेमा प्रवर्त्तावी शके, ते रीते विशेष क्रिया करे [११६]

टीकानो अर्थ.

जेम ओटले जे प्रकारे तेने ओटले शरू करवा धारेला अनुष्टानने बहु साधी शके ओटले वारवार करी शके अने जे अनुष्टानथी दृपणे ओटले खास करीने असयममा ओटले सावद्य क्रियामां नहि पडे—केमके अनुचित अनुष्टानथी हेरान थाय, तो फरीने ते करवा उमेदवार नहि थाय, तेमज कोई वेगा दरद पेदा थाय तो, तेनी चिकित्सा करावता

दाचिदामयसभेव च चिकित्सायामसयम-स्तदकरणेचाविधिमृतस्य सयमातरायोऽतएवोक्त,

सोढु तवो कायव्वो-जेण मणो मगुल न चिंतेई,
जेण न इदियहाणी-जेणय जोगा न हायति (इति)

तथा जनितोद्यम सपादितकरणमनोरथ बहूनामन्येषा समानधार्मिकाणा शिष्याणा—शक्यानुष्ठानेहि बहूनां चिकीर्षा सभवति नेतरस्मिन्निति—विशेषक्रियामधिकृतरानुष्ठान प्रतिमाभ्यासादिक, तथाशब्दः समुच्चये-सर्वेव योज्यते-शक्तौ सत्यां विशेषाक्रियां चारभते न ता निःफला विदधातीति.

कथभूता पुनर्विशेषक्रिया करोतीत्याह

અસયમ થાય, અને ચિકિત્સા ન કરાવે, તો અવિધિએ મરણ પામતાં સયમમા અતરાય થાય—એટલા માટેજ કહેલુ છે કે —

તેજ તપ કરવુ કે જેથી મન માઠુ ચિતવે નહિ, જેનાથી ઇદ્રિયોને હરકત આવે નહિ, તથા જેનાથી યોગ (મન, વચન, કાયના વ્યાપાર) અટકી પડે નહિ

વળી બીજા ઘણા સમાનધાર્મિક શિષ્યો તે કરવાનો મનોરથ કરી શકે તે રીતે જે માટે શક્યાનુષ્ઠાનમા ઘણાઓને કરવાની મરજી થાય, પણ અશક્યમા નથી થતી

તથા શબ્દ સમુચ્ચયાર્થે છે, તે એમ જોડવો કે, વળી શકિત છતા વિશેષ ક્રિયા એટલે પ્રતિમાવહનની તુળના વગેરે પણ કરે—શકિતને નિષ્ફળ ગમાવે નહિ

વિશેષ ક્રિયા કેવી કરે, તે કહે છે

॥ मूलं ॥

गुरुगच्छुन्नइहेउ—कयतित्थपभावण निरासंसो ।
अज्जमहागिरिचरिय—सुमरंतो कुणइ सक्किरियं ॥ ११७ ॥

[टीका]

गुरोर्गच्छस्यचोन्नतिरुत्सर्पणा—धन्योय गुरुर्गच्छो वा, यत्सान्निध्यादेवंविधा दुष्करकारिणो दृश्यते—इत्येव जनश्लाघारूपा–तद्धेतुस्तत्कारणं,

तथा कृततीर्थप्रभावनां समुत्पादितजिनशासनसाधुवादा—साधु,सुंदरोयं जिनधर्मः सर्वधर्मेषु, वयमप्येनमेव कुर्म्म–इत्येवमादेयत्वमाधिकामितिभाव.

निराशंस ऐहिकामुष्मिकाशंसाविप्रमुक्त–स्तदुक्तं,

મૂળનો અર્થ

આર્યમહાગિરિનુ ચરિત્ર સંભારીને આશંસા રાખ્યા વગર ગુરૂ અને ગચ્છની ઉન્નતિ કરનારી, અને તીર્થની પ્રભાવના વધારનારી સત્ક્રિયા કરે [૧૧૭]

ટીકાનો અર્થ

ગુરૂ અને ગચ્છની ઉન્નતિ એટલે ધન્ય છે આ ગુરૂને અથવા ગચ્છને, કે જેના સાથમા આવા દુષ્કરકારિઓ દેખાય છે એવી લોકપ્રશંસારૂપ ઉદ્દીપના, તેની કારણભૂત

તથા તીર્થપ્રભાવના થાય તે રીતે એટલે જિનશાસનનો સાધુવાદ થાય તે રીતે— અર્થાત્ " સર્વ ધર્મોમા આ જિનધર્મ વધારે સુંદર છે, અમે પણ એનેજ કરશુ '—એ રીતે તેનુ આદેયપણુ વધારનાર હોય, તે પ્રભાવના છે

નિરાશંસ રહીને એટલે આ ભવ તથા પરભવની આશંસાથી વેગળે રહીને,—જે માટે કહેલુ છે કે —

नो इहलोगट्ठयाए आयार महिट्ठिज्जा, नो परलोयट्ठयाए आयार महिट्ठिज्जा, नो कित्तिवन्नसद्दसिलोगट्ठयाए आयार महिट्ठिज्जा,—नन्नत्थ आरहतिएहिं हेऊहिं आयार महिट्ठिज्जत्ति

आर्यमहागिरेर्भगवतश्चरित वृत्तात स्मरन् करोति सत्क्रिया भाव-साधुरिति गाथाक्षरार्थः—भावार्थस्तु कथानकादवसेय'

तच्चेद

आसी वीरविणेओ—नेओयहिपारगो सुहम्मपहू । समणजणसउणि-जबू—जबूसूरी तओ जाओ ॥ १ ॥ तस्सयसीसो गुणमणि—पभवो पभवो मुणी-सरो जाओ । तस्स विणेओ सिज्जभवो भवोयहितरीतुल्लो ॥ २ ॥ तयणु मुणिंदा जाओ—जसभद्दो गरुयनिमलजसभद्दो । भावारिअपरिभू-ओ—सूरी सभूयविजओ य ॥ ३ ॥ सिरिभद्दबाहुसामी—उवसामियकुम-

આ લોકના અર્થે અથવા પરલોકના અર્થે અથવા કીર્તિ વખાણુ કે યશના અર્થ આચાર નહિ પાળવો પણ આર્હતિક [અરિહતના કહેલા અથવા યોગ્ય] હેતુઓનેજ કરીનેજ આચાર પાળવો

આર્ય મહાગિરિનુ ચરિત્ર એટલે વૃત્તાત સભારતો થકો ભાવસાધુ સત્ક્રિયા કરે, એ રીતે ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે ભાવાર્થ તો કથાનક ઉપરથી જાણવો

આર્ય મહાગિરિનુ ચરિત્ર આ રીતે છે

વીરપ્રભુના શિષ્ય સુધર્માસ્વામી થયા કે, જે જ્ઞેય પદાર્થરૂપ સમુદ્રના પારગામિ હતા, તેમના શિષ્ય જબુસૂરિ થયા કે, જે શ્રમણ જનરૂપ પક્ષિઓને જાબુના ઝાડ માફક આધારભૂત હતા (૧) તેમના શિષ્ય પ્રભવસૂરિ થયા, તે ગુણમણિના પ્રભવ [ખાણ જેવા] હતા તેમના શિષ્ય શય્યભવ હતા કે, જે સસાર સમુદ્રમા પ્રવહણ સમાન હતા [૨] તેમના પછી ભારે નિર્મળ યશવાળા યશોભદ્રસૂરિ થયા, ત્યાર બાદ ભાવ શત્રુઓથી અપરાભૂત સભૂત વિજયસૂરિ થયા (૩) તેમના પછી શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામિ આચાર્ય

यकुग्गहपयासो। हरहासुज्जलकित्ती–व्वयमित्ती मुणिवरो जाओ ॥ ४ ॥

तइलोयलोय चमढण—विढत्तजय मयणमल्लदलमणो। सिरिथूल भद्दसामी–जाओ सूरी जुगपहाणो ॥ ५ ॥ तस्सा सि दुन्नि सीसा—सीसामेलव्व समणसघस्स। अज्जमहागिरिसूरी–अज्जसुहत्थी सिवसुहत्थी ॥ ६ ॥ तेय परुप्परपडिबधवधुरा धरियचरणकरणभरा। भवियजण-कुमुयबोहण–अखडससिमडलसमाणा ॥ ७ ॥ सरहसनमतनरनाह–निवह-मणिमउड घिट्ठपयजुयला। जुगपवरगुणगरिट्ठा–सुचिर विहरिंसु वसुहाए ॥८॥ अह सिस्स पसिस्साणवि–विहिपुव्वुवइट्ठसयलसुत्तत्थो। नियगण मप्पिऊण–महागिरी सिरिसुहत्थिस्स ॥ ९ ॥

मण[1] परमोहि[2] पुलाए[3]–आहारग[4] खवग[5] उवसमे[6] कप्पे[7]। संजमतिय[8] केवलि[9] सिज्झणा य[10] जबुम्मि वुच्छिन्ना ॥ १० ॥ इय

थया ते कुमतरूप कुग्रहना प्रकाशने दमावनार अने महा देवना हास्यना जेवी उजळी कीर्त्तिवाळा हता (४)

तेमना पछी श्री स्थुलिभद्र स्वामि आचार्य थया के जे त्रण लोकना लोकाेने जीतनार कामदेवना बळने दबावनार अने युगप्रधान हता [५] तेमना बे शिष्य हता —आर्य महागिरि अने मोक्ष सुखना अर्थी आर्य सुहस्ति ते श्रमण सघना शी र्षामवक [शिरोमणि] समान हता [६] तेओ परस्पर प्रीति धरनारा चरणकरणना भारने उपाडनार, भव्य जनरूप कुमुदोने बोधवा पुर्ण च म ळ समान भक्तिथी नमता राजाओना मणिवाळा मुगटाेथी घसाता पगवाळा अने युग प्रवर गुणे करीने गरिष्ट होइ चिर काळ पृथ्वीमा विचर्या (७–८) हवे शिष्यो तथा प्रशिष्याेने पण विधिपूर्वक स कळ सूत्रार्थ शीखव्या बाद आर्यमहागिरिए पोताने गच्छ सुहस्तिसूरिने साेप्यो [९]

[बाद तेमणे विचार्युं के] मन पर्यव परमावधि, पुलाक आहारक, क्षपक, श्रेणि उपशम श्रेणि जिन क ५, त्रण सयम केवलिपणु अने सिद्धि ए दश बाबताे जबु स्वामिनी साथे विच्छिन्न थइ छे [१०] तेथी जिनकल्पने विच्छिन्न थयेलो

नाउ जिणकप्प वुच्छिन्न तहवि तस्स परिकम्म । कुणमाणो सो विहरइ–अममो गच्छस्स निस्साए ॥ ११ ॥ विहरंतो स महप्पा–पत्तो पाडलिपुरंमि कइयावि । तइया सुहत्थिगुरुणा–विबोहिओ तत्थ वसुभूई ॥ १२ ॥ नियसयण परियणे सोवि बोहए विविहहेउ जुत्तीहिं । नय तेसि कोवि बुज्झइ–तो सिट्ठी चिंतए एवं ॥ १३ ॥ सुगुणड्डियस्स वयण–घयमहु सित्तु व्व पावओ भाइ । गुणहीणस्स न रेहइ–नेहविहूणो जह पइवो ॥ १४ ॥

इय चिंतिऊण तेणं–विन्नत्ता सूरिणो जहा भयवं । पसिय मइ एह गेहं–करेह सयणाण पडिबोहं ॥ १५ ॥ अह नाउ नाणनिहिणो–गुरुणो गरुयं च तेसि उवयारं । कइवयपरिवारजुया–पत्ता वसुभूइगेहंमि ॥ १६ ॥ पारद्धा धम्मकहा–विचित्त जुत्तीहि तव्विबोहकए । इत्थंतरंमि पत्तो–महागिरी तत्थ भिक्खट्ठा ॥ १७ ॥ अब्भुट्ठिओए सहसा–सुह-

---

જાણતા થકા પણ તેની નકલ કરતા થકા તે ગચ્છની નિશ્રામા રહી નિર્મમ થઇ વિચરવા લાગ્યા (૧૧) તે મહાત્મા તે રીતે વિચરતા થકા એક વેળા પાટલિપુરમાં આવ્યા, ત્યા સુહસ્તિ આચાર્યે વસુભૂતિ શેઠને પ્રતિબોધ્યો હતો [૧૨] હવે તે શેઠ પોતાના સ્વજન પરિજનને અનેક હેતુ યુક્તિથી સમજાવવા લાગ્યો, પણ તે કોઇને પ્રતિબોધી શક્યો નહિ, ત્યારે ચિતવવા લાગ્યો કે—ગુણવાનનુ વચન ઘી અને મધથી સીંચેલા અગ્નિ માફક શોભે છે, અને ગુણહીનનુ વચન તેલ વગરના દીવા માફક ઝાખુ રહે છે [૧૩–૧૪]

એમ ચિતવીને તેણે સુહસ્તિસૂરિને વીનતી કરી કે હે ભગવન્ ! મહેરબાની કરી મારે ઘેર પધારો, અને મારા સ્વજનોને પ્રતિબોધ આપો [૧૫] ત્યારે જ્ઞાનનિધિ ગુરૂ તેમને ભારે ઉપકાર થનારો જાણી કેટલાક પરિવારની સાથે વસુભૂતિના ઘરે પધાર્યા (૧૬) ત્યા આવી તેમણે તેમને પ્રતિબોધવા માટે વિચિત્ર યુક્તિઓથી ધર્મકથા કરવા માડી, એટલામા ત્યા આર્યમહાગિરિ ભિક્ષાના અર્થે આવી ચડ્યા [૧૭] તેમને જોઇ

त्थिणा सो तओ पडिनियत्तो । अह विम्हियचित्तेण—पयपिय सि-
ट्ठिणा एय ॥ १८ ॥ किंपिहु तुम्हावि अन्ने-मुणीसरा इह समत्थि
गरुययरा । ज अब्भुट्ठिय मेव-इमस्स तो जपइ सुहत्थी ॥ १९ ॥ एयस्स
महामुणिणो-न हवेमो चरणरेणुतुल्ला वि । ज अइए जिणकप्पे-तप्परि-
कम्म कुणइ एसो ॥ २० ॥

तथाहि—

उवसग्गपरीसहसहण-पच्चलो निच्चलो सुहज्झाणे । बहुलमल्पकधा-
री-उज्झियपाणन्नभोई य ॥ २१ ॥ ससरीरेविहु मुच्छा-विवज्जिओ नि-
यगणेवि अपमत्तो । सुन्नहरसुसाणाइसु-विविचठाणोवठाई य ॥ २२ ॥
इच्चेवमाइ जिणकप्प-विसयपरिकम्मकारिणो तस्स । गुणसयव करेउ-
विबोहिउ सिट्ठिसयणे य ॥ २३ ॥

नीहरिओ सगेहा-तो सिट्ठी परियण निय भणइ । जइ भिक्खाइ

સુહસ્તિસૂરિ ઝટપટ ઉભા થયા એટલે તેઓ પાછા વળી ની ભ્યા ત્યારે શેઠના મનમા વિસ્મય થવાથી, તેણે એવુ કહ્યુ કે, શુ વારૂ તમારાથી પણ બીજા મોટા મુનીશ્વરો છે કે, જેથી તમે તેમને જોઇ આ રીતે અભ્યુત્થાન કર્યુ ? ત્યારે સુહસ્તિ બોલ્યા (૧૮–૧૯)

એ મહામુનિના ચરણની રજ જેવા પણ અમે નથી જે માટે એઓ જિનકલ્પ વિચ્છેદ ગયા છતાં તેની નકલ કરતા રહે છે (૨૦) તે આ રીતે કે ઉપસર્ગ, અને પરીષહ સહેનામાં દૃઢ રહી શુભધ્યાનમા નિશ્ચળ રહે છે બહોળા મળ અને પકને ધારણ કરે છે અને ઉજ્ઝિત [ફેકી દેવા યોગ્ય] આહાર પાણી વાપરે છે [૨૧] વળી પોતાના શરીરમા પણ મૂર્છા નથી કરતા પોતાના ગચ્છમા પણ મમતા રહિત છે અને સૂના ઘર તથા મસાણ વગેરે એકાત સ્થાનમા ઉભા રહે છે (૨૨) એ વગેરે જિનકલ્પ સબધી પરિકર્મ કરનાર તે મહાપુરૂષના ગુણોની પ્રશસા કરીને, અને શેઠના સગા વહાલાને પ્રતિબોધ આપી સુહસ્તિસૂરિ—[૨૩]

તે શેઠના ઘેરથી નીકળ્યા, એટલે શેઠ પોતાના પરિજનને કહેવા લાગો કે એવી

इहिज्जा–कहमवि एवविहो साहू ॥ २४ ॥ काउं विविहासणपाणगाइ उ-
ज्झिनगाणि ता तुम्भे । दुक्करकारिस्स मुणिस्स–तस्स दिज्जह पयत्तेण
॥ २५ ॥ सुबहुप्फल मिह दिन्न–इविज्ज एव परूविए संते । तत्थ महा-
गिरिसूरी–कयावि भिक्खट्ठ मणुपत्तो ॥ २६ ॥ वसुभूइदिन्नसिक्खा–णु-
रूवओ परियण च दट्ठुण । दाणट्ठ मुवट्ठिय मुज्झियन्नपाणप्पयारेण
॥ २७ ॥ दव्वाइसु उवउत्तो–महागिरी सायरुव्व बहुसत्तो । तं नाउ
अणेसणियं–अगहियभिक्खो नियत्तेइ ॥ २८ ॥

कहइ य सुहत्थिणोऽणेसणा कया सो भणेइ पहु केण । तुमए
मइ इंतंमी–अब्भुट्ठाण कुणतेण ॥ २९ ॥ मुज्झइ न एसणा इह–इय प-
त्ता दोवि वइदिसिपुरीए । जियपडिम वंदित्ता–तत्थ ज्जमहागिरी भयवं
॥ ३० ॥ नयरंमि एलगच्छे–पत्तो तत्थय गयग्गपयसेले । काउ समाहि-
णा अणसण गओ अमरलोगंमि ॥ ३१ ॥

તરેહનો સાધુ જો ભિક્ષાના માટે કોઇ રીતે ઇહા આવે [૨૪] તો જૂદી જૂદી જાતના
આહાર પાણી ઉજ્ઝિત કરીને તમારે, તે દુષ્કરકારી મુનિને ગમે તેમ કરીને પણ વહો
રાવવા, [૨૫] કેમકે તેને આપેલું બહુ ફળ આપશે, એમ શેઠે જણાવ્યા બાદ ત્યાં એક
વેળા મહાગિરિ સૂરિ ભિક્ષાર્થે આવ્યા [૨૬] ત્યારે વસુભૂતિએ આપેલી શીખવણીના
અનુસારે, તેના પરિજનને ઉજ્ઝિત આહારપાણીવડે દાન આપવા તૈયાર રહેલા જોઇ–સા
ગરની માફક મહાસત્વવાન્ મહાગિરિ દ્રવ્યાદિકમાં ઉપયોગ ધરી તેને અનેષણીય જાણીને
ભિક્ષા લીધા વગરજ ત્યાંથી પાછા ફર્યા [૨૭–૨૮]

તેમણે સુહસ્તિને કહ્યું કે, અનેષણા કરી છે ? ત્યારે તે બોલ્યા કે, સ્વામિન્ !
કોણે કરી ! મહાગિરિએ કહ્યું, તમે હું આવતાં ઉઠી ઉભા થઇને કરી (૨૯) માટે
ઇહાં એષણા સૂઝશે નહિ, એમ વિચારીને તે બંને વૈદિશીપુરીમાં આવ્યા, ત્યાં અજિતનાથની
પ્રતિમાને વાંદીને ભગવાન્ આર્યમહાગિરિ એડકાક્ષનગરમાં પધાર્યા ત્યાં ગજાગ્રપદ પર્વત
ઉપર તેઓ સમાધિથી અણસણ કરીને દેવલોકે પહોંચ્યા (૩૦–૩૧) આ રીતે શરૂ

इति स्फुरच्छारदवारिदप्रभ—
चरित्रमाकर्ण्य महागिरेर्गुरो. ।
विधत्त ससारसमुद्रमथिनीं—
शुभाक्रिया साधुजना अनारतं ॥ ३२ ॥

॥ इति महागिरिकथा ॥

अमुमेवार्थं स्फुटतरं भावयन्नाह.

[मूलं]

सक्कमि नो पमायइ—असक्ककज्जे पविन्सि मकुणतो ।
सक्कारंभो चरणं—विसुद्ध मणुपालए एव ॥ ११८ ॥

(टीका)

शक्ये सामर्थ्योचिते समितिगुप्तिप्रत्युपेक्षणास्वाध्यायाध्ययनादौ न

સ્ફુરતા ઝળકતા વાદળા જેવુ મહાગિરિ આચાર્યનું ચારિત્ર સાભળીને હે સાધુ જનો ! તમે નિરંતર સ સારસમુદ્રને મથન કરનારી શુભ કરણી કર્યા કરો [૩૨]

આ રીતે મહાગિરિની કથા છે.

એજ વાતને ખુલાસાથી કહે છે

મૂળનો અર્થ

શકયમા પ્રમાદ ન કરે, અને અશકય કાર્યમા પ્રવૃત્તિ ન કરે, એ રીતે શકયારભ થાય એવો પુરૂષ એ રીતે વિશુદ્ધ ચારિત્રને વધારે છે. (૧૧૮)

ટીકાનો અર્થ.

શકય એટલે પોતાના સામર્થ્યને યોગ્ય સમિતિ, ગુપ્તિ, પ્રત્યુપેક્ષણા સ્વાધ્યાય

प्रमाधतिनालस्यवान् स्यात्—अशक्ये जिनकल्पमासक्षपणादौ प्रवृत्ति-मगीकारमकुर्वन शक्यारभोमवतीति गम्यते.—सच चरण सपम विशुद्ध-मकलकं अनुरूप कालमहननादीनांपालयति वर्द्धयत्येव मुक्तन्यायेन,—सम्यगारभस्येष्टसिद्धिहेतुत्वादिति.

ननुधर्ममपिकुर्वन् कश्चिदसदारभः स्याद् ?—उच्यते, स्यादेव—मतिमोहमानातिरेकवशात्. कथमिव कइवेति पराकूतमाशंक्याह —

॥ मुलं ॥

जो गुरु पवमन्नतो—आरभइ किर असक्कमवि किंचि।
सिवभूइ व्व न एसो-सम्मारंभो महामोहो ॥ ११९ ॥

તથા અધ્યયન વગેરેમા પ્રમાદ નહિ કરે, એટને આળસ્યવાળો ન થાય, અને અશક્ય એટલે જિનકલ્પ તથા માસખમણ વગેરેમા પ્રવૃત્તિ ન કરે, એટલે તેને અંગિકાર ન કરે એ રીતે શક્યારભ [શક્યને શરૂ કરનાર] થાય, તે વિશુદ્ધ એટલે અકલક ચારિત્રને કાળ અને સઘેણુ વગેરેના અનુસારે પાળે છે, એટલે વધારે છે એવી રીતે એટલે કહેના ધોરણે કરીને કેમકે સમ્યક્ રીતે કરેલો મઆણુ ઇષ્ટ સિદ્ધિનો હેતુ છે

વારૂ, શુ ધર્મ કરતો થકો પણ કોઇ અસદારભ થાય ? જવાબ—હા થાયજ મતિમોહ તથા અહકારના વધારાને લીધે શી રીતે અને કોની માફક ? એવી શકા માટે જવાબ કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

જે કોઇ ગુરૂની અવજ્ઞા કરી, જે અશક્યને પણ કરવા માંડે, તે શિવભૂતિની માફક સમ્યક્ આરભવાળો ન ગણાય. કેમકે તેમ કરવુ, એ મહા મોહ છે. (૧૧૯)

(टीका)

यः कश्चिन्मदमतिर्गुरु धर्माचार्यमवमन्यमानोहीनाचारोयमित्यवज्ञ-यापश्यन्नारभते मकर्तुं प्रतिजानीतेऽशक्यमपि कालसहननानानुरूप जिन-कल्पादिकमपि गुरुभिरक्रियमाणमेव, नतुशेषमनुष्टानमिति प्रकृत, शिवभू-तिरिवाद्यदिगंबरवत् नैवंप प्रक्रांतपुरुषः सम्यगारभ' सत्प्रवृत्ति-र्महामोहा-द्धेतो,-रयमाशयो-नाकृतज्ञताऽज्ञानातिरेकों विना कश्चिद्गुरो' परमोप-कारिणश्छायाभ्रंशायोत्सहते इति गाथाक्षरार्थो-भावार्थः कथानकगम्य.

तच्चेद

रहवीरपुरे नयरे-सीहरहो नाम पत्थिवो हुत्था। साहसबलमाण-परो-सिवभूई तस्स पाइक्को ॥ १ ॥ सूरोत्ति समाइट्ठो-सो महुरासामि-णो गहणकज्जे। सामतमतिसहिओ-दिन्नमि पयाणए पढमे ॥ २ ॥ स-देहो सजाओ-सामताईण तत्थ सव्वेसिं। उत्तरदाहिणमहुराणु-काणु

टीकानो अर्थ

जे कोइ मदमति गुरुने एटले धर्माचार्यने हलको गणतो थको एटले ए तो हीनाचारि छे, एम अवज्ञाए करी तेना तरफ जोतो थको काळ अने संघेणने नहि अनुसरतो अने तेथीज गुरुए नहि कराता जिनकल्पादिक अशक्य कामने पण करवा मांडे छे, नहि के शक्यने ते पहेला दिगंबर शिवभूतिनी माफक सम्यक् आरभवाळो एटले सत्प्रवृत्तिवाळो न गणाय कारण के एम करवु ते मटो मोह छे मतलब ए के अकृतज्ञता अने अज्ञानना जोर सिवाय कोइ पण माणस परम उपकारी गुरुनी छायाथी वेगळो नहि थाय, ए गाथानो अक्षरार्थ छे भावार्थ कथानकथी जणाशे

शिवभूतिनुं कथानक आ छे

रथवीरपुर नगरमा सिंहरथ नामे राजा हतो तेनु साहसिक बळवान् अने मानवाळो शिवभूति नामे एक पदाति [पेदलनो सुभट] हतो [१] ते शूरो होवाथी तेने मथुराना राजाने पकडवा माटे फरमाववामा आव्यु एटले ते सामत अने मंत्रिओ

विन्नु समाएसो ? ॥ ३ ॥ पुणपुच्छिउयमिनियमा-रूसइ राय त्ति किमिह कायव्व । इय चिंताउलहियया-भणिया सिवभूइणा ते उ ॥ ४ ॥ भो भो किं चिंताए-सयराह दोवि गिण्हिमो महुरे । वलियत्ते डिंभाण-न-हि दोसो होइ कइयावि ॥ ५ ॥

नवर मह एगागी—तुब्भे सव्वेवि होह एगत्थ । दुग्गेज्झ मह घित्थं—इयर तुब्भे य सव्वेवि ॥ ६ ॥ अह समएण तेसिं—गहिओ सिवभूइणा पयंडेण । गतूण दाहिणाए-महुराए सामिओ सहसा ॥ ७ ॥ इयरेवि उत्तराए-महुराए सामिय गहेऊण । रहवीरपुर पत्ता—जुगवं वद्धाविओ राया ॥ ८ ॥ सिवभूइ साहसेण-तुट्ठो त पइ निवो पयपेइ । मगगसु वर महाबल—सुहड फुड नियमणोभिमय ॥ ९ ॥ सिवभूइणा

સાથે રવાને થયો આ પેટેલુ પીયાણુ લેતા સામતો વગેરે સર્વેને સદેહ ઉત્પન્ન થયો કે, ઉત્તર અને દક્ષિણ મથુરામાથી કઇ મથુરા લેવાને માટે ફરમાન છે ? અને ફરી પૂછીએ તો નિયમા રાજા ગુસ્સે થાય, માટે આ બાબત શુ કરવુ ? એમ ચિતામા તેઓ આકુળ બન્યા, એટલે શિવભૂતિએ તેમને કહ્યુ કે—અરે ભાઇઓ ! ચિતા કાં કરો છો ? ગમે તેવા ઉપાયોવડે આપણે બે મથુરા લેશુ છોકરા બળવાન્ થાય તેમા ક્યારે પણ દોષ ગણાવાનો નથી [૨-૩-૪-૫]

વધારામા કહેવાનું એ કે, એક તરફ હું એકલો જાઉં, અને એક તરફ તમે સર્વ જાઓ તેમાં જે મુશ્કેલીએ પકડાય તેને હું પકડુ, અને બીજાને તમે પકડો (૬) ત્યારે તેઓએ તેને સમત કરતા તે પ્રચડ શિવભૂતિએ જઇને દક્ષિણ મથુરાના સ્વામિને ઓચિંતો પકડ્યો, અને બીજાઓએ ઉત્તર મથુરાના સ્વામિને પકડ્યો બાદ તેઓએ રથવીરપુરમા આવીને સમકાળે રાજાને વધામણી દીધી [૭-૮] ત્યારે શિવભૂતિના સાહસથી રાજા ખુશી થઇ, તેને કહેવા લાગ્યો કે, મહા બળ સુભટ ! તને જે જોઇએ તે ખુશી રીતે માગ (૯) શિવભૂતિએ કહ્યુ કે, હે દેવ ! જો તમે બરોબર ખુશી થયા હો, તો મને

पवुत्त-जइ तुट्ठो सुदट्ठ, देहितो देव । मह इच्छिय पयार-नयरे रत्ति व दिवस वा ॥ १० ॥

एव ति पत्थिवेण-पडिवन्ने निब्भओ भमइ एसो । न गणइ कालमकाल-अक्खलिओ नयररक्खेहिं ॥ ११ ॥ कइयावि मज्झरत्ते—अहिए ऊणे व एइ कइयावि । भज्जा य जायमाणी-चिट्ठइ जा तस्स आगमण ॥ १२ ॥ निविन्ना सासूए-साहइ सो तुज्झ नदणो एसो । एइ चिराओ गेह-अहपि दुक्खेण जग्गामि ॥ १३ ॥ सा चिंतइ जइ राया-तुट्ठो, न तहावि एरिस जुत्त । उस्सिंखलत्त मेयस्स-सिक्खावि-स्सामि तो एय ॥ १४ ॥ तो भणइ सुवसु सुण्हे-तुम, महयचेव अज्ज जग्गेमि । इय भणिय पिहियदारा-पजग्गिया सासुया तत्तो ॥ १५ ॥

सो मज्झरत्तिसमए-उग्घाडावेइ जाव घरदार । भो भणिय जण णीए-रुट्ठाए एरिस वयण ॥ १६ ॥ एत्तियमित्तनिसाए उग्घाड जत्थ

આ નગરમા રાતે કે દિવસે ગમે ત્યાં હરવા ફરવાની છુટ બક્ષે (૧૦)

રાજાએ તે કબુલ રાખ્યુ એટલે હવે સિરભૂતિ નિર્ભય થઇ ભમવા લાગ્યો તે કાળ કે અકાળનો દરકાર રાખ્યા વગર ફરતો અને ચોકીદારોથી અટકાવી શકાતો નહિ [૧૧] તે પોતાના ઘેર ક્યારેક મધરાતે આવે ક્યારેક તેથી મોડો વહેલો આવે, ત્યાં લગણુ તેની સ્ત્રી તેના આવવાની વાટ જોતી જાગતી બેસી રહેતી (૧૨) તે નારાજ થઇને સાસુને કહેવા લાગી કે, આ તમારો દીકરો મોડેથી ઘેર આવે છે, અને હું જાગી જાગીને થાકુ છુ [૧૩] હવે તે સાસુ વિચારવા લાગી કે રાજા ભલે ખુશી થયો છે પણુ તેમ છતા એ આ રીતે ઉચ્છૃખળ થાય એ ઠીક નહિ, માટે એને મારે શીખવવુ જોઇએ (૧૪) એથી તે કહેવા લાગી કે, વહુ ! તુ સૂઇ જા હુંજ આજ જાગતી રહીશ એમ કહીને દરવાજા બધ કરી, તે સાસુ જાગવા લાગી, અને વહુ સૂઇ ગઇ [૧૫]

હવે તે મધરાતની વખતે આવીને બારણુ ઉઘડાવવા લાગ્યો ત્યારે તેની માએ ગુસ્સે થઇને એવુ કહ્યુ કે આટલી રાતે જના ઉઘાડુ બારણુ તારા જોવામા આવે ત્યાં જ

पिन्उसे दार । तत्थेव गन्छ पुत्तय-न इह गिहे जीगए कोवि ॥ १७ ॥
जणणीत्रयण मोउ-गहिओ माणेण माणसे एसो । साहूवस्सय दार—
निच्चुग्धाड नियइ कहवि ॥ १८ ॥ तत्थ नियच्छइ सूरिं-भयसंगविर-
न्निय जियकसाय । नामेण अज्जक्खइ-सज्झायंत महुरघोस ॥ १९ ॥
धन्नो एस क्यत्थो-रहिओ माणावमाण दुक्खेहिं । इय चिंततो वदइ—
सूरिं भूलुलियभालयलो ॥ २० ॥

भणइ य भयव भीओ-भवभमणाओ तुहा गओ सरणं । निय-
दिक्खादाणेण-करेहि ता पहु पसाय मे ॥ २१ ॥ भणइ गुरू कोसि
तुमं-किंवा पव्वयसि सोवि पडिभणइ । नयरेस्सरस्स मित्तो-सिवभूई
भवविरत्ता ह ॥ २२ ॥ कह रायाण मपुच्छिय-पव्वावेमि त्ति जंपिए
गुरुणा । सो भणइ तुम्ह पुरओ-दिक्ख तो ह सय गिण्हे ॥ २३ ॥
इय भणिय जाव लोय-एसो सयमेव काउ मारद्धो । ता दिक्खिओ

દીક્ષા આપો આ અહીં કોઇ જાગતુ નથી (૧૬-૧૭) આ રીતે માતાનું વચન સાંભ
ળીને તે મનમા માનથી ઘેરાયો, અને તેને સાધુના અપાશ્રયનુ બારણુ નિત્ય ઉઘાડુ રહેતું
માત્ર આવ્યુ એટલે ત્યા ગયો [૧૮] ત્યા તેણે ભય અને સગથી રહિત જિનકષાય
આર્યરક્ષિત ને મધુર સ્વરે સ્વાધ્યાય કરતા જોયા [૧૯] તેણે ચિંતવ્યુ કે, આ મ
હાત્મા ધન્ય છે, અને એ કૃતાર્થ છે કેમકે એમને માન, અપમાનનું કશુ દુખ
લાગતું નથી એમ ચિંતવીને તે જમીનપર માથુ અડાડી, તે આચાર્યને વાદવા લાગ્યો (૨૦)

બાદ તે બોલ્યો કે, હે ભગવન્ ! હુ સસારમા ભમણુ કરવાથી બીને તમારા શરણે
આવ્યો છુ માટે હે પ્રભુ ! તમારી દિક્ષા આપીને મારાપર મેહેરબાની કરો (૨૧)
ગુરુ બોલ્યા કે તું કોણ છે, અને કેમ પ્રવ્રજ્યા લે છે ? તે બોલ્યો કે, હું આ નગરના
રાજાનો શિવભૂતિ નામે મિત્ર છુ, અને સસારથી વૈરાગ્ય પામ્યો છુ [૨૨] ગુરુએ
કહ્યુ કે, ત્યારે રાજાની રજા સિવાય તને કેમ દિક્ષા આપુ ? ત્યારે તે બોલ્યો કે, તમારી
આગળ ઉભો રહી હું પોતેજ દિક્ષા લઇ લઇશ, એમ કહીને તે પોતેજ લોચ કરવા

गुरूहिं–अणवत्थादोसभीएहिं ॥ २४ ॥ नलिमइाए राया–उप्पन्नाविस्सड त्ति सकाए । सव्वेवि समुचलिया–पत्ता देसतर अन्न ॥ २५ ॥

कालेण पुणो रन्ना–भत्तिब्भरनिब्भरेण आहूओ । सिवभूइ तपि पुरे–कण्हायरिएहिं सह पत्तो ॥ २६ ॥ दसणहेउ तो सो—आहूओ नियममदिर रन्ना । संमाणिओ य सुदर–कबलरयणप्पयाणण ॥ २७ ॥ आलोइयमि गुरूणा–भणिओ, किं पुण इम महामुल्ल । गहिय ति सो पयपइ–दक्खिन्नाओ नरिंदस्स ॥ २८ ॥ न्नि गुरुहिं त से–मुन्छाए न परिभुंजए एसो । त नाउ मिपस्स तओ—मुच्छावुच्छेयणनिमित्त ॥ २९ ॥ बहिभूमिगयस्स कयावि–तस्स गुरूणा कया निसिज्जाओ । अप्पत्तिएण गहिओ–सिवभूई तो मणे मणय ॥ ३० ॥

अह अन्नयाकयाई–उवहिवियारो गुरूहिं पारद्धो । जिणकप्प-थेरकप्पे–पडुच एव सुयपसिद्धो ॥ ३१ ॥ जिणा बारस रूवाइ–थेरा

માડ્યો, તેમને ગુરૂએ અનવસ્થા દોષની બીકે તેને દીક્ષિત કર્યો (૨૩–૨૪] બાદ બળ વાનપણાના કારણે રાજા એની પ્રવજ્યા છોડાવશે એમ શક લાવીને તે સર્વે ત્યાંથી રવાને થઇ દેશાતરે આવી પહોચ્યા (૨૫)

બાદ કેટલાક કાળે રાજાએ તેને ભક્તિપૂર્વક તેડાવ્યો ત્યારે કૃષ્ણાચાર્યની સાથે શિવભૂતિ તે નગરમા આવ્યો [૨૬] ત્યારે રાજાએ તેના દર્શન કરવા માટે તેને પોતાના મહેલમા બોલાવ્યો, અને તેને સુદર કબલરત્ન આપીને સન્માનિત કર્યો [૨૭] તે તેણે ગુરૂને બતાવતા તેમણે કહ્યુ કે આ મહા મૂલ્ય વસ્ત્ર કેમ લીધુ ? તે બોલ્યો કે, રાજાની દાક્ષિણ્યતાથી લીધુ છે (૨૮) ત્યારે ગુરૂએ તે તેનેજ આપ્યુ પણ તે તેનાપર મૂર્છા રાખી તેને વાપર્યા વગર સાચવી રાખવા લાગ્યો તે જાણીને તેની મૂર્છા તોડવા ખાતર તે એક વેળા બહિર્ભૂમિએ ગયો હતો, ત્યારે ગુરૂએ તેના પાથરણા કરી નાખ્યા, તેથી શિવભૂતિના મનમા જરાક અપ્રત્યય (દ્વેષ ભાવ) ઉત્પન્ન થયો [૨૮–૩૦]

હવે એક વેળા ગુરૂએ નીચેની રીતે જિનકલ્પિ અને સ્થવિરકલ્પિના માટે શાસ્ત્રમા પ્રસિદ્ધ રહેલો ઉપધિનો વિચાર ચલાવવા માડ્યો (૩૧) જિનકલ્પિને બાર ઉપકરણ હોય,

गुरुहिं–अणवत्थादोसभीएहिं ॥ २४ ॥ बलिमइाए राया–उप्पन्नाविस्सइ त्ति सकाए । सव्वेवि समुचलिया–पत्ता देसतर अन्न ॥ २५ ॥

कालेण पुणो रन्ना–भत्तिब्भरनिब्भरेण आहूओ । सिवभूई तमि पुरे–कण्हायरिएहिं सह पत्तो ॥ २६ ॥ दसणहेउ तो सो—आहूओ नियपमदिर रन्ना । संमाणिओ य सुंदर–कवलरयणप्पयाणण ॥ २७ ॥ आलोइयमि गुरूणा–भणिओ, किं पुण इम महामुल्ल । गहिय ति सो पयपइ–दक्खिन्नाओ नरिंदस्स ॥ २८ ॥ दिन्न गुरुहिं तं से–मुच्छाए न परिभुंजए एसो । त नाउ मिमस्स तओ—मुच्छावुच्छेयणनिमित्त ॥ २९ ॥ बहिभूमिगयस्स कयावि–तस्स गुरुणा कया निसिज्जाओ । अप्पत्तिएण गहिओ–सिवभूई तो मणे मणय ॥ ३० ॥

अह अन्नयाकयाई–उवहिवियारो गुरूहिं पारद्धो । जिणकप्प-थेरकप्पे–पडुच्च एव सुयपसिद्धो ॥ ३१ ॥ जिणा बारस रूवाइ–थेरा

મા–્યે તેટને ગુરૂએ અનવસ્થા દોષની બીકે તેને દીક્ષિત કર્યો (૨૩–૨૪] બાદ બળ વાનપણાના કારણે રાજા એની પ્રવજ્યા છોડાવશે એમ શક લાગીને તે સર્વે સાથી રવાને થઇ દેશાતરે આવી પહોચ્યા (૨૫)

બાદ કેટલાક કાળે રાજાએ તેને ભક્તિપૂર્વક તેડાવ્યો ત્યારે કૃષ્ણાચાર્યની સાથે શિવભૂતિ તે નગરમા આવ્યો [૨૬] ત્યારે રાજાએ તેના દર્શન કરવા માટે તેને પોતાના મહેલમા બોલાવ્યો અને તેને સુદર કબલરત્ન આપીને સ માનિત કર્યો [૨૭] તે તેણે ગુરૂને બતાવતા તેમણે કહ્યુ કે આ મહા મૂલ્ય વસ્ત્ર કેમ લીધુ ? તે બોલ્યો કે, રાજાની દાક્ષિણ્યતાથી લીધુ છે (૨૮) ત્યારે ગુરૂએ તે તેનેજ આપ્યુ પણ તે તેનાપર મૂર્છા રાખી તેને વાપર્યા વગર સાચવી રાખવા લાગ્યો તે જાણીને તેની મૂર્છા તોડવા ખાતર તે એક વેળા બહિર્ભૂમિએ ગયો હતો, ત્યારે ગુરૂએ તેના પાથરણા કરી નાખ્યા, તેથી શિવભૂતિના મનમા જરાક અપ્રત્યય (દ્વેષ ભાવ) ઉત્પન્ન થયો [૨૯–૩૦]

હવે એક વેળા ગુરૂએ નીચેની રીતે જિનકલ્પ અને સ્થવિરકલ્પના માટે શાસ્ત્રમા પ્રસિદ્ધ રહેલો ઉપધિનો વિચાર ચલાવવા માડ્યો (૩૧) જિનકલ્પિને બાર ઉપકરણ હોય,

गुरुणा पडिभणियं—

तित्थकराणुचिन्न-किरियं अम्हारिसा कहकुणंति ? । किं करिंरपल्लाण-तरति नणु रासभा वोढुं ? ॥ ४० ॥ पढमेच्चिय संघयणेसा कीरइ गरुयसत्तसारेहिं । केवल मुववूहच्चिय-कायव्वो तस्स अम्हेहिं ॥ ४१ ॥ तित्थकराणुकार-काउ नहु तरइ पागओ पुरिसो । गत्ताकोलो हरिकुंजरस्स किं लहइ तुल्लत्तं ? ॥ ४२ ॥ आणावत्तित्तचिय-पहुणो आराहणं इह पहाणं । नय को य रि उ सेवइ-रायाण रायचिन्हेहिं ॥ ४३ ॥ पंचविहो उवइट्ठो-कप्पो वीरेण तं च जहजुग्गं । जहसत्तीइ कुणंतो-आणं आराहए तस्स ॥ ४४ ॥

पढमो य थविरकप्पो-परिहारविसुद्धिकप्पजिणकप्पा । पडिमाकप्पो भणिओ-तहा अहालंदकप्पो य ॥ ४५ ॥ तत्थय इच्छा[1] मिच्छा[2]-तहकारो[3] वस्सिया य[4] निस्सीहि[5] । आपुच्छणा[6] पडिपुच्छा[7]-छंदण य[8]

ગુરૂ જવાબ આપતા લાગ્યા કે —

તીર્થંકરે આચરેલી ક્રિયા આપણા જેવા કેમ કરી શકે ? શું હાથીના પલાણને ગધેડો ઉપાડી શકે ? (૪૦) તે ક્રિયા તો પહેલા સંઘયણવાળા ભારે સત્વવાન્ જીવોજ કરી શકે બાકી આપણે તો તેની પ્રશંસા માત્ર જ કરી શકીએ (૪૧) પ્રાકૃત પુરૂષ [સાધારણ માણસ] કંઇ તીર્થંકરની નકલ કરી શકે ? શું ખાડામાં ફરનાર શિયાળ સિંહની તુલના પામી શકે ? (૪૨) આજ્ઞામાં વર્તવું એજ પ્રભુની મુખ્ય આરાધના છે કેમકે કોઇ પણ રાજચિન્હ ધારણ કરીને રાજાની સેવા કરતો નથી (૪૩) વીરપ્રભુએ પાંચ પ્રકારના કલ્પ કહ્યા છે તેમાંથી જે યોગ્ય હોય તેને યથાશક્તિએ કરતાં થકાં તેની આજ્ઞા આરાધી શકાય છે [૪૪]

પહેલો સ્થવિર કલ્પ બીજો પરિહાર વિશુદ્ધિ કલ્પ ત્રીજો જિન કલ્પ, ચોથો પ્રતિમા કલ્પ અને પાંચમો યથાલંદ કલ્પ [૪૫] ત્યાં ઇચ્છાકાર, મિથ્યાકાર તથાકાર, આવસ્સિયા નિસ્સીહી, આપૃચ્છના, પ્રતિપ્રચ્છના, છંદના, નિમંત્રણા અને ઉપસંપત એ દશવિધ સામાચારી

निमंतणाए चेव ॥ ४६ ॥ उवसंपय त्ति दहविह-सामायारीइ पालणं निच्च । मासकप्पविहारो-सयावि वासो गुरुकुलंमि ॥ ४७ ॥ एमाइसुद्ध-किरिया-करणं खलु होइ थेरकप्पो त्ति । परिहारसुद्धिकप्पो-इय भणिओ जिणवरिंदेहिं ॥ ४८ ॥ गिम्हसिसिरवासासु-चउत्थयाई उ वारसतो य । परिहारियाण उ तवो-जहन्नमज्झुक्कसो कमसो ॥ ४९ ॥

पारणगे आयाम पंचसु गह दोसु भिग्गहो भिक्खे । अणुपरिहारियकप्प-ट्ठियाण निच्चपि आयाम ॥ ५० ॥ एव छम्मासतव-चरिउ परिहारिया अणुचरंति । अणुचरगे परिहारिय-पयट्ठिए जाव छम्मासा ॥ ५१ ॥ कप्पट्ठिओवि एव-छम्मासतव करेइ सेसा उ । अणुपरिहारियभाव-वयंति कप्पट्ठिगत्त च ॥ ५२ ॥ इय अट्ठारसमासो-परिहारतवोय त तु पडिवज्जे । जेण तीसवरिसो-परियाएण च गुणवीसो ॥ ५३ ॥ क-

---

નિત્ય પાળવી માસકલ્પ વિહાર કરવો હમેશા ગુરુકુળમા રહેવુ એ વગેરે શુદ્ધ ક્રિયા કરવી તે સ્થવિર કલ્પ જાણવો હવે પરિહાર વિશુદ્ધિ કલ્પ જિનેશ્વરે આ રીતે કહેલો છે — [૪૬-૪૭-૪૮] ગ્રીષ્મ શિશિર, અને વર્ષાકાળમા જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટપણે ચોથથી માંડીને બારસ સુધીનુ પરિહારકલ્પવાળાનુ તપ છે [૪૯]

પરિહાર કરવાવાળા એ ત્રણે કાળે ત્રિરે પારણામા આંબિલ કરે છે, અને સંસૃષ્ટાદિક સાત ભિક્ષા થાય છે, તેમાની ઉપરની પાંચનુ ગ્રહણ કરે છે અને આગલી બેનો ત્યાગ કરે છે એ ચાર પરિહારિકનુ તપ જાણવુ અને બીજા જે કલ્પ સ્થિતાદિક પાંચ છે, તેમા વાચનાચાર્ય તથા ચાર અનુચારિઓ છે એ સર્વે નિત્ય આંબિલ કરે છે [૫૦] એ રીતે ૭ માસ લગી તપ કરીને પછી તેઓ ૭ માસ લગી અનુપરિહારિક પદમા રહી તપ કરે, અને અનુપરિહારિક હોય, તે પરિહારિક પદમા ૭ માસ લગી આવે [૫૧] એ રીતે પાછા ૭ માસ લગી કલ્પસ્થિત રહીને તપ કરે બાકીના અનુપરિહારિકપણાને અથવા કલ્પસ્થિતપણાને ધારણ કરે છે (૫૨) એ રીતે બાર માસ વીત્યા પછી કલ્પસ્થિતને વાચનાચાર્ય તે પણ પૂર્વોક્ત ન્યાયે કરી ૭ માસ લગી પરિહારિક તપ કરે, અને બાકીના આઠ અનુપરિહારિક તે વૈયાવૃત્યપણુ કરે, તથા વાચનાચાર્યપણાને કલ્પસ્થિતપણે

प्पसमत्तीइ तय-जिणकप्प वा उविंति गन्छ वा । पडिवज्जमाणगा पुण-जिणस्स गासे पवज्जति ॥ ५४ ॥

जिणपासपवन्नस्स व-पासे त पुरिमपच्छिमाण वा । होइ जिणाण तित्थे-परिहारविसुद्धि चरण तु ॥ ५५ ॥ जिणकप्पिया उ दुविहा— पाणीपाया पडिग्गहधराय । पाउरण मपाउरणा-इक्किक्का ते भवे दुविहा ॥ ५६ ॥ तवेण[1] सुत्तेण[2] सत्तेण[3]-एगत्तेण[4] वलेण य[5] । तुलणा प-चहा वुत्ता-जिणकप्प पडिवज्जओ ॥ ५७ ॥ छम्मासिएण तवसा[1]-सु-त्तेणु कोसओ उ किंचूणे । दसपुव्वे उ जहन्ने-अडपुव्वे नवमवत्थुति-य[2] ॥ ५८ ॥ सीहाइभयविमुक्को[3]-अणविक्खतो य लिइयसाहिज्ज[4] । आइमसघयणतिए-पवट्टमाणो[5] भवे जुग्गो ॥ ५९ ॥

રહીને ગ્રહણ કરે છે એટલે સાત વૈયાવૃત્યકર થાય, અને એક વાચનાચાર્ય થાય છે. અગાર માસને પરિહાર વિશુદ્ધિક તપ છે તેને જન્મથી ત્રીસ વર્ષનો હોય, તે તથા પર્યાયથી ઓગણીશ વર્ષનો હોય તે સ્વી રે છે અને કલ્પ સમાપ્ત થતા તે જિનકલ્પિ થાય છે, અથવા ગચ્છમા પાછો આવે છે અને એના કરનારા ખુ. જિનેશ્વરની પાસે તેનો અંગીકાર કરે છે (૫૩-૫૪-૫૧]

અથવા તો જિનના પાસે જેણે લીધુ હોય તેના પાસેથી અંગીકાર કરાય છે. તે પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના વારે હોય છે (૫૫) જિન-કલ્પિ બે પ્રકારના છે— પ્રાણિપાત્ર અને પાત્રધારી તે દરેકના પાછા બે ભેદ છે, પ્રાવરણી અને અપ્રાવરણી [૫૬] જિન કલ્પ અંગીકાર કરતા પાચ પ્રકારની તુલના કરાય છે, તે એ કે, તપે કરી સૂત્રે કરી, સત્વે કરી, એકત્વે કરી અને બળે કરી (૫૭) ત્યા તપથી તે છમ્માસી તપ કરે સુત્રે કરી ઉત્કૃષ્ટપણે કાઇક ઉણા દશ પૂર્વ, અને જઘન્યથી આઠ પૂર્વ અને નવમાની ત્રણ વસ્તુ જાણે (૫૮) સત્વે કરી તે સિહાદિના ભય થકી રહિત રહે, એકત્વે કરી તે બીજાની સાહાયની અપેક્ષા નહિ રાખે અને બળે કરી પહેલા ત્રણ સઘેણમા વર્તતો હોય, તે જિન કલ્પને યોગ્ય થાય છે. (૫.)

जिणकप्पिया य साहू–उक्कोसेण तु एग वसहीए । सत्तय हवंति कइमवि–अहिया कइयावि नो हुंति ॥ ६० ॥ मासाई सत्तंता[7] पढमा[8] बिय[9] तइय[10] सत्त राइदिणा । अहराय[11] एगराई[12]–भिक्खूपडिमाण बारसग ॥ ६१ ॥ पडिवज्जइ एयाओ–संघयणधिईजुओ महासत्तो । पडिमा उ भाविअप्पा–सम्म गुरुणा अणुन्नाओ ॥ ६२ ॥ गच्छि च्चिय निम्माओ–जा पुव्वा दस भवे असपुन्ना । नवमस्स तइय तइयवत्थू—होइ जहन्नो सुयाभिगमो ॥ ६२ ॥ वोसट्ठचत्तदेहो–उवसग्गसहो जहेव जिणकप्पी । एसण अभिग्गहीया–भत्त च अलवड तस्स ॥ ६४ ॥

गच्छा विणिक्खमित्ता–पडिवज्जइ मासियं महापडिम । दत्ते ग भोयणस्सा–पाणस्स व तत्थ एग भवे ॥ ६५ ॥ जत्थत्थमेइ सूरो—न तओ ठाणा पयपि संचलइ । ता एगराइवासी–एग च दुग च अन्नाए ॥ ६६ ॥ दुट्ठाण हत्थिमाईण–नो भएण पयपि ओसिरइ ।

જિનકલ્પિ સાધુ એક વસતિમા ઉત્કૃષ્ટા સાત રહે પણ તેથી અધિક ક્યારે પણ નહિ રહે [૬૦] સાધુની બાર પ્રતિમા આ પ્રમાણે છે—પહેલી સાત માસાદિ છે આઠમી નવમી, અને દશમી સાત અહોરાત્રની છે અગીઆરમી એક અહોરાત્રની અને બારમી એક રાતની છે, એમને સંઘેણુ અને ધૈર્યવાળો ભાવિતાત્મા મહા સત્વ હોય, તે રૂડી રીતે ગુરૂની અનુજ્ઞા લઈને સ્વીકારે છે [૬૧-૬૨] તે જ્યાં લગી દશ પૂર્વ પૂરા નહિ થયા હોય, ત્યાં સુધી ગચ્છમાં નિર્માયી થઈને રહે, તેને જઘન્યથી નવમા પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુ જેટલું શ્રુત જ્ઞાન હોય (૬૩) તે શરીરને વોસરાવીને જિનકલ્પિની માફક ઉપસર્ગ સહે છે, તેની એષણા અભિગ્રહવાળી હોય છે, અને તેનુ અલેપ ભક્ત હોય છે (૬૪)

ગચ્છથી નીકળીને માસિકી મહા પ્રતિમાને ધારણ કરે, ત્યાં ભોજનની એક દાતી તથા પાનની પણ એકજ દાતી હોય [૬૫] ને જ્યાં સૂર્ય આથમે તે સ્થાનથી એક પગ પણ ભરે નહિ જે સ્થળે તે પ્રતિમા પ્રતિપન્ન છે, એવી ખબર પડી જાય, ત્યાં એક રાત રહે, અને ખબર ન પડેલી હોય, ત્યાં એક દિવસ કે બે રાત રહે [૬૬] દુષ્ટ

एमाइ नियमसेवी-विहरेइ अक्खडिओ मासो ॥ ६७ ॥ पच्छा गच्छ मुवेई-एर दुमासी तिमासी जा सत्त । नवर दत्ती वड्ढइ-जा सत्तउ सत्तमासीए ॥ ६८ ॥ तत्ता य अट्ठमीया-अहवा इह पढम सत्तराइंदी । तीइ चउत्थ चउत्थेण-पाणएण अह विसेसो ॥ ६९ ॥

उत्ताणग पासल्ली—नेसज्जीवा वि ठाण ठाइत्ता । घोरुवसग्गे सहए-दिव्वाईए अक्पमणो ॥ ७० ॥ दोचा वि एरिस चिय-लहिया गामाइयाण नवर तु । उक्कड लगडसाई-दडाययउट्ठाई वा ॥ ७१ ॥ तच्चेव एरिस चिय-नवर ठाण तु तस्स गोदोही । वीरासण महवावी-ठाइज्जा अम्बखुज्जो वा ॥ ७२ ॥ एमेव अहोराई-छट्ठ भत्त अपाणग नवर । गामनगराण बहिया-वग्घारिय पाणिए ठाण ॥ ७३ ॥ एमेव

હાથી વગેરેના ભયમા એક પગલુ પણ પાછો ન હઠે ઇત્યાદિક નિયમને સેવનો થકો આખો માસ વિચરે એમ દ્વિમાસી ત્રિમાસી, એમ સાત માસી લગીની સાત જાણવી, તે સાથે દાતી પણ દરેકમા વધતી જાણવી યાવત્ સાતમીમા સાત દાતી હોય તે બાદ આઠમી અથવા ઇહાના હિસાબે પહેલી પ્રતિમા સાત રાતની હોય, તેમા ચોથનું તપ ચોવી હાર એકાતરી હોય, તથા પૂર્વે કહેલી પ્રતિમાઓથી એ વિશેષ છે કે પારણે આબિલ કરે (૬૭-૬૮-૬૯)

તે ઉંચી પાસળીઓવડે પડીને અથવા નિષદ્યાના સ્થાને રહીને દિવ્યાદિક ઘોર ઉપ સર્ગોને અડગ મનથી સહે છે (૭૦) બીજી પ્રતિમા પણ એવીજ પણ તે ગામની બાહેર ઉત્કુટુક આસને રહે અથવા વાકા લાકડા માફક સૂતો રહે, અથવા દડ માફક લાબો થઈ પડી રહે અથવા ઉભો રહે (૭૧) ત્રીજીપણ એવીજ છે પણ જ્યા સ્થાન તે ગોદોહિ કાસન વીરાસન અથવા આમ્રકુબ્જાસન હોય, એજ રીતે અહોરાત્રિકી પ્રતિમા પણ જાણવી તેમા પાનક વગરનું છઠ ભક્ત હોય અને તે ગામનગરની બાહેર વાઘ વગેરે પ્રા-ણિઓની પડોશમા રહેવાનુ હોય છે, એજ એક રાત્રિ પ્રતિમા પણ સમજવી, તેમા અઠમ

ई–अट्ठमभत्तेण ठाणबाहिरओ । ईसीपब्भारगए—अणमिसनयणेग-
ए ॥ ७४ ॥

लदि त्ति होइ कालो–सो पुण उक्कोस मज्झिमजहन्नो । उदइल्ल-
जा इह–सुक्कइ सो होइ हु जहन्नो ॥ ७५ ॥ उक्कोस पुव्वकोडी–
पुण हुत पेगठाणाइ । उक्कोस महालंद–पण रत्त इत्थ निद्दिठ
६ ॥ जम्हा उ पचरत्त–चरति तम्हा उ हुत हालदि । पचेव होइ
तेसिं उक्कोसपरिमाण ॥ ७७ ॥ जा चेवय जिणकप्पे–मेरा साचेव
याणपि । नाणत्त पुण सुत्ते–भिक्खाए मासकप्पे य ॥ ७८ ॥
लंदियाण गच्छे–अप्पडिबद्धाण जह जिणाण तु । नवर काल वि-
–उडुवासे पणग चउमासे ॥ ७९ ॥

गच्छे पडिबद्धाण–अहलदीण पुणो विसेसो य । जो तेसि उग्गहो

ાપ હોય છે, અને બાહેર ઇષત્પ્રાગ્ભાર પૃથ્વીમા આખે મચકાર્યા શિવાય એક ન
। જેનો રહી ઉભો રહે (૭૨–૭૩–૭૪)

લદ એટલે કાળ તે ઉત્કૃષ્ટ, મધ્યમ અને જઘન્ય એમ ત્રણ ભેદે છે, ત્યાં જ
કાળ તે ભીંજેલો હાથ સૂકાય, તેટલી વેળા જાણવી (૭૫) ઉત્કૃષ્ટ કાળ તે ક્રોડ
જાણવા મધ્યમના અનેક સ્થાન થાય છે હવે અહીં ઉત્કૃષ્ટ યથાલદપણ પાચ રા
કહેલુ છે [૭૬] જે માટે પાચ રાત લગી આ કલ્પ પાળે છે, તે માટે તે
દ કહેવાય છે, તેઓ ગચ્છમા ઉત્કૃષ્ટા પાચજ હોય (૭૭) જે મર્યાદા જિનક
છે, તેજ મર્યાદા યથાલદ કલ્પવાળાની જાણવી ફક્ત સૂત્રમા, ભિક્ષામા અને
લ્પમા તફાવત હોય છે [૭૮] ગચ્છમા અપ્રતિબદ્ધ યથાલદોની મર્યાદા પણ
કલ્પીની માફકજ છે ફક્ત કાળમા વિશેષ છે, તે એ કે ઋતુમા પાચ હોય છે,
ચોમાસુ હોય છે (૭)

ગચ્છ પ્રતિબદ્ધ યથાલદિઓનો આ વિશેષ છે કે, જે તેમનો અવગ્રહ હોય છે,

एमाइ नियमसेवी-विहरेइ अखंडिओ मासो ॥ ६७ ॥ पच्छा गच्छ मुवेई-एव दुमासी तिमासी जा सत्त । नवर दत्ती वड्ढइ-जा सत्तउ सत्तमासीए ॥ ६८ ॥ तत्तो य अट्ठमीया-अहवा हइ पढम सत्तराइंदी । तीइ चउत्थ चउत्थेण-पाणएण अह विसेसो ॥ ६९ ॥

उत्ताणग पासल्ली—नेसज्जीवा वि ठाण ठाइत्ता । घोरुवसग्गे सहए-दिव्वाईए अकंपमणो ॥ ७० ॥ दोच्चा वि एरिस चिय-लहिया गामाइयाण नवर तु । उक्कड लगडसाई-दंडाययउद्धठाई वा ॥ ७१ ॥ तच्चेव एरिस चिय-नवर ठाण तु तस्स गोदोही । वीरासण महवावी-ठाइज्जा अंबखुज्जो वा ॥ ७२ ॥ एमेव अहोराई-छट्ठ भत्त अपाणग नवर । गामनगराण वहिया-वग्घारिय पाणिए ठाण ॥ ७३ ॥ एमेव

હાથી વગેરેના ભયમા એક ડગલુ પણ પાછો ન હઠે ઇત્યાદિક નિયમને સેવતો થકો આખો માસ વિચરે એમ દ્વિમાસી, ત્રિમાસી એમ સાત માસી લગીની સાત જાણવી, તે સાથે દાતી પણ દરેકમા વધતી જાણવી યાવત્ સાતમીમા સાત દાતી હોય, તે બાદ આઠમી અથવા ન્હાના હિસાબે પહેલી પ્રતિમા સાત રાતની હોય તેમા ચોથનું તપ ચોવી હાર એકાતરી હોય, તથા પૂર્વે કહેલી પ્રતિમાઓથી એ વિશેષ છે કે પારણે આબિલ કરે (૬૭-૬૮-૬૯)

તે ઉંચી પાસળીઓવડે પડીને અથવા નિષદ્યાના સ્થાને રહીને દિવ્યાદિક ઘોર ઉપસર્ગોને અડગ મનથી સહે છે (૭૦) બીજી પ્રતિમા પણ એવીજ પણ તે ગામની બાહેર ઉત્કુટુક આસને રહે અથવા વાકા લાકડા માફક સુતો રહે, અથવા દંડ માફક લાંબો થઈ પડી રહે અથવા ઉભો રહે (૭૧) ત્રીજીપણ એવીજ છે પણ ત્યા સ્થાન તે ગોદોહિકાસન વીરાસન અથવા આમ્રકુબ્જાસન હોય, એજ રીતે અહોરાત્રિકી પ્રતિમા પણ જાણવી તેમા પાનક વગરનું છઠ્ઠ ભક્ત હોય અને તે ગામનગરની બાહેર વાઘ વગેરે પ્રાણિઓની પડોશમા રહેવાનુ હોય છે, એજ એક રાત્રિ પ્રતિમા પણ સમજવી, તેમા અઠમ

एगराई-अट्ठमभत्तेण ठाणवाहिरओ । ईसीपब्भारगए—अणमिसनयणेग-दिट्ठीए ॥ ७४ ॥

लद्दि त्ति होइ कालो-सो पुण उक्कोस मज्झिमजहन्नो । उदइल्ल-करो जा इह-सुक्कइ सो होइ हु जहन्नो ॥ ७५ ॥ उक्कोस पुव्वकोडी-मज्झे पुण हुंत णेगठाणाइ । उक्कोस महालद-पण रत्त इत्थ निदिट्ठ ॥ ७६ ॥ जम्हा उ पचरत्त-चरति तम्हा उ हुंत हालदि । पचेव होइ गच्छे तेसिं उक्कोसपरिमाण ॥ ७७ ॥ जा चेवय जिणकप्पे-मेरा साचेव लद्दियाणपि । नाणत्त पुण सुत्ते-भिक्खाए मासकप्पे य ॥ ७८ ॥ अहलंदियाण गच्छे-अप्पडिबद्धाण जह जिणाण तु । नवरं काल वि-सेसो-उडुमासे पणग चउमासे ॥ ७९ ॥

गच्छे पडिबद्धाण-अहलंदीण पुणो विसेसो य । जो तेसि उग्गहो

અકુનતપ હોય છે, અને બાહેર ઈષત્પ્રાગ્ભાર પૃથ્વીમાં આંખ મટકાર્યા શિવાય એક નજરથી જોતો રહી ઉભો રહે (૭૨-૭૩-૭૪)

લંદ એટલે કાળ તે ઉત્કૃષ્ટ, મધ્યમ અને જઘન્ય એમ ત્રણ ભેદે છે, ત્યાં જઘન્ય કાળ તે ભીંજેલો હાથ સૂકાય, તેટલી વેળા જાણવી (૭૫) ઉત્કૃષ્ટ કાળ તે ક્રોડ પૂર્વ જાણવા મધ્યમના અનેક સ્થાન થાય છે હવે અહીં ઉત્કૃષ્ટ યથાલંદપણું પાંચ રાતનું કહેલું છે [૭૬] જે માટે પાંચ રાત લગી આ કલ્પ પાળે છે, તે માટે તે યથાલંદ કહેવાય છે તેઓ ગચ્છમાં ઉત્કૃષ્ટા પાંચજ હોય (૭૭) જે મર્યાદા જિનકલ્પમાં છે, તેજ મર્યાદા યથાલંદ કલ્પવાળાની જાણવી, ફક્ત સૂત્રમાં, ભિક્ષામાં અને માસકલ્પમાં તફાવત હોય છે [૭૮] ગચ્છમાં અપ્રતિબદ્ધ યથાલંદોની મર્યાદા પણ જિનકલ્પીની માફકજ છે ફક્ત કાળમાં વિશેષ છે, તે એ કે ઋતુવાસ પાંચ હોય છે, અને ચોમાસુ હોય છે (૭૯)

ગચ્છ પ્રતિબદ્ધ યથાલંદિઓનો આ વિશેષ છે કે, જે તેમનો અવગ્રહ હોય છે,

२१

खिर–सो आयरियाण आभवइ ॥ ८० ॥ एगवसहीइ पणग–छव्वीहीओ कुणति गाममि । दिवसे दिवसे अन्न–अडति वीहिं हु नियमेण ॥ ८१ ॥ पडिवद्धा इयरे विय–इक्किका ते जिणाय थेरा य । अत्यस्सुयदेसमी— असमत्ते तेसि पडिबधा ॥ ८२ ॥ लग्गाइसु दूरेते—तो पडिवज्जिसु खित्तवाहिठिया । गिण्हति ज न गहिय–तत्यय गतूण आयरिओ ॥ ८३ ॥ तेसिं पय पयच्छइ–खित्त इताण तेसिमो दोसो । वदत मवदते–लोगमि य होइ परिवाओ ॥ ८४ ॥

न तरिज्ज जइय गतु–आयरिओ ता हिएय सो चेव । अतरपल्लि पडिवसभ–गामरहि अन्नवसहिं वा ॥ ८५ ॥ तीए य अपरिभोगे—ते वदते न वदए सोउ । त धित्तु मपडिवद्धा–तओ जहिन्छाइ विहरति ॥ ८६ ॥ जिणकप्पिया व तहिय–किंपि चिगिच्छ नमेव कारिंति ।

ते आचार्योनो पणु गणाय छे [८०] तेओ एक वसतिमा पाच रह्या होय तो गाममा छ पाडा करे अने नियमा दररोज जु । जुदा पाडामा भिक्षार्थे जाय (८१) प्रतिबद्ध अने अप्रतिबद्ध ए रेकना पाछा बे भेद छे—जिनकल्पी अने स्थविरकल्पी त्या अर्थश्रुत देशे करीने असमाप्त होय त्या सुधी गच्छ प्रतिबद्धपणे रहे ते प्रतिबद्ध जाणवा [८२] त्या लगनादिक करीने लाबा आवता होय तो तेओ यथालद क पने तरतज ग्रहण करी क्षेत्रनी बाहेर रही जे नहि लीधेलु श्रुत होय ते ग्रहण करे, ते ए रीते के त्या आचाय जइने तेमने प आपी आवे बाकी तेओ क्षेत्रमा आवे तो आ दोष लागे छे के तेओ न वदे, अने आचार्य तेमने वादे एटले तो मा नि दा थाय [८३–८४]

जो आचार्य आवी शके तेम न होय तो ते यथालदज वच्चेनी पल्लिमा, पडोशमा, के गामनी बहार बीजी वसतिमा आवे [८५] ते वसतिना अपरिभोगमा तेओ वादे पणु आचार्य न वादे ए रीते श्रुत ग्रहण करीने पछी तेओ अप्रतिबद्ध थइ इच्छा प्रमाणे विचरे [८६] तेओ जिनकल्पी होय तो, काइ पणु चिकित्सा करावे नहि शरी

निप्पडिकम्मसरीरा–अच्छिमलंपिहु न अवणिंति ॥ ८७ ॥ थेराण नाणत्त–अतरत अप्पिणाति गच्छस्स । ते तस्स फासुएण–करिंति सव्वपि परिकम्म ॥ ८८ ॥ इक्कि क्क पडिग्गहगा–सप्पाउरणा हवंति थेराउ । जे पुण सिं जिणकप्पे–भयण सिं वत्थपायाइ ॥ ८९ ॥

गणमाणओ जहन्ना–तिन्नि गण सयग्गसो उ उक्कोसा । पुरिसपमाणे पनरस–सहस्ससो चेव उक्कोसा ॥ ९० ॥ पडिवज्जमाणगा–वा इक्काइ हविज्ज ऊणपक्खेवि । होंति जहन्ना एए—सयग्गसो चेव उक्कोसा ॥ ९१ ॥ पुव्व पडिवन्नगाणवि–उक्कोस जहन्नओ परीमाणं । कोडिपुहुत्त भणिय–मुणीण हालंदियाण तु ॥ ९२ ॥ पचवि इमे पहाणा–अन्नुन्नानिंदयाण साहूण । अन्नुक्करिस विमुइय–चिवज्जयाण जओ भणिय ॥ ९३ ॥ जोवि दुवत्थतिवत्थो–एगेण अचेलओ व सथरइ । नय ते दूसिंति पर–सव्वेविय ते जिणाणाए ॥ ९४ ॥

રનુ ક૪ પણ પ્રતિક્રમ કરે નહીં, અને આખનુ મળ પણ ઉતારે નહિ [૮૭] સ્થવિરકલ્પિ હોય, તો એટલો વિશેષ છે કે, અણુ સહી શકતાને ગચ્છમા સોપે છે, અને તે ગચ્છવાળા, તેની પ્રાશુક ઉપાયોથી સઘળી ચિકિત્સા કરે છે [૮૮] સ્થવિર કલ્પિ હોય, તો જેટના પાત્રવાળા હોય, તેના પ્રાવરણુવાળા હોય છે, અને જેઓ એમાં જિનકલ્પિ હોય, તેમનાં વસ્ત્રપાત્રમા ભજના હોય છે [૮૯]

ગચ્છના માનમા જઘન્યથી ત્રણ ગચ્છ હોય, ઉત્કૃષ્ટા સો ગચ્છ હોય પુરૂષના પ્રમાણુમા ઉત્કૃષ્ટા પન્નર હજાર હોય [૯૦] પ્રતિપદ્યમાનના હિસાબે ઓછામા ઓછા જઘન્યથી એક હોય, અને ઉત્કૃષ્ટા એક સો હોય [૯૧] પૂર્વ પ્રતિપન્ન યથાલદ મુનિઓ ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્યપણે બે ક્રોડથી નવક્રોડ સુધી હોય [૯૨] આ રીતે પાચે પ્રકારના કલ્પવાળા મુનિઓ અન્યોઅન્ય અનિંદક અને બીજાના ઉત્કર્ષની વિરૂચિકાથી રહિત સાધુ જનોમા પ્રધાન ગણાય છે જે માટે કહેલુ છે કે, જે બે વસ્ત્ર રાખે, ત્રણ રાખે, એક રાખે કે, વસ્ત્ર વગરજ નભાવે, તે એક બીજાને દૂષે નહિ, કેમકે તે સર્વે જિનાજ્ઞાને અનુસરીનેજ વર્ત્તે છે [૯૩-૯૪]

इत्थ किर थेरकप्पो–निचो जम्हा इमंमि निप्पन्ना । सेसाण हुंति जोग्गा–तित्थं च इमेण निव्वहइ ॥ ९५ ॥ दुब्बल संघयणाणं–एसञ्चिय वद्दमाणपुरिसाणं । उचिओ कप्पो तम्हा–एयंमि हविज्ज उज्जुत्तो ॥ ९६ ॥ इय विविह जुत्तिसारं–पनविओ सूरिणा तहवि एसो । गाढाभिमाण-वसओ–पडिभणिउं एव माढत्तो ॥ ९७ ॥ जइ ताव मंदसत्ता–तुब्भे सुहलंपडा न उज्जमह । संदसामत्थे किमहं–पमायसीलो हविस्सामि ? ॥ ९८ ॥ इय जंपंतो बहुहा–वारिज्जंतोवि छुट्टवसहिंतो । पडिवन्ननग्ग-भावो–सिवभूई निग्गओ सहसा ॥ ९९ ॥

नेहेण य पव्वइया–लहुभइणी तस्स उत्तरा नाम । तं वच्चंतं दट्ठुं चिंतइ मह भाउणा नूणं ॥ १०० ॥ एएण पगारेणं–दिट्ठो परलोय साहणोवाओ । इय चिंतिय सचलिया–तहेव सानग्गओ तस्स ॥ १०१ ॥ लज्जाकरि त्ति काउं–वेसाए साडिया नियत्था से । तं मणिच्छंतिं

એમ સ્થવિરકલ્પ છે, તે નિત્ય છે કેમકે એમાં તૈયાર થઈને શેષ કલ્પોને યોગ્ય થાય છે તેમજ તીર્થ પણ એના વડેજ ચાલે છે (૯૫) આજ કાલ વર્તતા દુર્બળ સંઘયણવાળા પુરૂષોને એજ કલ્પ ઉચિત છે માટે એમાં ઉદ્યુક્ત રહેવું [૯૬] આ રીતે અનેક યુક્તિઓથી આચાર્યે સમજાવ્યા છતાં ગાઢ અભિમાનના વશે કરીને આ રીતે જવાબ આપવા લાગ્યો કે તમે મંદ સત્વવાળા અને સુખલંપટ હોઇને જો ઉદ્યમ નથી કરતા છતાં હું સામર્થ્યવાન્ છતાં શા માટે પ્રમાદશીલ થાઉં? [૯૭-૯૮] આ રીતે બોલતો થકો અને છુટો પડતા ઘણા પ્રકારે નિવાર્યા થકો પણ નગ્નપણું ધારણ કરીને શિવભૂતિ ઝટ દઇને છુટો પડ્યો [૯૯] તેની ઉત્તરા નામે નાની બ્હેન હતી, તે તેના સ્નેહથી પ્રવ્રજિત થયેલી હતી તે તેને જતો જોઇને વિચારવા લાગી કે મારા ભાઇએ નક્કી આ પ્રકારે પરલોક સુધારવાનો ઉપાય દીઠો લાગે છે એમ ચિંતવીને તે પણ તેનાજ માફક નગ્ન થઇને તેના પાછળ ચાલી (૧૦૦-૧૦૧) ત્યારે તે લજવે છે, એમ વિચારીને વેશ્યાએ તેના ઉપર સાડી ગેરી તો અણઇચ્છતી જોઇને ભાઇએ કહ્યું કે,

दट्ठूण-भाउणा सा इम भणिया ॥ १०२ ॥ देवयदिन्न एय-मा मुचसु सुयणु साडिय एग । इय एगसाडियत्त-सजाय तस्स अज्जाण ॥१०३॥ एव सो मोहओ-आरभेउण कट्ठणुट्ठाण । जाओ मिच्छादिट्ठी-दुग्गइ दोहग्गभागी य ॥ १०४ ॥

तथाचागमः—

ऊहाए पन्नत्त-बोडिय सिवभूइउत्तराहि इम। मिच्छादसण मिणमो-रहवीरपुरे समुप्पन्न ॥ १०५ ॥

अशक्यानुष्ठाने सुनदुशिवभूतिर्हतमतिः—
प्रवृत्ति कुर्वाण. समजनि भवे दुःखभवन ।
इति ज्ञात्वा सम्यक् सपदि परिहृत्याग्रहमिम—
सदा शक्यारभ कुरुत यतयो निर्मलधियः ॥ १०६ ॥

॥ इति शिवभूतिकथा ॥

(छ)

હે સુતનુ ! દેવતાએ આપેલી આ એક સાડીને તુ મૂકમા એ રીતે તેની આર્યાઓ એક સાડીવાળી થઇ (૧૦૨–૧૦૩) એ રીતે તે મોહથી અચ થએલો શિવભૂતિ કષ્ટાનુષ્ઠાન આરભીને મિથ્યાદષ્ટિ તથા દુર્ગતિ, અને દૌભાગ્યનો ભાગિઓ થયો [૧૦૪]

જે માટે આગમમા કહેલુ છે કે

બોટિક શિવભૂતિ, અને ઉત્તરાએ પોતાની ઉહા (મતિકલ્પિત વિચારણા) થી પ્રરૂપેલુ આ મિથ્યાદર્શન રથવીરપુરમા પહેલુ ઉત્પન્ન થયુ [૧૦૫] આ રીતે અશક્યાનુષ્ઠાનમા દુર્મતિ શિવભૂતિ ઘણી પ્રવૃત્તિ કરીને દુખી થયો એમ રૂડી રીતે જાણીને આગ્રહને ઝટ છોડી દઇને હમેશા હે નિર્મળ બુદ્ધિવાન્ યતિઓ ! તમે આ શક્યારભ કરતા રહો [૧૦૬]

આ રીતે શિવભૂતિની કથા છે.

महामोहताचास्य गुरावनवज्ञाशुध्यात्मानमुन्नमयितु मप्रवृत्ततात् दृष्ट-
व्या —गुर्वाज्ञया शासनोन्नतिकारिणो लब्धिख्यातिनिरपेक्षस्य साधार-
धिकतप कर्मातापनादिकरण च वीर्याचाराराधनरूपत्वाद् गुणकरमेवेति

इत्युक्त शस्यानुष्ठानारभरूप पचम भावसाधोर्लिंग-मिदानीं षष्ठं
गुणानुरागमाह

[मूलं]

जायइ गुणेसु रागो-सुद्धचरित्तस्स नियमओ पवरो ।
परिहरइ तओ दोसे-गुणगणमालिन्नसजणए ॥ १२० ॥

[टीका]

जायते सपद्यते गुणेपु—

वय[५] समणधम्म[१०] सजम[१७]–वेयावच्च[१०] च बभगुत्तीओ[९] ।

શિવભૂતિને મહામૂઢ એટના માટે જાણવો કે તે ગુરૂમા અવજ્ઞાબુદ્ધિ રાખી પોતાને ઉંચો બતાવવા પ્રવૃત્ત થયો બાકી ગુરૂની આજ્ઞાએ શાસનની ઉન્નતિ કરનાર અને લબ્ધિ કે ખ્યાતિની અપેક્ષા નહીં રાખનાર સાધુનુ અધિક તપ-કર્મ તથા આતાપનાદિકનુ કરવુ, તે તો વીર્યાચારની આરાધના રૂપે હોઇને ફાયદાકારકજ થાય છે

આ રીતે શક્યાનુષ્ઠાનારભરૂપ ભાવ સાધુનુ પાચમુ લિંગ કહ્યુ હવે ગુણાનુ રાગ રૂપ છઠ્ઠુ લિંગ કહે છે—

મૂળનો અર્થ

શુદ્ધ ચારિત્રવાળાને ગુણોમા નિયમા પ્રવર રાગ થાય છે, તેથી તે ગુણોને મલિન કરનાર દોષોને ત્યાગ કરે છે (૧૨૦)

ટીકાનો અર્થ.

ગુણોમા એટલે પાચ મહાવ્રત, દશવિધયતિધર્મ, સત્તર સયમ, દશવિધ વૈયાવચ્ચ,

नाणाइतियं तव[१२] कोह-निग्गहा[४] इय चरण मेयं ॥ १ ॥
पिंडविसोही[४] समिई[५]-भावण[१२] पडिमाउ[१२] इंदियनिरोहो[५] ।
पडिलेहण[२५] गुत्तीओ[३]-अभिग्गहा[४] चेव करणं तु ॥ २ ॥

इत्यागमप्ररूपितेषु मूलगुणोत्तरगुणसंज्ञितेषु रागः प्रतिबन्धः शुद्धचारित्रस्य निष्कलंकसंयमस्य नियमतोऽवश्यंभावेन प्रवरः प्रधानो न मिथ्याइतिभावः—परिहरतिवर्जयति ततस्तस्माद्गुणानुरागाद्दोषान्दुष्टव्यापारान्, किंविशिष्टान् ? गुणगणमालिन्यसजनकान्ज्ञानादीनामशुद्धिहेतून् भावसाधुरिति.

गुणानुरागस्यैव लिंगमाह—

॥ मूलं ॥

गुणलेसंपि पसंसइ-गुरुगुण बुद्धीइ परगयं एसो ।
दोसलवेणवि निययं-गुणनिवहं निग्गुणं गणइ ॥ १२१ ॥

નવવિધ બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિ, જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર, બાર પ્રકારનું તપ ચાર ક્રોધાદિક કષાયનો નિગ્રહ એ રીતની ચરણ સત્તરિ છે તથા—

ચાર પ્રકારની પિંડ વિશુદ્ધિ, પાંચ સમિતી બાર ભાવના બાર પ્રતિમા, પાંચ ઇંદ્રિયોનો નિરોધ, પચીશ પડીલેહણા, ત્રણ ગુપ્તિ અને ચાર જાતના અભિગ્રહ એ કરણસત્તરી છે આગમમાં વર્ણવેલા મૂળ ગુણ અને ઉત્તર ગુણોમાં રાગ એટલે પ્રતિબંધ [પ્રીતિ] શુદ્ધ એ રીતે ચારિત્રવાળા પુરૂષને નિયમા પ્રવર એટલે પ્રધાન હોય નહિ કે ઉપર ટપકાનો જુઠો રાગ હોય, તે ગુણાનુરાગથી તે ભાવ સાધુ જ્ઞાનાદિક ગુણોને મલિન કરનાર દોષોને એટલે દુષ્ટ વ્યાપારોને પરિહરે છે, એટલે વર્જે છે

ગુણાનુરાગનુંજ લિંગ બતાવે છે—

મૂળનો અર્થ.

પરમાં રહેલા લેશ ગુણને પણ મહાન્ ગુણની બુદ્ધિએ તે પ્રશંસે છે, અને લવ જેટલા દોષવડે પોતાના ગુણોને નિર્ગુણ ગણે છે [૧૨૧]

(टीका)

गुणलेशम-प्यास्तां महीयाम गुणमित्यपेरर्थ-प्रशसति श्लाघते प-रगतमन्यसत्कमेप भावसाधु,—उत्तमप्रकृतित्वान्महतोपि दोषानुत्सृज्य स्वल्पमपि परगत गुण पश्यति,—कुथितकृष्णशारमेयशरीरे सितदतपङ्क्ति पुरुषोत्तमवत्,—तथा दोषलवेनाप्यल्पप्रमादस्खलितेनापि निजकमात्मीय गुणनिवह गुणकलाप निर्गुणमसार गणयति कल्पयति धिद्मा प्रमादशी-लमिति भावनया प्रकृतो भावयति,— कर्णस्थापितविस्मृतशुठीखडाप श्रिमदशपूर्वधरश्रीवज्रस्वामिवदिति

पुरुषोत्तमचरित पुनरेव

अत्थि सुरट्ठाविसए-बारवई नाम पुरवरी रम्मा । कचणमणिमय-मदिर-पायारा धणयनिम्मविया ॥ १ ॥ तत्थय हरिकुलनहचल-हरि-णको अरिसमूहमयमहणो । महुमहणो नाम निवो-दाहिणभरहद्धरज्जधरो

ટીકાનો અર્થ

એ એટલે ભાવ સાધુ પરગત એટલે બીજાના ગુણ લેશને પણ—મોટો ગુણ તો દૂર રહો—પ્રશસે છે વખાણે છે—મતલબ કે તે ઉત્તમ સ્વભાવવાળો હોવાથી મોટા દોષોને છોડી પારકા થોડા ગુણને પણ જોઇ શકે છે—કાળા કૂતરાના સડેલ શરીરમાં ધોળા દાતની પંક્તિને વખાણનાર શ્રીકૃષ્ણ માફક વળી તે દોષના લવથી કરીને પણ એટલે પ્રમાદના કારણે થએલી થોડી ભૂલવડે કરીને પણ પોતાના ગુણ સમૂહને નિર્ગુણ એટલે અસાર ગણે છે—એટલે કે હું કેવો પ્રમાદશીલ છુ એવી ભાવનાવડે પોતાને ધિક્કારે છે કાનપર રાખેલા સુઠના કટકાો વીસરનાર છેલા પૂર્વધર શ્રીવજ્ર સ્વામિ માફક

પુરૂષોત્તમ (શ્રીકૃષ્ણ)નુ ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે

સોરઠ દેશમા દ્વારવતી નામે મનોહર નગરી છે કે જે સોના અને મણિમય મ દિર તથા કોટવાળી છે, અને ધન [કુબેર]ની બનાવની છે (૧) ત્યા હરિકુળ (યાદવ વશ) રૂપ નભસ્તળમા ચદ્રમા સમા। અને દુશ્મનોના મદને ઉતારનાર

॥ २ ॥ तत्थ कयात्रिहु विहुणिय-अइघणघणघाइकम्मपब्भारो । दुरियदुमदलणनेमी-अरिट्ठनेमी समोसरिओ ॥ ३ ॥ सिरिरेवयगिरिसट्ठिय-उज्जाणे नंदणंमि रमणीए । सुररइयसमोसरणे-उवविट्ठो देसण काउ ॥ ४ ॥

तत्तो निउत्तपुरिसा-जिणआगमण सुणेवि हिट्ठमणो । चलिओ भरहद्धवई-वंदणहेउ जिणिंदस्स ॥ ५ ॥ चलिया तेण समाण-दसवि दसारा समुद्दविजयाई । तहचेव महावीरा-पचवि बलदेवपामुक्खा ॥ ६ ॥ सोलस रायसहस्सा-सचलिया उग्गसेणनिवपमुहा । इगवीससहस्सा-वीरसेणपमुहाण वीराण ॥ ७ ॥ दुद्दतकुमाराण--सट्ठिसहस्साण संबपमुहाण । पज्जुन्नप्पमुहाओ—अद्धुट्ठकुमारकोडीओ ॥ ८ ॥ छप्पन्न च सहस्सा--महसेणप्पमुहबलवगाणवि । अन्नावि सिट्ठिमाई—नागरलोगो अणेगविहो ॥ ९ ॥

મધુમથન [શ્રીકૃષ્ણ] નામે ત્રિખંડ ભરતાર્દ્ધનો રાજા હતો [૨] ત્યા એક વેળા અતિ આકરા ઘાતિ કર્મને તોડનાર અને દુરિતરૂપ ઝાડને ભાંગવા પૈડાની ધારા સમાન અરિષ્ટનેમિ ભગવાન્ સમોસર્યા [૩] તે શ્રી રૈવતગિરિ ઉપર રહેલા નંદન નામના રમણીય ઉદ્યાનમા દેવોએ રચેલા સમવસરણમા દેશના આપવા માટે બિરાજમાન થયા (૪)

ત્યારે ખબર આપવા રોકેલા માણસ મારફત જિનેશ્વર પધાર્યા સાંભળી હર્ષિત થઈ ભરતાર્દ્ધ પતિ તેમને વાંદવા ચાલ્યો [૫] તેના સાથે સમુદ્રવિજય વગેરે દશ દશાર્હ તેમજ બળદેવ પ્રમુખ પાંચ મહાવીર (મોટા બળવાન્) ચાલતા થયા [૬] વળી ઉગ્રસેન વગેરે સોળ હજાર રાજાઓ તથા વીરસેન પ્રમુખ એકવીશ હજાર શૂરવીર સુભટો ચાલતા થયા [૭] તેમજ સાંબ પ્રમુખ સાઠ હજાર દુર્દાંત [બેપરવા] કુમારો તથા પ્રદ્યુમ્ન પ્રમુખ સાડી ત્રણ ક્રોડ કુમારો ચાલતા થયા (૮) વળી મહાસેન પ્રમુખ છપ્પન હજાર બળવાનો તથા બીજા અનેક શેઠ શાહુકાર વગેરે નાગરિક લોક નીકળી પડ્યા (૯)

इत्तो सोहम्मवई-विण्हुमण ओहिणा मुणेऊण । गाढ हरिसियहि ययो-सहागओ भणइ नियअमरे ॥ १० ॥ हहो पिच्छह पिच्छह-एए किरकेसवा महाभागा । गुरुगुणवुद्धीइ नियंति-परगय गुणलवंपि मया ॥ ११ ॥ सिसुणो इव खलु पहुणो-जहतह जपंति इय विचिंतेउ । सिग्घ परिक्खणत्थ-एगो अमरो इह पत्तो ॥ १२ ॥ ओसरणगमणमग्गे-गयजीय परमदुरहिगधड्ढ । विहसिपमुहसियदत-एग साण विउव्वेइ ॥ १३ ॥ तग्गधेण भिजूय-सिन्न सयलपि अन्नओ हुत्त । दढपिहिय-वयणनासा-उड फुड गतुमारद्ध ॥ १४ ॥

कण्हो पुण वच्चतो-तेणेव पहेण दट्ठु त साण । परगुणलेसगग-हणभि-लालसो जपए एव ॥ १५ ॥ एयस्स कसिणसाणस्स-आणण सेयदतघणपती । एसा मरगयथाले-मुत्तामालेव कह सहइ ॥ १६ ॥ इ-य नाउ हरिचरिय-रुहाति न दोस वयति सप्पुरिसा । सो जायपच्च-

---

એટલામા સૌધર્મ ઇંદ્રે અવધિ જ્ઞાનથી વિષ્ણુનુ મન જાણીને બહુ હર્ષ પામી સ ભામા પોતાના દેવોને કહેવા લાગ્યો કે, આ મહાભાગ વાસુદેવો પરાયા લવ જેટલા ગુણને પણ મોટા ગુણની બુદ્ધિથી જુવે છે (૧૦-૧૧) ત્યારે એક દેવતાએ વિચાર્યું કે, આ બાળકની માફક પ્રભુઓ [મોટાઓ] પણ જેમ તેમ બોલે છે એમ વિચારી તેની પરીક્ષા કરવા તે ઇહાં આવ્યો [૧૨] તેણે સમવસરણમા જવાના માર્ગમા અતિ દુર્ગંધિ દાતો ધુળા કરી રહેલુ મરેલુ કૂતરૂ વિકુર્વ્યું [૧૩] તેની ગંધથી મુઝાઇને સઘળુ સૈન્ય પાછું થઇને તથા મોઢુ અને નાક જોરોજર ઢાકીને ચાલવા લાગ્યુ (૧૪)

પરતુ શ્રીકૃષ્ણ તો તેજ માર્ગે ચાલીને પરાયા ગુણના લેશને પણ ગ્રહણ કરવામા લાલસ હોવાથી આ રીતે કહેવા લાગ્યા કે આ કાળા કુતરાના મોઢામા ધોળા દાતની હાર જાણે મરકત મણિના થાળમા મોતીઓની માળા પડી હોય તેવી શોભે છે [૧૫-૧૬] આ રીતે શ્રીકૃષ્ણનું ચરિત્ર [આચરણ] જોઇને તે દેવતાને " સત્પુરૂષો કદાપિ દોષ બોલતા નથી " એમ ઇંદ્રે કહેલા વચનમા ખાતરી આવ્યાથી તેણે પોતાનુ રૂપ પ્રગટ કર્યું (૧૭)

ओ सुरवइमि, पयंडइ नियरूवं ॥ १७ ॥ परगुणगहणपहाण-वहुसो थु-णिउ हरिं सबहुमाणं । असिवोपसमणभेरिं च-दाउ अमरो गओ स-ग्गं ॥ १८ ॥ तत्तो कण्हो पत्तो-ओसरणे जिणवरं नमिय विहिणा । उचियट्ठाणे निसियइ-इय सामी कहइ धम्मकहं ॥ १९ ॥

भो भविया भवगहणे-दुलहं कहकहवि लहिय सम्मत्तं । तस्स वि-सुद्धिनिमित्तं-सतगुणपसमणं कुणह ॥ २० ॥ जह सयलतत्तविसया-अरुई सम्मत्तनासिगा भणिया । तह सतगुणाणुववूहणा वि अइयारसजण-णी ॥ २१ ॥ जइ सतावि नहु गुणा-पससणं पाउणंति सत्ताण । तो बहुकिलेससज्झाण-ताण को आयरं कुज्जा ॥ २२ ॥ ता नाणाईविस-ए-गुणलेसं जत्थ जत्तिय पासे । सम्मत्तग अवगम्म-तत्थ ससिज्ज ता-वइय ॥ २३ ॥ जो पुणमच्छरवसओ-पमायओ वा गुणे न ससिज्जा । संतेवि सो दुहाइ-पावइ भवदेव सूरि व्व ॥ २४ ॥

બાદ પરાયા ગુણને ગ્રહણ કરવા તત્પર શ્રીકૃષ્ણને બહુ માનપૂર્વક વારવાર વખાણીને તથા અશિવને ઉપશમાવનાર ભેરી, તેને આપીને તે દેવતા સ્વર્ગે પહોચ્યો [૧૮] તે પછી શ્રીકૃષ્ણ સમવસરણમા આવી વિધિપૂર્વક જિનને નમીને ઉચિત સ્થાને બેઠો, ત્યારે ભગવાને આ રીતે ધર્મ કથા કહેવા માડી [૧૯]

હે ભવ્યો ! આ ભવરૂપ અટવીમા દુર્લભ સમ્યક્ત્વને જેમ તેમ કરી પામીને તેની વિશુદ્ધિના માટે છતા ગુણોની પ્રશસા કરો [૨૦] જેમ સઘળા તત્વોમા અરુચિ તે સમ્યક્ત્વને નાશ કરનારી છે, તેમ છતા ગુણોની પ્રશસા નહિ કરવી તે તેમા અતિચાર લગાડનારી છે [૨૧] જો જીવોના છતા ગુણ પણ પ્રશસાય નહિ, તો પછી બહુ ક્લેશથી સધાતા ગુણોમા કોણ આદર કરશે ? (૨૨) માટે જ્ઞાનાદિકની બાબતમા જ્યાં જેટલો ગુણાંશ દેખાય, તેને સમ્યક્ત્વનું અગ માનીને તેટલાની પણ પ્રશસા કરવી (૨૩) કારણ કે, જે મચ્છરના લીધે, અથવા પ્રમાદના વશથી છતા ગુણોને પણ નહિ પ્રશસે, તે ભવદેવસૂરિની માફક દુખો પામે છે (૨૪)

पुच्छइ य हरी भयव-भवदेवो नाम एस को सूरि । भणइ पहू इह भरहे-आसि पुरा एस मुणिनाहो ॥ २५ ॥ बुद्धीइ सुरगुरुसमो नवर चरणमि ईसिसिढिलमणो । तस्सयएगो सीसो-नामेण बंधुदत्तु त्ति ॥ २६ ॥ सो पुण निम्मलचरणो-सुहुममई वायलद्धि सपन्नो । तकागमेसु कुसलो-अमच्छरिल्लो विणिओ य ॥ २७ ॥ तो तस्स पायमूले-जिणसमयवियक्खणा समणसघा । सत्थवियड्ढासड्ढावि-विणयपवणा कयजलिणो ॥ २८ ॥ निसुणंति जिणिंदागम-मुवउत्तमणा तहत्ति जपता । पकुणंति य बहुमाण-पवित्तचारित्तजुत्तु त्ति ॥ २९ ॥

तो भवदेवो सूरी-मच्छरभरिओ विचिंतए हियए । म मुत्तु इमे मुद्धा-किं एय पज्जुवासंति ? ३० ॥ अहवा मुद्धा मुणिणो-गिहिणो व इमे कुणतु जकिंपि । एस उण कीस सीसो-तहा मए दिक्खिओ वि फुड ? ॥ ३१ ॥ तह बहुसुओ मइ चिय—कओवि तह गुरुगुणेसु ठ-

શ્રીકૃષ્ણે પૂછ્યુ કે, ભગવન્ ! ભવદેવ નામે કોણ આચાર્ય હતા ? ભગવાન્ બોલ્યા કે આ ભરતમા પૂર્વે ભવદેવ નામે એક આચાર્ય હતો [૨૫] તે બુદ્ધિથી બૃહસ્પતિ સમાન હતો પણ ચારિત્રમા લગાર ઢીલા મનવાળો હતો તેને એક બધુદત્ત નામે શિષ્ય હતો નિર્મળ ચારિત્રવાન્, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો, વાદલબ્ધિ સપન્ન, તર્ક તથા આગમમા કુશળ, મત્સર રહિત અને વિનીત હતો [૨૬-૨૭] તેથી તેની પાસે જિન સમયના જાણ શ્રમણો તથા શાસ્ત્રમા કુશળ શ્રાવકો વિનયપૂર્વક હાથ જોડી ઉપયોગ રાખીને જિનાગમ સાભળતા અને તેને તહત્ત કરી માનતા તથા તેને ચારિત્રવાન્ ગણીને તેનુ બહુ માન કરતા (૨૮-૨૯)

ત્યારે ભવદેવસૂરિ મત્સરે ભરાઇને હૃદયમા ચિતવવા લાગ્યો મને છોડીને આ મુગ્ધો એને કા સેવે છે ? [૩૦] અથવા આ મુનિઓ અને શ્રાવકો તો ભોળા છે, માટે ગમે તે કરો પણ આ ચેલો મારો મુડેલો હોઇ આમ કેમ કરે છે ? (૩૧) મેજ એને બહુશ્રુત કર્યો છે અને મેજ એને મોટા ગુણોમા સ્થાપિત કર્યા છે, છતા મને

विओवि । म अवगणिउ एव—वट्टइ परिसाइ भेयमि ॥ ३२ ॥ नरना-हमि जियते—न छत्तभगो हवेइ, एसोवि । एएण अणज्जेण—मज्झ ण सुओ जणपवाओ ॥ ३३ ॥ जइ सपइ वारिज्जइ—इमो मए धम्मक-हणमाईय । तो मच्छरि त्ति लोगो—मुद्धो म मन्नए एस ॥ ३४ ॥

ता काउ उवेह चिय—इममि मूढमि इण्हि मह उचिया । इय ज्ञा मच्छरपुन्नो—सो सूरी गमइ कइवि दिणे ॥ ३५ ॥ ता पाडलि पुरनयरा संघाएसेण तस्सपासमि । पत्तो मुणिसघाडो—मुणीहि अब्भु-ट्ठिओ सोवि ॥ ३६ ॥ अथ तस्ययतिपतेर्यति—जनस्य कृत्वा यथोचित सर्वं । मुनिसृगाटक एव—सघादेश न्यवीविदत ॥ ३७ ॥ प्रज्ञावज्ञातगु-रु—विदुराख्यो व्यक्तलिंगिरस्तत्र । स्वैर विजहार चिर—परदर्शन-विप्लुतिं कुर्वन् ॥ ३८ ॥

तथाहि

અવગણીને આ રીતે જુદી પડી ભરે છે ! [૩૨] " રાજા જીવતા છતા તેના છત્રનો ભગ ન થાય " આ કહેવતને પણ હું ધારું છું કે, તે અનાર્ય સાભળી નથી (૩૩) હવે જો હમણાં એને હુ ધર્મ કથા વગેરેથી અટકાવુ તો આ મુગ્ધ લોકો મને મત્સરી માની બેસે (૩૪)

માટે આ મૂર્ખ શિષ્ય તરફ મારે હાલ ઉપેક્ષાજ કરવી ઉચિત છે, એમ વિચારી તે આચાર્ય મત્સરથી ભરેલો રહી કેટલાક દિવસ પસાર કરવા લાગ્યો (૩૫) એવામા પાટલિપુર નગરથી સઘની આજ્ઞાએ તેની પાસે એક મુનિનો સઘાડો આવ્યો, એટલે મુનિઓએ ઉભા થઇ તેને માન આપ્યુ (૩૬) હવે તે સઘાડાએ તે આચાર્ય તથા યતિઓનુ સઘળુ ઉચિત સાચવીને આ રીતે સઘનો આદેશ જણાવ્યો કે, [૩૭] ત્યા પ્રજ્ઞાથી બ્રહસ્પતિને પણ હલકો પાડનાર વિદુર નામનો અવ્યક્તલિંગી છ દર્શનને તોડીને યથેચ્છપણે ત્યા લાંબા વખતથી વિચરતો રહ્યા છે [૩૮]

તે આ રીતે કે—

काणादा नमदान् मणष्टधिषणाधिक्यान् बहून् गोतमान्-शाक्यान् तर्कवचोविचारविमुखान् साख्यानसख्यानपि । कौलान् भ्रष्टबलान् निरस्तयशसो मीमासकान् व्यसकान्-कुर्वन् वारणवद्दिशकमचरत् सर्वत्र गर्वोद्धर ॥ ३९ ॥ सप्रति जैनमुनींद्र-सार्द्ध स्पर्द्धा चिकीर्षते दुष्ट' । तद्दर्शनकृत्यमिद-कर्त्तु तत्रत लघु यूय ॥ ४० ॥ इय सोउ सो सूरी-जा चलिओ पाडलीपुराभिमुह । पवयणपभावणत्थ-त्ता जाया अभिमुहा छीया ॥ ४१ ॥ वामा खेमा, लाभमि दाहिणा पच्छिमा नियत्तेइ । छीया नूण मभिमुहा-कयापि कज्ज विणासेइ ॥ ४२ ॥

इय चितिऊण सूरी-विहारकरणाउ उवरओ सहसा । तो भणिय आगतुय-मुणि सघाडेण वयण मिण ॥ ४३ ॥ जइ तुम्हाण विहारो-सउणअभावाउ तत्थ नहु जाओ । ता बधुदत्तसाहु-ल्हु पेसह वायलद्धिल्ल ॥ ४४ ॥ तो सूरिणा बहुविह-विचिंतिउ सविसज्जिओ तत्थ ।

તેણે કણાદના મતને માનનારાઓનો મદ ઉતારી નાખ્યો છે, ગૌતમના મતને માનનારાઓ ઘણાઓને અક્કલના જોરમાં ઓછા કરી દીધા છે બૌદ્ધોને તર્કના વિચારથી વેગળા કર્યા છે સાંખ્યોને સખ્યાહીન બનાવ્યા છે, કૌલોને નબળા પાડયા છે તથા મીમાંસકોના યશને તોડી બાપના બનાવ્યા છે, એમ તે નિશક થઈને ગર્વે ચડી સઘળા સ્થળે ફરતો રહેતો હતો [૩૯] પણ હમણા તે દુષ્ટ જૈન મુનિઓ સાથે બાથ ભીડવા ચાહે છે માટે આ દર્શનનુ કામ કરવા તમે જલદી ત્યા પધારો (૪૦) એમ સાભળીને તે આચાર્ય પ્રવચનની પ્રભાવના કરવા પાટલીપુર તરફ રવાના થયો તેવામાં તેના સામે છીક થઈ [૪૧] (છીકના માટે એવુ કથન છે કે,) ડાબી છીક થાય તે ક્ષેમકારક છે, જમણી થાય તે પણ લાભકારી છે, પછવાડે થાય તો પાછુ વાળે અને સામે થાય તો તે નક્કી કરેલા કામને પણ બગાડે છે [૪૨] એમ ચિંતવીને તે આચાર્ય વિહાર કરતાં ઝટ અટકી ગયો ત્યારે આવેલા સઘાડાએ આ રીતે કહ્યું કે, જો શકુન સારા ન થવાથી તમો ત્યા નથી પધારી શકતા, તો વાદલબ્ધિ સપન્ન બધુદત્ત સાધુને ત્યાં મોકલાવો [૪૪]

पत्तो योचविणेहिं-सुसउण परिवुड्ढिउच्छाहो ॥ ४५ ॥ दिट्ठो तत्थ नरिंदो-कया, पइन्ना इमा दुवेहिंपि । जो जेण नूण जिप्पइ-स तस्स सीसो हवेउ त्ति ॥ ४६ ॥ तो बंधुदत्तमुणिणा-सियवायविसुद्धबुद्धिविहवेण । बहुवयणवित्थरेण-वायंमि पराजिओ विदुरो ॥ ४७ ॥

लद्धं च विजयपत्तं-विदुरो पव्वाविओ तया चेव । विहसियमुहकमलेण-पससिओ सयलसंघेण ॥ ४८ ॥ विदुरविणेयसमेओ-पएपए बहुजणेण थुव्वंतो । तो बंधुदत्तसाहू-पत्तो नियसूरिपासंमि ॥ ४९ ॥ तेण पुण मच्छरवसा-न मणागंपिहु पससिओ एस । नय दिट्ठो ससिणेह-मालविओ सहरिसं नेव ॥ ५० ॥ हा जइ गुरुणोवि मए-न रंजिया मंदबुद्धिकलिएण । ता सेसाणं गुणाणं-समज्जणेणं हवउ मज्झ ॥ ५१ ॥ इय चिंताउलचित्तो-हिययंमि वहंतओ महाखेयं । तप्पभिइ बंधुदत्तो-जाओ गुणअज्जणे विमुहो ॥ ५२ ॥

ત્યારે આચાર્યે ઘણો વિચાર કરીને તેને ત્યાં મોકલ્યા પછી હવે તેને સારા શકુન થયા, તેથી તે વધતા ઉત્સાહે થોડા દિવસમાં ત્યાં આવી પહોંચ્યા (૪૫) તેણે ત્યાં રાજાની મુલાકાત કરી ત્યાં બે જણાએ એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે, જે હારે તેણે જીતનારના શિષ્ય થવું [૪૬] ત્યાં બંધુદત્ત મુનિએ સ્યાદ્વાદથી વિશુદ્ધ થએલી બુદ્ધિના જોરથી બહુવચનોના વિસ્તારથી વિદુરને વાદમાં જીતી લીધો [૪૭] તેને વિજય પત્ર મળ્યો, અને તેજ વેળા વિદુરને પ્રવજ્યા આપી, એટલે વિકસિત મુખ કમળથી સકળ સંઘ તેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યો [૪૮] ત્યાં તે વિદુર શિષ્યને સાથે લઈ, પગલે પગલે બહુ જનોથી વખણાતો થકો પોતાના ગુરૂ પાસે આવ્યો [૪૯] પણ તે ગુરૂએ મત્સરના લીધે તેની બિલકુલ પ્રશંસા ન કરી, અને સ્નેહપૂર્વક તેના તરફ દ્રષ્ટિ પણ ન કરી, તથા હર્ષપૂર્વક તેને બોલાવ્યો પણ નહિ [૫૦] ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યો કે, હાય હાય ! મારા જેવા મંદ બુદ્ધિએ ગુરૂને પણ રાજી ન કર્યા, તો હવે બીજા ગુણો ઉપાર્જન કરવાનું મારે શું કામ છે ? [૫૧] એમ ચિંતવીને હૃદયમાં મહા ખેદ ધરી, તે દિવસથી માંડીને તે બંધુદત્ત રત્ન ગુણ ઉપાર્જન કરવામાં વિમુખ થઈ રહ્યો [૫૨]

अकयनियदोससुद्धी–भवदेव मुणीसरोवि मरिऊण । पयड बहु-किब्बिसेसु–किब्बिसिएसु सुरो जाओ ॥ ५३ ॥ तयणु दरिद्दियदियनंदणो य सो मूयओ समुप्पन्नो । कहकहवि लहिय बोहिं–काउ तवं सग्ग मणुपत्तो ॥ ५४ ॥ इय सोउ कण्हपमुहा–लोया भवदेवसूरिणो चरियं । जाया पमुइय हियया–परगुण गहणिक्कतल्लिच्छा ॥ ५५ ॥ भुज्जो भुज्जो नेमिं–पणमिय पत्ता सएसु ठाणेसु । समणगणसपरिवुडो–विहरइ अन्नत्थ सामीवि ॥ ५६ ॥

इति स्फुरद्दोषलतालवित्र—
निशम्य विष्णो रुचिरं चरित्रं ।
दुष्कर्मनैरौघभिदानिदाघ—
सुसाधवो धत्त गुणानुरागं ॥ ५७ ॥

॥ इति पुरुषोत्तमचरित्रं ॥

આ૦ ભવદેવસૂરિ પોતાના દોષની શુદ્ધિ કર્યા વિના મરીને પ્રગટ રીતે બહુ પાપ વાળો દેખાતો કિલ્બિષિક દેવ થયો [૫૩] ત્યાર બા૦ તે એક દરિદ્ર બ્રાહ્મણનો મુંગો પુત્ર થયો બાદ જેમ તેમ કરી બોધિ પામી તપ કરીને સ્વર્ગે ગયો (૫૪) એમ ભવદેવસૂરિનું ચરિત્ર સાંભળીને કૃષ્ણ વગેરે લોકો હર્ષિત થઈ પારકા ગુણ ગ્રહણ કરવામાં તત્પર થયા [૫૫] તેઓ ફરી ફરીને નેમિનાથ ભગવાનને નમીને પોતપોતાના સ્થાનકે ગયા અને ભગવાન પણ શ્રમણગણની સાથે અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા (૫૬) આ રીતે ઉગે ચડતી દોષલતાને કાપવા દાતરડા સમાન શ્રીકૃષ્ણના મનોહર ચરિત્રને સાંભળીને હે સુસાધુઓ ! તમે દુષ્કર્મરૂપ પાણીને ચુસવા ઉનાળા સમાન ગુણાનુરાગને ધારણ કરો [૫૭]

આ રીતે પુરૂષોત્તમ [શ્રીકૃષ્ણ] નું ચરિત્ર છે.

श्रीवज्रस्वामिचरित पुनः प्रायः सुप्रतीतत्वात् दिनकृत्यटीकायां सुप्रपंचितत्वाच्चनेह वितन्यत इति

गुणानुरागस्यैव लिंगांतरमाह

(मूलं)

पालइ संपत्तगुण—गुणड्ढसंगे पमोय मुव्वहइ ।
उज्जमइ भावसार—गुरुतर गुणारयण लाभत्थी ॥ १२२ ॥

(टीका)

पालयति रक्षति वर्द्धयति च-जननीव प्रियपुत्र-सप्राप्तं सम्यक्कर्म-क्षयोपशमलब्ध गुण ज्ञानदर्शनचारित्रादिरूप, तथा गुणैराढ्यानां संगे

શ્રી વજ્રસ્વામિનુ ચરિત્ર પ્રાયે પ્રસિદ્ધ છે, તથા અમે દિનકૃત્યની ટીકામા વર્ણવેલ છે, તેથી ઇહા નથી કહેતા

ગુણાનુરાગનાજ બીજા લિગ કહે છે—

મૂળનો અર્થ.

સપ્રાપ્ત થએલા ગુણને પાળતો રહે, અધિક ગુણવાન્‌નો સગ થતા પ્રમોદ પામે, અને ભાવપૂર્વક ઉદ્યમ કરે, કેમકે તે બહુ કિમતી ગુણરૂપી રત્નોને મેળવવા ઇચ્છનાર હોય છે (૧૨૨)

ટીકાનો અર્થ.

પાળે એટલે પ્રિય પુત્રને તેની જનેતા જેમ રાખે તથા વધારે, તેમ રૂડી રીતે થએલા કર્મના ક્ષયોપશમથી મળેલા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ ગુણને સાચવે તથા વધારે વળી

मीलके—चिरप्रोषितस्निग्धबंधुसमयोग इव-प्रमोदमानदप्रुतप्राबल्येन वहति प्राप्नोति,—

तद्यथा—

असतां संगपंकेन—यन्मनो मलिनीकृतं ।
तन्मेद्य निर्मलीभूतं—साधुसंबंधवारिणा ॥ १ ॥
पूर्वपुण्यतरोरद्य—फलं प्राप्तं मयानघं ।
संगेनासंगचित्तानां—साधूनां गुणधारिणां ॥ २ ॥

तथा गुणानुरागादेवोद्यच्छति प्रयतते भावसारं सद्भावसुंदरं यथाभवति ध्यानाध्ययनतपःप्रभृतिकृत्येष्विति गम्यते. किमित्यत आह-गुरुतराणि क्षायिकभावभावित्वाद् यानि गुणरत्नानि क्षायिकज्ञानदर्शनचारित्राणि तेषां यो लाभस्तदर्थी तदभिलाषवां—स्तथाहि—भवत्येवोद्यमवतामपूर्वकरणक्षपकश्रेणिक्रमेण केवलज्ञानादिसंप्राप्ति.—सुप्रतीतमेतदिति.

ગુણોથી જે આઢ્ય એટલે ભરપુર હોય, તેમના સંગ એટલે મેળાપમાં લાંબા વખતપર પરદેશ ગએના સ્નેહવાળા ભાઇને મળતાં જેમ આનંદ થાય, તેમ ખુબ આનંદ પામે

તે આ રીતે કે —

અસત્ પુરૂષોના સંગરૂપ પંકથી જે મેંનુ મન કર્યું હતું, તે મારૂં મન સાધુ પુરૂષના સંબંધરૂપ પાણીથી આજ નિર્મળ થયું છે [૧] અસંગ ચિત્તવાળા ગુણવાન્ સાધુજનોના સંગથી આજ હું પૂર્વે રોપેલા પુન્યરૂપ તરૂનું ઉત્તમ ફળ પામ્યો છું (૨)

વળી ગુણાનુરાગથીજ તે ધ્યાન, અધ્યયન તપ, વગેરે કૃત્યોમાં ભાવસાર થઇને એટલે સદ્ભાવપૂર્વક ઉજમાળ થાય છે એટલે પ્રયત્ન કરે છે કેમકે તે ગુરૂતર એટલે ક્ષાયિક ભાવથી થનારા હોવાથી મહાન્ ગણાતા ગુણ રત્ન એટલે ક્ષાયિક, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તેમના લાભનો અર્થી એટલે અભિલાષી હોય છે જે માટે ઉદ્યમ કરનારાઓને અપૂર્વ કરણ અને ક્ષપક શ્રેણીના ક્રમે કરીને કેવળજ્ઞાન વગેરેની પ્રાપ્તિ થાય છે, એ વાત સુપ્રતીત [પાધરી] જ છે

(मूलं)

सयणुत्ति व सीस त्ति व—उवगारि त्ति व गणिव्वउ व्व त्ति ।
पडिबधस्स न हेऊ-नियमा ण्यस्स गुणहीणो ॥ १२३ ॥

(टीका)

स्वकीयो जनः स्वजन—इति शब्दस्तद्भेदसूचको-वा शब्दः स- मुच्चये-ह्रस्वत्व माकृतशैल्या,—शिष्यो विनेय-इति वा शब्दौपूर्ववत्,— उपकारी भक्तपानदानादिना पूर्वमुपकृतवा-निति वा शब्दौ प्राग्वत्,— गणिव्वउ व्वत्ति एकगच्छवासी—तिवाशब्दौ पूर्ववदेव,—एतेषामेकैकोऽ- पि—प्रायः प्रतिबंधकारणं भव,—त्येतस्य पुनर्गुणानुरागिणो नियमान्नि- श्चयेन न नैव हेतुर्निमित्तमेकोपि भवत्येतेषां,—किंविशिष्टः सन्नित्याह- गुणहीनोनिर्गुणः,—

મૂળનો અર્થ.

એવા ગુણાનુરાગિને સગો, શિષ્ય, ઉપકારી, કે ગચ્છવાળો જે કોઇ ગુણહીન હોય, તેનાપર નિયમા પ્રતિબંધ હોતો નથી. (૧૨૩)

ટીકાનો અર્થ.

સ્વકીય જન તે સ્વજન છે, એથી કરીને ઇહા ઇતિ શબ્દ તેના પ્રકાર બતાવે છે, અને વા શબ્દ સમુચ્ચયાર્થે છે, તે પ્રાકૃતના કારણે હ્રસ્વ થએલો છે, અથવા શિષ્ય છે એટલા માટે, અથવા ઉપકારી એટલે ભાત પાણી આપીને એણે પૂર્વે ઉપકાર કરેલો છે એટલા માટે, અથવા ગણિઓ એટલે એક ગચ્છવાસી છે એટલા માટે, એમાનો કોઇ પણ પ્રાયે પ્રતિબંધનો હેતુ થાય છે, પણ આ ગુણાનુરાગી પુરૂષને તો એમાનો કોઇ પણ નિર્ગુણ હોય, તો પ્રતિબંધનો હેતુ થતો નથી

सीसो सज्झिलओ वा-गणिच्चओ वा न सोग्गइ नेइ,
जे तत्थ नाणदसण-चरणा ते सोग्गईमओ (इति कृत्वा)
अथ चारित्रिणां तेषां स्वजनादीनां किं विधेयमित्याह

[मुलं]

करुणावसेण नवर-अणुसासइ तपि सुद्धमग्गपि।
अच्चताजोग्ग पुण-अरत्तदुट्ठो उवेहेइ ॥ १२४ ॥

(टीका)

करुणा परदु.खनिवारणबुद्धि',—उक्तच
परहितचिंता मैत्री–परदुःखनिवारिणी तथा करुणा।
परसुखतुष्टिर्मुदिता—परदोषोपेक्षणमुपेक्षा

કારણ કે તે એમ ગણે છે કે, શિષ્ય અથવા સહાયી અથવા ગણિયો કાઇ સુગતિએ લઇ જનાર નથી બાકી ત્યા જે જ્ઞાન દશન ચારિત્ર છે તેજ સુગતિનો માર્ગ છે

ત્યારે ચારિત્રવાળાએ તે સ્વજનાદિકનુ શુ કરવુ તે કહે છે

મૂળનો અર્થ

નિ કેવળ કરૂણા લાવીને તેમને પણ શુદ્ધ માર્ગમા (લાવવા) શીખામણ આપે, અને જો તેઓ અત્યત અયોગ્ય જણાય, તો તેમનાપર અરક્તદ્વિષ્ટ રહી તેમની ઉપેક્ષા કરે (૧૨૪)

ટીકાનો અર્થ.

કરૂણા એટલે પરાયા દુ ખ નિવારવાની બુદ્ધિ જે માટે કહેલુ છે કે —

પરાયુ હિત ચિતવવુ, તે મૈત્રિ ભાવના છે, પરાયા દુ ખ નિવારવા, તે કરૂણા ભાવના છે પરને સુખી જોઇ સતોષ પામવો, તે મુદિતા ભાવના છે, અને પરના દોષ જોઇ ઉવેખી મેળવવા, તે ઉપેક્ષા ભાવના છે

तद्वशेन तद्रसिकतया नवरं केवलं रागदोषपरिहारेणानुशास्ति शिक्षयति तमपि स्वजनादिक—मपिशब्दात्तदितरमपि,—केत्याह—शुद्धमार्गे यथावस्थित मोक्षाध्वविषये, तद्यथा—

किं नारकतिर्यङ्नर—विबुधगतिविचित्रयोनिभेदेषु ।
वत्स ससरन्न सततं—निर्विण्णो दुःखनिलयेषु ॥ १ ॥
येन प्रमादमुद्धत—माश्रित्य महाधिहेतुमस्खलितं ।
सत्यज्य धर्मचित्त—रतस्त्वमार्येतराचरणे ? ॥ २ ॥
यन्न प्रयाति जीवा —स्स्वर्गं यच्च प्रयाति विनिपातं ।
तत्र निमित्तमनार्यः—प्रमाद इति निश्चितमिदं मे ॥ ३ ॥

किंच

केवलं रिपुरनादिमानयं—सर्वदेव सहचारितामितः ।
यः प्रमाद इति विश्रुतः परा—मस्य चित्तशठतामकुठिता ॥ ४ ॥

તે કરૂણાના વશે કરીને એટલે તેમા રસિક થઇને કેવળ એટલે રાગ દ્વેષ છોડીને ફકત કરૂણાથી તે સ્વજનાદિકને પણ અનુશાસિત કરે, એટલે શિક્ષણ આપે અપિ શબ્દથી બીજાને પણ આપે શી બાબતમા તે કહે છે શુદ્ધ માર્ગમા એટલે કે મોક્ષ માર્ગની બાબતમા તે આ રીતે કે —

શુ તુ નરક—તિર્યંચ—નર અને દેવગતિઓ અને વિચિત્ર યોનિઓ કે, જે દુઃખનીજ સ્થાનરૂપ છે, તેમા નિરતર ભમતો થકો હજુ થાકયો નથી ? કે જેથી પીડાના હેતુ ભારે એવા પ્રમાદને કઇ પણ ખલન કર્યા વગર વશવર્તિ રહીને ધર્મમા દિલ નહિ આપતા તુ અનાર્ય આચરણમા રક્ત બનેનો છે ? [૧–૨] જીવો જે સ્વર્ગે નથી જઇ શકતા, તથા જે નરકે જઇ પડે છે, ત્યા ભુડો પ્રમાદજ કારણભૂત છે, એમ મને પકકી ખાતરી છે (૩)

વળી,

જે પ્રમાદ છે તેજ કેવળ અનાદિ કાળનો દુશ્મન છે, અને તે સદાકાળ સાથેનો સાથે રહેતો આવેલો છે, માટે તમારે એની અતિ સખત લુચ્ચાઇને ઓળખવી જોઇએ (૪)

मत् करोति विकथाः प्रयांवती—र्यत्खलेषु विपयेषु दृप्यति ।
सुप्तमत्त इव यद्विचेष्टते—यन्नवेत्ति गुणदोपयोर्भिदा ॥ ५ ॥
क्रुध्यति स्वहितदेशनेपि यत्—यच्च सीदति हित विदन्नपि ।
लोक एप निखिल दुरात्मन—स्तत्प्रमादकुरिपोर्विजृम्भितं ॥ ६ ॥
इत्यवेत्य परिपोष्य पौरुप—दुर्जयोपि रिपुरेप जीयता ।
यत् सुखाय न भवंत्युपेक्षिता व्याधयश्चरिपवश्च जातुचित् ॥ ७ ॥

इत्यादिविविधवाचोयुक्तिभिरुत्पादितसवेग त शुद्धधर्मे प्रवर्तयति—प्रज्ञापनीयश्चेदसौ स्यात्.—अंत्यतायोग्य वाढमप्रज्ञापनीय पुनस्त प्ररक्तद्विष्टो रागद्वेपरहित उपेक्षते अवधीरय—" त्युपेक्षानिर्गुणेष्वि " ति वाक्यमनुस्मृत्येति गाथार्थ

गुणानुरागस्यैव फलमाह.

જે વિસ્તારીને વિકથા કરાય છે જે ભુંડા વિષયોમાં ગૃદ્ધ થવાય છે, જે સુતેના તથા છકેલા માફક ચેષ્ટા કરાય છે, જે ગુણ અને દોષનો ભેદ જાણવામાં નથી આવતો, જે પોતાના હિતનો ઉપદેશ સાભળતા પણ ગુસ્સો લાગે છે અને જે હિત સમજતા છતાં છતા, પણ કહી શકાતુ નથી, તે બધુ આ દુનિયામાં દુરાત્મા પ્રમાદરૂપ દુશ્મનનું વિજૃભિત [તોફાન] છે [૫-૬] એમ જાણીને હિમ્મત પકડી, એ દુર્જય દુશ્મનો જીતવો જોઇએ. કેમકે વ્યાધિઓ અને દુશ્મનોની જો ક્યારે પણ ઉપેક્ષા કરીએ, તો તે નુકસાન કર્યા વિના રહેતા નથી. (૭) ઇત્યાદિ અનેક વચનોથી તેમને સ વેગ ઉપજાવીને શુદ્ધ ધર્મમા પ્રવર્તાવે, પણ એમ ત્યારે બને કે, જ્યારે તેઓ પ્રજ્ઞાપનીય હોય બાકી અસત અયોગ્ય હોય તો તેમનાપર રાગ દ્વેષ નહિ લાવતાં ' નિર્ગુણોમા ઉપેક્ષા કરવી " એ વાક્યને અનુસરીને ઉપેક્ષા કરે એ રીતે ગાથાનો અર્થ છે

ગુણાનુરાગનુંજ ફળ કહી બતાવે છે

॥ मुल ॥

उत्तमगुणाणुराया—कालाइदोसओ अपत्ताबि ।
गुणसपया परत्थवि—न दुल्लहा होइ भव्वाण ॥ १२५ ॥

(टीका)

उत्तमा उत्कृष्टागुणाज्ञानादयस्तेष्वनुरागः प्रीतिमकर्पस्तस्माद्धेतोः कालो दुःपमारूप आदिशब्दात् संहननादिपरिग्रहः त एव दोषा दूषणानि विघ्नकारित्वात्—ततोऽप्राप्ता—प्यास्ता तावत्प्राप्तेत्यपेरर्थः—गुणसपत् परिपूर्णधर्मसामग्री वर्त्तमानजन्मनीति गम्यते—परत्र भाविभवे—पिःसभावनेसभवात एत—न्नैवदुर्लभादुरापाभवति भव्यानां मुक्तिगमनयोग्यानामिति.

उक्त गुणानुरागरूपं षष्ठ भावसाधोर्लिंग. सम्पति गुर्वाज्ञाराधनरूप सप्तम लिंगमाह.

મૂળનો અર્થ.

ઉત્તમ ગુણોના અનુરાગથી કાળાદિકના દોષે કરીને કદિ આ ભવમા ગુણસંપદા નહિ મળે, તો પણ પર ભવમા ભવ્ય જીવોને દુર્લભ નહિ થાય. (૧૨૫)

ટીકાનો અર્થ

ઉત્તમ એટલે ઉત્કૃષ્ટ ગુણો એટલે જ્ઞાનાદિક ગુણો તેમા અનુરાગ એટલે પૂર્ણપ્રીત તેને લીધે કાળ એટલે દુઃપમાકાળ તથા આદિ શબ્દથી સઘેણુ વગેરે લેના તે રૂપ દોષ એટલે વિઘ્નકારક હોવાથી દૂષણો તેના યોગે વર્ત્તમાન જન્મમાં ગુણસંપત્ એટલે પરિપૂર્ણ ધર્મ સામગ્રી નહિ મળી હોય, તોપણ પરભવમા તો તે ભવ્ય જનોને દુર્લભ નજ થાય, એમ ધારી શકાય છે

આ રીતે ગુણાનુરાગરૂપ છઠુ લિંગ કહ્યું, હવે ગુર્વાજ્ઞારાધનરૂપ સાતમુ લિંગ કહે છે

॥ मूलं ॥

गुरुपयसेवानिरओ—गुरुआणाराहणंमि तल्लित्थो ।
चरणभरधरणसत्तो—होइ जई नन्नहा नियमा ॥ १२६ ॥

अत्र पश्चिदाह

पूर्वाचार्यैश्चारित्रिणो लिंगषट्कमेवोक्त—यदवाचि—
मग्गाणुसारि[1] सड्ढो[2]—पन्नवणिज्जो[3] कियावरो चेव[4] ।
गणरागी[5] सक्कारंभसगओ[6] तहय चारित्ती ॥
तत्कुतेद सप्तम गुर्वाज्ञाराधनरूप भावसाधोर्लिंग भणित ?

उच्यते—

चतुर्दशशतप्रकरणप्रासादसूत्रधारकल्पप्रभुश्रीहरिभद्रसूरीभिरुपदेश-पद शास्त्रे भणितमेवेदमपि लिंग. तथाचैतत्सूत्र

મૂળનો અર્થ

ગુરૂના ચરણની સેવામા લાગેલો રહી ગુરૂની આજ્ઞા આ-રાધવામા તત્પર રહે, અને ચારિત્રનો ભાર ઉપાડવામા સમર્થ હોય, તેજ યતિ જાણવો, અન્યથા નિયમા નહિ [१२६]

ઇહા કોઇ શકા કરે કે

પૂર્વાચાર્યોએ ચારિત્રિયાના છ લિગજ કહ્યા છે જે માટે કહેલુ છે કે—

માર્ગાનુસારી હોય શ્રદ્ધાવાન્ હોય પ્રજ્ઞાપનીય હોય, ક્રિયામા તત્પર રહેનાર હોય, ગુણરાગી હોય, અને શક્યારભવાળો હોય તે ચારિત્રી છે

માટે આ સાતમુ ગુર્વાજ્ઞારાધનરૂપ ભાવ સાધુનુ લિગ કયા કહેલુ છે ?

જવાબ

ચૌદસો પ્રકરણરૂપ પ્રાસાદના સૂત્રધાર સમાન પ્રભુ શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ ઉપદેશ પદ ગ્રથમા આ લિગ પણ કહેલજ છે જુઓ તેનુ આ સૂત્ર કે—

एय च अत्थि ल्क्खण-मिमस्स नीसेस मेव धन्नस्स ।
तह गुरु आणा सपाडण च गमग इह लिंग ॥
इत्यल विस्तरेण —प्रकृत सूत्र व्याख्यानयन्नाह.

गुरवः षट्त्रिंशद्गुणयुक्तास्तथाहि—

देसकुलजाइरूवी—सघयणी धिइजुओ अणाससी ।
अविकत्थणो अमाई—थिरपरिवाडी गहियववो ॥ १ ॥
जियपरिसो जियनिद्दो—मज्झत्थो देसकालभावन्नू ।
आसनलद्ध पइभो—नाणाविहदेसभासन्नू ॥ २ ॥
पचविहे आयारे—जुत्तो सुत्तत्थ तदुभयविहिन्नू ।
आहरण हेउकारण—नयनिउणो गाहणाकुसलो ॥ ३ ॥
ससमयपरसमयविऊ—गभीरो दित्तिम सिवो सोमो ।
गुणसय कलिओ जुत्तो—पवयणसार परिकहेउ ॥ ४ ॥

એ ભાગ્યશાળી ભાવ સાધુના એ બધા લક્ષણ છે, અને વળી ગુરૂની આજ્ઞાનુ સપાદન કરવુ, એ અહીં ગમક લિંગ છે

આટલો ઉત્તર બસ છે હવે પ્રકૃત સૂત્રની વ્યાખ્યા કરીએ છીએ ગુરૂ છત્રીશ ગુણયુક્ત હોય છે તે આ રીત કે—

દેશ કુળ, જાતિ, અને રૂપવાન્, સઘેણુવાળો, ધીરજવાળો, અનાશસી, અવિકત્થન, અમાયી, સ્થિરપરિપાટિવાળો, ગૃહીતવાક્ય, જિતપર્ષદ્ જિતનિદ્ર, મધ્યસ્થ, દેશકાળ અને ભાવનો જાણ, આસન્નલબ્ધપ્રતિભ, નાનાવિધ દેશ ભાષાનો જાણ, પાચ પ્રકારના આચારમા વળગેલો, સૂત્ર અર્થ અને તદુભયનો જાણ, ઉદાહરણ—હેતુ—કારણ અને નય લાગુ પાડવામા નિપુણ, ગ્રાહણા કરાવવામાં કુશળ, સ્વસમય પર સમયનો જાણ ગભીર, દીપ્તિમાન્ શિવ અને સોમ એમ સેકડો ગુણે કરીને જે યુક્ત હોય, તે પ્રવચનનો સાર કહેવાને યોગ્ય થય છે [૧-૨-૩-૪]

तत्र आर्यदेशोद्भूत. सुखावबोधवचनो भवति—ततो देशग्रहण[1] कुल पैतृकमिक्ष्वाकादि—तज्जातश्च यथोत्क्षिप्तभारवहने न श्राम्यति[2], जातिर्मातृकी—तत्संपन्नोहि विनयादिगुणवान् स्यात्[3], " यत्राकृतिस्तत्र गुणाभवती "—ति रूपग्रहण[4], संहननधृतियुतो न व्याख्यानादिषु खेदमेति[5-6], अनाशंसी श्रोतृभ्यो न वस्त्राद्याकांक्षति[7], अविकत्थनो हितमितभाषी[8], अमायी विश्वास्यः[9], स्थिरपरिपाटिः–स्थिरः परिचितग्रथस्य सूत्रार्थगलनाभावात्[10], ग्राह्यवाक्य. सर्वत्रास्खलिताज्ञ.[11], मध्यस्थ' शिष्येषु समचित्तः[12], देशकालभावज्ञः सुखेनैव गुणवद्देशादौ विहरति[13-14-15], आसन्नमतिर्मोद्रेके परवाद्युत्तरदानसमर्थः[16], नानाविधदेशभाषाज्ञ. नानादेशजान् शिष्यान् सुखेनैवावबोधयति[17], ज्ञानाद्याचारपचकयुक्त. श्रद्धेयवचनः स्यात्[18-22], सूत्रार्थतदुभयविधिज्ञ' उत्स-

---

તે આર્ય દેશમા થએલો હોય, તેની ભાષા સુખે સમજી શકાય છે, માટે દેશનુ ગ્રહણ કર્યું ૧ કુળ તે પિતા સબધી ઇક્ષ્વાકાદિ વંશ, તેમા જન્મેલો હોય તે નાખેલા ભારને ઉપાડતા થાકતો નથી ૨ જાતિ તે માતા સબધી જાણવી જાતવત હોય તે વિનયાદિ ગુણવાળો હોય ૩ જ્યા આકૃતિ હોય, ત્યાં ગુણો હોય છે, એ કહેવતને અનુસરી રૂપનું ગ્રહણ કર્યું છે ૪ સઘેણ અને ધીરજવાળો વ્યાખ્યાન વગેરેમા થાકે નહિ ૫-૬ અનાશસી હોય, તે સાભળનારાઓ પાસેથી વસ્ત્ર વગેરેની ઇચ્છા રાખે નહિ ૭ અવિકત્થન હોય તે હિત મિતભાષી રહે છે ૮ અમાયી હોય, તે વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય રહે છે ૯ સ્થિર પરિપાટિ એટલા માટે કહ્યો છે કે સ્થિરપરિચિત ગ્રથવાળાના સૂત્રાર્થ ગળી નહિ જાય ૧૦ ગ્રાહ્યવાક્ય હોવાથી બધાને આજ્ઞામા ચલાવી શકે છે ૧૧ મધ્યસ્થ હોવાથી શિષ્યોપર સમચિત્ત રાખી શકે છે ૧૨ દેશકાળ ભાવનો જાણ હોવાથી સુખે કરી ગુણવાળા દેશાદિકમા વિચરી શકે છે ૧૩-૧૪-૧૫ તરત બુદ્ધિવાળો હોવાથી પરવાદિને ઉત્તર દેવા સમર્થ રહે છે ૧૬

અનેક દેશની ભાષાઓનો જાણ હોવાથી, અનેક દેશના શિષ્યોને સુખે સમજાવી શકે છે ૧૭ જ્ઞાનાદિક પાંચ આચારવાળો હોવાથી, તેનુ વચન શ્રદ્ધા રાખવા યોગ્ય ગણાય

गोपवादमपच यथावदाज्ञापयति[२३-२५], आहरण दृष्टांतः—हेतुरन्वयव्यतिरेकवान्—कारण, दृष्टांतादिरहितमुपपत्तिमात्र—नया नैगमादय—एषु निपुणः सुखेनैतान् प्रयुंक्ते[२६-२९], ग्राहणाकुशलः वहीभिर्युक्तिभिः शिष्यान् बोधयति[३०], स्वसमयपरसमयज्ञः सुखेनैव तत्स्थापनाभ्यूहौ विधत्ते[३१-३२], गभीरो लब्धमध्यः[३३] दीप्तिमान् पराधृष्यः[३४], शिवहेतुत्वाच्छिव-स्तदधिष्ठिते देशेमार्याद्युपशमनात्[३५], सौम्यः सर्वजनमनोनयनरमणीयः[३६], गुणशतकलितः प्रश्रयाद्यनेकगुणोपेतो युक्तोर्हत्प्रवचनसारं परिकथयितु प्रवचनानुयोगयोग्यो भवतीत्यर्थः

अथवा षट्त्रिंशद् गुणाः—

अट्ठविहा गणिसपय–चउग्गुणा नवरि हुंति बत्तीस।
विणओ य चउब्भेयो–छत्तीस गुणा इमे तस्स ॥ १ ॥

છે ૧૮-૨૨. સૂત્ર અર્થ, અને તદુભયની વિધિનો જાણુ હોવાથી, ઉત્સર્ગ તથા અપવાદની ભાજગડને બરોબર જણાવી શકે છે ૨૩-૨૫ આહરણ એટલે દૃષ્ટાંત હેતુ એટલે અન્વય વ્યતિરેકિ સાધન, કારણ એટલે દૃષ્ટાંત વગરનુ ફકત દલીલ માત્ર, અને નયો તે નૈગમાદિક નય, એ બધામાં કુશળ હોવાથી સુખે તેમને વાપરી શકે છે ૨૬–૨૯ ગ્રાહણા કુશળ હોવાથી ઘણી યુક્તિઓવડે શિષ્યોને બોધી શકે છે ૩૦ સ્વ સમય અને પર સમયનો જાણુ હોવાથી, સુખે કરી તેનુ સ્થાપન અને તર્ક કરી શકે છે ૩૧–૩૨ ગભીર હોવાથી, તેનો ભરમ પમાતો નથી ૩૩ દીપ્તિમાન્ હોવાથી સામો કોઇ ટકી શકતો નથી ૩૪ શિવનો હેતુ હોવાથી શિવ ગણાય છે, કેમકે તેના અધિષ્ઠિત દેશમા મરકી વગેરે દબાઇ જાય છે ૩૫ સૌમ્ય હોવાથી સૌ જનના મન અને આખને રમણીય લાગે છે ૩૬ એમ સેકડો ગુણો એટલે પ્રશ્રય [પ્રેમ] વગેરે અનેક ગુણોથી જે યુક્ત હોય, તે પ્રવચનનો સાર કહેવાને એટલે પ્રવચનનો અનુયોગ કરવાને યોગ્ય થાય છે

અથવા છત્રીસ ગુણો આ રીતે છે —આઠ પ્રકારની ગણિ સપત્ તેને ચોગણી કરતા બત્રીશ થાય, તેમાં ચાર પ્રકારનો વિનય ઉમેરતાં તેના છત્રીસ ગુણ થાય. ૧.

गणोगच्छोऽस्यास्तीतिगणी आचार्यस्तस्य सपत् समृद्धिः—साच अष्टविधा,—

आयार[1] सुय[2] सरीरे[3]-वयणे[4] वायण[5] मई[6]पओग मई[7],
एएसु सपयाखलु-अट्ठमिया सगहपरिन्ना[8] —

आचार[1]-श्रुत[2]-शरीर[3] वचन[4]-वाचना[5] मति[6]-प्रयोगमति[7] सग्रहपरिज्ञा[8] भेदादष्टधा—नवर चतुर्गुणाश्चतुर्भिर्गुणिता भवतिद्वात्रिंशत् सूरिगुणा.—

तत्रा चारोनुष्ठान सएव सपत् सा चतुर्द्धा—तद्यथा-सयमध्रुवयोगयुक्तता चरणेनित्य समाभ्युपयुक्ततेत्यर्थ ,[1] असमग्रह आत्मनोजात्याद्युत्सेकरूपाग्रहवर्जन[2] अनियतवृत्तिरनियतविहार',[3] वृद्धशीलतावपुर्मनसो निर्विकारता [4]

एव श्रुतसपचतुर्द्धा'-बहुश्रुतता युगप्रधानागमतेत्यर्थ'[1] परिचितसूत्रता उत्क्रमक्रमवाचनादिभि' स्थिरसूत्रता,[2] विचित्रसूत्रता स्वसमयादि-

---

ગણુ જેને હોય, તે ગણિ એટલે આચાર્ય તેની સપત્ એટને સમૃદ્ધિ તે આઠ પ્રકારની છે —આચાર શ્રુત શરીર વચન વાચના, મતિ પ્રયોગમતિ એ સાત્ સાપતોમા સપત્ અને આઠમી સગ્રહપરિજ્ઞા છે એમ આચાર શ્રુત શરીર વચન, વાચના મતિ પ્રયોગમતિ, અને સગ્રહપરિજ્ઞા એ ભેદોવડે આઠ પ્રકારની સપત્ છે તેમને ચારે ગુણી એટલે બત્રીશ ગુણુ થાય છે ત્યાં આચાર એટલે અનુષ્ઠાન તે રૂપ સપત્ તે ચાર પ્રકારની છે —સયમધ્રુવયોગયુક્તતા એટને ચારિત્રમા હમેશા સમાધિના સાથે ઉપયોગ ૧ અસપ્રગ્રહ એટલે પોતાના જાતિ વગેરેના ગર્વરૂપ આગ્રહનુ વર્જન કરવુ ૨ અનિયત વૃત્તિ એટલે અનિયત્ વિહાર ૩ અને વૃદ્ધ શીળતા એટને શરીર અને મનનુ નિર્વિકારિપણુ ૪

એ રીતે શ્રુત સપત્ ચાર પ્રકારની છે —બહુશ્રુતતા એટલે તે યુગમા સૌ કરતા પ્રધાન આગમનુ જાણપણુ ૧ પરિચિતસૂત્રતા એટને ઉત્ક્રમ અને ક્રમ વાચનાદિકથી સ્થિરસૂત્રતા ૨ સ્વસમયાદિ ભેદે કરીને વિચિત્રસૂત્રતા ૩ અને ઉદાત્ત વગેરે સ્વર વિજ્ઞાનથી ઘોષ વિશુદ્ધિકરણતા ૪

भेदात्,[3] घोषविशुद्धिकरणता उदात्तादिविज्ञानात्[4]

शरीरसंपच्चतुर्द्धाः—आरोहपरिणाहयुक्तता उचितदैर्घ्यादिविस्तरतेत्यर्थः,[1] अनवत्रप्यता अलज्जनीयांगता,[2] परिपूर्णेंद्रियता अनुपहतचक्षुरादिकरणता,[3] स्थिरसंहननता तपःप्रभृतिषु शक्तियुक्तता.[4]

वचनसंपच्चतुर्द्धाः—आदेयवचनता,[1] मधुरवचनता,[2] अनिश्रितवचनता मध्यस्थवचनतेत्यर्थः[3] असंदिग्धवचनता[4]

वाचनासंपच्चतुर्द्धाः—विदित्वोद्देशन परिणामकादिकं शिष्यंज्ञात्वेत्यर्थः[1] विदित्वा समुद्देशन,[2] परिनिर्वाप्यवाचना–पूर्वदत्तालापकान् शिष्यमधिगम्य पुनः सूत्रदान,[3] अर्थनिर्वापणा–अर्थस्य पूर्वापरसांगत्येन गमनिका.[4]

मतिसंपच्चतुर्द्धाः—अवग्रहे[1]-हा[2] वाय[3]-धारणा[4] भेदात्

प्रयोगमतिसंपच्चतुर्द्धा–इह प्रयोगो वादमुद्रा–तत्रात्मपरिज्ञानवादा-

---

શરીર સંપત્ ચાર પ્રકારની છે— આરોહપરિણાહયુક્તતા એટલે ઉચિત ઉંચાઇ વગેરે વિસ્તાર ૧ અનવત્રપ્યતા એટલે અળજ્જનીય શરીર ૨ પરિપૂર્ણેંદ્રિયતા એટલે આંખો વગેરેની ખોડ ન હોય તે ૩ અને સ્થિર સંહનનતા એટલે તપ વગેરે કરવામાં સમર્થ સંઘેણુ ૪

વચન સંપત્ના ચાર પ્રકાર આ રીતે છે—આદેય વચનતા, મધુર વચનતા, અનિશ્રિત વચનતા એટલે મધ્યસ્થ વચનતા, અને અસંદિગ્ધ વચનતા

વાચના સંપત્ના ચાર પ્રકાર આ છે—ઉદ્દેશવું જાણીને એટલે કે શિષ્ય પરિણામક છે કે કેમ? તે વગેરે સમજીને ઉદ્દેશ કરવો ૧ જાણીને નિર્દેશવું ૨ પરિનિર્વાપણ કરીને વાચના દેવી એટલે કે પૂર્વે દીધેલા આલાવાઓ શિષ્યને પાકા કરાવીને પછી બીજું સૂત્ર આપવું ૩ અર્થ નિર્વાપણા એટલે અર્થને પૂર્વાપર મળે તેમ બેસાડવું ૪

મતિ સંપત્ના ચાર પ્રકાર આ છે—અવગ્રહ ઇહા, અવાય અને ધારણા

પ્રયોગ મતિ સંપત્ના ચાર પ્રકાર આ છે—અહીં પ્રયોગ એટલે વાદની મુદ્રા

दिसामर्थ्यविषये,[1] पुरुषपरिज्ञान–किमय वादी साख्यो बौद्धोवेत्यादि,[2] क्षेत्रपरिज्ञान-किमिद मायाबहुलमन्यथा वा–साधुभावितमभावित वेति[3] वस्तुज्ञान किमिद राजामात्यसभ्यादि भद्रकमभद्रक वा [4]

सग्रहः स्वीकरण तत्र परिज्ञानमष्टमी सपत्–साचतुर्द्धा–तथाहि–पीठफलकादि विषया,[1] बालादियोग्यक्षेत्रविषया,[2] यथासमय स्वाध्यायादिविषया[3] यथोचितविनयादिविषयाचेति.[4]

तथा विनयश्चतुर्भेद

आयारे[1] सुयविणये[2]–विक्खिवणेचेव होइ बोद्धवे,[3]

दोसस्स य निग्घाए–विणए चउहे स पडिवत्ती.

तत्राचारविनय. सयमतपोगणैकविहारविषयचतुर्विधसामाचारीस्वरूप',[1]

[ખટપટ] જાણવી તથા આત્મ પરિજ્ઞાન એટલે પોતામા વાદ વગેરે કરવાનુ કેવુ સામર્થ્ય છે, તે સમજવુ ૧ પુરૂષ પરિજ્ઞાન એટલે સામો વાદી સાખ્ય છે કે બૌધ છે, વગેરે ઓળખવુ ૨ ક્ષેત્ર પરિજ્ઞાન તે આ સ્થળ માયા પ્રધાન છે કે સરલ છે, અથવા સાધુ ભાવિત છે, કે અભાવિત છે, તે જાણવુ ૩ અને વસ્તુ જ્ઞાન તે આ રાજા અમાત્ય કે સભ્યો ભદ્રક છે કે અભદ્રક છે, તે જાણવુ ૪

સગ્રહ એટલે સ્વીકારવુ, તે સબધી પરિજ્ઞાન તે આઠમી સપત્ જાણવી તેના ચાર પ્રકાર આ રીતે છે—પીઠ ફળકાદિક સબધી ૧ બાળાદિ યોગ્ય ક્ષેત્ર સબધી ૨, સમયસર સ્વાધ્યાય સબધી ૩ અને યથોચિત વિનય વગેરે સબધી ૪ (સ્વીકાર કરવાની સમજ)

તથા વિનયના ચાર ભેદ છે—આચાર વિનય, શ્રુત વિનય, વિક્ષેપણ વિનય અને દોષનિર્ઘાત વિનય, એમ વિનયમાં ચાર પ્રકારની પ્રતિપત્તિઓ છે ત્યા આચાર વિનય તે સયમ તપ ગણ, અને એકક વિહાર સબધી ચાર પ્રકારની સામાચારીરૂપે છે

ત્યા પૃથ્વીકાય રક્ષા વગેરે સત્તર પદોમા પોતે કરવુ, બીજા પાસે કરાવવુ, સીદતાને સ્થિર કરવુ, અને યતમાનને ઉત્તેજન આપવુ, એ સયમ સામાચારી છે ૧

तत्र पृथ्वीकायरक्षादिसप्तदशपदेषु स्वयकरणान्यकारणसीदत्स्थिरीकरणयतमानोपबृंहणात्मिका संयमसामाचारी.[1]

पाक्षिकादिषुचतुर्थादितपसि स्वपरयोर्व्यापारणरूपा तपःसामाचारी,[2] प्रत्युपेक्षणादिषु बालग्लानादिवैयावृत्यादिषु विषीदद्गणप्रवर्त्तनस्वयमुद्यमनस्वभावा गणसामाचारी,[3] एकाकिविहारप्रतिमायाः स्वयमगीकरणान्यांगीकारणलक्षणैकाकिविहारसामाचारी[4]

श्रुतविनयश्चतुर्द्धाः-सूत्रग्राहणा,[1] अर्थश्रावणा,[2] हित-निःशेषवाचनात्मकः-हितं योग्यतानुसारेण वाचयते[3]-निःशेषमापरिसमाप्तेः[4]

विक्षेपणाविनयश्चतुर्द्धाः-मिथ्यात्वविक्षेपणान्मिथ्यादृष्टेः स्वसमये स्थापन,[1] सम्यग्दृष्टेस्त्वारम्भविक्षेपणाच्चारित्राध्यासनं,[2] च्युतधर्मस्यधर्मेस्थापन,[3] प्रतिपन्नचारित्रस्य परस्यात्मनो वा नैषणीयादिनिवारणेन हितार्थमभ्युत्थानमितिलक्षणः[4]

પાખી વગેરેમાં ચોથ વગેરે તપ કરવામા સ્વપરને પ્રવર્તાવવુ તે તપ સમાચારી ૨ બાળગ્લાનાદિના વૈયાવચ્ચ વગેરેમા ધીમા પડતા ગચ્છને પ્રવર્ત્તાવવુ, તથા પોતે પણુ ઉજમાળ થવુ, તે ગણુસામાચારી ૩ એકાકિ વિહારની પ્રતિમા પોતે અગીકાર કરવી, તથા બીજાને અગીકાર કરાવવી, તે એકાકિ વિહાર સામાચારી ૪

શ્રુત વિનયના ચાર પ્રકાર આ રીતે છે—સૂત્ર ગ્રાહણા ૧ અર્થ શ્રાવણા ૨ હિત વાચના એટલે કે યોગ્યતાના અનુસારે વચાવવુ ૩ અને નિ શેષ વાચના એટલે પરિપૂર્ણ વચાવવુ ૪

વિક્ષેપણા વિનયના ચાર પ્રકાર આ રીતે છે —મિથ્યાત્વનુ વિક્ષેપણ કરી, મિથ્યા દૃષ્ટિને સ્વમતમા લાવવુ ૧ આરભનુ વિક્ષેપણ કરીને, સમ્યક્ દૃષ્ટિને ચારિત્રમા ચડાવવુ ૨ ધર્મથી પડેલાને ધર્મમા સ્થાપવુ ૩ અને જેણે ચારિત્ર અગીકાર કર્યુ હોય એવા પોતાને કે પરને અનેષણીયાદિકથી નિવારી હિતાર્થમા ચડાવવુ ૪

तथा दोषनिर्घातविनयोपि चतुर्भेद,—क्रुद्धस्य क्रोधापनयनं[1] दुष्टस्य विषयदोषवतो दोषापनयनं[2], कांक्षितस्य परसमयादिकांक्षावतः कांक्षाच्छेदः[3], स्वतश्चोक्तदोषविरहादात्मप्रणिधानमितिस्वरूप.[4]

एवमात्मानं परं च विनयतीति विनय इति दिग्मात्रमिदं—विशेषतस्तु व्यवहारादवसेयं इमे मिलिताः षट्त्रिंशद् गुणास्तस्य गणिनो भवति.

तृतीयात्विय—

वय छक्काई अट्ठारसेव–आयारमाइ अट्ठेव ।
पायच्छित्त दसहा–सूरिगुणा हुंति छत्तीसं ॥ १ ॥

व्रतषट्कं कायषट्कं च प्रतीतं अकल्पादिषट्कं त्वेवः—

अकल्पो द्विधा.—शिक्षकस्थापनाकल्पोऽकल्पस्थापनाकल्पश्च.

तत्राद्य,—

વળી દોષ નિર્ઘાત વિનયના પણ ચાર ભેદ છે તે આ રીતે છે ક્રોધે ચડેલાનો ક્રોધ ઉતારવો ૧, દુષ્ટ એટલે વિષયથી દૂષાયલાનો દોષ દૂર કરાવવો ૨ પર સમયમાં કાંક્ષા ધરનારની કાંક્ષા છેદવી ૩ તથા પોતે ક્રોધ—દોષ—કાંક્ષા ટાળીને આત્મધ્યાનમાં રહેવું ૪

આ રીતે પોતાને તથા પરને જે સુધારે તે વિનય છે આ રીતે અહીં દિગ્માત્ર જણાવ્યું છે વિશેષથી જાણવું હોય, તો વ્યવહાર સૂત્રની ટીકાથી જાણી લેવું એમ સઘળા મળીને ગણિના છત્રીશ ગુણ થાય છે

ત્રીજી [યોજના] આ છે

વ્રત ષટ્ક કાય ષટ્ક અને અકલ્પ ષટ્ક મળીને અઢાર તથા આચારવાળાપણું વગેરે આઠ અને દશ પ્રકારનું પ્રાયશ્ચિત, એમ આચાર્યના છત્રીશ ગુણ થાય છે (૧)

વ્રત ષટ્ક અને કાય ષટ્ક પાધરાં છે અકલ્પાદિ ષટ્ક આ પ્રમાણે છે—

અકલ્પ બે પ્રકારનો—શિક્ષક સ્થાપના કલ્પ અને અકલ્પ સ્થાપના કલ્પ

अणहीया खलु जेण–पिंडेसण सिज्जवत्थपाएसा ।
तेणा णियाणि जइणो–कप्पंति न पिंडमाईणि ॥

तथा

उउबद्धमि न अनला–वासावासासु दोवि नो सेहा ।
दिक्खिज्जंति पाय–ठवणाकप्पो इमो होइ ॥

द्वितीतोनेषणीयपिंडशय्यावस्त्रपात्रगोचरोऽकल्प.[१], गृहीभाजन कास्यकरोटिकादि[२], पर्यंकोमचकादावुपवेशन[३], निपद्या भिक्षार्थं गृहे प्रविष्टस्य साधोस्तत्र निपदन[४], स्नान द्विधा,—अक्षिपक्ष्मप्रक्षालनमात्रमपि देशस्नान–सर्वागक्षालन तु सर्वस्नान[५] शोभा विभूषाकरण[६],—एषा वर्जन–मेवमष्टादश एषा चा चार्यगुणत्वमेतदपराधेषु सम्यक्प्रायश्चित्तज्ञानात्.

आचारवत्त्वादयोऽष्टौ गुणाः पूर्ववत्

तथा प्रायश्चित्त दशधा, तद्यथा—

ત્યા પહેલો તે એ કે—

જે શિષ્ય પિંડૈષણા, શય્યૈષણા, વસ્ત્રૈષણા, અને પાત્રૈષણા એ ચાર અધ્યયન શીખ્યો ન હોય તે ચેલાએ આણેલા આહાર વગેરે બીજા યતિઓને વાપરવા ન કલ્પે

વળી

ઋતુબદ્ધ કાળમા અસમયને દિક્ષા નહિ આપવી વર્ષાકાળમા પ્રાયે કરી બે શિષ્યો નહિ મુન્ડવા, આનું નામ શિક્ષક સ્થાપના કલ્પ છ

બીજો અકલ્પ સ્થાપના કલ્પ તે અનેષણીય પિંડ—શય્યા—વસ્ત્ર—પાત્ર સબધી અકલ્પ જાણવો ૧ ગૃહિભાજન તે કાસાની કટોરી વગેરે ૨ પર્યંક તે માચા વગેરે પર બેસવુ ૩ નિષદ્યા અટલે ભિક્ષાર્થ કોઇના ઘેર જતા ત્યા બેસવુ તે ૪ સ્નાન બે પ્રકારે છે—આંખનું પાપણ પખાળવુ તે પણ દેશ સ્નાન ગણાય છે, અને બધા અગ પખાળવા તે સર્વ સ્નાન છે ૫ શોભા એટલે વિભૂષા કરવી ૬ એ છએનુ વર્જન કરવુ એમ અઢાર સ્થાન થયા, તે આચાર્યના ગુણ એટલા માટે ગણાય છે, એમા અપરાધમા તેઓ સમ્યક્ પ્રાયશ્ચિત્ત જાણે છે

आलोयण[1] पडिकमणे[2]–मीस[3] विवेगे[4] तहा विउस्सग्गे[5] ।
तव[6]–छेय[7]–मूल[8]–अणवट्टपाय[9]–पारंचिए[10] चेव ॥

निरतिचारस्यासन्नगृहानीतस्य भिक्षादे प्रकटनमालोचनार्ह[1], अनाभोगादिना प्रमार्जितनिष्ठीवनादावसपन्नवरस्य मिथ्यादुष्कृतदान प्रतिक्रमणार्ह[2], सम्भ्रमभयादौ सर्वव्रतातिचारे आलोचनाप्रतिक्रमणरूपमुभयार्ह[3], उपयुक्ततया गृहीताशनादे पश्चाज्ज्ञातस्याशुद्धस्य त्यागो विवेकार्ह[4], गमनागमनविहारादिषु पंचविंशत्युच्छ्वासादिचिंतन व्युत्सर्गार्ह[5], यस्मिन् प्रतिसेविते निर्विकृतिकादि षण्मासांत तपो दीयते तत्तपार्ह, एव यत्र पंचकादिपर्यायोच्छेदन तच्छेदार्ह[7], यत्र पुनर्व्रतान्यारोप्यते तन्मूलार्ह[8], यत्र पुनरनाचीर्णतया व्रतेषु न स्थाप्यते तदनवस्थाप्यार्ह[9], यत्र च तपोलिंगक्षेत्रकालाना पारमयाति तत् पारांचिकमिति[10]

एते व्रतषट्कायादयश्च मिलिता. षट्त्रिंशत् सूरिगुणा भवतीति

આચારવાનપણું વગેરે આઠ ગુણ પૂર્વ માફક છે દશ પ્રકારનું પ્રાયશ્ચિત આ છે -

આલોચના ૧ પ્રતિક્રમણ ૨ મિશ્ર ૩ વિવેક ૪ કાયોત્સર્ગ ૫, તપ ૬, છેદ ૭ મૂળ ૮ અનવસ્થાપ્યતા ૯, અને પારાંચિત ૧૦

નજીકના ઘરોથી આણેલ નિર્દોષ ભિક્ષા વગેરે ગુરૂને બતાવવી, તે આલોચનાર્હ પ્રાયશ્ચિત છે ૧ અજાણપણે પ્રમાર્જના કરતા કે થુંકતા કોઈ જીવનો વધ નહિ પણ થયો હોય છતાં મિચ્છામિ દુક્કડ લેવું તે પ્રતિક્રમણાર્હ છે ૨ સંભ્રમ અને ભય વગેરેમાં સર્વ વ્રતોમાં અતિચાર લાગતાં આલોચના પ્રતિક્રમણરૂપ ઉભયાર્હ છે ૩ ઉપયોગપૂર્વક લીધેલું અશનાદિ પાછળથી અશુદ્ધ થતાં પરઠવી નાખવું તે વિવેકાર્હ છે ૪ ગમનાગમન અને વિહાર વગેરેમાં પચીશ ઉચ્છ્વાસનો કાયોત્સર્ગ કરવો તે વ્યુત્સર્ગાર્હ છે ૫. જે સેવતા નીવીથી માંડીને છમાસી સુધીનું તપ અપાય તે તપાર્હ છે ૬ એ રીતે જ્યાં પંચકાદિ પર્યાય કપાય તે છેદાર્હ છે ૭. જ્યાં નવેસર વ્રત આરોપાય તે મૂલાર્હ છે ૮ જ્યાં અમુક કામ અનાચીર્ણ હોય ત્યાં સુધી વ્રતોમાં નહિ સ્થપાય તે અનવસ્થાપ્યાર્હ છે ૯ અને જ્યાં તપ લિંગ, ક્ષેત્ર, અને કાળનો છેડો આવી રહે, તે પારાંચિત છે ૧૦

एवं च गुणसमन्विता गुरवस्तेषां सेवा सम्यगाराधन–न पुनरासन्नवर्त्ति-त्वमात्–तस्यां निश्चयेनरतोनिरतो नहि निष्ठुरोक्तिभिर्निर्भत्सितोपि गुरु जि [ग्रं० ९०००] हासति,—केवलं गुरुषु बहुमानमेव विधत्ते, यथा–

धन्यस्योपरिनिपत–त्यहितसमाचरणधर्मनिर्वापी ।

गुरुवदनमलयनिसृतो–वचनरसश्चदनस्पर्शः ॥

तथा

लज्जा दया संजमबंभचेरं–कल्लाण भागिस्स विसोहिठाण ।

जे मे गुरुसययं अणुसासयंति–ते हं गुरू सययं पूययामि (इत्यादि)

तथा गुर्वाज्ञाराधने गुर्वादेशसंपादने तल्लिप्सुस्तमेवादेशं लब्धुमिच्छु-र्गुरोरादेशं प्रतीक्षमाणः समीपवर्त्त्येव स्यात् इत्थंभूतश्चरणभरधरणे चारि-त्रभरोद्वहने शक्तः समर्थो भवति सुविहितो–नान्यथा भणितविपरीतो-नियमान्निश्चयेनेति.

એ વ્રત પદ આદિ કરતા છત્રીસ સૂરિગુણ થાય છે એ રીતે ગુણવાળા ગુરુઓ ચરણની સેવા એટલે બરોબર આરાધના, નહિ કે ફક્ત નજીકમાંજ રહેવું, તેમાં તત્પર રહીને નિષ્ઠુર વચનોથી નિર્ભત્સિત થયા તો પણ ગુરુની મુ ના ઇચ્છે નહિ—કિંતુ ગુરૂમાં બહુ માનજ રાખે જેમકે —(ગ્રંથાગ્ર ૯૦૦૦)

અહિત આચરણરૂપ ઘામને ટાળનાર ગુરુના મુખરૂપ મલયાચળમાંથી નીકળેલો વચન રસરૂપ ચંદનનો સ્પર્શ ભાગ્યશાળીના ઉપરજ પડે છે

વળી જે ગુરૂ મને હમેશાં લાજ, દયા, સંયમ બ્રહ્મચર્ય તથા કલ્યાણભાગિ જનને મળતા પ્રાયશ્ચિત્તની શીખામણો આપે છે તે ગુરુને હું વારંવાર પૂજું છું ઇત્યાદિ

વળી ગુરુની આજ્ઞા આરાધવામાં એટલે ગુરૂના આદેશ બજાવવામાં તલ્લિપ્સુ એટલે તે આદેશનેજ મેળવવા ઇચ્છનાર હોય, અર્થાત્ ગુરુના હુકમની રાહ જોતો પાસેજ ઉભો રહે એવો જે હોય તે સુવિહિત પુરૂષ ચારિત્રનો ભાર ઉપાડવા સમર્થ થાય, એથી વિપરીત હોય, તે નિશ્ચયપૂર્વક નહિ થાય

आलोयण[1] पडिकमणे[2]–मीस[3] विवेग[4] तहा विउस्सग्गे[5] ।
तव[6]–छेय[7]–मूल[8]–अणवट्टपाय[9]–पारंचिए[10] चेव ॥

निरतिचारस्यासन्नगृहानीतस्य भिक्षादे मस्तनमालोचनार्हं[1], अनाभोगादिना प्रमार्जितनिष्ठीवनादावसपन्नवधस्य मिथ्यादुष्कृतदान प्रतिक्रमणार्हं[2], सम्भ्रमभयादौ सर्वव्रतातिचारे आलोचनाप्रतिक्रमणरूपमुभयार्हं[3], उपयुक्ततया गृहीतान्नादे पश्चाज्ज्ञातस्याशुद्धस्य त्यागो विवेकार्हं[4], गमनागमनविहारादिषु पचविंशत्युच्छ्वासादिचिंतन व्युत्सर्गार्हं[5], यस्मिन् प्रतिसेविते निर्विकृतिकादि षण्मासात तपो दीयते तत्तपार्हं[6], एव यत्र पचकादिपर्यायोच्छेदन तच्छेदार्हं[7], यत्र पुनर्व्रतान्यारोप्यते तन्मूलार्हं[8], यत्र पुनरनाचीर्णतया व्रतेषु न स्थाप्यते तदनवस्थाप्यार्हं[9], यत्र च तपोलिंगक्षेत्रकालाना पारमचाति तत् पाराचितमिति [10]

एते व्रतपट्कायादयश्च मिलिता. पट्त्रिंशत् सूरिगुणा भवतीति

આચારવગાપણું વગેરે આઠ ગુણ પૂર્વ માફક છે દશ પ્રકારનુ પ્રાયશ્ચિત આ પ્ર -

આલોચના ૧ પ્રતિક્રમણ ૨ મિશ્ર ૩, વિવેક ૪ કાયોત્સગ ૫, તપ ૬, છેદ ૭, મૂળ ૮ અનવસ્થાપના ૯, અને પારાચિત ૧૦

નજીકના ઘરાથી આણેલ નિરત ભિક્ષા વગેરે ગુરુને બતાવવી, તે આલોચનાર્હ પ્રાયશ્ચિત છે ૧ અજાણપણે પ્રમાર્જના કરતા કે થુકના કરાય જીવનો વધ નહિ પણ થયો હોય છના મિચ્છામિ દુક્કડ લેવુ તે પ્રતિક્રમણાર્હ છે ૨ સભ્રમ અને ભય વગેરેમા સર્વ વ્રતોમા અતિચાર લાગતા આલોચના પ્રતિક્રમણરૂપ ઉભયાર્હ છે ૩ ઉપયોગપૂર્વક લી ધેલુ અન્નાદિ પાછળથી અશુદ્ધ થતા પરઠી આવવુ તે વિવેકાર્હ છે ૪ ગમનાગમન અને વિહાર વગેરેમા પચીશ ઉસાસનો કાયોત્સગ કરવો તે વ્યુત્સર્ગાર્હ છે ૫ જે સેવતા નીવીથી માડીને છમાસી સુધીનુ તપ અપાય તે તપાર્હ છે ૬ એ રીતે જ્યા પચકાદિ પર્યાય કપાય તે છેદાર્હ છે ૭ જ્યા નવેસર વ્રત આરોપાય તે મૂલાર્હ છે ૮ જ્યા અ મુક કામ અનાચીર્ણ હોય ત્યા સુધી વ્રતોમા નહિ સ્થપાય તે અનવસ્થાપ્યાર્હ છે ૯ અને જ્યા તપ લિંગ ક્ષેત્ર, અને કાળનો છેડો આવી રહે તે પારાચિત છે ૧૦

पत्र च गुणसमन्विता गुरवस्तेषां सेवा सम्यगाराधन–न पुनरासन्नवर्ति
त्वमात्र–तस्यां निश्चयेनरतानिरतो नहि निष्ठुरोक्तिभिर्निर्भर्त्सितोपि गु
भि [ग्र० ९०००] ह्यसति,—केवलं गुरुषु बहुमानमेव विधत्ते, यथा
धन्यस्योपरि निपत–त्यहितसमाचरणधर्मनिर्वापी ।
गुरुवदनमलयनिसृतो–वचनरसचंदनस्पर्शः ॥
तथा
लज्जा दया संजमबंभचेरं–कल्लाण भागिस्स विसोहिठाणं ।
जे मे गुरुसययं अणुसासयंति–ते हं गुरू सययं पूययामि (इत्यादि
तथा गुर्वाज्ञाराधने गुर्वादेशसंपादने तल्लिप्सुस्तमेवादेशं लब्धुमिच्छु
र्गुरोरादेशं प्रतीक्षमाणः समीपवर्त्त्येव स्यात् इत्थंभूतश्चरणभरधारणे चारि
त्रभरोद्वहने शक्तः समर्थो भवति सुविहितो–नान्यथा भणितविपरीते
नियमान्निश्चयेनेति

એ વન ધર્માદિ કરના ભાગ સુવિગણ થાય છે એ રીતે ગત વાળા ગુરુ
ચરણની સેવા એટલે બરોબર આરાધના, નહિ કે ખત નજીકમાત્ર હેતુ, તેમા તત
હીને નિષ્ઠુર વચનોથી નિભર્ત્સિત થય તો પણ ગુરુને મૂ ના ધરે છે નહિ—કિંતુ ગુરુ
બહુ માનજ રાખે જેમકે—(ગ્રથાગ્રથ ૯૦૦૦)

અહિત આચરણરૂપ ધામો ટાળનાર ગુરુના મુખરૂપ મલયાચળમાથી નીકળે
વચન રસરૂપ ચંદનનો સ્પર્શ ભાગ્યશાળીના ઉપર જ પડે છે

વળી જે ગુરુ મને હમેશા લાજ, દયા સયમ બ્રહ્મચર્ય તથા કલ્યાણભાગિ
નને મળતા પ્રાયશ્ચિત્તની શીખામણો આપે છે, તે ગુરુને હું વારવાર પૂજુ છુ ઇત્યાદિ

વળી ગુરુની આજ્ઞા આરાધવામા એટલે ગુરુનો આ દેશ બજાવવામા તત્પર
એટલે તે આદેશનેજ મેળવવા ઇચ્છનાર હોય, અર્થાત્ ગુરુના હુકમની રાહ જોતો પાસે
ઉભો રહે એવો જે હોય, તે સુવિહિત પુરુષ ચારિત્રનો ભાર ઉપાડવા સમર્થ થાય, એ
વિપરીત હોય, તે નિશ્ચયપૂર્વક નહિ થાય

कथ पुनरेष निश्चयोवसीयत इत्याह.

॥ मूलं ॥

मव्वगुण मूल भ्रूओ–भणिओ आयारपढमसुत्ते ज ।
गुरुकुलवासो वस्स–वसिज्ज तो तत्थ चरणत्थी ॥ १२७ ॥

(टीका)

सर्वे गुणा अष्टादशशीलांगसहस्रूपा—स्तदानयनोपायश्चैव
जोए[1] करणे[2] सन्ना[3]–इंदिय[4] भोमाइ[5] समणधम्मे य[6] ।
सीलंगसहस्साण—अट्ठारसगस्स निप्पत्ती ॥

॥ स्थापना चेयं ॥

એવો નિશ્ચય શા પરથી જણાય છે, તે કહે છે —

મૂળનો અર્થ

આચારાગના પહેલાજ સૂત્રમા ગુરૂ કુળવાસ સર્વ ગુણોનુ મૂળભૂત જણાવેલ છે, માટે ચારિત્રાર્થી પુરૂષે અવશ્ય ગુરૂ કુળવાસમા વસવુ. [૧૨૭]

ટીકાનો અર્થ

સર્વે ગુણો તે અઢાર હજાર શીલાગ રથરૂપ જાણવા તેની ગણત્રી કરવાનો ઉપાય આ રીતે છે —

યોગ, કરણ, સજ્ઞા ઇંદ્રિય, પૃથ્વાદિક તથા શ્રમણ ધર્મ એ પરોથી અઢાર હજાર અંગ નીપજાવી શકાય છે તેની સ્થાપના આરીતે છે

શીલાંગ રથ.

જેનો કરંતિ ૬૦૦૦	જેનો કારેંતિ ૬૦૦૦	જેનણુ મન્નઇ ૬૦૦૦							
મણસા ૨૦૦૦	વયસા ૨૦૦૦	તણુસા ૨૦૦૦							
નિજ્જિય આહાર સન્નિ ૫૦૦	નિજ્જિય ભય સન્નિ ૫૦૦	નિજ્જિય મેહુણ સન્નિ ૫૦૦	નિજ્જિય પરિગ્રહ સન્નિ ૫૦૦						
સોય દી ૧૦૦	ચક્ખિંદી ૧૦૦	ઘાણિંદી ૧૦૦	જિબ્ભ દી ૧૦૦	ફાસિંદી ૧૦૦					
પુઢવીકાયા રંભ ૧૦	આઉકાયા રંભ ૧૦	તેઉકાયારંભ ૧૦	વાઉકાયા રંભ ૧૦	વણસઇ કાયારંભ ૧૦	બેઇંદિયઆ ૧૦	તેઇંદિયઆ ૧૦	ચઉરિંદિયઆ ૧૦	પંચેંદિયઆ ૧૦	અજીવકાયારંભ ૧૦
ખંતિજુયાતે મુણીવરે ૧	સમદ્દવા તે મુણીવરે ૨	સઅજ્જવાતે મુણીવરે ૩	મુત્તિજુયાતે મુણીવરે ૪	તવજુયાતે મુણીવરે ૫	સંજમજુયાતે મુણીવરે ૬	સચ્ચજુયાતે મુણીવરે ૭	સોયજુયાતે મુણીવરે ૮	અકિંચણાતે મુણીવરે ૯	બંભજુયાતે મુણીવરે ૧૦

तेषा मूलभूत' प्रथमकारण भणित उक्त —आचार. प्रथमाग— तस्य प्रथमसूत्रे,— " सुय मे आउसतेण भगवया एव मक्खाय " मितिवचनरचना प्रकारे यद्यस्मात् गुरुकुलवासो गुरुपादपच्छायासेवन,— प्रथमत्रभावार्थ —श्रीसुधर्मस्वामी जम्बूस्वामिने कथयतिस्म " श्रुत मया वसता भगवतः समीपेतिष्ठता वक्ष्यमाणमर्थपद ' मिति–क पुनरस्य भावार्थ.—सर्वेण धर्मार्थिना गुरुसेवा विधेयेति यस्मादेव तस्माद्रूपेचिष्ठेत्तत्र गुरुकुले चरणार्थी चारित्रकाक्षी तथाच गच्छे वसतो गुण.

गुरुपरिवारो गच्छो–तत्थ वसताण निज्जरा विउला ।
विणयाउ तहा सारण–माईहि न दोसपडिवत्ती ॥
जइविहु निग्गयभावो–तहावि रक्खिज्जई स अन्नेहिं ।
वसकुडिल्ले छिनोवि–वेणुओ पावए न महिं—[ति] ॥
नन्वागमेयतेराहारशुद्धिरेव मुरयश्चारित्रशुद्धिहेतुरद्दुष्यते, यदुक्त—

તે ગુણોનુ મૂળભૂત એટલે પ્રથમ કારણ ગુરૂ કુળ વાસ છે એમ આચારાગના પહેલા સૂત્રમા એટલે 'સુય મે આઉસતેણ ભગવયા એવ મક્ખાય એ વાક્યમા કહેલુ છે ઇહા ભાવાર્થ આ છે કે શ્રીસુધર્મસ્વામી જબૂસ્વામીને કહેતા હતા કે ભગવાનની પાસે વસતા થકા મે આગળ કહેવામા આવનારી વાત સાભળી —આમ કહેવાનો ભાવાર્થ એ છે કે સર્વે ધર્માર્થીઓએ ગુરુસેવા કરવી જે માટે આમ છે તે માટે ચારિત્રના ઇચ્છનાર પુરૂષે ગચ્છમા વસવુ જે માટે ગચ્છમા વસતા આ રીતે ગુણો થાય છે

ગુરૂનો પરિવાર તે ગચ્છ કહેવાય છે ત્યા વસતા થકા ઘણી નિર્જરા કરી શકાય છે તથા સારણા વગેરેના લીધે વિનય સચવાવાથી દોષનો સ્વીકાર થતો નથી

જો કે કોઇનો ભાવ જતો રહ્યો હોય, તોપણ તેને બીજા બચાવી રાખે છે દાખલા તરીકે વાસના ઝુડમા રહેનો તેનો વાસ પણ જમીનપર પડી જતો નથી

पिंड असोहयता-अचरित्ती इत्थ ससओ नत्थि ।
चारित्तंमि असंत-सव्वा दिक्खा निरत्थिया ॥ १ ॥

तथा

जिणसासणस्स मूल-भिक्खायरिया जिणेहि पन्नत्ता ।
इत्थ परितप्पमाण-त्तं जाणसु मंदसद्धीयं ॥ २ ॥

पिंडविशुद्धिश्च बहुना मध्ये वसता दुष्करैव प्रतिभासते—एकेका-किनापि भूत्वासैव विधेया, किं ज्ञानादिलाभेन कार्यं ? मूलभूतं चारि-त्रमेव पालनीय-मूलेसत्येव लाभचिंता जयायसीति

अैवरोच'

यतोहत गुरुपारतन्त्र्यवर्जितत्वात् द्वितीयसाध्वपेक्षाभावाल्लोभस्याति दुर्जयतरत्वात् क्षणे क्षणे परिवर्त्तमानपरिणामैरेकाकिना पिंडविशुद्धिरेव नपालयितुं शक्यते, तथाचोक्तं—

[૫૨ ૫૧]

કોઈ પૂછશે કે, આગમમાં તો યતિને આહાર શુદ્ધિ ગણવી, એજ તેના ચારિત્રની શુદ્ધિનો હેતુ છે માટે કહેવું છે કે, પિંડ શુદ્ધિ ન સાચવે, તે અચારિત્રીઓ છે, એમાં લગારે શક નથી અને ચારિત્ર ગયું, તો સઘળી દીક્ષા નિરર્થક છે ૧ વળી જિનોએ જિનશાસનનું મૂળ ભિક્ષાચર્યાજ વર્ણવી છે માટે એમાં જે અજાણ, તેને મંદ શ્રદ્ધાવાન્ જાણવા ૨

હવે પિંડ વિશુદ્ધિ તો ઝાઝાઓમાં વસતાં મુશ્કેલીએજ સચવાય માટે એકલા રહીને તેજ સાચવી જોઇએ જ્ઞાનાદિક મેળવવાનું શું કામ છે? મૂળભૂત ચારિત્રજ પાળવું મૂળ હોય તોજ લાભની ચિંતા કરવાની છે

ઉત્તર

એમ ના બોલો જે માટે એકલા ફરનાર ગુરુને પરતંત્ર હોય નહિ તેમ બીજા સાધુની અપેક્ષા પણ તેને હોય નહિ, અને લોભ તો અતિ દુર્જય છે તેથી ક્ષણે ક્ષણે બદલતા પરિણામવાળા એકલા ફરનારથી પિંડ વિશુદ્ધિજ પાળી ન શકાય

एगागियस्स दोसा–इत्थी साणे तहेव पडिणीए,
भिक्खविसोहिमहव्वय–तम्हा सविइज्जए गमण
तथा–" पिल्लिज्ज सण मिक्को "–इत्यादि

नत स्तद्भावे कथं मूलभूत चारित्रमेव पालनीय मिथ्यागुक्त ? अथ कश्चिद् गाढदाढर्याशय. शुद्धोंन्छादिनापि निर्वाहयेदात्मान सोपि–

सव्वजिणप्पडिकुट्ठ–अणवत्था थेरकप्पभेओ य,
एगो य सुयाउत्तो–विहणइ तवसजम अइरा —

इति वचनात्त्रिभुवनभर्तुराज्ञाविराधकत्वान्न सुदरतामास्कन्दति तथा चाह सूत्रकार.—

[मूलं]

एयस्स परिच्चाया–सुद्धुञ्छाइवि न सुदर भणिय।
कम्माइवि परिसुद्ध–गुरुआणावत्तिणो विंति ॥ १२८ ॥

જે માટે કહેલુ છે કે, એકાકિને અનેક દોષ લાગે છે —સ્ત્રી ફસાવે, કૂતરા કરડે, દુશ્મન મારે, ભિક્ષાની વિશુદ્ધિ નહિ થાય, મહાવ્રત ભગાય માટે બીજા સાથે કરવુ

વળી કહ્યુ છે કે એકલો ફરનાર એષણાને તોડે છે ઇત્યાદિ

જ્યારે આમ છે ત્યારે તમે કહ્યુ કે મૂળભૂત ચારિત્રજ પાળવુ એમ કેમ કહી શકાય ? છતા કદાચ કોઇ દૃઢ મનવાળો પુરૂષ એકલો રહી શુદ્ધ આહારથી પણ પોતાનો નિર્વાહ કરી શકે તોપણ તે સર્વે જિનોએ એકાકિ વિહાર નિષેધ્યો છે તે કરતા અનવસ્થા થાય અને સ્થવિર કલ્પમા ભગાણુ પડે વળી એકલો હોવાથી શ્રુતમા ઉપયોગ રાખી વર્ત્ત, તો ઝટ તપ સયમને મગાડે આ વચનથી એકાકિ વિહાર કરનાર તીર્થંકર આજ્ઞાનો વિરાધક ગણાવાથી સારો નહિ કહેવાય એજ વાત સૂત્રકાર કહે છે —

મૂળનો અર્થ

એનો પરિત્યાગ કરી શુદ્ધ ભિક્ષા વગેરે કરે, તોપણ તે સારી નથી કહેલી, અને ગુરૂની આજ્ઞામા રહેનારને કદિ આધાકર્મિ મળે, તોપણ તે પરિશુદ્ધજ કહેવાય છે (૧૨૮)

[टीका]

एतस्य गुरुकुलवासस्य परित्यागात्सर्वथामोचनेन शुद्धोञादि शुद्ध-भैक्षप्रमुख-मादिशब्दात् शुद्धोपाश्रयवस्त्रपात्रादिपरिग्रहः-न सुंदर शोभनं भणित निगदितमागमज्ञैरित्युपस्कारः तथाच तदुक्तिः—

सुद्धुञ्छाइसु जत्तो-गुरुकुलचागाइणे ह विन्नेओ।
सबरससरक्खपिच्छत्थ-घायपायाछिवणतुल्लो ॥

अस्याव्याख्या

शुद्धोञ्छ निर्दोषभैक्षमादिशब्दात्कलहममत्वपरिहारे च यत्न उद्यमो गुरुकुलत्यागेना-पिशब्दात्सूत्रार्थहान्याग्लानादित्यागेन चेह जिनमते वि-ज्ञेयो बोद्धव्य कथभूतइत्याह-शबरराजस्य सरजस्कस्य पिच्छार्थं घाते पादास्पर्शनतुल्यश्चरणासट्टनादेशकल्प इति.

ટીકાનો અર્થ

એના એટલે ગુરૂકુળવાસના પરિત્યાગથી એટલે સર્વથા એને છોડી દેવાથી શુદ્ધ ભિક્ષા વગેરે કરે આદિ શબ્દથી શુદ્ધ ઉપાશ્રય વસ્ત્રપાત્ર વગેરે લેવા, તે આગમના જાણ પુરૂષોએ સારૂં નથી કહ્યું જુવો આગમમા આ રીતે કહ્યુ છે —

ગુરૂકુળ વગેરેને છોડીને શુદ્ધ ભિક્ષા કરવાનો યત્ન કરવો, તે કહ્યા શબર નામના રાજાએ ભગવા વસ્ત્ર પહેરનાર પોતાના ગુરૂની મોરપીછી લૂટવા માટે તેને પગે અડકયા વગર મારી નાખવા ફરમાવ્યુ તેના સરખો છે

આ ગાથાની વ્યાખ્યા

શુદ્ધ ઉંછ એટલે નિર્દોષ ભિક્ષા આદિ શબ્દથી કલહ તથા મમત્વ ત્યાગમા જે યત્ન એટલે ઉદ્યમ છે, તે ગુરૂકુળના ત્યાગે કરી તથા અપિ શબ્દથી સૂત્રાર્થમાં હાનિ પહોચાડી, તથા ગ્લાનાદિકને પડતા મેલીને જે કરે, તે કહ્યા એટલે જૈન મતમા કેવો કહેલ છે, તે કહે છે કે શબર નામના રાજાએ તેના ભગવાધારી ગુરૂની મોરપીછ લેવા માટે તેને મારી નાખવા ફરમાવતા પગે નહિ અડકવાનુ ફરમાન કર્યું તેના સરખુ છે

सविधानकसमदाय पुनरय

कश्चित्सन्निवेशे शबराभिधान' सरजस्कभक्तो राजा बभूव तस्यैक-दाऽऽसेनार्थमुपरिधार्यमाणमयूरपतत्रछत्रो गुरराजगाम

त च कृतसन्मानोपविष्ट राजप्रियतमा तदातपत्र चकच्चाकचि-क्यमानानेकचन्द्रकराजिराजितमवलोक्य कुतूहलातिरेकतस्तत् प्रार्थयितु-मारेभे तत्र च देशे मयूराभावाद्दुर्लभानि मयूरपिच्छानीत्यसावदित्स-न्नुत्थाय स्वाश्रयमगमत्. ततोराज्ञी कृताभोजननिश्चया तदानयनाय रा-जानं प्रोत्साहयांचकार

राज्ञापि यदा पुनः पुन' प्रार्थितोपि गुरुस्तदातपत्राणि न द-दाति तदा दुर्वारप्रेमग्रहव्यामोहितेन हठादेव गृहीत्वा नयत तानीत्यादिष्टा. पदातय प्रत्यूचु —नासौ जीवन्नर्पयति प्रहारैश्चोपतिष्ठते. ततो राजो वाच दूरस्था एव तद्वाणैरचेष्ट कृत्वा तानि गृह्णात—समाददानाश्च मा प-

---

શબર રાજાની વાત આ રીતે આને છે

કોઇ સસ્થાનમાં શબર નામે રાજા હતો તે સરજસ્ક (ભગવાં વસ્ત્ર પહેરનાર (બાવા)નો ભક્ત હતો તેને બેટવા માટે એક [illegible] મોરની પીછાનુ છત્ર ધરાવતો ગુરૂ તેને ત્યાં આ

તે સ [illegible] ત્યારે રાજાની [illegible] ચાદ [illegible]

જોઇને કુતૂહલથી [illegible] પણ તે [illegible] મોર [illegible]

[illegible] તે [illegible] નહિ આપ [illegible] મુકી [illegible]

थमपि गुरोः पादेन स्पर्शं कुर्व,–यतो गुरोरवज्ञा महते पातकाय संपद्यत इति.

यादृशोऽस्य शबरराजस्य गुरोर्विनाशं कारयतः पादस्पर्शं च वारयतो विवेक–स्तादृशो गुरुकुलत्यागिनः शुद्धोंच्छादिलालसस्य साधोरपीतिभावः

व्यतिरेकमाह–इह कर्मशब्देनाधाकर्मोच्यते–आदिशब्दादौद्देशिकादि परिग्रहः–एतद्दोपदुष्टमप्याहारादि परिशुद्धनिर्दोष, आस्तां शुद्धोंच्छादि परिशुद्धमित्यपेरर्थो–गुर्वाज्ञावर्त्तिन आराध्यादेशविधायिनो ब्रुवते प्रतिपादयत्यागमतत्त्वविदः

इय मत्रभावना–उत्सर्गपदे बहुनरकर्मनिर्बंधनत्वादल्पायुष्कताकारणत्वाच्चाधाकर्म महादोपदुष्टमेव–तथाचाह प्रज्ञप्तौ भगवान्सुधर्मस्वामी.

એ જીવતો થકો આપે તેમ નથી, એ તો સામે ઘા મારે છે, ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, દૂર ઉભા રહી, તેને બાણોથી અચેષ્ટ કરીને તે લાવો, પણ યાદ રાખજો કે, તે લેનાં થમ ?[illegible] રીતે ગુરૂને પગથી નહિ અડકતા. કેમકે ગુરૂની અવજ્ઞા કરોથી મહા પાતક લાગે છે

આ રીતે સવિધાનક છે

હવે ધર્મ ગુરૂને મરાવતા, અને પગથી અડકવાનું નિવારણ કરતા આ શબરરાજાનો જેવો વિવેક છે, તેવોજ ગુરૂકુળવાસને તજનાર અને શુદ્ધ ભિક્ષા કરવા ઇચ્છા રાખનાર સાધુનો વિવેક સમજવો

વ્યતિરેક એટલે એથી ઉલટું કહે છે ઇહાં કર્મશબ્દે આધાકર્મ જાણવું આદિ શબ્દથી ઔદ્દેશિકાદિક દોષ લેવા, એ દોષોથી દૂષિત આહાર વગેરે પણ ગુરૂની આજ્ઞામાં વર્તનારને નિર્દોષ છે, ત્યારે શુદ્ધ ભિક્ષા વગેરેનું શું કહેવું, એમ આગમના જાણ કહે છે

એની ભાવના આ પ્રમાણે છે — ઉત્સર્ગ માર્ગ આધાકર્મ ઘણા કર્મ બાંધવાનું, તથા અલ્પાયુપણાનું કારણ હોવાથી મહા દોષવાળુંજ છે જે માટે ભગવતી સૂત્રમાં સુધર્મ સ્વામિએ નીચે મુજબ કહેલું છે —

सविधानकसमदायः पुनरय.

क्वचित्सन्निवेशे शबराभिधानः सरजस्कभक्तो राजा बभूव तस्यैकदा दर्शनार्थमुपरिधार्यमाणमयूरपतत्रच्छत्रो गुरुराजगाम.

त च कृतसन्मानोपविष्ट राजप्रियतमा तदातपत्र चकच्चाकचिक्यमानानेकचंद्रकराजिराजितमवलोक्य कुतूहलातिरेकतस्तत् प्रार्थयितुमारेभे. तत्र च देशे मयूराभावाद्दुर्लभानि मयूरपिच्छानीत्यसावदित्सन्नुत्थाय स्वाश्रयमगमत्. ततोराज्ञी कृताभोजननिश्चया तदानयनाय राजान प्रोत्साहयांचकार.

राज्ञापि यदा पुन' पुनः प्रार्थितोपि गुरुस्तदातपत्राणि न ददाति तदा दुर्वारप्रेमग्रहव्यामोहितेन हठादेव गृहीत्वा नयत तानीत्यादिष्टाः पदातय प्रत्यूचुः—नासौ जीवन्नर्पयति प्रहारैश्चोपतिष्ठते. ततो राजो वाच. दूरस्था एव तबाणैरचेष्ट कृत्वा तानि गृह्णात–समाददानाश्च मा क-

---

શબર રાજાની વાત આ રીતે ચાલે છે

કોઇક સસ્થાનમા શબર નામે રાજા હતો, તે સરજસ્ક (ભગવા વસ્ત્ર પહેરનાર (બાવા)નો ભક્ત હતો તેને ભેટવા માટે એક વેળા માથાપર મોરની પીછાનુ છત્ર ધરાવતો ગુરૂ તેને ત્યા આવ્યો

તે સન્માન પામી બેઠો ત્યારે રાજાની રાણીએ તેના ચકચકતા ચાંદલાવાળુ છત્ર જોઇને કુતૂહલના જોરથી તે માગવા માડયુ પણ તે દેશમા મોરો ન હોવાથી, મોરપીછા મળવા મુશ્કેલ હોવાથી તે ગુરૂ તે દેવાની ઇચ્છા નહિ રાખતા ઉઠીને પોતાના મુકામે આવ્યો. ત્યારે રાણી નહિ ખાવાની હઠ લઇ રાજાને ઉશ્કેરવા લાગી

રાજાએ પણ વારંવાર માગ્યા છતા તે ન આપવા લાગ્યો, ત્યારે સ્ત્રીના પ્રેમથી ઘેલા થઇને પોતાના સુભટોને ફરમાવ્યુ કે, જોર વાપરી લઇ આવો, ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે,—

यमपि गुरोः पादेन स्पर्शं कुर्व,-यतो गुरोरवज्ञा महते पातकाय संप-
द्यत इति

यादृशोऽस्य शबरराजस्य गुरोर्विनाशं कारयतः पादस्पर्शं च वार-
यतो विवेक-स्तादृशो गुरुकुलत्यागिन. शुद्धोंञ्छादिलालसस्य साधोरपी-
तिभावः

व्यतिरेकमाह-इह कर्मशब्देनाधाकर्मोच्यते-आदिशब्दादौदेशिकादि
परिग्रहः-एतद्दोषदुष्टमप्याहारादि परिशुद्धनिर्दोष, आस्तां शुद्धोंञ्छादि
परिशुद्धमित्यर्थोऽर्थो-गुर्वाज्ञावर्त्तिन आराध्यादेशविधायिनो ब्रुवते प्रतिपा-
दयत्यागमतत्त्वविदः

इय भत्रभावना-उत्सर्गपदे बहुतरकर्मनिबंधनत्वादल्पायुष्कताका-
रणत्वाच्चाधाकर्म महादोषदुष्टमेव-तथाचाह प्रज्ञप्तौ भगवान्सुधर्मस्वामी.

એ જીવતો થઈ આપે તેમ નથી, એ તો સામે ધા મારે છે, ત્યારે રાજા બોલ્યો કે, દૂર ઉભા રહી, તેને બાણોથી અચેષ્ટ કરીને તે લાવો, પણ યાદ રાખજો કે, તે લેતાં થકા આ રીતે ગુરૂને પગથી નહિ અડકતા. કેમકે ગુરૂની અવજ્ઞા કર્યાથી મહા પાતક લાગે છે

આ રીતે સવિધાનક છે

હવે ધર્ત ગુરૂને મરાવતા, અને પગથી અડકવાનુ નિવારણ કરતા આ શબરરાજાનો જેવો વિવેક છે, તેવોજ ગુરૂકુળવાસને તજનાર અને શુદ્ધ ભિક્ષા કરવા ઇચ્છા રાખનાર સાધુનો વિવેક સમજવો

વ્યતિરેક એટલે એથી ઉલટુ કહે છે અહીં કર્મશબ્દે આધાકર્મ જાણવુ આદિ શબ્દથી ઔદ્દેશિકાદિક દોષ લેવા, એ દોષોથી દૂષિત આહાર વગેરે પણ ગુરૂની આજ્ઞામા વર્તનારને નિર્દોષ છે, ત્યારે શુદ્ધ ભિક્ષા વગેરેનુ શુ કહેવુ, એમ આગમના જાણ કહે છે

એની ભાવના આ પ્રમાણે છે — ઉત્સર્ગ માર્ગે આધાકર્મ ઘણા કર્મ બાધવાનું, તથા અલ્પાયુપણાનુ કારણ હોવાથી મહા દોષવાળુજ છે જે માટે ભગવતી સૂત્રમાં સુધર્મ સ્વામિએ નીચે મુજબ કહેલુ છે —

आहाकम्मं भुंजमाणे समणे निग्गंथे किं बंधइ किं पकरेइ किं चिणइ किं उवचिणइ ? गोयमा, आहाकम्मं भुंजमाणे समणे निग्गंथे आउअवज्जाओ सत्त कम्मपगडीओ सिढिलबंधणबद्धाओ धणियबंधणबद्धाओ करेइ, हस्सकालठिईयाओ दीहकालठिईयाओ करेइ, मंदाणुभावाओ तिव्वाणुभावाओ करेइ, अप्पप्पएसगाओ बहुप्पएसगाओ करेइ,–आउयं च णं कम्मं सिय बंधइ, सिय नो बंधइ, असायावेयणिज्जं च णं कम्मं भुज्जो भुज्जो उवचिणइ, अणाइयं अणवयग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टइ.

से केणट्ठेणं भंते एवं वुच्चइ–आहाकम्मं भुंजमाणे समणे निग्गंथे जाव अणुपरियट्टइ ? गो आहाकम्मं भुंजमाणे समणे निग्गंथे आयाए धम्मं अइक्कमइ (आयाइत्ति आत्मना धर्मं श्रुतधर्मं चारित्रधर्मं चेति) आयाए धम्मं अइक्कममाणे पुढविकायं नावकंखइ, आउकायं नावकंखइ, तेउकायं नावकंखइ, वाउकायं नावकंखइ, वणस्सइकायं नाव-

---

આધાકર્મને ખાનાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથ શું બાંધે શું કરે શું એકઠું કરે શું વધારે? હે ગૌતમ! આધાકર્મને ખાનાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથ આયુ શિવાય બાકીની સાત કર્મ પ્રકૃતિઓ ઢીલી બાંધી હોય, તે મજબુત કરે ટુંકી સ્થિતિની હોય તે લાંબી સ્થિતિની કરે મંદ અનુભાગવાળી હોય તે તીવ્ર અનુભાગવાળી કરે અલ્પ પ્રદેશવાળી હોય તેને ઘણા પ્રદેશવાળી કરે, અને આયુ કર્મને વખતે બાંધે વખતે નહિ પણ બાંધે, પણ અસાતાવેદનીયને તો વારંવાર વધારતો રહે તથા અનાદિ અનંત દીર્ઘકાળવાળા ચાતુરંત સંસાર કાંતારમાં ભટકતા રહે છે

હે પૂજ્ય! એમ શા કારણે કહો છો? ગૌતમ! આધાકર્મ ખાનાર શ્રમણ નિર્ગ્રંથ પોતાના ધર્મને [એટલે શ્રુત ધર્મ તથા ચારિત્ર ધર્મને] અતિક્રમે છે તેથી તે

कखइ, तसकायं नावकखइ,-जे सिंपियण जीवाण सरीरयाइ आहार माहारेइ तेवि जीवे नावकखइ-से एएणट्ठेण गोयमा एव वुचइ आहाकम भुजमाणे जाव परियट्टइ- •

(तथा) कह न भंते जीवा अप्पाउयत्ताए कम्म पकरंति ? गोयमा, पाणे अइवाइत्ता भवइ, मुस वइत्ता तहारूव समण वा माहण वा अफासुएण अणेसणिज्जेण असणपाणखाइमसाइमण पडिलाहित्ता भवइ-एव खलु जीवा अप्पाउयत्ताए कम्म पकरिंति [त्ति]

द्वितीयपदे पुनर्गाढग्लानादिकार्यासस्तरणादिरूपे गच्छमध्यव्यवस्थितस्यगुर्वाज्ञावर्तिनोऽशठभावस्य साधोः पचकपरिहाणिक्रमेण सर्वस्यान्ना प्रयतमानस्यातुरदृष्टांतेनाधाकर्मान्यपि निर्दोष

तथाचागमः—

संथरणमि असुद्ध-दुण्हवि गिण्हतदितया णहिय,

જે જીવોના શરીરનો બનેનો આહાર વાપરે છે તેમની પણ અપેક્ષા રાખતો નથી, તે કારણે એમ કહીએ છીએ

(વળી સ્થળાંતરે કહ્યું છે કે) હે પૂજ્ય ! જીવો અલ્પાયુપણું કેમ બાંધે છે ? ગૌતમ ! જે પ્રાણઘાતી થાય, જુઠુ બોલીને તેવા પ્રકારના શ્રમણ બ્રાહ્મણને અપ્રાશુક અનેષણીય આહાર પાણી, ખાદિમ, સ્વાદિમ, વગેરાવે એ રીતે જીવો અલ્પાયુપણાનુ કર્મ બાંધે છે, પણ અપવાદ માર્ગે એટલે બહુ માંદગી વગેરેના પ્રસંગે નહિ નભી શકે, ત્યારે ગચ્છમા રહી ગુરૂના હુકમ પ્રમાણે વર્તી અશઠ ભાવ રાખી પચક પરિહાણિના ક્રમે કરી પૂરતા જોરથી યતના કરતા મુનિને આતુરના દૃષ્ટાંતે કરી, તે આધાકર્માદિક પણ નિર્દોષજ છે

જે માટે આગમમા કહેલુ છે કે

નભી શકતુ હોય, તે વેળા અશુદ્ધ છે, તે લેનાર ને દેનાર એ બનેને અહિત

आउरादिट्ठतेण-त चेव हिय असथरणे

तथा

जा जयमाणस्स भवे-विराहणा सुत्तविहिसमग्गस्स,

सा होइ निज्जरफला-अज्झप्पविसोहिजुत्तस्स (त्ति)

गुर्वाज्ञाकारिणो विशेषत. प्रशसामाह.

॥ मूलं ॥

ता धन्नो गुरुआण-न मुयइ नाणाइगुणमणिनिहाण ।
सुपसन्नमणो सयय-कयनुय मणसि भावतो ॥ १२९ ॥

(टीका)

यस्माद्गुर्वाज्ञा गरीयसे गुणाय-तस्माद्धेतोर्धन्योगुर्वाज्ञां न मुचति-

---

કર્યો છે, પણ અસસ્તરણમા એટલે જ્યારે નહિ નભી શકે, ત્યારે આતુરના દ્રષ્ટાતે તેજ હિતમ્તા ગણાય છે

વળી કહ્યુ છે કે સૂત્રની વિધિ પ્રમાણે યતના કરનાર, અને આત્મ વિશુદ્ધિ સાચવીને નતનારાને જે વિરાધના હોય છે તે નિર્જરારૂપ ફળ આપે છે

ગુરુની આજ્ઞા માનનારની વિશેષે પ્રશસા કરે છે

મૂળનો અર્થ

તે માટે ધન્ય પુરૂષ જ્ઞાનાદિ ગુણરૂપ મણિઓની ખાણ સમાન ગુરૂની આજ્ઞાને છોડતો નથી, પણ હમેશા આનદિત મન રાખે છે, અને પોતાને કૃતજ્ઞ ભાવે છે. [૧૨૯]

ટીકાનો અર્થ.

જે માટે ગુરૂની આજ્ઞા મોટો ફાયદો કરે છે તે માટે ધન્ય પુરૂષ ગુરૂની આ

सुर्व्वतिशयेन प्रसन्नमना निर्मलमानसो निष्ठुरमपि शिक्षितो न कुप्यति–न कलुषयति चांतःकरण–न च वहति प्रद्वेष स्मरन् कुतलदेवीज्ञात्,

केवल–

ज मे बुद्धाणुसासति–सीएण फरूसेण वा,
मम लाभुत्ति पेहाए–पयओ तं पडिस्सुणे.

कथ ? सततमनवरतं कृतज्ञतामुपकाराविस्मृतिरूपां मनसि हृदये भावयन् व्यवस्थापय–स्तग्रथा,

टोलु व्व डुलडुलतो–अहय विन्नाणनाण निलएण ।
देवु व्व वदणिज्जो–कओ म्हि गुरुसुत्तहारेण ॥

इत्य भूत एव धन्यो भवति–धर्मधनार्हत्वादिति

ગ્રાને છોડતો નથી, અને સુપ્રસન્ન મન એટલે અતિશય નિર્મળ મન રાખતો હોવાથી નિષ્ઠુર રીતે ગુરૂએ શીખામણ આપતા પણ ગુસ્સે થતો નથી તથા અંતઃકરણને કલુષિત કરતો નથી, તેમજ કુતળદેવીનો દ્રષ્ટાંત યાદ કરીને પ્રદ્વેષ વહેતો નથી, કિંતુ એમ વિચારે છે કે, સમજવાન્ ગુરૂ ઠંડા અથવા ગરમ વચનવડે જે કંઇ મને શીખામણ આપે છે, તે મારોજ લાભ જોઇને આપે છે, એમ વિચારી તે પ્રયત્ન પૂર્વક સ્વીકારે છે

આ રીતે તો કહે છે કે, નિરંતર ઉપકાર નહિ વીસરવારૂપ કૃતજ્ઞતાને હૃદયમાં સ્થાપીને, તે આ રીતે કે—

વિજ્ઞાન અને જ્ઞાનના ઘરરૂપ ગુરૂરૂપ સૂત્રધારે પત્થરની માફક રખડતા મુજને દેવની માફક વંદનીય કરેલો છે

આવો હોય, તેજ ધર્મરૂપ ધનનો લાયક હોવાથી ધન્ય ગણાય છે

पूर्वसूचित कुतल्देवीज्ञात पुनरिदं

अवणिपुरं मत्थि अवणी–वरमहिला भालफलयतिलयं व । तत्थ निवो जियसत्तू–पहुपयवपयाव जियसत्तू ॥ १ ॥

तस्सा सि पिया कुतल—देवीनामा सहावकूरमणा । अन्नाउवि देवीओ–सुमईओ संति बहुयाओ ॥ २ ॥ कारंति ताउ उत्तुंग–सिंग–सिंगाइ कणयकलसाइं । जिणनाहचेइयाइ–नियएण दविणजाएण ॥ ३ ॥ अह मच्छरभरभरिया–कुतल्देवीवि सेसएहिंतो । सविसेस चेइहर—हरगिरिधवल करावेइ ॥ ४ ॥ तत्थ च्छेरयभूय–पूय कारेइ गीयनट्टाई । वायावइ आउज्जे–सज्जो सज्जिय महाघुज्जे ॥ ५ ॥ अन्नेसु पयट्टंति—पूय आउज्जपाण घणघोस । सुणिउ कुणइ पओस—दूमिज्जइ तक्कहाए वि ॥ ६ ॥

પૂર્વે સૂચવેલ કુતલદેવીનું ઉદાહરણ આ છે

પૃથ્વીરૂપ મહિલાના ભાળમાં તિલક સમાન અવનિપુર નામે એક નગર હતું ત્યાં અતિ પ્રગટ પ્રતાપથીજ શત્રુઓને જીતનાર જિતશત્રુ નામે રાજા હતો (૧)

તેને કુતલદેવી નામે સ્વભાવથીજ ક્રૂર મનવાળી એક રાણી હતી, તથા બીજી સારી મતિવાળી પણ ઘણી રાણીઓ હતી [૨] તે રાણીઓએ પોતાના દ્રવ્યથી ઉંચા ટુંકના જેવી શિખરવાળા અને સોનાના કળશવાળા જિનમંદિરો કરાવ્યા [૩] ત્યારે મત્સરથી ભરાઇને કુતલદેવીએ તેમનાથી વિશેષ શોભાવાળું હીમાચળ જેવું ધોળું મંદિર કરાવ્યું (૪) ત્યાં તે આશ્ચર્યકારક ગીત નૃત્ય કરાવતી, તથા સાંભળ્યાથી તુરત અચંબો પમાડનાર વાજાં વગડાવતી (૫) પણ તે બીજા મંદિરોમાં થતી પૂજા જોઇ તથા વાજાંનો ગંભીર અવાજ સાંભળી પ્રદ્વેષ ધારતી, અને તેની વાત સાંભળીને પણ દુભાતી હતી (૬)

सेस सवित्तीण पुण–अक्रूरहिययाण जिणमयरयाण । परमत्थ चिंतिगाण–न होइ येवो विहु पओसो ॥ ७ ॥ सुमहतजलतपओस–जलणजालालि दड्ढधम्मवणा । कुतलदेवी कइया–रोगायंकेहिं परिभूया ॥ ८ ॥ तो से निवेण घित्तु–आभरणाईणि नियय्भडारे । खित्ताइ तओ धणियसा पडिया अट्टझाणमि ॥ ९ ॥ मरिऊण ऊणपुन्ना–क्रूरा सा कुक्कुरी तहिं जाया । नियजिणभवणदुवारे–पुव्वब्भासेण चिट्ठेइ ॥ १० ॥ कइयावि तत्थ पत्तो–केवलनाणी नमेवि अह पुट्ठो । अंतेउरीहिं भयवकत्थ गया कुतला मरिउ ? ॥ ११ ॥

पभणइ गुरूवि तीसे–पओसकरणाइवइयर सव्व । जा सजाया सुणिया–धुणियामलदुलहसम्मत्ता ॥ १२ ॥ इय निसुणिऊण ताओ––गरुय वेरग्ग मुव्वहतीओ । परिसाइ उट्ठियाए–गतु जिणभवणदारमि ॥ १३ ॥ पिच्छति तय सुरम–परम करुणारस पवन्नाओ । बलिपूय-

---

પણ તે બીજી શોકયો અક્રૂર મનવાળી, જિન મતમા રક્ત અને પરમાર્થને વિચારનારી હતી, તેમને લગારે પ્રદ્વેષ નહિ આવતો [૭] હવે ભારે જળતા પ્રદ્વેષરૂપ અગ્નિની જ્વાળાઓથી ધર્મરૂપ વનને બાળી નાખનાર કુતલાદેવી એક વેળા બહુ માંદી પડી [૮] ત્યારે રાજાએ તેના દાગીના વગેરે સઘળું પોતાના ભંડારમા રાખ્યા, તેથી તે અતિશય આર્ત ધ્યાનમા પડી (૯) બાદ તે ઓછા પુણ્યવાળી ક્રૂર રાણી મરણ પામીને ત્યા કૂતરી થઇ, તે પૂર્વના અભ્યાસથી પોતાના બનાવેલા જિન મંદિરના દરવાજાપર બેસી રહેતી [૧૦] ત્યા કોઇક વેળા કેવળજ્ઞાની પધાર્યા તેમને નમીને અંતપુરની રાણીઓએ પૂછ્યુ કે, હે ભગવન્ ! કુતલા રાણી મરીને કયા ગઇ છે ? (૧૧)

ત્યારે ગુરૂએ પણ તેણીનો પ્રદ્વેષ કરવા વગેરેનો સર્વ વ્યતિકર કહીને કહ્યુ કે, તે દર્શન નિર્મળ સમ્યક્ત્વને દૂર કરીને કૂતરી થઇ છે [૧૨] એમ સાંભળીને તેઓ ભારે વૈરાગ્ય પામી પર્ષદા ઉઠતા જિન ભવનને દરવાજે જઈ, તે કૂતરીને જોવા લાગી, એ લે તેમને મહા કરૂણા આવી તેથી તેણીઓએ તેના આગળ બલિ તથા પૂજા વગેર

लियापमुह-खिवति तीए पुरो ताओ ॥ १४ ॥ पभणति महाभागे—धमपराएवि ज तया तुमए । नय चत्त कूरत्त-तेण इमा दुग्गइ पत्ता ॥ १५ ॥ ता मपयपि एय-वण व अक्कूरभावजलणेण । दहिऊण कुणसु अप्प-समभावजलेण ससिंच ॥ १६ ॥

हे सरमे, दुहविरमे-जिणधमे माणस निवेसेसु । चयसु सयावि पओस-वहेसु हिययमि सतोस ॥ १७ ॥ इच्चाइ ताण सभम-मसम विच्छिय गिराउ तह सुणिउ । सुणिया सा सभता-पुणो पुणो चिंतइ किमेय ? ॥ १८ ॥ वहुय विचिंतयती-जाइ सुमरित्तु फुरियवेरग्गा । भुज्जो भुज्जो निंदइ-पुव्वकड दुक्कड सव्व ॥ १९ ॥ सिद्धसमक्ख मणसण-पडिवज्जिय पूरिउ नियय माउ । जाओ वेमाणियसुरो-लहिही परम पय कमसो ॥ २० ॥

एव कुतलदेव्या.—

प्रद्वेषजुषो निशाम्य कटुकफल ।

नाखी (१३-१४) तेओ तेने कहेवा लागी के हे मोटा भाग्यशाळी ! ते ते वेळा धर्ममां तत्पर थईने पण क्रूरपणुं नहि मेलयुं तेथी आ दुर्गतिने तुं पामी छे [१५] माटे हजु पण ए क्रूरपणाने अक्रूर भावरूप अग्निथी वननी माफक बाळीने पोताने सम भावरूप पाणीथी सिंचित कर [१६]

हे कुतरी ! दुःखने टाळनार जिन धर्ममां मन राख हमेशां प्रद्वेषो मूक अने हृदयमां संतोष राख [१७] आ वगेरे तेमनी भारे उतावळ जोई तथा वाणी सांभळीने ते कुतरी भडकीने वारंवार चिंतववा लागी के, आ शुं छे ? [१८] ते घणुं विचारतां विचारतां जाति स्मरण पामी तेथी वैराग्य स्फुरतां सघळां पूर्वकृत दुष्कृतने वारंवार निंदवा लागी (१९) बाद तेणी सिद्धनी सामे अणसण लई आयु पूरुं करी वैमानिक देवपणुं पामी, ने क्रमे करी मुक्तिए जशे [२०] ए रीते प्रद्वेष

भव्या भवभयभीताः—
प्रसन्नमनसो भवत सतत ॥ ७१ ॥

॥ इति कुंतलदेवीज्ञातं ॥

आह—किं योपि सोपि गुरुर्गुणसंपत्तये सेवनीय आहोश्वित् कश्चिद्विशिष्ट एवेति प्रश्ने प्रतिवचनमाह.

॥ मूलं ॥

गुणवं च इमो सुत्ते–जहत्थगुरुसद्दभायण इट्ठो ।
गुणसंपया दरिद्दो–जहुत्तफलदायगो न मओ ॥ १३० ॥

(टीका)

च शब्दस्यावधारणार्थत्वाद्गुणवानेव गुणगणालंकृत एवायमिति

धरनાર કુંતલદેવીને થએલું કડવું ફળ સાંભળી, હે ભવ્યો ! તમે સંસારના ભયથી ડરીને નિરંતર પ્રસન્ન મન રાખો.

આ રીતે કુંતલદેવીનું ઉદાહરણ છે.

કોઇ પૂછશે કે, શું જે તે ગુરૂ ગુણ સંપત્તિ માટે સેવવો કે, કોઇ વિશિષ્ટ ગુરૂ સેવવો ? એનો જવાબ કહે છે

મૂળનો અર્થ.

સૂત્રમાં ગુણવાન્નેજ યથાર્થ ગુરૂ શબ્દનો પાત્ર ગણેલ છે, બાકી ગુણમાં દરિદ્રી હોય, તે યથોક્ત ફળનો દેનાર નથી ગણ્યો. [૧૩૦]

ટીકાનો અર્થ

ચ શબ્દ અવધારણાર્થ હોવાથી ગુણગણથી અલંકૃતજ ગુરૂ સૂત્રમાં એટલે સિદ્ધા-

गुरुः सूत्रे सिद्धांते यथार्थ सान्वयो गुरुशब्दस्तस्य भाजनमाधार इष्टो-भिप्रेत-स्तथाहि. गुरुशब्दस्य—

धम्मन्नू धम्मकत्ता य सया धम्मपरायणो ।
सत्ताण धम्मसत्थस्स-देसओ भन्नए गुरू ॥

इत्यन्वयः—स च श्रुतधर्मोपदेशकस्य चारित्रधर्मविधायकस्य सविग्न गीतार्थगुरोरेव युज्यते

तस्य च गुणा प्राधान्येन—

वयछक्क कायछक्क[१२]-अकप्पो[१३] गिहिभायण[१४] ।
पलियक[१५] निसिज्जाण[१६]-सिणाण[१७] सोभवज्जण[१८] ॥

इत्यष्टादश—एभिर्विना गुरुत्वाभाव एव-तंतुभिर्विना पटाभाववत्, तथाचोक्तं श्री शय्यंभवसूरिपादैः

તમા યથાથ એને અન્વયવાળા ગુરૂ શબ્દનું ભાજન એટવે આધાર સ્વીકારેલ છે તે આ રીતે —

ધર્મનો જાણુ ધર્મનો કરનાર હમેશા ધર્મમાં તત્પર રહેનાર અને જીવોને ધર્મ શાસ્ત્રનો ઉપદેશ દેનાર હોય, તે ગુરૂ કહેવાય એમ ગુરૂ શબ્દનો અન્વયાર્થ છે, તે અન્વયાર્થ શ્રુત ધર્મના ઉપદેશક, અને ચારિત્ર ધર્મના વિધાયક સંવિગ્ન ગીતાર્થ ગુરૂનેજ લાગુ પડી શકે છે

તે ગુરૂના મુખ્યત્વે કરીને નીચેના અઢાર ગુણ છે —

૭ વ્રત ૬ કાયની રક્ષા, અને અકલ્પ— ગૃહિ ભાજન— પલંક— નિષદ્યા— સ્નાન અને શોભા એ ૭ બાબતનો ત્યાગ

એ અઢાર મુખ્ય ગુણો વિના ગુરૂપણાનો અભાવજ જાણવો જેમ તાંતણાઓ વગર પટ [વસ્ત્ર]નો અભાવ રહે છે, તેમ અને એજ રીતે શ્રી શય્યંભવસૂરિ મહારાજે કહેલું છે કે—

दस अट्ठय ठाणाइ–जाइं बालो वराज्झई ।
तत्थ अन्नयरे ठाणे–निग्गंथत्ताउ भस्सई ॥ (इति)

शेषास्तु—

पडिरूवो तेयस्सी–जुगपहाणागमो महुरवक्को ।
गंभीरो धीमंतो–उवएसपरो य आयरिओ ॥ १ ॥
अपरिस्सावि सोमो–संगहसीलो अभिग्गहमई य ।
अविकत्थणो अचवलो–पसंतहियओ गुरू होइ ॥ २ ॥

इत्यादयो—“ देसकुलजाइरूवी ”—त्यादयो विशेषगुणा–स्ते कादाचित्का'–पटस्य रक्तत्वादिवत् तत्रेह प्रधानगुणैर्युक्तो गुणवानभिप्रेतः–कार्यसाधकत्वात् सत्सु तेषु शेषगुणसमयोगोपि वरीयानेवेति.

विपर्यये पुनः किमित्यादित्याह–गुणसंपदा सद्गुणविभूत्याकरणभूतया

દશ અને આઠ એટલે અઢાર સ્થાનોમાં જે કોઇને બાળ પુરૂષ વિરાધે, તે તે સ્થાનમાં નિર્ગ્રંથપણાથી ભ્રષ્ટ થાય

બાકીના ગુણો જેવા કે

પ્રતિરૂપ (રૂપવાન્), તેજસ્વી, યુગપ્રધાનાગમ, મધુરવાક્ય, ગંભીર ધીમાન્, અને ઉપદેશમાં તત્પર હોય, તે આચાર્ય જાણવો તથા અપરિશ્રાવી, સૌમ્ય, સંગ્રહશીળ, અભિગ્રહની મતિવાળો અવિકત્થન, અચપળ, અને પ્રશાંત હૃદયવાન્ હોય, તે ગુરૂ કહેવાય [૧-૨] ઇત્યાદિક તેમજ દેશકુળ જાતિરૂપ વગેરે એ બધા વિશેષ ગુણો છે, અને તે કાદાચિત્ક [અનિયમિત] છે, પટની રક્તતા માફક તેથી ઇહાં પ્રધાન ગુણોવડે જે યુક્ત હોય, તે ગુણવાન્ લેવો, કેમકે તે ગુણોથી કામ ચાલે છે અને તેઓની સાથે શેષ ગુણો જોડાય, તો વધારે સારૂં જ છે

એથી વિપર્યયમાં શું થાય તે કહે છે—ગુણસંપદા એટલે સદ્ગુણરૂપ ઋદ્ધિથી

दरिद्रो दुर्गतो यथोक्त गुरुसम्प्रयोगे फलतम्पदायकः सपादयिता न मतो नैव सम्मतो जिनप्रवचनवेदिना,—मतो न निर्गुणा गुरु सेवनीय इति

ननु साम्प्रत कालानुभावादेव दुर्लभा सर्वगुणसंपद्—यत कोपि कुतोपि केनापि गुणेनहीनोप्यन्येनाधिक इति तारतम्यभेदेनानेकधा गुरव उपलभ्यते,—ततस्तेषु क गुरुमाश्रयामहे, क वानेति दोलायमानमानसाना-मस्माक किमुचितमिति शिष्येण सप्रणय पृष्ठागुरुराह

॥ मुलं ॥

मूलगुणसपउत्तो—न दोसलवजोगओ इमो हेओ ।
महुरोवक्कमओ पुण—पवत्तियव्वो जहुत्तमि ॥ १३१ ॥

જે દરિદ્ર હોય તેને ગુરૂના સપ્રયોગના યથોક્ત ફળનો સપાદક જિનાગમના જાણ પુરૂષોએ બિલકુલ નથી માન્યો માટે નિર્ગુણ ગુરૂ સેવવો નહિ

કોઇ પૂછશે કે હમણા કાળના પ્રતાપથી સર્વ ગુણની સપદ્ મળવી દુર્લભ છે જે માટે કોઇ પુરૂષ કોઇ કારણે કોઇક ગુણમા હીન હોય છે તો બીજા ગુણમા અધિક હોય છે એમ તરતમ ભેદે કરી અનેક પ્રકારના ગુરૂઓ રહેલા છે તેથી તેઓમાં કોને ગુરૂ તરીકે સેવવો અને કોને નહિ એ બાબતમા અમારૂ મન ડોલાય છે માટે અમારે શુ કરવુ ? એમ શિષ્યે પ્રીતિપૂર્વક પૂછ્યા ગુરૂ કહે છે

મૂળનો અર્થ.

મૂળગુણથી સહિત ગુરૂ દોષલવના યોગે છોડવા લાયક નથી તેને તો મીઠી રીતે યથોક્ત ગુણોમા ચડાવવો. (૧૩૧)

(ટીકા)

मूलगुणा' पचमहाव्रतानि व्रतषट्कायषट्कादयोवा तैः सम्यक् सद्बोधप्रधान प्रकर्षेणोद्यमातिशयेन युक्तोन्वितो मूलगुणसंप्रयुक्तो गुरुरिति प्रकृतत्वात्सम्बध्यते न दोषाणामाशुकोपित्व—वचनापाटव—मंदता—मनाक्प्रमादितामभृतीना लवालेशा दोषलवास्तद्योगात्तत्सम्बन्धादय गुर्हेय॰ परित्याज्यः, तथाचागमः—

जेयावि मंदि त्ति गुरु विइत्ता—डहरे इमे अप्पसुयत्ति नचा ।
हीलंति मिच्छ पडिवज्जमाणा—कुणंति आसायण ते गुरूण ॥
पगईइ मंदावि हवंति एगे—डहरावि जे सुयबुद्धोववेया ।
आयारमंता गुणसुट्ठियप्पा—जे हीलिया सिहिरिव भासकुज्जा ॥

ટીકાનો અર્થ

મૂળગુણ તે પાચ મહાવ્રત અથવા છ વ્રત છકાય વગેરે તેવડે કરી સમ્યક્ એટલે સદ્બોધપૂર્વક પ્રકર્ષ કરી એટલે અતિશય ઉદ્યમવાન્ થઈને જે યુક્ત હોય, તે મૂળગુણ સપ્રયુક્ત ગુરૂ, આશુકોપિત્વ (જલદી ગુસ્સે થવુ) વચનાપાટવ [બોલવામા ખચાવુ] મંદતા, મનાક્પ્રમાદિતા [જરાક પ્રમાદિપણુ] વગેરે દોષોના લવોના યોગથી હેય એટલે છોડવા લાયક નથી જે માટે આગમમા આ રીતે કહેલ છે—

જેઓ ગુરૂને મંદ ડોસો કે થોડું ભણેલો જાણીને હીલે છે તે મિથ્યાત્વમા પડી ગુરૂઓની આશાતના કરે છે કેમકે કેટલાક સ્વભાવે કરીનેજ મંદ પ્રકૃતિના હોય છે, વળી ડોસા થયા છતા પણ તેઓ શ્રુતની બુદ્ધિથી યુક્ત છે તથા [થોડું ભણેલા છતા પણ] આચારવાન્ અને ગુણમા સુસ્થિત હોય છે, માટે તેમને હીલતા તે અગ્નિ માફક ભસ્મ કરે છે.

जेयावि नाग डहरति नचा—आसायए से अहियाय होइ ।
एवायरिय पिहु हीलयंतो—नियच्छई जाइपहं खु मंद ॥

गुरुगुणरहिओ य इह—दट्ठव्वो मूलगुण विउत्तो जो ।
नहु गुणमित्तविहूण त्ति—चंडरुद्दो उदाहरण ॥

इत्यागमवचनान्यनुसृत्य मूलगुणशुद्धो गुरुर्नमोक्तव्यः—

कदाचित् किंचित्प्रमादवांस्तु—मधुरोपक्रम इति तृतीयार्थे पंचमी—ततो मधुरोपक्रमेण सुखदोपायेन प्रियवचनांजलिप्रणामपूर्वकं—" मनुपकृत परहितरतैर्भवद्भिः सुष्ठु वयं मोचिता गृहवासपाशात्—तदिदानीमुत्तरोत्तरमार्गप्रवर्त्तनेन निस्तारयतास्माद्भीमभवकांतारा "—दित्यादिप्रोत्साहनेन पुनर्भूयोपि प्रवर्त्तयितव्यो यथोक्तमार्गानुसारिण्यनुष्ठाने इति

किमित्येवमुपदिश्येत इत्याह

જેઓ નાગને ખુદ્રો થયો જાણી છેડે તે તેમને અહિત ભણી થઇ પડે છે, તેમ આચાર્યને હીનતા પણ મંદ જનો જન્મમાર્ગમાં પડે છે

ઇંટા ગુરૂ ગુણ રહિત તે જે મૂળ ગુણોથી રહિત હોય તે જાણવો, બાકી કોઇક ગુણથી હીન હોય તે નહિ ગણાય બ્હાં ચંડરૂદ્ર આચાર્યનુ ઉદાહરણ છે

આ રીતનાં આગમનાં વચનોને અનુસરી જે મૂળગુણશુદ્ધ ગુરૂ હોય તે નહિ છોડવો

બાકી કોઇ વેળા ગુરૂ કાંઇક પ્રમાદી જણાય તો મધુર ઉપક્રમથી એટલે સુખકર ઉપાયથી અર્થાત્ અંજલિ જોડી પ્રણામ કરીને પ્રિયવચન બોલવા કે—' વિના ઉપકારે પરહિત કરનાર તમોએ અમને ઘરવાસના પાશમાંથી છોડાવ્યા એ બહુ સારૂં કર્યું, માટે હવે ઉત્તરોત્તર આકરો માર્ગ પ્રવર્ત્તાવી આ ભયંકર ભવભ્રમતાથી અમને પાર પમાડો '—એમ ઉત્તેજિત કરીને તેને કરીને યથોક્ત માર્ગાનુસારિ અનુષ્ઠાનમાં પ્રવર્ત્તાવવો

એમ કેમ કહેવું તેનું કારણ કહે છે

(मूलं)

पत्तो सुसीससद्दो-एव कुणंतेण पयगेणावि ।
गाढप्पमाइणोविहु—सेलगसूरिस्स सीसेण ॥ १३२ ॥

(टीका)

प्राप्तो लब्धः सुशिष्य इतिशब्दो विशेषणमेवं गुरोर्भूयोपि चारित्रे प्रवृत्तिं कारयता पथकेन पथकनाम्ना सचिवपुंगवसाधुना-पिशब्दादन्यैरपि तथाविधैर्यतोभाणि—

सीइज्ज कयावि गुरू-तंपि सुसीसा सुनिउणमहुरेहिं,
मग्गे ठवंति पुणरवि-जह सेलगपंथगो नाय

तमेव विशिनष्टि-गाढप्रमादिनोप्यतिशयशैथिल्यवतोपि शैलकसूरेः शिष्येणेति व्यक्तमेवेति गाथाक्षरार्थो,-भावार्थ. कथानकादवसेयः

મૂળનો અર્થ

ગાઢ પ્રમાદિ શેલકસૂરિના શિષ્ય પથકે પણ એમ કરતાં થકા સુશિષ્ય શબ્દનો ઇલકાબ મેળવ્યો [૧૩૨]

ટીકાનો અર્થ

પ્રાપ્ત કર્યો એટલે મેળવ્યો સુશિષ્ય એવો શબ્દ એટલે વિશેષણ—તે એવી રીતે એટલે ફરીને પણ ચારિત્રમા પ્રવૃત્તિ કરાવતા પથકે એટલે પથક નામના મંત્રિપુંગવ સાધુએ પણ—અપિ શબ્દથી તેના જેવા બીજાઓએ પણ તે વિશેષણ મેળવ્યુ જે માટે કહેલુ છે કે—

જો કદાપિ ગુરૂ સીદાય તો તેને પણ સુશિષ્યો યુક્તિવાળા મધુર વચનોથી ફરીને માર્ગમા આણે છે જ્યા શૈલક અને પથકનુ ઉદાહરણ છે

તેનુજ વિશેષણ આપે છે—ગાઢ પ્રમાદિ એટલે અતિશય શિથિલ શૈલકસૂરિનો તે શિષ્ય હતો આ રીતે ગાથાનો અક્ષરાર્થ છે,—ભાવાર્થ કથાનકપરથી જાણવો

तन्चेद

कविकुलकलाविकलिय–सेलगपुर मत्थि सेत्रसिहरव । तत्थ प्पयाव-सियकित्ति–सेलओ सेलओ राया ॥ १ ॥ सद्धम्मकम्मवज्जिय–छउमा पउमावई पिया तस्स । सन्नीइनागवल्लीइ–मडवो मड्डगो पुत्तो ॥ २ ॥ चउसुद्धबुद्धिससिद्धि–पथगा पथगाइणो आसि । रज्जभरधरणसज्जा–सु मतिणो पचसयसखा ॥ ३ ॥ थावच्चासुयगणहर–समीवपडिवन्नसुद्धगिहि-धमो । सेलगराया रज्ज–तिवग्गसार चिर कुणइ ॥ ४ ॥ अन्नदिणे था-वच्चा–सुयपहुपयवत्तिसुयगुरुसमीवे । पचहि मतिसएहिं–पयगपमुहेहि प-रियरिओ ॥ ५ ॥ मड्डगपुत्ते रज्ज–ठविऊण गिण्हए वय राया । इक्का-रस अगाइ–अहिज्जिओ वज्जियावज्जो ॥ ६ ॥ पथगपमुहाण तओ–पचसुणिसयाणनायगो ठविओ । सुयमुणिवरेण सेलग–रायरिसी जिणस-मयविहिणा ॥ ७ ॥

શૈલકપથકનુ કથાનક આ છે

પવતના શિખર માપક કવિ કુળરૂપ કનાપિ (મોરો)થી કનિત શૈલકપુર નામે નગર હતુ ત્યા પ્રતાપ અને સ્વચ્છ કીર્તિનો શૈલ [પહાડ] સમાન શૈનક નામે રાજા હતો [૧] તેની સદ્ધમના કામમા નિષ્કપટ પદ્માવતી નામે રાણી હતી, અને સન્નીતિરૂપ નાગરવેલનો માડવા સમાન મડુક નામે પુત્ર હતો [૨]

તેના પથક વગેરે પાંચસો મત્રિ હતા તેઓ ચારે શુદ્ધ બુદ્ધિની સસિદ્ધિના પથ સમાન હતા અને તેથી રાજ્યભાર ઉપાડવામા તત્પરતૈયાર રહેતા [૩] તે શૈનક રાજા થાવચ્ચાકુમાર આચાર્યના પાસેથી ગૃહિધર્મ સ્વીકારીને ચિરકાળ ત્રિવર્ગ સાધી રાજ્ય કરતો [૪] બાદ એક વેળા થાવચ્ચાકુમાર પ્રભુના પટ્ટવર્તિ શુક ગુરૂના પાસે પથક વગેરા પાંચસો મત્રિઓથી પરવર્યો થકો મડુક પુત્રને રાજ્ય આપી દીક્ષા લઈ પાપ ટાળી અગ્યાર અગ શીખ્યો [૫–૬] ત્યારે શુક મુનીશ્વરે જિન સમયની વિધિથી તેને પથક વગેરે

सुयसूरी उ महप्पा–समए आहारवज्जणं काउ । सिरिविमलसिहरिसिहरे–सहस्ससहिओ सिव पत्तो ॥ ८ ॥ अह सेलगरायरिसि–अणुचियभत्ताइभोगदोसेण । दाहजराईतविओ–समागओ सेलगपुरंमि ॥ ९ ॥ उज्जाणमि पसत्थे–सुभूमिभागमि त समोसरिय । सोऊण पहिट्ठमणो–विणिग्गओ मड्डुओ राया ॥ १० ॥ कयवंदणाइकिच्चो–सरीरवत्त वियाणिउ गुरुणो । विन्नवइ एह भंते–मम गेहे जाणसालासु ॥ ११ ॥ भत्तोसहाइएहिं–अहापवत्तेहिं तत्थ तुम्हाण । कारेमि जेण किरिय–धम्मसरीरस्स रक्खट्ठा ॥ १२ ॥

तथाचोक्तं.

शरीरधर्मसयुक्त–रक्षणीय प्रयत्नत' । शरीराच्छ्रवते धर्मः–पर्वतात्सलिल यथा ॥ १३ ॥ पडिवन्न मिण गुरुणा–पारद्धा तत्थ उत्तमा किरिया । निद्धमहुराइएहिं–आहारेहिं सुविज्जेहिं ॥ १४ ॥ विज्जाण कुसलयाए–पत्थोसहपाणगाइधुवलाभा । थेवदियहेहिं एसो–जाओ निरुओ

બાદ મહાત્મા શુમ્સૂરિ સમય આવતા આહાર ત્યાગ કરીને શ્રીવિમલાચળપર એક હજાર મુનિઓ સાથે મુક્તિએ પહોચ્યા [૮] હવે શૈલકરાજર્ષિ અનુચિત આહાર વગેરે વાપરવાના દોષથી દાહજ્વરથી તપીને શૈલકપુરમા આવ્યો [૯] ત્યા પ્રશસ્ત ઉદ્યાનમા સારા ભૂમિ ભાગમા તેને સમોસરેલો સાભળીને હર્ષથી મડુઆજા તેને વાદવા નીકળ્યો. (૧૦) તે તેને વદન વગેરે કરી શરીરની વાર્તા જાણીને વીનવવા લાગ્યો કે, હે પૂજ્ય ! મારા ઘરે યાનશાળામા પધારો, કે જેથી હુ નિર્દોષ આહાર, પાણી તથા ઔષધોથી તમારા ધર્મ શરીરની રક્ષા માટે ચિકિત્સા કરાવી શકુ (૧૧–૧૨)

જે માટે કહેવુ છે કે, ધર્મ સહિત શરીરને સભાળથી રાખવુ કેમકે પર્વતથી જેમ પાણી ઝરે છે, તેમ શરીરથી ધર્મ ઝરે છે (૧૩) ગુરૂએ તે વાત માન્ય રાખી, એટલે સારા વૈદ્યોએ સ્નિગ્ધ મધુરાદિક આહારથી ઉત્તમ ચિકિત્સા શરૂ કરી [૧૪] વૈદ્યોની કુશળતાથી તથા પથ્ય, ઔષધ, પાણી સરખી રીતે મળી શકવાથી થોડા દિવસમાં

य वलव य ॥ १५ ॥ नवर सिणेहपेसल–आहाराईसु मुच्छिओ भणि-य । सुहसीलय पवन्नो–निच्छइ गामतगविहार ॥ १६ ॥ वहुसोवि भ णिज्जंतो–विरमइ नो जाव सो पमायाओ । ताहे पथगवज्जा–मुणिणो मतति एगत्थ ॥ १७ ॥

कम्माइ नूण घण चिक्कणाइ कुडिलाइ वज्जसाराइ । नाणट्ठ यपि पुरिस–पथाओ उप्पह निंति ॥ १८ ॥ नाऊण सुयवलेण–करयलमुत्ता-हल व भुवणयल । अहह निवडनि केविहु–ओपिच्छह कम्मवलियत्त ॥ १९ ॥ मुचूण रायरिद्धिं–पुक्खत्थी ताव एम पव्वइओ । सपइ अ-इप्पमाया–विम्हरियपओयणो जाओ ॥ २० ॥ काले न देइ सुत्त–अत्थ न कहेइ पुच्छमाणाण । आवस्सगाइ तत्ति–सुत्तु वहुमनए निद्द ॥ २१ ॥ सारणवारणपडिचोयणाइ न मणपि देइ गच्छस्स । नय सारणाइरहिए–गच्छे वासो खणपि खमो ॥ २२ ॥

તે નિરોગી અને બળવાન્ થયો [૧૫] પરતુ તે ચિકાશદાર આહાર વગેરેમા ખુબ મૂર્છિત થઇ સુખશીળ થઇ પડયો અને ગ્રામાનરના વિહાર કરવા તૈયાર થયો નહિ [૧૬] તેને ઘણી વાર કહેતા પણ તે પ્રમાદથી વિરમ્યો નહિ, ત્યારે પથક શિવાય બાકીના મુનિઓ એકઠા થઇ આ પ્રમાણે વિચારણા કરવા લાગ્યા [૧૭]

કર્મો ઘણા ચીકણા વાકા અને વજ્ર જેવા સખ્ત હોય તો ખરેખર જ્ઞાનવત પુરૂષને પણ ઉન્માર્ગે દોરે છે [૧૮] કર્માનુ બળવાન્પણુ જુઓ કે, શ્રુતના બળે કરી હથેળીમા રહેના મોતી માફક જગતને જાણતા થકા, પણ તેમા પડે છે [૧૯] રાજઋદ્ધિ છોડી મોક્ષાર્થી થઇ એ પ્રવ્રજિત થયો છે, છતા હમણા અતિ પ્રમાદથી તે પ્રયોજનને વીસરી ગયો છે [૨૦] એ સત્રના અવસરે સૂત્ર નથી આપતો પૂછનારાઓને અર્થ નથી કહેતો, અને આવશ્યકાદિકની ચિંતા મેલી ઉંઘને વધુ પસદ કરે છે [૨૧] તે ગચ્છને સારણ, વારણ પ્રતિ મોના વગેરે જરા પણ કહેતો નથી, માટે સારણા રહિત ગચ્છમા ક્ષણભર પણ રહેવુ યુક્ત નથી (૨૨)

तया च गम

नहि नत्थि सारणा वारणा य पडिचोयणा य गच्छंमि । सो उ अगच्छो गच्छो-संजमकामीहि मुत्तव्वो ॥ २३ ॥ उवगारी य दढ मिमो-अम्हाण धम्मचरणहेउत्ता । मुत्तुं घित्तुं च इम-जुत्तं त्ति फुडं न याणामो ॥ २४ ॥ अहवा किं अम्हाण-कारणरहिएण नीयवासेण । गुरुणो वेयावच्चे-पंथगसाहुं निउंजित्ता ॥ २५ ॥ एयंचिय पुच्छिंता-विहरामो उज्जयावय सव्वे । कालहरणंपि कीरइ-जा वेयइ एस अप्पाणं ॥ २६ ॥ सामत्थिऊण एव-पंथगसाहुं ठवित्तु गुरुपासे । ते सव्वेविहु मुणिणो-अन्नत्थ सुहं पविहरंसु ॥ २७ ॥

पंथगमुणीवि गुरुणो-वेयावच्चं जहोचियं कुणइ । असवत्तजोगजुत्तो-सया अणूणं च नियकिरियं ॥ २८ ॥ कत्तियचाउम्मासे-सूरी भूत्तूण निद्धमहुराइं । परिहरियसयलकिच्चो-सुत्तो नीसट्टसव्वंगो ॥ २९ ॥

જે માટે આગમમાં કહ્યું છે કે જ્યાં સારણા વારણા અને પ્રતિચોદના ન હોય, તે ગચ્છને અગચ્છ ગણી સંયમાર્થિઓએ છોડી દેવો (૨૩) તેમ આ આપણા ધર્માચરણનો હેતુ હોવાથી ઘણો ઉપકારી છે, માટે એને છોડવું કે, પકડી રાખવું યુક્ત છે, તે આપણે સ્પષ્ટપણે જાણી શકતા નથી (૨૪) અથવા કારણ વિના નિત્ય વાસ કરવાનું આપણને શું કામ છે? માટે એ ગુરૂના વૈયાવચ્ચ સારૂ પંથક સાધુને ઇહાં રાખી, અને એની રજા લઇ આપણે બધા ઉદ્યત થઇ વિચરીએ, અને જ્યાં સુધી એ પોતાને ઓળખે, ત્યાં લગણ કાળ હરણ કરવું ઘટે છે (૨૫-૨૬) એમ વિચારી પંથક સાધુને ગુરૂ પાસે મેલી તે સર્વે મુનિઓ અન્ય સ્થળે સુખ સાથે વિચરવા લાગ્યા [૨૭]

હવે પંથક મુનિ પણ ગુરૂનું યથોચિત વૈયાવચ્ચ કરતો તથા ઉત્તમ યોગમાં યુક્ત રહી પોતાની ક્રિયા પણ હમેશ પરીપૂર્ણ રીતે કરતો રહેતો (૨૮) બાદ કાર્તિક ચોમાસાના દિને આચાર્ય સ્નિગ્ધ મધુર આહાર કરી સઘળાં કામ છોડી સર્વાંગે લાંબો થઇને સૂતો (૨૯) એવામાં આવશ્યક કરતાં ખામણાં નિમિત્તે પંથક સાધુ વિનય નીતિમાં

आवस्सग कुणतो–पयगसाहूवि खामणनिमित्त । सीसेण तस्स पाए–आघट्टइ विणयनयनिउणो ॥ ३० ॥ तो कुविओ रायरिसि–जपइ को एस अज्ज निल्लज्जो । पाए आघट्टतो–निद्दानिग्घे मह पयट्टो ? ॥ ३१ ॥ रुट्ठ दट्ठु सूरिं–महुरगिरं पथगो इय भणेइ । चाउम्मासियखामण–कए मए दूमिया तुज्जे ॥ ३२ ॥

ता एग अवराह–खमह न काहामि एरिस बीय । हुंति खमा सीलच्चिय उत्तमपुरिसा जओ लोए ॥ ३३ ॥ इय पयगमुणिवयण–आयन्नतस्स तस्स सूरिस्स । सूरुग्गमे तमपिव–अन्नाण दूर मोसरिय ॥ ३४ ॥ बहुसो निंदिय अप्प–सविसेस जायसजमज्जोओ । खामेइ पथगमुणिं–पुणो पुणो सुद्धपरिणामो ॥ ३५ ॥ बीयदिणे मड्डगनिव–मापुच्छिय दोवि सेलगपुराओ । निक्खता पारद्धा–उग्गविहारेण विहरेउ ॥ ३६ ॥ अवगय तव्वुत्तता–सपत्ता सेसमतिमुणिणोवि । विहरिय चिर सुविहिणा–आरूढा पुंडरीयगिरिं ॥ ३७ ॥

નિપુણ હોઇ માથાવડે તેના પગે અડકો [૩૦] ત્યારે રાજર્ષિ ગુસ્સે થઈ બોલ્યો કે, આજે આ કોણ નિર્લજ્જ મારા પગે અડકી મારી ઉંઘમાં ખલેલ કરવા તૈયાર થયો છે ? [૩૧] ત્યારે સૂરિને ગુસ્સે થએલ જોઇ મધુર વાણીથી પંથક બોલ્યો કે, ચોમાસી ખામણા કરવા માટે મે તમને દૂભવ્યા છે (૩૨)

માટે એક અપરાધ માફ કરો, ફરીને એવું નહિ કરૂં કેમકે જગતમાં ઉત્તમ પુરૂષો ક્ષમા શીળજ હોય છે (૩૩) એમ પંથક મુનિનું વચન સાંભળતાં તે સૂરિને સૂર્ય ઉગતાં અંધારૂં નાશે તેમ અજ્ઞાન દૂર નાઠું [૩૪] હવે તે પોતાને બહુબહુ નિંદી વિશેષે સયમમાં ઉદ્યુક્ત થઇ શુદ્ધ પરિણામે પંથક મુનિને ફરી ફરીને ખમાવવા લાગ્યો [૩૫] બાદ બીજે દિને મડુગ રાજાને પૂછી, તે બન્ને શેલકપુરથી નીકળી ઉગ્રવિહારે વિચરવા લાગ્યા. (૩૬) તે વૃત્તાંત જાણતાં શેષ મુનિઓ પણ તેમને આવી મળ્યા હવે તેઓ વિધિપૂર્વક ચિરકાળ વિચરીને પુંડરીકગિરિ [સિદ્ધગિરિ] પર ચડ્યા (૩૭)

दोमासकयाणसणो-सेलेसिं काउ सेलगमहेसी । पंचसयसमणस हिओ-लोयग्गठिय पय पत्तो ॥ ३८ ॥

एव पथकसाधुवृत्तममल श्रुत्वा चरित्रोज्वल—
सज्ज्ञानादिगुणान्वित गुरुकुल सेवध्वमुच्चैस्तथा ।
भो भो साधुजना गुरोरपि यथा सत्सयमे सीदतो—
निस्ताराय कदाचन प्रभवन स्फुर्जद्गुणश्रेणयः ॥ ३९ ॥

॥ इति पंथकसाधुकथानकं ॥

(छ)

एव कुर्वत' साधोर्गुणमाह

॥ मूलं ॥

एव गुरुबहुमानो—कयन्नुया सयलगच्छगुणवुड्ढी ।
अणवत्था परिहारो—हुति गुणा एवमाईया ॥ १३३ ॥

ત્યાં બે માસનું અણુસણુ કરીને શૈલક મહર્ષિ શૈલેશીકરણુ કરીને પાંચસો સાધુઓ સાથે મુક્તિપદ પામ્યો [૩૮] એ રીતે ઉજ્વળ ચરિત્રવાળુ પંથક સાધુનું નિર્મળ વૃત્તાન્ત સાભળીને હે સાધુ જનો ! તમે સમ્યક્ જ્ઞાનાદિક ગુણુવાળા ગુરૂકુળને એવી રીતે બરોબર સેવન કરો કે, જેથી ખરા સંયમમાં લથડતા ગુરૂને પણ કોઈ વેળા ઝળકતા ગુણોની શ્રેણિવાળા થઈ પાર પમાડી શકો [૩૯]

એ રીતે પંથક સાધુનું કથાનક છે.

એમ કરતા સાધુને શો ફાયદો થાય, તે કહે છે—

મૂળનો અર્થ.

એમ કરતા ગુરૂનું બહુ માન, કૃતજ્ઞતા, સકળ ગચ્છમાં ગુણની વૃદ્ધિ, અને અનવસ્થાનો પરિહાર, એ વગેરે ગુણો થાય છે (૧૩૩)

(टीका)

एवं मूलगुणसमन्वितं गुरुमम्मुचतां सन्मार्गोद्यमं च कारयता यतिना गुरुबहुमानो मनःप्रीत्यतिशयः कृतोभवति, तथा कृतज्ञता चाराधिता भवति.—प्रधानश्चायं पुरुषस्य गुणो लोकेपि गीयते, तथाहि—

स कलाकलापकुशलः स पण्डितः सकलशास्त्रवेदी सः ।
निःशेषगुणगरिष्ठा-कृतज्ञता यं समाश्रयते ॥

लोकोत्तरेप्येषं विंशतिगुणमध्येपातत एवेति

तथा सकलगच्छस्य गुणानां वृद्धिराधिक्यं कृतं भवति, तथाहि—

सम्यगाज्ञावर्त्तिनो गच्छस्य गुरुर्ज्ञानादिगुणान् वर्द्धयत्येव यदि पुनस्ते शिष्या —

वाइया संगहीया य—भत्तपाणेहिं पोसिया ।
जायपक्खा जहाहंसा—पक्कमंति दिसो दिसिं ॥

टीडानो अर्थ

એમ એટલે કે મૂળ ગુણ સહિત ગુરૂને નહિ મૂકતા તથા તેને સન્માર્ગમાં ઉદ્યમ કરાવતા યતિએ ગુરૂનું બહુ માન એટલે માનસિક પ્રીતિનો ઉભરો દર્શાવેલો થાય, તથા કૃતજ્ઞતા થઈ ગણાય, અને પુરૂષનો આ એ ગુણ લેકમાં પણ પ્રધાન ગનાય છે જે માટે કહેવાય છે કે—

તેજ કળા કુશળ છે, તેજ પંડિત છે, અને તેજ સકળ શાસ્ત્રનો જાણ છે કે, જેને બધા ગુણોમાં મોટી કૃતજ્ઞતા વળગી રહે છે વળી લેકોત્તરમાં પણ એ ગુણ એક વીશ ગુણોમાંજ આવેલો છે

વળી સકળ ગચ્છના ગુણોની વૃદ્ધિ એટલે વધારો કર્યો ગણાય તે આ રીતે કે—

રૂડી રીતે આજ્ઞામાં વર્તનાર ગચ્છના જ્ઞાનાદિ ગુણોને ગુરૂ વધારેજ, પણ જો તે શિષ્યો ભણાવ્યા, ગણાવ્યા, તથા ભાત પાણીથી પાળ્યા છતા પાંખ આવેલા હંસની માફક

ततस्तान् स्वच्छन्दकमायानवबुध्य न केवल न शिक्षयति गुरु,—स्तत्परित्याग च विधत्ते-कालिकाचार्यवदिति॰

तथा अनवस्था मर्यादाहानिस्तस्या' परिहारः कृतोभवति.—अयमभिप्रायो–य एक गुरु मूलगुणमहाप्रासादधरणस्तभसनिभमप्यल्पदोषदुष्टत्वेन मुचति तस्मै अन्योपि न रोचते–कालानुभावादेव सूक्ष्मदोषाणां प्राय. परिहर्तुमशक्यत्वा,–ततश्चात्यरोचकतया—

इक्कस्स कओ धम्मो—सच्छदगईमईपयारस्स ।
किंवा करेइ इक्को—परिहरऊ कह मकज्ज वा ॥ १ ॥
कत्तो सुत्तत्थागम–पडिपुच्छण चोयणा व इक्कस्स ।
विणओ वेयावच्च–आराहणया व मरणते ॥ २ ॥
पिल्लिज्जे सण मिक्को–पइन्नपमयाजणाउ निच्चभय ।
काउमणोवि अकज्ज–न तरइ काऊण बहुमज्झे ॥ ३ ॥

દશે દિશાઓમા ભાગી જાય તો, તેમને પ્રગુક જેવા ગણીને ફક્ત ગુરૂ શીખાવે નહિ, એટલુજ નહિ, પણ તેમનો ત્યાગ પણ કરે છે કાલિકાચાર્યની માફક

વળી અનવસ્થા એટલે મર્યાદાની હાનિ, તેનો પરિહાર કરેલો થાય, એટલે કે, જે એક ગુરૂને તે મૂળ ગુણરૂપ મહા પ્રસાદ ધરી રાખવાને સ્તંભરૂપ હોવા છતા અલ્પ દોષથી દુષ્ટ હોવાના કારણે છોડી દે છે, તેને બીજો પણ નહિ રૂચે કેમકે કાળનો પ્રભાવજ એવો છે કે સૂક્ષ્મ દોષો પ્રાયે પરિહરવા મુશ્કેલ છે, તેથી તે અતિ અરોચકપણાથી

સ્વચ્છંદ ગતિ અને મતિથી ચાલતા એકલાને ધર્મ ક્યાથી હોય, વળી એકલો તે શુ કરી શકે તથા અકાર્યને કેમ તજી શકે ? (૧)

વળી એકલાને સૂત્રાર્થ ક્યાથી આવે, તથા પ્રતિપૃચ્છના કે પ્રેરણા ક્યાથી મળે ? તેમજ વિનય વૈયાવચ્ચ, તથા મરણાતે આરાધના પણ તે કેમ કરી શકે ? (૨) એકલો ફરે, તે એષણાને ભાગે, અને છુટી ફરતી છકેલી સ્ત્રીઓનો તેને નિત્ય ભય રહે, પણ ઝાઝાઓમા રહેતા અકાર્ય કરવા મન કરે, તોપણ તેને કરી શકે નહિ (૩)

उच्चारपासवणवंत-पित्तमुच्छाइमोहिओ इक्को ।
सद्दवभाणविहत्थो-निक्खिवइ व कुणइ उड्डाह ॥ ४ ॥
एगदिवसंमि वहुया-सुहाय असुहाय जीवपरिणामा ।
इक्को असुहपरिणओ-चइज्ज आलंवणं लध्धुं ॥ ५ ॥

इत्यादिना निषिद्धमप्येकाकित्वमालंबते,—तं च स्वेच्छाचारसुखित-मालोक्यान्योपितदेवांगीकरो—त्येवमकारानवस्था परिहृता भवति गुरु-सेवकेनेति —भवति जायंते गुणा एवमादयोन्येपि गुरुग्लानवालवृद्धादीनां विनयवैयावृत्त्यकरणादयः सूत्रार्थागमस्मरणादयो भूयांस इति

एतद्विपर्यये पुनः किंस्यादित्याह

એકલો ખરચુ પિશાબમા વમનમા અને પિત્તના ઉછાળાથી આવેલી મૂછામા મુઝાઇ પડે તેમજ હાથમા પીગળેલી ચીજનું વાસણ ઉપાડતા કાતો પાડી નાખે, અથવા તો ઉડ્ડાહ કરાવે [૪] વળી એકજ દિનસમા જીવને શુભ અશુભ પરિણામ આવતા રહે છે, માટે અશુભ પરિણામ થતા એકલો હોય તો આલબન પકડીને (સયમને પણ વખતે) છોડી દે (૫)

ઇત્યાદિક પ્રમાણોથી નિષેધેલા એકાકિપણાને પણ જો પકડે તો તેને સ્વેચ્છાચારથી સુખીઓ થએલો જોઇ બીજો પણ તેમજ કરવા લાગે, એવી રીતની અનવસ્થા ગુરૂ સેવક થવાથી દૂર થાય છે એ વગેરે બીજા પણ ગુરૂ ગ્લાન બાળવૃદ્ધાદિકના વિનય વૈયાવચ્ચ વગેરે તથા સૂત્રાર્થની પ્રાપ્તિ અને સ્મરણ વગેરે ઘણા ગુણો થાય છે

પણ એથી ઉલટી રીતે ચાલતા શુ થાય. તે કહે છે

॥ मूलं ॥

इहरा वुत्तगुणाण-विवज्जओ तहय अत्तउक्करिसो ।
अप्पच्चओ जणाणं-बोहिविघायाइणो दोसा ॥ १३४ ॥

(टीका)

इतरथा महाव्रतमहाभारोद्धारधौरेयकगुरुत्यागेनेत्यर्थ. उक्तगुणानां गुरुबहुमानादीनां विपर्ययोऽबहुमानाकृतज्ञता सकलगच्छगुणाबुद्ध्यनवस्था-दिदोपसद्भावः स्यादित्यर्थः.

तथात्मोत्कर्पश्चात्मानि सौष्ठवाभिमानश्चानर्थपरपराकारण गुरुकुलत्या-गिन. स्यात्.

तथाऽप्रत्ययोऽविश्वासश्च जनाना लोकानां साधुविपर्यस्या-यदुत परस्परविभिन्नानामन्योन्यानुष्ठानरूपकाणामेतेषां न ज्ञायते कोपि सत्यवा-

મૂળનો અર્થ.

ઇતરથા ઉક્ત ગુણોનો વિપર્યય થાય છે, પોતાનો ઉત્કર્ષ થાય છે, લોકોને અવિશ્વાસ થાય છે, અને બોધિનો વિઘાત થાય છે—એ વગેરે દોષ થાય છે. [૧૩૪]

ટીકાનો અર્થ.

ઇતરથા એટલે મહા વ્રતરૂપ મોટો ભાર ઉપાડવામાં ધોરી એવા ગુરૂનો ત્યાગ કરતાં ઉક્ત ગુણોનો વિપર્યય થાય છે, એટલે અબહુમાન, અકૃતજ્ઞતા, સકળ ગચ્છના ગુણોની અવૃદ્ધિ અને અનવસ્થા વગેરે દોષો થાય છે, તથા આત્મોત્કર્ષ એટલે પોતામાં હુશીયારીપણાનું અભિમાન, કે જે અનર્થની પરંપરાનું કારણ છે, તે ગુરૂકુળ ત્યાગીને રહે છે

- તથા લોકોને સાધુઓમાં અપ્રત્યય એટલે કે આ એ પરસ્પરમાં જુદા પડેલા, અને

धलीकवादी वेति. ततश्च को दोष इति चे-दुच्यते, बोधिविघातः प्रेत्य-जिनधर्मावाप्त्यभाव तेषा व्यलीकभाजा-तन्निमित्तभूतस्य यतेरपि

आदिशब्दाद्भावघातश्च सम्य दर्शनग्रहणाभिमुखानां चारित्रग्रहणाभिमुखाना यस्मा,—देते दोषा दूषणानि गुरुत्यागकारिणा भवतीति

किंच यदि स्वल्पेपि प्रमादजनिते दोषलवे गुरवः परिहरणीया स्तत. सर्वेषामपि वर्जनीयत्वमायात-यत' प्रवचनेनिर्ग्रंथा. पचविधा' प्ररूपिता-स्तथाहि —

गथो मिच्छत्ताई धणाइओ अतरो य बज्झो य । दुविहाउ तओ जे निग्गय त्ति ते हुति निग्गथा ॥ १ ॥ मिच्छत्त[१] वेयतिय[४]-हासाई छक्कय च[१०] नायव्व । कोहाईण चउक्क[१४]—चउदस अब्भितरा गथा ॥ २ ॥ धण[१] धन्न[२] खित्त[३] कुविय[४]-वत्थु[५] दुपय[६] कणय[७] रुप्प[८] चउचरणा[९] । नव बाहिरया गथा-एव ते हुति पुण पच ॥ ३ ॥

એકમેકના અનુષ્ઠાનને દૂષિત કરાવનારાઓમા કોણ સાચો, અને કોણ ખોટો તે તે જણાતુ નથી, એમ અવિશ્વાસ થાય છે વાર, તેથી શો દોષ છે ? તેનો એ જવાબ છે કે તેથી બોધિ વિઘાત એટલે પરભવે જિન ધર્મની પ્રાપ્તિનો અભાવ તે જુઠાને નેવનારાઓને થાય છે, તથા તેના નિમિત્તભૂત યતિને પણ બોધિ વિઘાત થાય છે

આદિ શબ્દથી સમ્યકત્વ લેવા અભિમુખ અને ચારિત્ર લેવા અભિમુખ થએલાનો ભાવઘાત થાય છે [ભાવ પડી જાય છે] એ દોષો ગુરૂ ત્યાગકારીને થાય છે

વળી જો પ્રમાદજનિત થોડા એક દોષ વડથી ગુરૂ પરિહરણીય થતા હોય તો સઘળાઓને વર્જનીયપણુ પ્રાપ્ત થશે જે માટે પ્રવચનમા પાચ પ્રકારના નિર્ગ્રંથ કહેલા છે તે આ રીતે કે —

અતરનો ગ્રથ તે મિથ્યાત્વાદિક છે અને બાહ્યનો ગ્રથ તે ધનાદિક છે, તે બેથી જે નિગત હોય તે નિર્ગ્રંથ છે [૧] મિથ્યાત્વ ત્રણ વેદ હાસ્યાદિ ષટ્ક અને ક્રોધાદિ ચતુષ્ક એમ ચૌ૦ અભ્યતર ગ્રથ છે [૨] ધન ધાન્ય, ક્ષેત્ર કુપ્ય વસ્તુ દ્વિપ, સોનું, રૂપુ ચતુષ્પદ, એ નવ બાહ્ય ગ્રથ છે, અને પાંચ નિર્ગ્રંથ તે આ રીતે છે —

होइ पुलाओ[1] बउसो –तहा कुसीलो[3] नियंठय[4] सिणाओ[5]। तत्थ पुलाओ दुविहो–लद्धिपुलाओ तहा सेवे ॥ ४ ॥

अन्यत्राप्युक्त—

सन्न ससारं भन्नइ–पुलायसद्देण जम्म तेण समं। चरण सोहु पुलाओ–लद्धीसेवाहिं सोय दुहा ॥ ५ ॥

तत्र,

लद्धिपुलाओ सघाइ–कज्जओ चक्किसिन्नमवि चूरे। सो हरिसमअहिगसिरी व होइ इयरो उ पचविहो ॥ ६ ॥ दसणनाणपुलाओ—सकाकालाइएहिं तं मसारं। मूलुत्तरगुणमेव–चरणपुलाओ पुण करेइ ॥ ७ ॥ लिंगपुलाओ निक्कारण तु जो गिण्हए य परलिंग। किंचि पमाया मणसा अकप्पगहणे अहासुहुमो ॥ ८ ॥ उवगरण सरीरेसु—बउसो दुविहो दुहावि पचविहो। आभोग[1] मणाभोगे[2]–सवुड[3] मसवुडे[4]

---

[૩] પુલાક, બકુશ, કુશીલ નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક ત્યાં પુલાક બે પ્રકારનો છે—લબ્ધિ પુલાક અને આસેવના પુલાક (૪)

બીજા સ્થળે પણ કહ્યું છે કે–

અસાર ધાન્ય તે પુલાક કહેવાય છે માટે તેના સરખું જેનું ચરિત્ર હોય તે પુલાક જાણવો તે લબ્ધિ અને આસેવનાથી બે પ્રકારે છે (૫)

ત્યાં લબ્ધિ પુલાક સઘાદિના કામે ચક્રવર્તિના સૈન્યને પણ ચૂરી નાખે, અને ઇંદ્ર માફક અધિક શ્રી [કાંતિ] વાળો હોય છે આસેવના પુલાક પાંચ પ્રકારનો છે—[૬] દર્શન પુલાક દર્શનને શંકા વગેરેથી અને જ્ઞાન પુલાક જ્ઞાનને કાળાદિકથી અસાર કરે છે, અને ચરણ પુલાક મૂળ તથા ઉત્તર ગુણની પ્રતિસેવા કરે છે [૭] લિંગ પુલાક તે એ કે, જે નિષ્કારણ પરાયું સ્વીકારે, અને યથાસૂક્ષ્મ પુલાક તે એ કે, જે કાંઇક પ્રમાદથી મનવડે અકલ્પનું ગ્રહણ કરે છે [૮] ઉપકરણ બકુશ અને શરીર બકુશ, એમ બકુશ બે પ્રકારે છે, તે બેના વળી પાંચ પ્રકાર છે —આભોગ, અનાભોગ સંવૃત અસ-

सुहुमे[1] ॥ ९ ॥ आसेवणा कसाए-दुहा कुसीलो दुहावि पंचविहो ।
नाणे दंसणचरणे-तवे य अहसुहुमए चेव ॥ १० ॥

इह नाणाइकुसीलो-उवजीवं होइ नाणमाईणि । अहसुहुमो पुण तुस्स-एस तवस्सित्ति ससाए ॥ ११ ॥ उवसामगो य खवगो-दुहा निपट्ठो दुहावि पंचविहो । पढमसमओ[1] अपढमो[2]-चरमा[3] चरमो[4] अहासुहुमो[5] ॥ १२ ॥ पाविज्जइ अट्ठसय [१०८]-खवगाणुवसामगाण चउपन्ना [५४] उक्कोसओ जहन्नेणिक्को व दुग व तिग महवा ॥ १३ ॥ सुहझाणजलविसुद्धो-कम्ममलाविक्खया सिणाउ त्ति । दुविहोय सो सजोगी—तहा अजोगी विणिद्दिट्ठो ॥ १४ ॥ मूलुत्तरगुणविसया-पडिसेवा सेवए कुसीलो य । उत्तरगुणेसु लउसो-सेसा पडिसेवणा रहिया ॥ १५ ॥ [इति]

एषु च नियमेनाप्रमादिनोनिर्ग्रंथाः स्नातकाश्च. किंतु ते कदाचि-

---

सूक्ष्म, अने सूक्ष्म (९) આસેવના કુશીલ અને કષાય કુશીલ એમ કુશીલના બે ભેદ છે તે બેના વળી પાંચ પ્રકાર છે—જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર, તપ અને યથા સૂક્ષ્મ (૧૦)

ઇહાં જ્ઞાનાદિ કુશીળ જ્ઞાન વગેરેથી આજીવિકા કરે છે, અને યથા સૂક્ષ્મ તે જે "આ તપસ્વી છે" એવી પ્રશંસાથી રાજી થાય તે જાણવો (૧૧) ઉપશામક અને ક્ષપક એમ નિર્ગ્રંથ બે પ્રકારે છે તે બેના પાંચ પ્રકાર છે—પ્રથમ સમય અપ્રથમ ચરમ અચરમ અને યથા સૂક્ષ્મ (૧૨) ક્ષપક ઉત્કૃષ્ટા એકસો આઠ હોય, અને ઉપશામક ચોપન હોય જઘન્યથી એક બે કે ત્રણ હોય [૧૩] શુભ ધ્યાનરૂપ જળથી કર્મ મળને ક્ષય કરી વિશુદ્ધ થાય તે સ્નાતક તે બે પ્રકારે છે—સયોગી અને અયોગી [૧૪] કુશીળ મૂળ અને ઉત્તર ગુણ એ બનેની પ્રતિસેવા સેવે છે બકુશ ઉત્તર ગુણમાં પ્રતિસેવા સેવે છે અને બાકીના પ્રતિસેવા રહિત છે [૧૫]

એઓમાં નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક નિયમા અપ્રમાદિ હોય છે પરંતુ તેઓતો કદાચિત્

'दैव श्रेणिमस्तकारोहणे सयोग्ययोगिगुणस्थानकयुगल च सभवतीति न तीर्थप्रवाहहेतवः पुलाकोपि कदाचिदेव लब्धिसद्भावे सभवती–त्येते च त्रयोपि सप्रतिव्यवच्छिन्ना–स्ततो बकुशकुशीला एव निरतरतीर्थप्रवाहहेतव–स्तथाचोक्त

निग्गथसिणायाण–पुलागसहियाण तिण्ह वुच्छेओ,

समणा बउसकुसीला–जा तित्थ ताव होहिंति

तेषा चावश्यभाविनः प्रमादजनिता दोपलवा–यदि तैः साधुर्वर्जनीय–स्ततः सर्वेषामपि परिहरणीयता समायातेत्येतदेव चेतस्याधाय सूत्रकार' प्राह

॥ मूलं ॥

बकुसकुसीला तित्थ–दोसलवा तेसु नियमसंभविणो।
जइ तेहि वज्जणिज्जो–अवज्जणिज्जो तओ नत्थि॥ १३५॥

હોય છે, એટલે કે શ્રેણિપર ચડતા, અને સયોગિ અયોગિરૂપ બે ગુણ ઠાણામા હોય છે તેથી તેઓ તીર્થ વહેવાના હેતુ નથી પુલાક પણ ક્યારેકજ લબ્ધિ હોય, ત્યારેજ હોય માટે એ ત્રણે હાલ વિચ્છિન્ન થયા છે, તેથી બકુશ અને કુશીળજ નિરતર તીર્થ પ્રવાહના હેતુ છે તે માટેજ કહેલુ છે કે—

નિર્ગ્રંથ, સ્નાતક, અને પુલાક એ ત્રણેના વિચ્છેદ છે બકુશ, કુશીળ સાધુએ તીર્થ પર્યંત થતા રહેશે

હવે એમને તો પ્રમાદજનિત દોષ અવશ્ય લાગે છે, માટે જો તેથી સાધુ વર્જનીય હોય, તો બધા વર્જનીય થઇ પડશે એ વાત મનમા લાવીને સૂત્રકાર કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

બકુશ અને કુશીળો તીર્થ છે, અને તેઓમા તો દોષના લવ અવશ્ય સભવે, માટે જો તેમનાવડે તે વર્જનીય હોય, તો અવર્જનીય કોઇજ રહેશે નહિ. (૧૩૫)

[टीका]

बकुशकुशीला व्यावर्णितस्वरूपा -तित्थति भामा सत्यभामेति न्यायात्-सर्वतीर्थकृता तीर्थसतानकारिण' सभवति अतएवदोपलवा सूक्ष्मदोपास्तेषु बकुशकुशीलेषु नियमसभविनो, यतस्तेषा द्वे गुणस्थानके प्रमत्ताप्रमत्ताख्य अतर्मुहूर्त्तकालावस्थायिनी तत्र यदा प्रमत्तगुणस्थानके वर्त्तते-तदाप्रमादप्राद्सद्भावादवश्यभाविन सूक्ष्मा दोपल्वा साधो' पर यावत् सप्तमप्रायश्चित्तापराधमापनीपद्यते तावत् स चारित्रवानेव-ततःपर मचारित्र स्यात् —तथाचोक्त—

जस्स हु जा तवदाण-ता नय मेगापि नो अइक्कमइ,
एग अइक्कमतो-अडक्मे पच मूलेण (इति)

तदेव बकुशकुशीलेषु नियमभाविनो दोपलवा, यदि तैर्वर्जनीयो-यति स्या, दवर्जनीय स्ततोनास्त्येव तद्भावे तीर्थस्याप्यभावप्रसगइति

ટીકાનો અર્થ

ઉપર વર્ણવેના બકુશ અને કુશીલો તીર્થ એટલે—ભામા તે સત્યભામા, એ ન્યાયે સર્વ તીર્થંકરોના તીર્થ સતાન કરનારા સભવે છે એટના માટેજ તેઓમા દોષલવ એટલે સૂક્ષ્મ દોષો નિયમા સભવે છે કેમકે તેમના પ્રમત્ત અને અપ્રમત્ત નામે અતર્મુહૂર્ત્ત કાળના બે ગુણ સ્થાનક છે ત્યા જ્યારે પ્રમત્ત ગુણ સ્થાનમા વર્તતા હોય, તે વેળા સાધુને પ્રમાદનો ઉદક કાયમ હોવાથી સૂક્ષ્મ દોષલવ અવશ્ય લાગે છે પણ જ્યા લગી સાતમા પ્રાયશ્ચિતનો અપરાધ હોય ત્યા લગી તે ચારિત્રીયોજ છે, ત્યાર બાદ અચારિત્રી થાય જે માટે કહ્યુ છે કે—જેને જ્યા લગી તપ પ્રાયશ્ચિત આવે, ત્યા લગી તે એક વ્રતને પણ અતિક્રમતો નથી પણ મૂળ પ્રાયશ્ચિત આવતા એક વ્રતને અતિક્રમતા પણ પાચે વ્રતને અતિક્રમ્યો જાણવો

એ રીતે બકુશ અને કુશીલોમા દોષલવ નિયમભાવિ છે તેથી જો તે વડે યતિ વર્જનીય હોય તો, અવર્જનીય કોઇ રહેશેજ નહિ અને તેના અભાવે તીર્થનો પણ અભાવ થઇ પડશે

अस्योपदेशस्य फलमाह

॥ मूलं ॥

इय भावियपरमत्था-मज्झत्था नियगुरु न मुचंति।
सव्वगुणसपओग-अप्पाणमि वि अप्पिच्छंता ॥ १२६ ॥

[टीका]

इति पूर्वोक्तप्रकारेण भावितो मनसि परिणामितः परमार्थो यथावस्थितपक्षो यैस्ते भावितपरमार्था मध्यस्था अपक्षपातिनो निजगुरु धर्माचार्यं मूलगुणमुक्तामाणिक्यरत्नाकरं न मुचंति नैव व्युत्सृजति सर्वगुणसंप्रयोगं समग्रगुणसामग्रीमात्मन्यप्यपश्यतोऽनवलोकयत इति.

अन्यच्च गुरुत्यागकारी निश्चित गुरोरवज्ञां विधत्ते-ततश्चानर्थमागमस्मारणेन दर्शयन्नाह

આ ઉપદેશનું ફળ કહે છે

મૂળનો અર્થ

આ રીતે પરમાર્થને સમજેલા મધ્યસ્થ જનો પોતાના ગુરૂને મૂકતા નથી કેમકે સર્વ ગુણોનો યોગ પોતામા પણ તેઓ દેખતા નથી. [૧૩૬]

ટીકાનો અર્થ.

આ રીતે એટને પૂર્વોક્ત પ્રકારે પરમાર્થ એટલે ખરેખરી વાતને ભાવનાર એટને મનમા પરિણમાવનારા અને મધ્યસ્થ એટને અપક્ષપાતિજનો પોતાનો ગુરૂ જે મૂળ ગુણ રૂપ મોતીનો દરિઓ છે તેને બિલકુલ નથી છોડતા (કેમકે) સર્વ ગુણ સપ્રયોગ એટલે સઘળા ગુણની સામગ્રી પોતામા પણ નથી દેખાતી

વળી ગુરૂનો ત્યાગ કરનાર નિયમા ગુરૂની અવજ્ઞા કરે છે, અને તેથી અનર્થ થાય છે તે આગમના પુરાવાથી બતાવે છે

॥ मूलं ॥

एय अवमन्नतो—वुत्तो सुत्तमि पावसमणु त्ति ।
महमोहबंधगो विय—खिसतो अप्पडितप्पतो ॥ १३७ ॥

(टीका)

एत मस्तुतगुरुमवमन्यमानो हीलयन् साधुरिति गम्यते भणित उक्त' सूत्रे सिद्धांते श्रीमदुत्तराध्ययन इत्यर्थ पापश्रमणः कुत्सितयतिरिति रूपदर्शने

तच्चेद सूत्र

आयरियउवज्झाएहि—सुय विणय च गाहिए ।
ते चेव खिसइ बालो—पावसमणु त्ति वुच्चइ ॥ १ ॥

મૂળનો અર્થ

એવા ગુરૂને હીલનાર, નિંદનાર, તથા તેની સભાળ નહિ લેનારને સૂત્રમા પાપશ્રમણ તથા મહા મોહનો બાધનાર કહ્યો છે (૧૩૭)

ટીકાનો અર્થ

એને એટલે પ્રસ્તુત ગુરૂને અવમાનનાર એટલે હીલનાર, સાધુ સૂત્રમા એટલે શ્રી ઉત્તરાધ્યયનમા પાપશ્રમણ એટલે નીચ યતિ કહેલ છે

તે સૂત્ર આ છે

જે આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયોએ શ્રુત અને વિનય શીખવ્યા, તેમનેજ જે બાળ ખિસે છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે ૧

आयरियउवज्झायाण-सम्म नो पडितप्पइ ।
अपडिपूयए थद्धे-पावसमणु त्ति वुच्चइ ॥ २ ॥

तथा महामोहबधक. प्रकृष्टमिथ्यात्वोपार्जकश्चा-पिशब्दः सूत्रांतर सूचयति-किं कुर्वन् ?-खिंसतो त्ति निंदा कुर्वन्, अपडितप्पंतुत्ति तेषां वैयावृत्त्यादावादरमकुर्वन्निति.

सूत्रांतरे चावश्यके त्रिंशत्सु मोहनीयस्थानेष्वेव पठयते

आयरिय उवज्झाए-खिंसइ मदबुद्धिए ।
तेसिमेवय नाणीणं-सम नो पडितप्पइ ॥

(क्रियापद चांते " महामोह पकुव्वइ " त्ति भणितमिति).

आह—गुरो' सामर्थ्याभावे यदि शिष्योधिकतर यतनातपःश्रुताध्ययनादि करोति-तत्किंयुक्तमाहोश्विद् गुरोर्लाघवहेतुत्वान्नयुक्त ? मित्यत्रोच्यते.

આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની જે રૂડી રીતે સેવા ભક્તિ નહિ કરે પૂજા નહિ કરે, અને સ્તબ્ધ બની રહે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે ૨

વળી તેમની ખિંસા એટલે નિંદા કરતો થકો, તથા અનિતપણુ એટલે વૈયાવચ્ચ વિગેરેમા આદર નહિ કરતો થકો મહામોહ એટલે ભારે મિથ્યાત્વ પણ બાંધે છે અપિ શબ્દ સુત્રાતરનો પુરાવો બતાવે છે

જે માટે સૂત્રાન્તરમા એટલે આવશ્યક નિર્યુક્તિમા ત્રીશ મહા મોહનીયના સ્થાનોમા આ રીતે કહેવાય છે

જે મદ બુદ્ધિ પુરુષ આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની નિંદા કરે તથા તે જ્ઞાનિઓની રૂડી રીતે વૈયાવચ્ચ ભક્તિ નહિ કરે, તે (મહામોહ બાંધે છે)

મહામોહ બાંધે છે, એ ક્રિયાપદ સા અતમા કહેલ છે

કોઇ પૂછશે કે, ગુરૂ અસમર્થ છતા તેનો શિષ્ય જો અધિકતર યતના, તપ, તથા શ્રુતાધ્યયન વગેરે કરે, તો તે યુક્ત છે, કે ગુરૂની લઘુતા થવાના કારણથી અયુક્ત છે ?

गुर्वनुज्ञया युक्तमेव–गुरोर्गौरवहेतुत्वाद्–भवति च गुणाधिके विनेये गुरोर्गौरवं, श्रीवज्रस्वामिनि सिंहगिरिगुरोरिव.

तथाहि

पुरा सिंहगिरेः सूरे–र्विनेयो विनयास्पदं। अज्ञानगुरुभूमीभृ–द्वज्राभो वज्र इत्यभूत् ॥ १ ॥ अवालधीः स वालोपि–संयत्युपाश्रयाश्रयी । एकादशांगीमध्यैष्ट–पदानुसृतिलब्धियुक् ॥ २ ॥

अष्टाब्दो गच्छमध्यस्थो–यद्यत् पूर्वगताद्यपि । पापठ्यमानमश्रौषी–त्तत्तज्जग्राह लीलया ॥ ३ ॥ पठति स्थविराः प्राहु–र्यदि वज्र तदा च सः । उद्गृणन्नस्फुटं किंचित्–शुश्राव पठतो परान् ॥ ४ ॥ परेऽन्यदि दिवामध्ये–भिक्षार्थं भिक्षवो ययुः । बहिर्भूमौ गुणग्राम–गुरवो गुरवोप्यगुः ॥ ५ ॥ तस्यां तु वज्र एकाकी–वसतौ सोथ वेष्टिका । वि-

---

તેનો ઉત્તર એ છે કે ગરૂની અનુજ્ઞાએ ને યુક્તજ છે કેમકે તે તો ગુરુના ગૌરવનુજ કારણ છે જે માટે શિષ્ય અધિક ગુણી થતા ગુરૂનુ ગૌરવજ થાય છે શ્રીવજ્ર સ્વામિ થતા સિહગિરિ ગુરૂની માફક

વજ્રસ્વામિની કથા આ રીતે :

પૂર્વે સિહગિરિસુરિનો વિનીત અને અજ્ઞાનરૂપ મહાપર્વતને તોડવા વજ્ર સમાન વજ્ર નામે શિષ્ય હતો (૧) તે બાળક છતા બાળ બુદ્ધિ રહિત હોઇ સાધ્વીઓના ઉપાસરે રહેલો થકો પદાનુસારિ લબ્ધિથી અગ્યાર અગ ભણ્યો (૨)

તે આઠ વર્ષનો થતા ગચ્છમા રહી જે જે પૂર્વગતાદિક ભણાતુ સાભળતો તે રમતમા શીખી લેતો [૩] વજ્રને જ્યારે સ્થવિરો ' ભણ ' એમ કહેતા ત્યારે તે કઇક અસ્ફુટ ઉચ્ચાર કરતો થકો બીજા ભણનારાઓને સાભળતો (૪) એક વેળા દિવસના વખતે સાધુઓ ભિક્ષાર્થ ગયા હતા અને ગુણગ્રામથી મહાન્ ગણાતા ગુરૂ પણ બહિર્ભૂમિએ ગએલા હતા (૫) તેવામા તે વસતિમા વજ્ર એકલો હતો, એટલે તેણે

न्यस्य साधुमण्डल्या–स्वयं मध्ये निपद्य च ॥ ६ ॥ एकादशानामंगाना–मपि पूर्वगतस्य च । वाचनां दातुमारेभे–मेघगंभीरया गिरा ॥ ७ ॥

व्याघुट्य सूरयोऽथागुः–श्रुत्वा गद्गदस्वरं । दध्युरित्याचभिक्षाकाः–स्मीयुर्मक्षु भिक्षवः ? ॥ ८ ॥ निमर्श च वितन्वानाः–क्षणादज्ञासिषन् यथा । अये वज्रमुनेरेष–वाचनां ददतो ध्वनिः ॥ ९ ॥ पुराभवे किमेतेना–ऽपि गर्भस्थितेन वा । एवं व्यचिंतयन्मौलिं–धुन्वाना विस्मयान्मुहुः ॥ १० ॥ अस्यास्मच्छ्रवणात्क्षोभो–माभूदिति विचिंत्य ते । अपसृत्य शनैरुच्चैः–श्चक्रुर्नैषेधिकीं ततः ॥ ११ ॥ तामाकर्ण्य सुनन्दासू–र्झगित्युत्थाय विष्टरात् । कृतहस्तोऽमुचत् सर्वाः–स्वस्वस्थानेषु वेंटिकाः ॥ १२ ॥

समेत्य च गुरोर्दंड–माददेंह्रीममार्ज च । प्राशुकेनाथ नीरेण–स्वयमाक्षालयत् पदौ ॥ १३ ॥ एवं च दध्युराचार्या–विद्यावृद्धोर्भकोऽप्यसौ ।

વીંટણાઓને સાધુમંડળીમાં પાથર્યા અને પોતે તેમના વચ્ચે બેસીને, [૬] તે મેઘની માફક ગંભીર વાણીથી અગ્યાર અંગ તથા પૂર્વગત શ્રુતની વાચના દેવા લાગ્યો [૭]

એવામાં આચાર્ય વળી આવ્યા તેઓ ગદ્ગદ ધ્વની સાંભળીને વિચારવા લાગ્યા કે, શું ભિક્ષુઓ ભિક્ષા લઈ જલદી આવી પહોંચ્યા છે કે ? (૮) એમ વિચાર કરતાં ક્ષણ વારમાં તેમને માલમ પડ્યું કે અરે એ તો વાચના આપતા વજ્રમુનિની ધ્વનિ છે [૯] શું એ પૂર્વ ભવે શીખ્યો હશે કે ગર્ભમાં રહી શીખ્યો હશે ? એમ વિસ્મયથી વારવાર માથું ધુણાવતા થકા ચિંતવવા લાગ્યા [૧૦] બાદ તેમણે વિચાર્યું કે અમારા સાંભળવાથી એને ગભરાટ મ થાઓ, એમ વિચારી ધીમેથી પાછા ફરી ઉંચા સ્વરે તેમણે નિસીહી કરી [૧૧] તે સાંભળીને સુનંદા સુત [વજ્ર] ઝટ આસનથી ઉઠી ચાલાક હાથે સઘળા વીંટણાઓ જ્યાં હતા ત્યાં મેલતો હવો (૧૨)

બાદ તે સામે આવી ગુરુનો દંડો લઈ પગ પ્રમાર્જી પ્રાશુક પાણીથી પખાળવા લાગ્યો [૧૩] ત્યારે આચાર્ય વિચાર કરવા લાગ્યા કે, આ બાળક છતાં પણ વિદ્યાવૃદ્ધ

अजानद्‌भ्योन्यसाधुभ्यो–रक्ष्योवज्ञास्पदीभवन् ॥ १४ ॥ एवं विमृश्य-यामिन्यां–शिष्येभ्योऽकथयत्क्षिति । गतास्म' श्योमुक ग्राम–द्वित्राह तत्र न स्थितिः ॥ १५ ॥ अथोचुर्मुनयो योग–मपन्ना, वाचनमद' । को नो भावीत्यथो सूरि–र्वज्र इत्यादिशत् पुन' ॥ १६ ॥ ऋजवस्ते विनीताश्च-तत्तथैव प्रपेदिरे । न सतो जातु लघते–गुर्वाज्ञां भद्रदन्तिवत् ॥ १७ ॥

प्रातः कृत्वानुयोगस्य–सामग्री–ते गते गुरौ । वज्रपि गुरुवद्‌भक्त्या–निषद्यायान्यपदयन् ॥ १८ ॥ ततो वज्रमुनिर्ज्ञान–कदकदलनाबुद । आनुपूर्व्या महर्षीणां–तेषामालापकान् ददौ ॥ १९ ॥ ये मदमेधसस्ते-ष्व–प्यभूद्वज्रे ह्यमोघवाक् । तद्वीक्ष्य नव्यमाश्चर्य–गच्छ. सर्वो विसि-ष्मिये ॥ २० ॥ आलापन्मुनय पूर्व–पठितान् निस्तुपानपि । सवादहे-तवेऽपृच्छन्–सोपि व्याख्यात्तथैवतान् ॥ २१ ॥ ये यावत् सूरितो नेक–वाचनाभिरधीयिरे । पेठुर्वज्राच्छ्रुत ताव–देकवाचनयापि ते ॥ २२ ॥

છે માટે બીજા સાધુઓ અજાણતા રહી એવી અવના કરે તેમ ન થવુ જોઇએ [૧૪] એમ વિચારીને તેમણે રાતે શિષ્યોને કહ્યુ કે, કાલે અમારે અમુક ગામે જવુ છે અને ત્યા બે ત્રણ દિન રહેવુ થશે [૧૫] ત્યારે યોગ વહેનાર મુનિઓ બોલ્યા કે, ત્યા લગણ અમને વાચના કોણ આપશે ? આચાર્યે ફરમા યુ કે, વજ્ર આપશે [૧૬] તે મુનિઓ સરલ અને વિનીત હોવાથી ગુરુની તે વાતને તહત કરી કબુલતા હતા કેમકે ભદ્ર હાથીની માફક સજ્જનો ગુરુની આજ્ઞાને કદાપિ ઉલ્લઘતા નથી (૧૭)

હવે ગુરુ રવાના થતાં પ્રભાતે અનુયોગની સામગ્રી કરી, તેમણે વજ્રર્ષિને ગુરુ માફક ભક્તિથી નિષદ્યા (આસન) પર બેસાડ્યો [૧૮] ત્યારે વજ્રમુનિ જ્ઞાનરૂપ કદને વધારવા મેઘ સમાન હોઇ, અનુક્રમે તે મહર્ષિઓને આલાવા દેવા લાગ્યો [૧૯] ત્યારે જે મદ બુદ્ધિવાળા હતા, તેમના પ્રત્યે પણ વજ્રની વાણી સફળ થવા લાગી તે નવુ આશ્ચર્ય જોઇને તમામ ગચ્છ વિસ્મય પામ્યો (૨૦) આ વેળા મુનિઓ પૂર્વે શીખીને ચોખ્ખા કરેલા આલાવાઓને સવાદ જોવા ખાતર પૂછવા લાગ્યા ત્યારે વજ્રે તેમની તેજ રીતે વ્યાખ્યા કરી (૨૧) વળી જેઓ આચાર્ય પાસેથી જેટલુ અનેક વાચનાઓ વડે

अयोचुः सारवो हृष्टा-विलम्बेत गुरुर्यदि । वज्रातिके तदाशेष-श्रुतस्कन्धः समाप्यते ॥ २३ ॥ धन्याः स्म. कृतकृत्याःस्मः-पुण्यान्युज्जागराणि नः । यदेष वाचनाचार्यो-वज्रोऽस्माभिरलभ्यत ॥ २४ ॥ श्रीमतो गुरवोस्माक-मेते धन्यतमा भुवि । शिष्योय विजयी येषां-सर्वश्रुतनिवासभू' ॥ २५ ॥ विनेयेना मुना दत्त-हस्तालवा शनैः शनैः । श्रीमद्गुरो. प्रवृद्धापि-कीर्तिर्भ्राम्यतु विष्टपे ॥ २६ ॥ अथेयद्भिर्दिनैर्वज्रो-भावी ज्ञातगुण' खलु । मुनीनामपि, मत्वेयु-र्मुदितास्तत्र सूरयः ॥ २७ ॥

मुनयस्तानवदत-भक्तिभाजोऽथ सूरिभि । पृष्टा' स्वाध्यायनिर्वाह-शर्मसुस्तेयथास्थित ॥ २८ ॥ नत्वाभूयोपि ते शिष्या-गुरुमेव व्यजिज्ञपन् । भगवन् वाचनाचार्यो-वज्र एवास्तु नः पुन. ॥ २९ ॥ गुरुर्बभाषे सर्वेषा-मेष भावी गुरुः क्रमात् । किंतु मान्योऽधुनाप्युच्चै-र्गु-

ભણ્યા હતા, તેઓ વજ્રમુનિ પાસેથી તેટલુ એક વાચનામા શીખવા લાગ્યા (૨૨)

હવે સાધુઓ હર્ષિત થઇ અગ્મપરસ્પમા કહેવા લાગ્યા કે, જો ગુરુ મોડા આવે, તો વજ્રના પાસે આ શ્રુતસ્કધ જલદી સમાપ્ત થઇ જાય [૨૩] વળી આપણે ધન્ય અને કૃતકૃત્ય થયા છીએ અને આપણા પુણ્ય જાગતા છે કે, જેથી આપણે આ વજ્ર વાચનાચાર્ય મેળવ્યો છે (૨૪) વળી આ પૃથ્વીપર આપણા શ્રીમાન્ ગુરુ તો સૌથી વધુ ભાગ્યવાન્ છે કે, જેમને આવો સર્વ શ્રુતનો નિવાસ ઘર અને વિજયી શિષ્ય છે (૨૫) આ શિષ્યના હાથનો ટેકો પામીને શ્રીગુરુની વૃદ્ધ થએલી કીર્તિ હવે હળવે હળવે (આખા) જગતમા ભમશે [૨૬] હવે ગુરુએ ધાર્યું કે, આટલા દિવસોમા મુનિઓને વજ્રના ગુણ જણાઇ ગયા હશે, એમ ધારી તેઓ આનંદિત થઇ, ત્યા પાછા આવ્યા (૨૭)

ત્યારે ભક્તિ ધરીને મુનિઓએ તેમને વાંદ્યા એટલે સૂરિએ સ્વાધ્યાયના નિર્વાહ માટે પૂછતા, તેઓએ જેમ બન્યુ હતુ, તેમ કહ્યું [૨૮] અને ફરીને ગુરુને નમીને તેઓ વીનવવા લાગ્યા કે હે ભગવન્ ! વજ્ર અમારા વાચનાચાર્ય થાઓ [૨૯] ગુરુ બોલ્યા કે, વખત આવતા એ સર્વેનો ગુરુ થશે અને હાલમા એ બાળક છે, છતા

णवृद्धोऽर्भकोऽपि हि ॥ ३० ॥ अतएव वयं ग्रामे-गमामाय च वोऽर्पि-
त । सूरियैथाहि जानीथ-यूयमस्येदृशान् गुणान् ॥ ३१ ॥ नत्व
स्य वाचनाचार्य-पदवी युज्यतेऽधुना । कर्णश्रुत्या ददेनेन-श्रुतं यन्न
गुरोर्मुखात् ॥ ३२ ॥

ततश्च श्रुतसारज्ञ' श्रुतमर्थसमन्वितं । अध्यापयद्गुरुर्वज्र-विधायो-
त्सारकल्पकं ॥ ३३ ॥ साक्षीकृतगुरुर्वज्र-मुनिर्गुर्वर्पितं श्रुतं । मातृकाप-
दवत्सर्व-स जग्राह कुशाग्रधी ॥ ३४ ॥ तथ भून्ङ्गुलविद्वज्रे-यथा सिं-
हगिरेरपि । चिरसंदेहसदोह-रजःपवनतां ययौ ॥ ३५ ॥ क्रमादासा-
दिताचार्य-वैभवो भवनाशनः । कुमतध्वातविध्वस-हसः सल्लब्धिसेव-
धि ॥ ३६ ॥

दशपूर्वश्रुताधार'—
श्रीमान् वज्रमुनीश्वरः ।

પણ ગુણોથી વૃદ્ધ હોવાથી ખાસ કરીને માનવા યોગ્ય છે [૩૦] એથી કરીનેજ અમે ગામડે ગયા હતા અને એ વજ્ર તમને આચાર્ય તરીકે સોપ્યો હતો કે, જેથી તમે એના એવા ગુણોને જાણો [૩૧] છતાં હમણા એને વાચનાચાર્યની પદવી આપવી ઘટે નહિ કારણ કે એણે હજુ ગુરૂના મુખથી કાનોકાન શ્રુત ગ્રહણ કર્યું નથી. (૩૨)

બાદ શ્રુતના સારને જાણનાર ગુરૂ ' અમુક વયે શીખાડવુ કલ્પે " એ કલ્પને છોડીને તેને અર્થ સહિત શ્રુત શીખાડવા લાગ્યા [૩૩] ત્યારે ગુરૂની સાખે, કુશાગ્ર બુદ્ધિ વજ્રમુનિ ગુરૂએ આપેલા સર્વ શ્રુતને માતૃકાના પદની માફક (વર્ણમાળાની માફક) ગ્રહણ કરવા લાગ્યો (૩૪) એ રીતે વજ્રકુમાર શ્રુતના એવા જાણનાર થયા કે, જેથી તે સિંહગિરિના પણ લાંબા વખતના સદેહરૂપ રજને હરવા પવન સમાન થઇ પડયા (૩૫) બાદ વખત આવતા આચાર્ય પદ મેળવીને ભવને નસાડનાર કુમતરૂપ અધારાનો વિધ્વંસ કરવા સૂર્ય સમાન, રૂડી લબ્ધિઓના ભંડાર અને દશ પૂર્વના ધરનાર, શ્રીમાન

भृशं प्रभावयामास—
सुचिरं जिनशासनं ॥ ३७ ॥

॥ इति श्री वज्रस्वामिकथा ॥

तदेवं गुणाधिके विनेयेभ्यादेवगुरार्गौरवं—किंतु तेन शिष्येण गुणाधिकेनापिहीन इति कृत्वा न गुरुरवमान्य,—इत्येतदेवाह

(मूलं)

सविसेसंपि जयंतो-तेसिं मवन्न विवज्जए सम्मं ।
तो दंसणसोहीओ-सुद्धं चरणं लहइ साहू ॥ १३८ ॥

[टीका]

सविशेषमपि शोभनतरम-प्यास्तां सम हीनं वेत्यपेरर्थो यतमान-

વજ્ર મુનીશ્વર ચિરકાળ લગી જિન શાસનને ખુબ દીપાવવા લાગ્યા (૩૬-૩૭)

એ રીતે વજ્ર સ્વામિની કથા છે.

એ રીતે ગુણાધિક શિષ્યમાં ગુરૂનું ગૌરવ રહે છે ત્યાં તે શિષ્યે ગુણાધિક હો તોપણ ગુરૂ પોતાથી હીન છે, એમ ધારી તેની અપમાનના ન કરવી તેજ કહે છે —

મૂળનો અર્થ.

સવિશેષપણે ઉદ્યત થતો, પણ જો શિષ્ય તેમની અવજ્ઞાનું રૂડી રીતે વર્જન કરે, તો દર્શન શુદ્ધિ થવાથી તે સાધુ શુદ્ધ ચારિત્ર પામે છે. (૧૩૮)

ટીકાનો અર્થ.

સવિશેષપણે એટલે સરસ રીતે પણ [અપિ શબ્દથી સરખી રીતે કે, હીન રી

स्तदावरणकर्मक्षयोपशमात् सूत्रार्थाध्ययनतपश्चरणप्रभृतिसदनुष्ठाने प्रय त्नवान् तेषां गुरूणामवज्ञामभ्युत्थानाद्यकरणरूपा वर्जयति परिहरति सम्यक् शुद्धपरिणामो भावसाधुरिति प्रकृत,—ततश्च दर्शनशुद्धेर्हेतो शुद्धमकलंक चरण चारित्र लभते प्राप्नोति साधुर्भावमुनिरिति.

अयमत्राशय —सम्यक्त्व ज्ञानचरणयोः कारण—यतएवमागम

ता दसणिस्स नाण—नाणेण विणा णहुति चरणगुणा ।
अगुणस्स नत्थि मुक्खो—नत्थि अमुक्खस्स निव्वाण ॥ (इति)

तच्च गुरुबहुमानिन एव भवत्यतो दुष्करकारकोपि तस्मिन्नवज्ञा न विदध्यात्—तदाज्ञाकारी च भूयाद्यतउक्त—

छट्ठट्ठमदसमदुवालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं ।
अकरतो गुरुवयण—अणतससारिओ भणिओ ॥ (इत्यादि)

તેની વાત તો દૂર રહો] વર્તમાન એટલે તત્કાળની કર્મના ક્ષયોપશમથી સૂત્રાર્થના અધ્યયનમા તથા તપશ્ચરણ વગેરે સારા અનુષ્ઠાનમા પ્રયત્ન કરનાર શુદ્ધ પરિણામવાળો ભાવ સાધુ તે ગુરુની અભ્યુત્થાન વગેરે નહિ કરવારૂપ અવજ્ઞા રૂડી રીતે વર્જે છે, અને તેથી દર્શન શુદ્ધિના કારણે તે ભાવ મુનિ અકલંક ચારિત્રને પામે છે

ઇહા આશય એ છે કે, સમ્યક્ત્વ એ જ્ઞાન અને ચારિત્રનુ કારણ છે જે માટે આગમમા આ રીતે કહેલુ છે —

સમ્યક્ત્વવતનેજ જ્ઞાન હોય છે, અને જ્ઞાન વિના ચારિત્રના ગુણ હોતા નથી અગુણિને મોક્ષ નથી, અને મોક્ષ વગરનાને નિર્વાણ નથી

હવે તે સમ્યક્ત્વ તો ગુરૂનો બહુ માન કરનારનેજ હોય છે, એથી કરીને દુષ્કર કારી થઇને પણ તેની અવજ્ઞા નહિ કરતા તેના આજ્ઞાકારી થવુ જે માટે કહેલુ છે કે—

છઠ્ઠ આઠમ દ્વાદશ તથા અર્ધ માસખમણ અને માસખમણ કરતો થકો પણ જે ગુરૂનુ વચન નહિ માને, તો અનત સસારી થાય છે

अथ साधुलिंगनिगमनपूर्वकं तत्फलमभिधित्सुराह.

॥ मूलं ॥

इय सत्तलक्खणधरो—होइ चरित्ती तओ य नियमेण ।
कल्लाणपरपरलाभ—जोगओ लहइ सिवसुक्ख ॥ १३९ ॥

(टीका)

इति रुपमदर्शने पूर्वोपदर्शितप्रकारेण सकलामार्गानुसारिणी क्रिया[1]—श्रद्धाप्रवराधर्मे[2]— प्रज्ञापनीयत्वमृजुभावात्[3]— क्रियास्वप्रमादः[4]—आरभ शक्यानुष्ठाने[5]—गरीयान् गुणानुराग[6]—गुर्वाज्ञाराधन परम[7]—मिति सप्तस-रुपया लक्षणधरो भवति चारित्री भावसाधु..

तउ त्ति सकः—च शब्दोऽवधारणे—स एव—नान्यः—कल्याणपरपरा

હવે સાધુના લિંગોનુ નિગમન કરતા થકા, તેનુ ફળ કહેવાની ઇચ્છાથી કાઇક કહે છે

મૂળનો અર્થ

એ રીતે સાત લક્ષણને ધરનાર ચારિત્રી થાય છે, અને તેજ નિયમા કલ્યાણની પરપરાના લાભના યોગે કરીને શિવ સુખ પામે છે [૧૩૯]

ટીકાનો અર્થ.

ઇતિ શબ્દ ઉપપ્રદર્શનાર્થ છે, તેથી એમ એટલે પૂર્વ બતાવેલી રીતે સકળ માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા—ધર્મમા પ્રવર શ્રદ્ધા—સરળ ભાવથી પ્રજ્ઞાપનીયત્વ—ક્રિયામા અપ્રમાદ, શક્યાનુષ્ઠાનનો આરભ—સખત ગુણાનુરાગ અને પૂરતી રીતે ગુરૂની આજ્ઞાનુ આરાધન—એ સાત લક્ષણનો ધરનાર હોય તે ચારિત્રી એટલે ભાવ સાધુ થાય છે

તે ભાવ સાધુજ—નહિ કે, બીજો—કલ્યાણ પરપરા એટલે સુદેવપણુ સુમનુષ્યપણું

सुदेवत्वमनुजत्वादिरूपा तस्यालाभः प्राप्तिस्तद्योगात्तत्संबंधाल्लभतेऽवाप्नोति शिवसौख्यं सिद्धिशर्मेति

उक्तं श्रावकसाधुसंबंधभेदाद्विद्विधा धर्मरत्नं,—मिदानीं च यदीदृग कर्तुं शक्नोतीत्येतदाह

(मूलं)

दुविहंपि धम्मरयण—तरइ नरो घित्तु मविगलं सोउ ।
जस्से गवीसगुणरयण—संपया सुत्थिया अत्थि ॥ १४० ॥

(टीका)

द्विविधमपि द्विप्रकारमपि—न पुनरेकतरमेवेत्यपिशब्दार्थ'—धर्मरत्नं पूर्वोक्तशब्दार्थं तरइ त्ति शक्नोति—शकेश्चयतरतीरपारा इतिवचनात्—नर इति जातिनिर्देशा—न्नरो नरजातीयो जंतु—र्न पुन' पुमानेवेति—गृहीतु-

---

વગેરારૂપ તેનો લાભ એટલે પ્રાપ્તિ તના યોગથી એટલે સબંધથી શિવ સુખ એટલે સિદ્ધિ સુખ પામે છે

શ્રાવક અને સાધુ સબંધી એમ બે પ્રકારનું ધર્મરત્ન કહ્યું હવે કોણુ કેવા એને કરી શકે છે તે કહે છે

મૂળનો અર્થ

બને પ્રકારના ધર્મરત્નને પૂરતી રીતે તેજ માણુસ ગ્રહણ કરી શકે કે, જેના પાસે એકવીશ ગુણની સંપદા કાયમ હોય. [૧૪૦]

ટીકાનો અર્થ

એક પ્રકારના નહિ પણ બને પ્રકારના ધર્મરત્નને અવિકળ એટલે સંપૂર્ણપણે તેજ નર (અહીં નર શબ્દ જાતિ વાચક છે તેથી પુરૂષજ નહિ લેતાં નરજાતિનો પ્રાણી એમ સમજવું) ગ્રહણ કરી શકે કે જેને શ્રી પ્રભુ મહારાજાની માફક એકવીશ ગુણ

मुपादातुमविकल सपूर्ण सएव तु शब्दस्यावधारणार्थत्वात्-यस्य किमित्याह, यस्य श्रीप्रभमहाराजस्यैवैकविंशतिगुणरत्नसपत् " अक्खुद्दो रूववं पगइसोमो " इत्यादि शास्त्रपद्धतिप्रतिपादितगुणमाणिक्यविभूतिः सुस्थिता दुर्वोधाद्यदूषितत्वान्निरुपद्रवास्ति विद्यते इति.

ननु पूर्वमुक्तमेवैकविंशतिगुणसमृद्धो योग्यो धर्मरत्नस्येति,—तत्किं पुनरिदमुच्यते ?

सत्य—पूर्वं योग्यतामात्रमुक्त, यथा बालत्वेपि वर्त्तमानो राजपुत्रो राज्यार्ह उच्यते,—सप्रति करणशक्तिरप्यस्याभिधीयते-यथा प्रौढीभूतो राजपुत्रः कर्तुं शक्नोत्येतावद्वया राज्यमिति.

श्रीप्रभमहाराजकथा चेयं.

सौधोज्वलप्रभाभि-निरंतरप्रसृतधूपधूम्याभिः । जितसुरसरिदर्कसुता-सगास्ति पुरी विशालेति ॥ १ ॥ सुरलोकावधि विदल-द्विचकिल

રત્ન સપત્ એટલે " અક્ખુદ્દો રૂવવ પગઇસોમો " ઇત્યાદિ શાસ્ત્ર પદ્ધતિમા કહેલ એકવીશ ગુણરૂપ માણિક્યોની વિભૂતિ સુસ્થિત હોય, એટલે કે બાધ વગેરેથી અદૂષિત હોવાથી ખલન વગરની હોય

કોઇ પૂછશે કે એકવીશ ગુણવાળો હોય તે ધર્મરત્નને યોગ્ય છે એ તો પૂર્વે કહ્યુંજ છે, તો ફરી આ કેમ કહો છો ?

ખરી વાત, પણ પૂર્વે ફક્ત યોગ્યતાજ કહી છે જેમકે બાળપણામા પણ રહેલો રાજપુત્ર રાજ્યને યોગ્ય કહેવાય છે, અને હમણા એને સમર્થ કરવા પણ જણાવે છે જેમકે મોટો થએલો રાજપુત્ર આટલી ઉમ્મરે રાજ્ય કરી શકે છે

શ્રી પ્રભ મહારાજાની કથા આ છે

રાજમહેલોની ઉજળી પ્રભા તથા નિરતર પસરી રહેલા ધૂપની ધૂમાડીવડે ગગા અને યમુનાના સગમને જીતનારી વિશાળા નામે નગરી હતી (૧) ત્યા જેનું ફૂટેલી

कलिकामल यशो यस्य । प्रबलबलशत्रुसहति-कुलक्षयावधि सदा शौर्यं ॥ २ ॥ त्यागस्तर्कुकजनवाछितावधि सागरावधिर्भुवा । श्रीजिनपति पदकमल-द्वयप्रणामावधिर्भक्तिः ॥ ३ ॥ शेषः पुनर्गुणगणो-निरवधिरव धीरितान्यदोषभर । स श्रीचद्रनरेंद्र-स्तां नगरीं पालयामास ॥ ४ ॥ क्षितिपतिहृदयकुशेशय-शया सदाचरणरागपरिकलिता । शुद्धोभयपक्षा जनि-हसी हसीव तस्य जनी ॥ ५ ॥ तनयौ तयोरभूता-परिभूता-खिलविपक्षसदोहौ । ज्येष्ठः श्रीप्रभसज्ञ-स्तथाकनिष्ठः प्रभाचद्रः ॥ ६ ॥ तत्र ज्येष्ठो गाभीर्य-सागरो[1], रूपविजितरतिनाथ[2] । सौम्याकृति प्रकृत्या[3]-लोकप्रियगुणमणिकरड.[4] ॥ ७ ॥

अक्रूरचित्तपरिणति-निर्जरजनालिनीहिमानीभृत्[5] । शिवसुखघातक-पातक-भीरुत्वसरोजदिननाथः[6] ॥ ८ ॥ शठतालतालवित्र,[7] दाक्षिण्य-

---

જયના કૂલની કળીગના જેવુ નિમળ યશ દેવલોક સુધી [પહોચતુ] હતુ તથા જેનું શૌર્ય હમેશા જોરાવર શત્રુઓના કુળક્ષય પર્યંત (પહોચતુ) હતુ [૨]

જેનો ત્યાગ (દાન) માગણ જનના વાન્છિત સુધી પહોચતો તથા જેની જમીન દરિયા સુધી પહોચતી અને જેની ભક્તિ શ્રી જિનેશ્વરના બે ચરણ કમળ નમવા સુધી પહોચતી હતી (૩) અને જેના બીજા ગુણોના જેને તો પાર ખાળીના ગુણો નિરવધિ [હદ વિનાના] હતા એવો તે શ્રીચદ્ર રાજા તે નગરીને પાળતો હતો [૪] કમળમા રહેનારી હમેશા રાતા ચરણવાળી અને બે ઉજળી પાખવાળી હસની માફક રાજાના હૃદયરૂપ કમળમાં રહેનારી સદાચરણ [આચરણ]ના રાગવાળી અને ઉભય પક્ષથી પવિત્ર હસીનામે તેની રાણી હતી [૫] તેમને સઘળા દુશ્મનોને હરાવનાર બે પુત્ર હતા તેમાના મોટાનુ નામ શ્રી પ્રભ અને નાનાનુ નામ પ્રભાચદ્ર હતુ (૬) તેમાંનો મોટો કુમાર ગાભીર્ય ગુણનો સાગર હતો ૧ રૂપથી કામને જીતનાર હતો ૨ સ્વભાવેજ સૌમ્યાકાર હતો ૩, અને લો પ્રિય ગુણ ૫ મણીનો કરડ [કર ડિયો] હતો (૭)

અક્રૂર પરિણતિરૂપ નીઝરણાવાળી નદીનો હિમાલય હતો ૫ શિવસુખના ઘાતક પાતકના ડર કમળને વિકસિત કરવા સૂર્ય સમાન હતો ૬ [૮] શઠતારૂપ તતાને કાપવા

हिरण्यमेरुगिरिसदृश.८ । सततमकार्यलज्जा–स्फुरदलिनीकमलिनीतुल्यः९ ॥ ९ ॥ जीवदयाकैरविणी–शशभृत्१० मा-यस्थ्यहस्तिवध्याद्रिः११ । गुणरागजनवतंस.१२–साधुकथाकथनपथपाथ १३ ॥ १० ॥ जिनधर्मदक्षसत्पक्ष–रक्षसेचनपयो रम्मतिम.१४। स्फूर्जद्दुरदीर्घदर्शित्व–तारकातारकामार्ग.१५ ॥ ११ ॥ जिनपरिवृढगदितागम–विशेषविज्ञत्वकेलिधामसमः१६ । सद्बुद्धिवृद्धजनमेवनकसरसीवरमरालः१७ ॥ १२ ॥

विनयनयबद्धचेताः१८–कृतज्ञताकालिनीधुनीनाथः१९ । परहितकरणमवणः२०–सुलब्धलक्ष्यश्च कृत्येषु२१ ॥ १३ ॥ तत्रापरेद्यु रागात्–केवलकलितो गुरुर्भुवनभानुः । त नतुमगान्नृपतिः––सुतसामतादिपरिकलितः ॥ १४ ॥ कृत्वा प्रदक्षिणात्रय–मानम्य गुरु गरिष्ठया भक्त्या । उचितस्थानेन्यपद–यतिपतिरथ देशना चक्रे ॥ १५ ॥ इह भवगहनेनन्ते–

દાતગ્ના સમાન હતો ૭ દાક્ષિણ્યરૂપ સોનાનો મેરૂ હતો ૮ અમાર્ગથી હમેશા લજ્જારૂપ ચળકતી ભમરીને રહેવા કમલિનીની સમાન હતો ૯ [૯] જીવદયારૂપ કુમુદિનીના માટે ચદ્ર સમાન હતો ૧૦, માધ્યસ્થરૂપ હાથીનો વિ ધ્યાચળ હતો ૧૧ ગુણરાગિ જનોનો મુગટ હતો ૧૨ સારી કથા કહેવાના માર્ગનો વટેમાર્ગુ હતો ૧૩, જિનધર્મમા કુશળ એવા સારા પક્ષરૂપ કક્ષ [ઘાસ] ને વધારવામા મેઘ સમાન હતો ૧૪ અતિ મોટા દીર્ઘદર્શિત્વરૂપ તારાઓનો આકાશ હતો ૧૫ [૧૦-૧] જિનેશ્વર પ્રણીત આગમના વિશેષ વિજ્ઞાનનો ક્રીડાઘર સમાન હતો ૧ , સારી બુદ્ધિવાળા વૃદ્ધ જનોના સેવનરૂપ સરોવરમા હસ સમાન હતો ૧૭, (૧૨)

વિનય નીતિમા ચિત્ત આપનાર હતો ૧૮ કૃતજ્ઞતારૂપ નદીનો દરિયો હતો ૧૯, પરહિત કરવામા તૈયાર રહેનાર હતો ૨૦, અને કરવાના કામોમા બરોબર લક્ષ આપનાર હતો ૨૧ [૧૩] ત્યા એક દિવસે ભુવનભાનુ નામે કેવળજ્ઞાની ગુરૂ પધાર્યા, તેમને નમવાને રાજા, પુત્ર, અને સામતાદિકને સાથે લઇને ત્યા આવ્યો [૧૪] તે ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી ગુરૂને મોટી ભક્તિથી નમીને ઉચિત સ્થાને બેઠો, એટલે યતીશ્વર દેશના દેવા લાગ્યા [૧૫] આ છેડા વગરના ભવરૂપ જગલમા ભટકતો જીવ અનેક દુ ખ સહેતો

भ्राम्यन् जीवः सहस्रसातभर । जातिकुलमभृतियुत–कथमपि लभते मनुजजन्म ॥ १६ ॥ तदवाप्य भव्यलोका–जिनधर्मं कुरुत सकलदुःखहर । स पुनर्द्वधा प्रोक्तो–यतिगृहिधर्मप्रभेदेन ॥ १७ ॥

तत्राद्ये पच यमा[१]–प्रत्येकं पच भावना पाल्याः । हिंसा[१]-लीक[२] स्तेया[३]-ब्रह्म[४]-परिग्रह विरति[५]रूपा' ॥ १८ ॥

विविधैर्नियम विधानै —प्रत्याख्यानैर्निरतर मतिमान् । आलोच्य भाषणेनापि–भावयेत् सूनृत च यम ॥ २० ॥ याचनमवग्रहस्या[१]–लोच्यावग्रहविमार्गण च भृश[२] । सततं समनुज्ञापित–भक्ताम्राभ्यवहृतेः करण[३] ॥ २१ ॥ साधर्मिकतो याचन–मवग्रहस्यैचकं[४] स्तथाम्येव । मर्यादाकरण[५] मिमा–अस्तेये भावना' पच ॥ २२ ॥

થકો જાતિ અને કુળ વગેરેથી યુક્ત મનુષ્ય ભવને મહા મુશ્કેલીએ પામે છે [૧૬] તે પામીને હે ભ યો ! તમે સકળ દુખ હરનાર જિન ધમ કરો તે ધમ બે પ્રકારે કહેલ છે — યતિધમ અને ગૃહિધર્મ [૧૭]

ત્યા પહેલા યતિધમમા પાચ યમ [મટા વ્રત] છે તે દરેકની પાચ પાચ ભાવનાઓ પાળવાની છે, તે પાચ યમ આ પ્રમાણે છે — હિસાનો ત્યાગ અલીકનો ત્યાગ, સ્તેયનો ત્યાગ, અબ્રહ્મનો ત્યાગ અને પરિગ્રહનો ત્યાગ (૧૮)

જાતજાતના નિયમો અને પ્રત્યાખ્યાનો વડે કરીને તથા વિચારીને લોચનાવડે કરીને મતિમાન્ પુરુષે બીજાસૂનૃતરૂપ યમને ભાવવુ [૨૦] અસ્તેયરૂપ યમની પાચ ભાવના આ છે —અવગ્રહમાગવો,૧ બરોબર જોઇ તપાસી વિચારીને અવગ્રહ માગવો ૨, નિરતર ગુરુની અનુજ્ઞા લઇ ભાતપાણી વાપરવા ૩ [૨૧] સાધર્મિ પાસેથી અવગ્રહ યાચવો ૪, અને તેની મર્યા । [મુકત] કરવી ૫ એમ પાચ ભાવના છે [૨૨]

नारीपण्डकपशुम–निवासकुड्यान्तरासनोज्झनतः[1] । स्त्रीरम्याङ्गनिरीक्षण–निजाङ्गसंस्कारपरिहारात्[2] ॥ २३ ॥ स्निग्धात्यशनत्यागात्[3]–सरागयोषित्कथाविवर्जनतः[4] । पूर्वरतास्मरणेन[5]–ब्रह्म सदा भावयेद्धीमान् ॥ २४ ॥ स्पर्शे[1] रसे[2] च गन्धे[3]–शब्दे[4] रूपे[5] शुभाशुभे सततं । रागद्वेषत्यागो हि–भावनाः पंचमयमे स्युः ॥ २५ ॥ एवं व्रतानि पंचापि–पंचभि. पंचभिः सुरास्य भूशं । सद्भावनाभिरगम–न्नमुमतः शिवसद्मनताः ॥ २६ ॥ गृहमेधिना तु धर्मे–निशम्य सम्यक् सुसाधुगुरुपार्श्वे । ज्ञात्वा तथा गृहीत्वा–व्रतानि परिपालनीयानि ॥ २७ ॥

आयतनसेवनाद्य[1]–शील परिशीलनीयमनवरतं[2] । सद्भिः समर्जनीय[3]–स्वाध्यायप्रभृतिविभवभर.[3] ॥ २८ ॥ व्यवहारशुद्धिरनिश–मन्यै रव्याजभावनैः कार्या[4] । गुरवश्वरणविहगमतरवः शुश्रूषणीया च[5] ॥ २९ ॥ भाव्य प्रवचनकौशल–सुपेशलैर्गलितसकलपापमलैः । स्त्रीणा वश्योवश्य

સ્ત્રી—પંડક—પશુવાળી વસતિ કુડ્યાંતરિત વસતિ, અને એક આસન ત્યાગ કરવા ૧, સ્ત્રીના રમ્ય અંગ જોવાનો તથા પોતાના અંગે શણગાર કરવાનો પરિહાર કરવો ૨, સ્નિગ્ધ ભોજન તથા અતિ ભોજનનો ત્યાગ કરવો ૩, રાગથી સ્ત્રીની કથા નહિ કરવી ૪, તથા પૂર્વની ક્રીડા નહિ સંભારવી ૫. એ પાંચ ભાવનાઓથી બુદ્ધિમાને બ્રહ્મચર્ય ભાવવું (૨૩–૨૪) શુભાશુભ સ્પર્શ, રસ, ગંધ, શબ્દ, અને રૂપમાં હમેશાં રાગદ્વેષ છોડવાં એ પાંચમા યમની ભાવનાઓ છે [૨૫] એ રીતે પાંચ પાંચ ભાવનાઓથી પાંચે વ્રત બરોબર ભાવીને અનંત જીવો શિવપદ પામ્યા છે (૨૬) ગૃહસ્થના ધર્મમાં સુસાધુ ગુરુની પાસે રૂડી રીતે વ્રતો સાંભળી, જાણી, તથા લઈને પાળવાં જોઈએ [૨૭]

આયતન સેવવું, [1] નિરંતર શીળ પાળવું [2] અને સજ્જનોએ સ્વાધ્યાય વગેરે વિભવ ઉપાર્જન કરવો [3] (૨૮) વળી ભવ્ય જનોએ નિષ્કપટ ભાવ રાખીને વ્યવહાર શુદ્ધિ કરવી, [4] તથા ચારિત્રરૂપ પક્ષિના તરુસમાન ગુરૂની શુશ્રૂષા કરવી [5] [૨૯] સઘળા પાપમળ ગાળીને પ્રવચનની કુશળતાથી શોભતા થવું અને કદાપિ પોતાને સ્ત્રીની

नात्मा कार्यः कदाचिदपि[1] ॥ ३० ॥ सुज्ञानशृंखलाभि-र्हृषीककपय स मततो रोध्या[2] । गृद्धिर्नचार्थसार्थे-क्लेशायासाकरे कार्या[3] ॥ ३१ ॥ निर्वेदः ससारे-दुःखागारे सदा विधातव्य[4] । विषयाः कुनृपाधिष्ठित विषया इव दुरतस्त्याज्याः[5] ॥ ॥ ३२ ॥

तीव्रारभा दभा इव निर्दभैः कदापि नहि सेव्या[6] । सकलक्लेशनिवासे-न गेहवासे रतिः कार्या[7] ॥ ३३ ॥ धार्यं निरतीचार-सुदर्शन स्थगितदुर्गति द्वार[8] । मोहनृपविजयभेरौ-न लोकहेरौ मनो धेय[9] ॥ ३४ ॥ शुद्धागमविशदविधिः समस्तकल्याणशेवाधिः सेव्यः[10] । दानादिकश्चतुर्द्धा-धर्म' शिवशर्मकृत् कार्य.[11] ॥ ३५ ॥ न्याय्ये पथि प्रवृत्तै-र्विमुग्धहसितेवधीरणा धेया[12] । हेयौ रागद्वेषौ-भवभाविषु सकलभावेषु[13] ॥ ३६ ॥ धर्माधर्मविचार-श्चिंत्यो माध्यस्थ्यसुस्थचेतोभिः[14] । स्वजनधनादिषु निविडः प्रतिबधो नो विधातव्य[15] ॥ ३७ ॥

વશ નહિ થવા દેવો[1] [૩૦] સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપ સાકળથી ઇંદ્રિયરૂપ વાંદરાને બરોબર બાંધી રાખવા,[2] અને ક્લેશ અને મહેનતના આગર સમાન ધન દોલતમા ગૃદ્ધિ નહીં કરવી[3] [૩૧] દુ ખના ઘર સસારમા હમેશા નિર્વેદ ધારવો,[4] અને વિષયો ભૂ ડા રા જના વિષય [દેશ] ના માફક દૂ થી તજવા[5] [૩૨]

નિર્દભ રહીને દભના માફક તીવ્ર આરભોને ક્યારે પણ નહિ સેવવા,[6] તથા સકળ ક્લેશના નિવાસ સમાન ઘરવાસમા રતિ નહિ રાખવી[7] (૩૩) દુર્ગતિના દરવાજાને ઢાંકનાર નિરતિચાર સુ ર્શન [સમ્યક્ત્વ] ધરવુ ૮, અને મોહરાજાના વિજયની ભેરી સમાન લોકહેરી [દેખાદેખી] માં મન નહિ ધરવુ ૯ (૩૪) સમસ્ત ક્લ્યાણની ખાણ એવી શુદ્ધ આગમની નિર્મળ વિધિ સેવવી ૧૦, અને શિવસુખ આપનાર દાનાદિક ચાર પ્રકારનો ધર્મ કરતા રહેવુ ૧૧, [૩૫] ન્યાયના માર્ગ ચાલતા મુગ્ધો હસે, તેપર બે દરકાર રહેવુ ૧૨, અને સઘળા સાસારિક બનાવોમા રાગ દ્વેષ નહિ કરવા ૧૩, [૩૬] વળી ધર્માધર્મનો વિચાર મધ્યસ્થપણે સુસ્થ ચિત્ત રાખીને કરવો ૧૪, અને સગાંવહાલાં તથા ધનમા આકરી પ્રીતિ નહિ બાંધવી ૧૫, [૩૭]

भोगोपभोगतृष्णा–कृष्णाहिविनिग्रहे प्रयतितव्य[१६] । सतत यतिधर्म-धुरो–द्धरणोद्धुरकंधरैर्भाव्य[१७] ॥ ३८ ॥ एवं श्रमणोपासक–धर्म विधिना विधाय विमलमनाः । सुचरित्रमाप्यलभते–भवाष्टकस्यांतरपवर्ग ॥ ३९ ॥ इत्याकर्ण्य श्रीचंद्र–नरपतिर्भुवनभानुगुरुमूले । श्रीप्रभसुतादिसहितो–जगृहे गृहमेधिना धर्म ॥ ४० ॥ अथ नत्वागुरुचरणौ–निजधाम जगाम वसुमतीनाथः । विजहार हारनिर्मल–गुणोच्चयः सूरिरन्यत्र ॥ ४१ ॥ अपरेद्युः श्रीचंद्र–क्षितीशितुः सविनय तनूजाभ्यां । संवाह्यमानचरण–द्वयस्य सुकुमारकरकमल ॥ ४२ ॥

मौलिमणिरुचिररोचीं–रचितसद सदनभूरिहरिचापैः । भक्त्या परःसहस्रै–रवनिधवैः सेव्यमानस्य ॥ ४३ ॥ राज्यभरभवनधरण–स्तंभैः सद्बुद्धिभिर्विगतदंभैः । शतशः सचिववरिष्ठै–रलंकृतासन्नदेशस्य ॥ ४४ ॥

ભોગોપભોગની તૃષ્ણારૂપ કાળી નાગણને પકડવા તૈયાર રહેવું ૧૬, અને નિરંતર યતિધર્મની ધુરા ઉપાડવામાં તમતૈયાર થઈ રહેવું ૧૭, (૩૮) એ રીતે વિધિપૂર્વક શ્રાવકનો ધર્મ કરી, નિર્મળ મનવાળો પુરૂષ ચારિત્ર પામી, આઠ ભવના અંદર મોક્ષ પામે છે [૩૯] એમ સાંભળીને શ્રીચંદ્રરાજાએ શ્રીપ્રભ વિગેરેની સાથે ભુવનભાનુ ગુરૂ પાસેથી ગૃહસ્થધર્મ સ્વીકાર્યો [૪૦] હવે ગુરૂના ચરણે નમી, રાજા પોતાના મુકામે આવ્યો, અને નિર્મળ ગુણવાન્ આચાર્ય અન્ય સ્થળે વિચરવા લાગ્યા [૪૧)

એક દિવસે શ્રીચંદ્રરાજાને તેના બે પુત્રો વિનયપૂર્વક પોતાના કોમળ કરકમળોથી પગચંપી કરતા હતા, અને પોતાના મુગટની મણિઓની સુંદર કાંતિથી સભા સ્થાનમાં અનેક ઇંદ્રધનુષ્યો બનાવતા હજારો રાજાઓ તેને ભક્તિપૂર્વક સેવતા હતા, તથા રાજ્યભારરૂપ ભવનને ધરવા સ્તંભ સમાન, સદ્બુદ્ધિવાળા, નિષ્કપટ સેંકડો મંત્રીશ્વરો તેની આસપાસ બેઠા હતા વળી ઘણી ભારે લડાઈમાં મળતી સંપત્તિમાં લંપટ રહેનાર ક્રોડો સૈનિકોથી તે પરિવરાયેલો હતો, તેવામાં હાથમાં સોનાનો દંડ ધરનાર છડીદાર તેને આ રીતે

सहसमसमरसप–स्लपटभटकोटिभिः परिवृतस्य । करकलितकनकदण्डो–वि
ज्ञापयामास वेत्रीति ॥ ४५ ॥

(चतुर्भि कलापक)

देव दिदृक्षुर्वैरिंगमल्लनामा नटाग्रणी रुद्धः। सक्षेपनिबद्धसन–त्कुमा-
रनाट्यप्रबधोस्ति ॥ ४६ ॥ लघु मुचेत्युक्तेसति–महीभुजा वेत्रिणा स आ-
नायि । कृत्वात्रिपात्रकिंकर–मित्याशिषमथनृपस्यादात् ॥ ४७ ॥

तद्यथा—

षट्खण्डामवनिं, निधीन्नव, चतुःषष्टिं सहस्राणि च–स्त्रीणां, क्षो-
णिभुजा तदर्द्धमपरं द्वि'सप्त रत्नानि च । यस्त्यक्त्वा तृणवज्जवार्त्तिविधुरो
जैन व्रत शिश्रिये–राजर्षि' स सनत्कुमार इहते भूपाल भूयाच्छ्रिये
॥ ४८ ॥ अथ नाटकावलोकन–कौतुकरसविवशमानस सकल । निजत-
नयप्रभृतिजन–नृपतिर्विस्पष्टमैक्षिष्ट ॥ ४९ ॥

तस्यानुवृत्तिवशतः सविलासामुज्वला ततो दृष्टिं । तदभिनयकृते
स कृती–नटनेतरि पातयाचक्रे ॥ ५० ॥ बुध्ध्वाथो नृपहृदय–हृदयग-

निनवता लाग्या (४२–४३–४४–४५) [आ चारे गाथाओनु कलापक छे]

हे देव ! वैरिंगमल्ल नामे मोटो नट सनत्कुमारना नाटय प्रबधने सक्षेपमा
तैयार करी तमने भेटवा आवेलो छे, तेने मे अटकावेलो छे (४६) राजाए हरमा मु
क तो जलदी अदर मोकलाव, एटले छडीदार तेने त्या लाव्यो एटले तेणे त्रण पात्रोनी
किकर [बेना उपर त्रीजो उभो रहे तेवो देखाव] करीने आ प्रमाणे राजाने आशिष
देवा लग्यो (४७) छ खडवाळी पृथ्वी, नव निधान, चोसठ हजार राणीओ, बत्रीश
हजार राजाओ, अने चौद रत्नोने तणखला माफक छोडीने ससारना दु खथी गभराइ जेणे
जैननी दीक्षा लीधी, ते सनत्कुमार राजर्षि, हे भूपाळ ! तने श्रीमप्रदायक थाओ [४८]

हवे नाटक जोवाना कौतुकना रसमां पोताना पुत्रो वगेरे तमाम जनोने तेणे
खुल्ली रीते आतुर मनवाळा जोया [४९] एटले तेमनी अनुवृत्तिना वशे ते चतुर

गमया गिरागृणात् सोपि । भो भा पार्षद्यजनाः श्रीचद्रनरेश्वरप्रमुखा' ॥ ५१ ॥ क्षणमेकमेकतानी-भूय शृणुत तुर्यचक्रिणश्चरित । इति जल्प नाट्यचै-स्तदभिनय कर्त्तुमारेभे ॥ ५२ ॥

तथाहि

श्रीहस्तिनापुरपते'-सनत्कुमारस्य नृपतितिलकस्य । पट्खडभरतभर्त्तुः प्राज्य साम्राज्यमनुभवतः ॥ ५३ ॥ अप्रतिमरूपलक्ष्मी-विलोकनोत्पन्न-विस्मयोत्कर्ष' । मघ्येसभ निलिंपान् सुरपतिरिति निगदतिस्म मुदा ॥ ५४ ॥ भो भो अमरा' पश्यत-सनत्कुमारस्य सार्वभौमस्य । पूर्वार्जितशुभनिर्माण-कर्मनिर्मितलसन्मूर्त्तेः ॥ ५५ ॥ सा कापि रूपलेखा—वरेण्यलावण्यकांति परिकलिता ।। सुरसद्मजन्मिनामपि—या प्रायो नैव सभवति ॥ ५६ ॥ अश्रद्दघतावितिति सुरपतेर्वचो विजयवैजयतारव्यौ । क्षिप्र वसुधराया—द्वा वमृतभुजाववातरत ॥ ५७ ॥

રાજાએ તે નટનાયકને તે સનત્કુમારનો અભિનય કરી બતાવવા ખાતર તેના તરફ ઇશારો કરવા સાથે ઉંચી નજર ફેરવી [૫૦] ત્યારે રાજાનો અભિપ્રાય સમજી જઇ, તે નટ મનોહર વાણીથી બોલ્યો કે, હે શ્રીચદ્રનરેશ્વર પ્રમુખ સભાજનો ! થોડો વખત એકતાન થઇને ચોથા ચક્રવર્ત્તિનુ ચરિત્ર સાભળો, એમ બોલીને તે નટનાયક તેનો અભિનય કરવા લાગ્યો [૫૧-૫૨]

તે આ રીતે છે

શ્રીહસ્તિનાપુરના સ્વામિ છ ખડવાળા ભરતક્ષેત્રના ઉપરી, મહાન્ સામ્રાજ્ય ભોગવનાર સનત્કુમાર નરેશ્વરની અત્યુત્તમ રૂપલક્ષ્મી જોવાથી અતિ વિસ્મય પામીને સૌધર્મેંદ્ર પોતાની સભામા રહેલા દેવોને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો [૫૩-૫૪] હે દેવો ! પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા શુભ નિર્માણ નામ કર્મથી બનેલા ઝગતા શરીરાકારવાળા સાર્વભૌમ મહારાજા સનત્કુમારની કેવી રૂપરેખા છે, તે જુવો કે, જે અહીં દેવલોકમાં જન્મેલાઓને પણ પ્રાયે હશે નહિ (૫૫-૫૬) આ રીતે ઇદ્રે કહેલા વચનપર નાક ચઢાવીને વિજય અને વૈજયત નામના બે દેવો જલદી પૃથ્વી તરફ ઉતરી પડ્યા [૫૭]

अत्रांतरे च सर्वेपि-विस्मयस्मेरलोचनाल्लोकाः । स्तिमितो भक्ति-त्यवहित-चित्ता आकर्णयामासु ॥ ५८ ॥ तौ तदनु विप्ररूपेण-भूप-रूपावलोकनसतृष्णौ । द्वारसमीपेस्थाता प्रासादद्वारि भूमिभुजः ॥ ५९ ॥ आसीत् सनत्कुमारो-मुक्तालंकारसारनेपथ्य' । प्रारब्धमज्जनोभ्यंग-संगमंगे वहन्नुच्चै' ॥ ६० ॥ दौवारिकेण तौ विप्रपुंगवौ द्वारसंस्थितौ कथितौ । प्रावीविशत्तदाप्येष-चक्रवर्त्ती सनयवर्त्ती ॥ ६१ ॥ अप्रतिरूप रूप-तौ दृष्ट्वा तस्य राजराजस्य । मौलिं विधूनयतौ—दध्यतुरिति विस्मितौ मनसि ॥ ६२ ॥

एतस्य भालपट्टोय-मस्तशस्ताष्टमीरजानिजानि । नीलोत्पलजपत्रपत्रे-नेत्रे कर्णांतविश्रांते ॥ ६३ ॥ दतच्छदयुगमभिभूत-पक्वबिंबीफलच्छवि विकाशं । जिनशुक्तिःश्रुतयुगली—कंठोय पांचजन्यजयी ॥ ६४ ॥

(આ વખતે સર્વે સભાસદો વિસ્મયથી વિકસેલી આખોવડે જોના થકા ' હવે પછી શુ બનશે તે જાણવા ખાતર ધ્યાન દઇને સાભળવા લાગ્યા) [૫૮] તે બે દેવો ત્યાર બાદ બ્રાહ્મણનુ રૂપ ધરીને રાજાનુ રૂપ જોવા આતુર થઇ, રાજમહેલના બારણે દરવાજા પાસે ઉભા રહ્યા (૫૯) આ વેળા સનત્કુમાર પોતાના અલંકાર અને કપડા ઉતારીને અગે ખુબ અભ્યગ [તેલ અત્તર] લગડાવી સ્નાન કરવા બેઠો હતો, તેટલે દ્વારપાળે દરવાજે બે બ્રાહ્મણો ઉભેલા જણાવ્યા ત્યારે ન્યાયશાળી તે ચક્રવર્તીએ તે વખતે પણ તેમને અદર બોલાવી લીધા [૬૦-૬૧] ત્યારે તે રાજરાજેશ્વરનુ અનુપમ રૂપ જોઇને વિસ્મિત થઇ, માથુ ધુણાવતા થકા તે બે દેવો મનમા આ રીતે વિચારવા લાગ્યા —(૬૨)

એનુ આ કપાળ અજવાળી આઠમના ચદ્રને ભુલાવી દે છે અને કર્ણના છેડા સુધી પહોચેલી એની આખો નીલોત્પલને જીતે તેવી છે [૬૩] એના બે હોઠ પાકેલી ગોળાની કાતિના વિકાશને હરાવે છે, બે કાન છીપને જીતે તેવા છે, અને આ કઠ પાચજન્ય શખનો વિજય કરે છે [૬૪] એની બે ભુજાઓ હસ્તિરાજની સુઢના આકારને

स्तनेरमराजस्रा–कारतिरस्कारकारिणौ चाद्रू । वप स्थलममराचल–पृथुल-शिलाश्रीविलुंटाक ॥ ६५ ॥ कटेरे करचरणतल–तर्जनकाकिल्लिपल्लव-प्रचय । निमयरमनुप्य सर्वांगश्री नहि गोचरो वाचां ॥ ६६ ॥ कोप्य-स्याद्रो लावण्यसरितपूरो निरर्गलो येन । जानीमोनाभ्यग—मविभामिव चारचाद्रिरया ॥ ६७ ॥

वर्णयतिस्म यथेंद्र–स्तथेदमाभाति समधिक चापि । न कदाचना-पि मिथ्या–वदति वाच महात्मानः ॥ ६८ ॥ किमिहागतौ भवता विति पृष्टौ चक्रिणाथ तौ जगदुः । अमतिम तवरूप–त्रिजगत्यां गीयते भूप ॥ ६९ ॥ दूरादपि तत् श्रुत्वा–तरगितामुद्रकौतुकसमुद्रौ । अवलोक-यितुमिहा वा–मायात नरेंद्रशार्दूल ॥ ७० ॥ व्यावर्ण्यमानमतुल–तवरूप शुश्रुवे यथा लोके । नरवर ततोपि सविशेप–मेतदालोकयतेस्माभिः ॥ ७१ ॥

તિરસ્કૃત કરે છે, તથા વક્ષસ્થળ મેરૂની પહોળી શિલાઓની શોભાને લુટે તેવી છે [૬૫] એના હાથ પગનાં તળ ખરેખર અશોકના પલ્લવોને તરછોડી નાખે તેવા છે, બીજુ વધુ શુ કહીએ ? એના સઘળા અંગોની શોભા વાણીને અગોચર છે [૬૬] એના લાવણ્યરૂપ નદીનો કોણ જાણે કેવો છુટ વહેતો પૂર છે કે, જેના લીધે ચદ્રિકામા જેમ તારાની જ્યોતિ ન દેખાય, તેમ એના શરીરે કરેલુ અભ્યગ પણ જાણી શકાતુ નથી. [૬૭]

ઇંદ્રે જેમ એનુ રૂપ વર્ણવ્યુ હતુ તેવુજ, બકે તેથી વિશેષ અધિક તે લાગે છે ખરી વાત છે કે મહાત્માઓ કોઇ વખતે પણ મિથ્યા વાણી બોલતા નથી, (એમ દેવો વિચારવા લાગ્યા) [૬૮] હવે ચક્રિએ તેમને પુછ્યુ કે, તમો શા પ્રયોજને અહીં આવેલા છો ? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે, હે ભૂપ ! ત્રણે જગતમા તારૂ રૂપ અનુપમ ગવાય છે, તે સાભળીને અમે ભારે કૌતુક પામી, હે નરેદ્ર શાર્દૂલ ! તમને જોવા માટે દુરથી અહીં આવ્યા છીએ [૬૯–૭૦] હે નરેશ્વર ! લોકમા જેવુ તારૂ રૂપ અતુલ વર્ણવાય છે, તેના કરતા પણ વિશેષ અમે જોઇએ છીએ (૭૧) આ રીતે તે બ્રાહ્મણોનુ વચન

श्रुत्वेति विप्रवचन-स्मितविच्छुरिताधरो नृप प्रोचे । कातिरिय किल क्रियती-परितोष्यगे कृताभ्यगे ॥ ७२ ॥

क्षणमात्रमितो भूत्वा-भो भो द्विजसत्तमौ प्रतीक्षेथां । मज्जनकक्षण एषोऽस्माभिर्निर्वर्त्यते यावत् ॥ ७३ ॥ रचितविचित्रावल्प-विभूषित भूरिभूषणगणेन । रूप मम पश्येत-सरत्नमिव काचन भूय. ॥ ७४ ॥ तदनुस्नातविलिप्तो-ऽलकृतिनेपथ्यभूषितो भूप । अध्यासामास सद'-सदन गगन गगनमणिवत् ॥ ७५ ॥ समनुज्ञातौ भूयोपि-भूपरूप द्विजौ प्रप-श्यतौ । दवदग्धकाचकाविव विच्छायौ झगितितौ जातौ ॥ ७६ ॥

[अहह किमेतदिति सर्वेपि सभ्याः साकूत परस्परमुदीक्षामासु.]

अनलकृतेपि पूर्व-मपिहृष्टे दपितौ युवा विप्रौ । समलकृतेपि सप्रति-दृश्येथे किमिति सविपादौ ? ॥ ७७ ॥ इति चक्रभृता पृष्टौ-भूदेवौ तौ जजल्पतुर्भूप । अधुना तावकदेहे-सक्राता व्याधयः सप्त ॥ ७८ ॥ तद्-

---

સાભળી હાસ્યથી હોઠ ફરકાવીને રાજા બોલ્યો કે, અભ્યગથી સઘળા સ્થળે છવાયના અગમા હમણા આ કાતિ તે શી ગણતીની હોય (૭૨) હે ભના બ્રાહ્મણો ! ક્ષણભર બહાર જઇને તમે ઉભા રહો, એટલે અમે નહાવાનો પ્રસગ પતાવી લઇએ બાદ તરેહવાર કપડાથી સજેલુ અને ઘણા ભુષણોથી શણગારેલુ મારૂ રૂપ રત્નથી જડેલા સોના માફક [જોવા જેવુ થશે એટલે] તમે ફરીને જોજો (૭૩–૭૪) બાદ તે ન્હાધોઇ અલ કાર તથા નેપથ્ય (ડ્રેસ)થી શણગારેલો થઇ, આકાશમા જેમ સૂર્ય પ્રકાશે, તેમ સભા સ્થાનમા આવી બેઠો (૭૫) હવે બ્રાહ્મણોને રજા મળતા ફરીને તેઓ રાજાનુ રૂપ જોતા થકા દવથી બળેલા વાસની માફક ઝટ ઝખવાણા પડી ગયા [૭૬]

(આ વખતે સઘળા સભાસદો ચમકીને અરેરે ! આ તે શુ હશે ?' એમ ચિતવી ઇસારા સાથે અરસપરસ જોવા લાગ્યા)

ત્યારે ચક્રવર્તી તેમને પુછવા લાગ્યો કે, પૂર્વે શણગાર વગરના મને જોઇને પણ

शविनश्यदतुलाग–रूपलावण्यवर्णकातिगुण. । त्व वर्त्तस इत्यावा–प्रतिपन्नौ शोकसंभार ॥ ७९ ॥ कथमेतद्विज्ञायत—इत्येव प्रश्नितौ भरतपतिना । तौ शिष्टयथास्थितसर्वपूर्वसुरराजवृत्तांतौ ॥ ८० ॥ प्रकटितनिजस्वरूपौ—गीर्वाणौ प्रतिगतौ यथास्थान । वैराग्योपगतमति—श्चक्रधरोऽचिंतयदथैव ॥ ८१ ॥

भवनजनयुवतिचतुरंगसग्रहो यस्य कारणात् क्रियते । तदारुदारणघुणै—रिव रोगैर्लुप्यते गात्र ॥ ८२ ॥ येन विमोहितमतयो–हित महित चिंतयति नहि जीवाः । तद्यौवनमिह वनमिव–जरा दवानलशिखा दहति ॥ ८३ ॥ अवलिप्तो येन जनः–कृत्याकृत्य न वेत्ति तद्रूप । मक्षु विनश्यति धातु–क्षोभे हिमपात इव कमल ॥ ८४ ॥ अथ्योप विनाशिन–एतस्य शरीरकस्य तदिदानीं । गृह्णाम्यविनश्वरफल–मिति नृ-

---

હે વિપ્રો ! તમે હર્ષિત થયા હતા, ત્યારે હમણા મને શણગાર સજેલો છે, છતા તમે દિલગીર કેમ દેખાઓ છો ? ત્યારે તે બ્રાહ્મણો બોલ્યા કે હે ભુપતિ ! હમણા તમારા શરીરમા સાત વ્યાધિઓ ઉત્પન્ન થઇ છે, તેના લીધે તારા અગનુ અતુલ રૂપ, લાવણ્ય, વર્ણ તથા કાંતિ, ગુણ, એ બધા નાશ પામતા જાય છે એથી અમે દિલગીર બન્યા છીએ [૭૭–૭૮–૭૯] ભરતાધિપે પુછ્યુ, એ તમે કેમ જાણ્યુ ? ત્યારે તેઓ યથાર્થપણે પૂર્વે કહેલી ઇંદ્રની વાત જણાવીને પોતાનુ રૂપ દર્શાવી પોતાના સ્થાને પાછા આવ્યા હવે સનત્કુમાર વૈરાગ્યની બુદ્ધિ વરીને આ રીતે ચિતવવા લાગ્યો — (૮૦-૮૧)

જેના કારણે ઘર સગા, સ્ત્રીઓ અને ચતુરંગી લશ્કરનો સંગ્રહ કરાય છે તે શરીર ભયંકર ધીમેધીમે જેમ લાકડુ બગડે છે તેમ રોગોથી બગડે છે (૮૨) જેણે કરીને મતિ મોહ દઇ જીવો હિતાહિત વિચારતા નથી, તે યૌવનને દવાનળની જ્વાળા જેમ વનને બાળે તેમ જરા બાળી દે છે (૮૩) જેનાથી ગર્વિત થઇને માણસો કૃત્યાકૃત્ય જાણી શકતા નથી, તે રૂપ હિમ પડતાં જેમ કમળ નાશ પામે, તેમ ધાતુક્ષોભ થતા ઝટ બગડી જાય છે [૮૪] તે માટે આજ કે કાલ નાશ પામનાર આ શરીરનુ અવિ-

पतिश्चेतसि विभाव्य ॥ ८५ ॥ प्राज्य साम्राज्यमिद–विहाय [लोका अहो निरीक्षध्व]। आदत्ते जिनदीक्षां–तारतरी मिव भवांभोधौ ॥ ८६ ॥

सागसमिव दशमद्वार–रोधिन चिकुरनिकरमसितरुचिं । (पश्यत पश्यत पुरत॰)–समूलमुन्मूलयत्येषः ॥ ८७ ॥ (पुरतोवलोकयध्व) मणिरत्नोत्कटकिरीटहारादि । आभरणसमूहो य–निर्माल्यमिवा मुनात्याजि ॥ ८८ ॥ [निध्यात] नाथमुक्त–क्रदत्यत.पुर स्फुरद्दु ख। खरतरसमीरलहरी–प्रकपित खगकुलमिवाग्रे ॥ ८९ ॥ हा नाथ नाथ किं वय–मेकपदेप्यशरणास्त्वयात्यक्ता.। एव विलपति जना हतसर्वस्वा इवे [सत्व] ॥ ९० ॥

इति तेन भरतभर्तु–र्निष्क्रमणव्यतिकरस्तथादर्शि । श्रीचंद्रनृपोपि यथा–तत्काल जातवैराग्य॰ ॥ ९१ ॥ स्मृतपूर्वभवश्रुतशुद्ध–सयम॰ पच-

---

નશ્વર ફળ હાલ મેળવી લઉં એમ ચિત્તમાં વિચારીને [હે લોકો ! જુવો] તે રાજા મોટું રાજ્ય ત્યાગ કરી, ભવસાગરમાં નાવ સમાન જિન દીક્ષા ગ્રહણ કરવા લાગ્યો [૮૫-૮૬]

[સામે જુવો સામે જુવો] આ દશમા દ્વારને રોકી રાખનાર હોવાથી જાણે અપરાધી થએલા હોય તેમ કાળી કાંતિવાળા વાળોને આ રાજા મૂળથી ઉખેડી નાખે છે [૮૭] (સામે જુવો) મણિ અને રત્નોથી ભરેલા મુગટ તથા હાર વગેરે આ એ આભરણો એણે નિર્માલ્ય માફક તજ્યા છે [૮૮] (જુવો) ધણીએ મુકી દીધેલું અંતઃપુર દુ ખી અવાજે રડતાં અગ્રભાગપર બેઠેલા પક્ષીઓ સખ્ત પવનના ઝપાટાથી ધ્રુજીને ચીચીયારી પાડે તેમ રડે છે [૮૯] [જુવો] હે નાથ હે નાથ ! અમો અશરણોને તું એક મ કેમ મેલી જાય છે ? એમ લુંટાયનાઓની માફક લોકો વિલાપ કરે છે (૯૦)

એ રીતે નગ્નાયકે ભરતાધિપતિ અનંતકુમારના નિષ્ક્રમણનો બનાવ એવી રીતે દર્શાવ્યો કે જેથી શ્રીચંદ્ર રાજા પણ તત્કાળ વૈરાગ્ય પામી પૂર્વભવના શુભ સંયમને સ-

मुष्टिकृतलोचः । सुरदत्तसाधुवेषो–विनिर्ययौ राजमंदिरतः ॥ ९२ ॥ नट-विलसितमिमदखिल–निर्नाथान्नाथ मास्म नस्त्याक्षीः । एवं रुदत्यपि जने–विहृत. स ऋषिर्यथाभिमतं ॥ ९३ ॥ अथपितृवियोगविह्वल–चित्त मनिच्छतमश्रुपूर्णाक्ष । श्रीप्रभमुच्चै राज्ये–कौमारे च प्रभाचंद्र' ॥ ९४ ॥ विनिवेश्य विनयनम्रैः सामंतैः सचिवपुंगवैश्चोक्त । अस्तोकशोकशंकू–द्ध रणमंत्रणैरिदं वचनैः ॥ ९५ ॥

मा देव कृथाः–स्वपितुः–शोकमशोच्यो ह्यसौ महाभागः । खल-महिलेव विमुक्ता–येन समग्रापि राज्यश्रीः ॥ ९६ ॥ को नाम भार-मते–दु.करमेवंविधं श्रमणधर्मं । प्रायो वैराग्यमतिः–क्षण मेक मतिमता-मपि यत् ॥ ९७ ॥ शोच्यास्तएव ये काल–धर्मतामुपगता अकृतसुकृ-ताः । यैरुद्यत मतिधर्मे–ते भुवने पंचषाः पुरुषाः ॥ ९८ ॥ नित-मयाति को न समय ?—क'सर्व नेक्षते क्षणविनाशि ? । प्रतिसमयभावि

ભારી, પંચમુષ્ટિથી લોચ કરી દેવે થી સાધુનો વેષ પામી, રાજમંદિરથી નીકળી પડ્યો (૯૧–૯૨) ' આ એ બધું નટનું વિનસિત છે માટે હે નાથ ! અમોને નાથ વગરના કરી છોડી નહિ જાવ એમ તેનો પરિવાર રડતા છતા પણ તે ઋષિ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વિહાર કરવા લાગ્યો [૯૩] હવે બાપના વિયોગથી વિહ્વળ બનેલા અને આસુ ભરેલી આંખોવાળા શ્રીપ્રભકુમારને તેની ઇચ્છા નહિ છતા પણ વિનયથી નમેલા સામંતો તથા મંત્રિશ્વરોએ બેસાડ્યો અને પ્રભાચંદ્રકુમારને યુવરાજપદે સ્થાપ્યો અને ભારે શોકરૂપ શંકુ કહાડવામા હુશીયાર તે લોકોએ તેમને વચનોથી આ રીતે કહ્યું (૯૪–૯૫)

હે દેવ ! તમે તમારા પિતાનો શોક મ કરો કેમકે મહાભાગ તો અશોચ્યજ છે કે, જેણે કપટી સ્ત્રીના જેવી સઘળી રાજ્યલક્ષ્મીને છોડી છે [૯૬] આવો દુકર શ્રમણ ધર્મ કોણ ઉપાડી શકે ? કેમકે બુદ્ધિવંતોની પણ વૈરાગ્યની બુદ્ધિ ક્ષણભંગુરજ રહે છે [૯૭] શોક તો તેમનો કરવો જોઇએ કે, જેઓ સુકૃત કર્યા સિવાય મરણ પામે બાકી જેઓ ધર્મમાં ખૂબ ઉદ્યમ કરે, તેવા જગતમા પાચ છજ પુરૂષો હોય છે (૯૮) કોણ શાસ્ત્ર નથી સાંભળતો ? કોણ સઘળું ક્ષણ વિનાશી છે, એમ નથી જોતો ? પ્રતિ સમયે પ્રાણિઓનું

पतिश्चेतसि विभाव्य ॥ ८५ ॥ प्राज्य साम्राज्यमिद-विहाय [लोका अहो निरीक्षध्व]। आदत्ते जिनदीक्षा-तारतरी मिव भवांभोधौ ॥ ८६ ॥

सागसामिव दशमद्वार-रोधिनं चिकुरनिकरमसितरुचिं । (पश्यत पश्यत पुरत)-समूलमुन्मूलयत्येषः ॥ ८७ ॥ (पुरतोवलोकयध्व) मणिरत्नोत्कटकिरीटहारादि । आभरणसमूहो यं-निर्माल्यमिवामुनात्याजि ॥ ८८ ॥ [निध्यात] नाथमुक्त-क्रदत्यत पुर स्फुरद्दुःखं। खरतरसमीरलहरी-प्रकपित खगकुलमिवाग्रे ॥ ८९ ॥ हा नाथ नाथ किं वय-मेकपदेप्यशरणास्त्वयात्यक्ता। एव विलपति जना हतसर्वस्वा इवे [क्षण] ॥ ९० ॥

इति तेन भरतभर्त्तु-र्निष्क्रमणव्यतिकरस्तथादर्शि । श्रीचद्रनृपोपि यथा-तत्काल जातवैराग्य ॥ ९१ ॥ स्मृतपूर्वभवश्रुतशुद्ध-सयम पच-

---

નશ્વર ફળ દાન મેળવી લઉં એમ ચિત્તમા વિચારીને [હ લોકો ! જુવો] તે રાજા મોટું રાજ્ય ત્યાગ કરી, ભવસાગરમા નાવ સમાન જિન દીક્ષા ગ્રહણ કરવા લાગ્યો [૮૫-૮૬]

[સામે જુવો સામે જુવો] આ દશમા દ્વારને રોકી રાખનાર હોવાથી જાણે અપરાધી થએલા હોય તેમ કાળી કાંતિવાળા વાળોને આ રાજા મૂળથી ઉખેડી નાખે છે [૮૭] (સામે જુવો) મણિ અને રત્નોથી ભરેલા મુગટ તથા હાર વગેરા આ એ આભરણો એણે નિર્માલ્ય માફક તજ્યા છે [૮૮] (જુવો) ધણીએ મુકી દીધેલું અંતપુર દુખી અવાજે ક્રંદના અગ્રભાગપર બેઠેલા પક્ષીઓ સખ્ત પવનના ઝપાટાથી ધ્રુજીને ચીંચીયારી પાડે તેમ રડે છે [૮૯] [જુવો] હે નાથ હે નાથ ! અમો અશરણોને તુ એકદમ કેમ મેલી જાય છે ? એમ લુટાયલાઓની માફક લોકો વિલાપ કરે છે (૯૦)

એ રીતે નગનાયકે ભરતાધિપતિ સનત્કુમારના નિષ્ક્રમણનો બનાવ એવી રીતે દર્શાવ્યો કે જેથી શ્રીચદ્ર રાજા પણ તત્કાળ વૈરાગ્ય પામી, પૂર્વભવના શુદ્ધ સંયમને સ-

मुष्टिकृतलोच । सुरदत्तसाधुवेषो-विनिर्ययौ राजमंदिरतः ॥ ९२ ॥ नट-विलसितमिमदखिल-निर्नाथान्नाथ मास्म नस्त्याक्षीः । एवं रुदत्यपि जने-विहतं स कुमारो यथाभिमतं ॥ ९३ ॥ अथपितृवियोगविह्वल-चित्त मनिच्छतमश्रुपूर्णाक्ष । श्रीप्रभप्रभुमुचैं राज्ये-कौमारे च प्रभाचंद्रं ॥ ९४ ॥ विनिवेश्य विनयनम्रं. सामंतैः सचिवपुंगवैश्चोक्तं । अस्तोकशोकशंकु-द्धरणप्रवणैरिदं वचनैः ॥ ९५ ॥

मा देव कृथाः-स्वपितुः-शोकमशोच्यो ह्यसौ महाभागः । खल-महिलेव विमुक्ता-येन समग्रापि राज्यश्रीः ॥ ९६ ॥ को नाम भार-मते-दुःकरमेवंविध श्रमणधर्म्मं । प्रायो वैराग्यमतिः-क्षण मेकं मतिमता-मपि यत् ॥ ९७ ॥ शोच्यास्तएव ये काल-धर्मतामुपगता अकृतसुकृ-ता. । यैरुद्यत मतिर्धर्मे-ते भुवने पचषाः पुरुषाः ॥ ९८ ॥ निश्च-मयति को न समय ?—कःसर्वं नेक्षते क्षणविनाशि ? । प्रतिसमयभावि

આગી પંચમુષ્ટિથી લોચ કરી દેવેથી સાધુનો વેષ પામી, રાજમંદિરથી નીકળી પડ્યો (૯૧-૯૨) ' આ એ બધુ નાટકનું વિલસિત છે માટે હે નાથ! અમોને નાથ વગરના કરી છોડી નહિ જા ' એમ તેનો પરિવાર રડતા છતાં પણ તે ઋષિ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વિહાર કરવા લાગ્યો [૯૩] હવે બાપના વિયોગથી વિહ્વળ બનેલા, અને આંસુ ભરેલી આંખોવાળા શ્રીપ્રભકુમારને તેની ઇચ્છા નહિ છતાં પણ વિનયથી નમેલા સામંતો તથા મંત્રિશ્વરોએ બેસાડ્યો અને પ્રભાચંદ્રકુમારને યુવરાજપદે સ્થાપ્યો અને ભારે શોકરૂપ શંકુ ખેંચવામાં કુશળ તે લોકોએ તેમને વચનોથી આ રીતે કહ્યું (૯૪-૯૫)

હે દેવ! તમે તમારા પિતાનો શોક મ કરો. કેમકે મહાભાગ તો અશોચ્યજ છે કે, જેણે કપટી સ્ત્રીના જેવી સઘળી રાજ્યલક્ષ્મીને છોડી છે [૯૬] આવો દુષ્કર શ્રમણ ધર્મ કોણ ઉપાડી શકે ? કેમકે બુદ્ધિવંતોને પણ વૈરાગ્યની બુદ્ધિ ક્ષણભરજ રહે છે [૯૭] શોક તો તેમનો કરવો જોઇએ કે જેઓ સુકૃત કર્યા સિવાય મરણ પામે બાકી જેઓ ધર્મમાં ખૂબ ઉદ્યમ કરે, તેવા જગતમાં પાંચ છજ પુરુષો હોય છે (૯૮) કોણ શાસ્ત્ર નથી સાંભળતો ? કોણ સઘળું ક્ષણ વિનાશી છે, એમ નથી જોતો ? પ્રતિ સમયે પ્રાણિઓનું

मरण-शरीरिणां को न भावयति ? ॥ ९९ ॥ को वा हृदि नहि धत्ते-गुरूपदेशं सदा सुखनिवेशं ? । कस्य नवाप्रियमक्षय-मनंतमसदृशम-मृतसौख्यं ? ॥ १०० ॥

किंतु चलचित्तभावा-त्तदनुष्ठाने भृशं गतोत्साहाः । गिरिगुरुका अपि पुरुषा-अवसर्पंतो विलोक्यंते ॥ १०१ ॥ देवेन पुनस्तत्किमपि-साहसं व्यवसितं महामतिना । यदसमसाहसिकानामपि चेतः खलु चमत्कुरुते ॥ १०२ ॥ एषोपि देवपरमो-पकारिभावेन नाटकविधाता । सद्धर्मसूरिरिव वो विशेषतश्चार्चितुयुक्तः ॥ १०३ ॥ एवं निशम्य राजा-रंगाचार्यं प्रपूज्य विससर्ज । किंचिदुपशांतशोको-नीतिलतासजलजलवाहः ॥ १०४ ॥ नीहारहारधवलान्-नव्यविहारान् विधापयन् बहुशः । गुरुगौरवेण कुर्वन्-साधर्मिकलोकवात्सल्यं ॥ १०५ ॥

मुग्धजनं सद्धर्मे-स्थिरयन् जिनशासनोन्नतीस्तन्वन् । सामायिक-

થતુ મરણુ કોણુ નથી વિચારતો ? હમેશા સુખ આપનાર ગુરુનો ઉપદેશ પોતાના હૃદયમા કોણુ ધારણુ નથી કરતો ? અને કોને અક્ષય અનંત અનુપમ અમૃતસુખ [મુક્તિસુખ] પ્રિય નથી ? [૯૯–૧૦૦]

પરંતુ પર્વત જેવા મોટા પુરુષો પણુ ચલચિત્તપણાથી ધર્મના અનુષ્ઠાનમા ઉત્સાહ છોડી પાછા પડતા દેખાય છે (૧૦૧) છતા તમારા મહા મતિવાળા પિતાએ તો કંઇ એવુ સાહસ કર્યું છે કે, જે મહા સાહસિકોના મનને પણુ ચમત્કૃત કરી નાખે છે (૧૦૨) વળી આ નાટક કરનાર તો આપના પિતાનો પરમોપકારી હોવાથી ખરા ધર્માચાર્યના માફક તમારે વિશેષે પૂજવો જોઇએ [૧૦૩] એમ સાભળીને રાજાનો શોક કંઇક નરમ પડતાં તે નીતિલતા વધારવામા સજળ મેઘ સમાન રાજા તે નાટક કરનારને બરાબર પૂજીને રજા આપવા લાગ્યો (૧૦૪) હવે તે બરફ અને હાર જેવા ધોળા અનેક નવા વિહારો [જિનમંદિર] કરાવવા લાગ્યો અને ભારે ભક્તિથી સાધર્મિવાત્સલ્ય કરવા લાગ્યો [૧૦૫]

વળી તે જિનશાસનની ઉન્નતિ કરતો થકો ભોળા જનોને ધર્મમાં સ્થિર કરવા

पौंपधमुख्य–धर्मनिरतोजनि भाव. ॥ १०६ ॥ अथ सतत धर्मोद्यत–मजिगीषु श्रीप्रभ नृपं ज्ञात्वा । अरिदमनक्षितिपस्त–देशमुपद्रोतुमार-भत ॥ १०७ ज्ञात्वे द चरमुखत.–स भाणित' श्रीप्रभेण दूतेन । किं ननु फतिपयसीम–ग्रामकुटीरकविलुटनतः ॥ १०८ ॥ पूर्वजविहितप्रणय-प्राग्भार मसारमारचय्य भृश । आदत्तदुर्जनत्व—विप्रियमेव मम विध-त्से ? ॥ १०९ ॥

यत॰

ते धन्याः सत्पुरुषा–येषा स्नेहोह्यभिन्नमुखरागः । वृद्धिं गच्छन्न-नुदिन–मृणमिव पुत्रेषु संचरति ॥ ११० ॥ तस्मादितोपराधा–दद्याप्यु-परममयाग एतत्ते । क्षांत, नह्यग्रेगू–भवाम्यह स्नेहतरूभेदे ॥ १११ ॥ श्रुत्वेत्यरिदमननृप–स्त दूत प्रतिहसन्निति जजल्प । भो भो त्वया निज-प्रभु–रेव वाच्यो मदीयगिरा ॥ ११२ ॥

લાગ્યો, અને તે પ્રકારે ફરી સામાયિક, પૌષધ વગેરે ધર્મમાં (હમેશા) લાગોજ રહતો [૧૦૬] હવે શ્રીપ્રભરાજાને હમેશા ધર્મમાં લાગેલા અને જીત મેળવવાની ઇચ્છા વગરનો જાણીને અરિદમનરાજા તેના દેશને ઉપદ્રવ કરવા લાગ્યો (૧૦૭) તે દૂતના મુખે જાણીને શ્રીપ્રભ રાજાએ દૂત મારફતજ તેને કહેરાવ્યુ કે અમારા સીમાડાના કેટલાક ગામડાઓ ને ઝૂંપડીઓ લૂટીને, (૧૦૮) તું આપણા પૂર્વજોએ જમાવેલી પ્રીતને ખરાબ બગાડીને તમારે દુર્જનપણુ આદરીને આવી રીતે શામાટે તુ મારૂ અપ્રિય કરે છે ? (૧૦૯)

જે માટે કહ્યુ છે કે

તે સત્પુરૂષોને ધન્ય જાણવા કે, જેમનો સ્નેહ કરમાયા વગર પ્રતિદિન વૃદ્ધિ પામતો થકો કરજની માફક પુત્રોમાં પણ ચાલુ રહે છે [૧૧૦] માટે આ અપરાધથી હજી પણ વેગળો થા, આ તારા ગુન્હા હું માફ કરૂ છુ કેમકે સ્નેહરૂપ ઝાડને તોડી પાડવા હુ આગેવાની નથી કરતો (૧૧૧) આમ સાભળીને અરિદમનરાજા તે દૂત પ્રત્યે હસતો થકો બોલ્યો કે, હે દૂત ! તારે તારા ધણીને મારી તરફથી આ રીતે કહેવુ કે,— [૧૧૨]

यथा

तत्र पार्थिव धर्मार्थ–सविस्तरारब्धकुशलकृत्यस्य । पृथ्व्या॰ परिपंथनया–कृतमनयानर्थकारिण्या ॥ ११३ ॥

अथ वाछस्येनामपि–तद्दूर मुंच धर्मकर्मेदं । एकत्र कथ संभवति–खलति सीमंतसघटन ? ॥ ११४ ॥ अथ लोकरंजनामात्र–मेष आरब्धस्तत्त्वया धर्म्मः । तद्भव निश्चिंतमना–न हन्मि तव देशमहमधुना ॥ ११५ ॥ पूर्वप्रणयप्रकटन–मरनीशानां पर जिगीषूणां । दूषणमेव गरिष्ठ—गाढ मसामर्थ्यमथवापि ॥ ११६ ॥ श्रुत्वेति दूतमुखतः–श्रीप्रभराजः प्रदीप्तकोपाग्निः । किंकरगणेन सहसा—रणभेरीं ताडयामास ॥ ११७ ॥ तच्छब्दाकर्णनझगिति–मिलितचतुरंगसैन्यपरिकलितः । शत्रुमति प्रतस्थे–स्वदेशसीमान्यगात् क्रमशः ॥ ११८ ॥

अरिदमननृपोप्यस्याशु–सम्मुख समजनिष्ट रणरसिकः । अलसा न

હે પાર્થિવ! તે તો વિસ્તારથી ધર્મના કામ શરૂ કર્યાં છે માટે જમીન સબંધી આ અનર્થકારી માથાફેડ મોકુફ રાખવી જોઇએ [૧૧૩]

અગર જો એને પણ તુ વાચ્છતો હોય તો આ ધર્મકર્મને દૂર મૂક કેમકે માથુ બોડકુ કરાવવુ અને કેશ સમારવા એ બે એક ઠેકાણે કેમ થઇ શકે ? [૧૧૪] પણ જો તે ફક્ત લોકોને રાજી કરવા ખાતરજ આ ધર્મ આરભ્યો હોય તો નિશ્ચિત રહે હુ તારા દેશને હવેથી નહિ લૂંટીશ (૧૧૫) વળી પૂર્વના સ્નેહની વાત કરવી, તે તો વિજયના ઇચ્છુ રાજાઓને મોટુ દૂષણરૂપ છે અથવા તો પૂરતુ અસામર્થ્ય છે (૧૧૬) આ રીતે દૂતના મુખથી સાભળીને શ્રીપ્રભ રાજાએ ખૂબ ગુસ્સે થઇને કિકરો મારફત ઓચિંતી રણની ભેરી (નોબત) વગડાવી (૧૧૭) તેનો શબ્દ સાભળી ઝટ એકઠી થએલી ચતુરંગી સેના લઇ તે શત્રુ તરફ ચડ્યો અને ક્રમે કરી દેશના સીમાડે આવ્યો (૧૧૮)

ત્યારે રણરસિઓ અરિદમનરાજા પણ તેના સામે ઝટ તૈયાર થયો કેમકે શૂરાઓ

युधे शूरा-विमा इव भंजनायेह ॥ ११९ ॥ अथ सैन्ययोर्द्वयोरपि—
सुभटाना तत्र चित्रशस्त्रभृतां । संफोटो जनि गगने-सविद्युतामिव पयो-
दानां ॥ १२० ॥ अत्यद्भुतभटवादं-रयमालवभूभुजः सुभटसघैः । परबल-
मभज्यताद्भुत-मुद्यानमिवद्विपैर्मचैः ॥ १२१ ॥ अथ रथमध्यारूढो-मग्नं
सधीरयन्ननीक स्व । उदतिष्ठतारिदमन—समरायास्फालयश्चाप ॥ १२२ ॥
युगपद्विमुक्तशितविशिख—सचयैः सोप्यधत्त रिपुसैन्य । तटपर्वतमिव
जलधेः-प्रसरद्वेलासलिलपुरैः ॥ १२३ ॥

क्षणमात्रादरिदमनः—परसैन्यमदैन्यभुजबलोऽभासीत् । कुटकोटि
लकुट इव-प्रभजनो वृक्षलक्षमिव ॥ १२४ ॥ निजसैनिकभगेन-क्रुद्धः
श्रीप्रभनृपो विपक्षबलं । उत्तस्थे सहर्तुं—कीनाशस्यानुजन्मेव ॥ १२५ ॥
नैवमनागपि सेहे-मालवपतिरापतन् परानीकैः । भुजगैरिव विनतायाः—

લડવા માટે આગસુ નહિ હોય, દાખલા તરીકે બાલપણે ખાવા માટે આળસુ નહિ હોય
[૧૧૯] હવે બન્ને સૈન્યના અનેક હથિયારોવાળા સુભટોનો આકાશમા વીજળીવાળા
વાદળાઓનો જેમ મેળાપ થાય તેમ મેળાપ થયો [૧૨૦] હવે માળવપતિના અતિ
અદ્ભુત ભટવાદવાળા સુભટો એ શત્રુના લશ્કરને મદોન્મત્ત હાથીઓ જેમ ઉદ્યાનને ભાગે
તેમ ભાગી નાખ્યુ, [૧૨૧] ત્યારે અરિદમનરાજા રથપર ચડીને પોતાના ભગાયેલા
લશ્કરને સાધતો થકો, ધનુષ્ય પછાડતો થકો પોતે લડવા તૈયાર થયો (૧૨૨) તે સમકાળે
તીક્ષ્ણ બાણોનો વરસાદ મચાવી દરિયાની વધતી વેળ પાણીવડે જેમ કિનારાના પર્વતને પકડે,
તેમ રિપુ સૈન્યને પકડી રહ્યો. (૧૨૩)

ક્ષણ વારમા ભારે ભુજાબળવાળા અરિદમને લાકડુ જેમ ઘડાની કિનારને ભાગે
અથવા વાવાઝોડુ જેમ લાખો ઝાડોને ભાગે તેમ સામા સૈન્યને ભાગી નાખ્યુ [૧૨૪]
ત્યારે પોતાના લશ્કરનો ભંગ થવાથી કોપેલો શ્રીપ્રભરાજા યમનો નાનો ભાઈ હોય તેમ
શત્રુના લશ્કરને પુરુ કરવા ઉભો થયો [૧૨૫] માળવપતિની સામે શત્રુનુ લશ્કર ગરુ
ડની આગળ સર્પો ન ટકે, અથવા સિંહના આગળ હરણો ન ટકે, તેમ લગાર પણ ટકી

सूनुर्हरिणैरिव व्याघ्र ॥ १२६ ॥ विद्रुतसैन्य पुरत'-स्थितमरिदमन नृप रणायाय । आहास्त मालवेशो—बलानुजन्मेव भूरिबलः ॥ १२७ ॥ तदनु विचित्रैः शस्त्रै-रस्त्रैरपितौ नृपावयुध्येता । वन्येभ्याविव दशनै—रन्योन्यवधाभिलाषमती ॥ १२८ ॥

युध्वा चिरमरिदमन-गुरुशक्तिर्मालवाधिपश्चक्रे । गतवीर्य गतशस्त्रं-भुजग निर्विषमिव नरेंद्र' ॥ १२९ ॥ अरिदमननृपः श्रीप्रभ—नृपेण कलभो महागजेनेव । परिभूत' पश्चाद्मुख—मवेक्षमाण' पलायिष्ट ॥ १३० ॥ अथ तस्यश्रियमखिलां—रथकव्याश्वीयहास्तिकप्रमुखां । जगृहे श्रीप्रभराज—स्तस्य श्रीर्विक्रमो यस्य ॥ १३१ ॥ आपूर्ण इवा बुधरो—निवृत्य रणसागरादवंतीशः । कृतसकललोकतोषो—निजनगरी माजगाम ततः ॥ १३२ ॥ तत्र त्रिवर्गसार—राज्यश्रियमनुभवन्नसौ नृपतिः । भूयासमनेहास-स्व'सुरपतिवदतिचक्राम ॥ १३३ ॥

શકયુ નહિ [૧૨૬] ત્યારે વિખરાયના લશ્કરવાળા છતા સામે ઉભા રહેલા અરિદમન રાજાને શ્રીકૃષ્ણ જેના બળવાન્ માળવપતિએ લડવા બોલાવ્યો [૧૨૭] બાદ તે બન્ને રાજાઓ અનેક શસ્ત્ર અને અસ્ત્રથી એક બીજાને મારવાની મતિવાળા જગની હાથીઓ જેમ દાતોથી લડે તેમ લડવા લાગ્યા (૧૨૮)

માળવપતિએ ઘણા વખત સુધી લડીને અરિદમનને ગારૂડી જેમ સપને નિર્વિષ કરે તેમ ગતવીર્ય અને ગતશસ્ત્ર કર્યા (૧૨૮) ત્યારે મોટા હાથીએ હણેલો હાથીનુ બચ્ચુ જેમ નાસે, તેમ શ્રીપ્રભરાજાએ પરાભવેલો અરિદમન પાછા મુખે જોતો થકો નાસવા માંડ્યો [૧૩૦] હવે તેના રથ ઘોડા હાથી વગેરે સઘળી લક્ષ્મી શ્રીપ્રભરાજાને મળી કેમકે જેનો પરાક્રમ તેની લક્ષ્મી (૧૩૧) ભરાયલા વાદળા માફક માળવપતિ રણસાગરથી નિવર્તીને સઘળા લોકોને રાજી કરતો થકો પોતાની નગરીમા આવ્યો [૧૩૨] ત્યા તે રાજા ત્રિવર્ગ સાધવા સાથે ઇંદ્રના માફક રાજ્યશ્રી ભોગવતો થકો ઘણો કાળ પસાર કરવા લાગ્યો (૧૩૩)

तत्र प्रभासगुरवः–समवसृता अन्यदा सुमुनिसहिताः । वधुपरिवारयुक्त–स्तान्नतु निर्ययौ राजा ॥ १३४ ॥ सम्यक् विनम्य मुनिपति–मिलातलाश्लिष्टमस्तको नृपतिः । निषसाद यथास्थानक–मथ गुरुरिति देशना विदधे ॥ १३५ ॥

> इहहि भवसमुद्रे ससरन् भूरिकाल–
> कथमपि मनुजत्वं प्राप्नुयात् कोपि जीवः ।
> तदपि कथमपीह प्राप्य सद्धर्मकर्म–
> क्षमतनुबलमायुर्दीर्घकालाल्लभेत ॥ १३६ ॥

इदमपि समवाप्य प्रौढ मिथ्यात्वलुप्त–स्फुटविशदविवेकः पापतापातिरेकः । (ग्र. ९०००) पुनरपि च भवेत्रानतशोनतदुःख–व्यतिकरविधुरो य सभ्रमी बंभ्रमीति ॥१३७॥ इति भवजलराशौ मज्जनोन्मज्जनानि–मनिदधदिह दैवादाप्य भूयोपि नृत्व । दृढगुणगणलब्धां जैनदीक्षां त-

---

ત્યા એક વખત સારા મુનિઓની સાથે પ્રભાસ નામના આચાર્ય સમોસર્યા ત્યારે તેમને નમવા માટે ભાઇ અને પરિવારની સાથે રાજા નીકળ્યો [૧૩૪] તે રાજા જમીનપર માથુ અડાડી મુનીશ્વરને નમીને ઉચિત સ્થાને બેઠો, એટલે ગુરૂ આ રીતે દેશના દેવા લાગ્યા (૧૩૫) આ સંસારમા કોઇ પણ જીવ બહુ કાળ ભટકી ભટકીને મહા મુશ્કેલીએ મનુષ્યપણુ પામે છે તે પામતા પણ ધર્મ કર્મ કરવા સમર્થ શરીર બળ અને આયુષ્ય તો બહુ લાંબા વખતેજ મળે છે [૧૩૬] એ પામીને પણ ભારે મિથ્યાત્વથી અતિ નિર્મળ વિવેક ખોઇને પાપ વધારી ફરીને આ ભવમા અનત વાર અનતા દુઃખની પીડાથી વિધુર થઇ આ ઉતાવળીઓ જીવ ભટકયા કરે છે (૧૩૭)

(ગ્ર ૯૦૦૦)

આ રીતે ભવસમુદ્રના નીચે બુડતો, અને ઉપર આવતો થકો નસીબગે ફરીને મનુષ્યપણુ પામીને હે ભવ્ય લોકો ! તમે મજબુત ગુણગણથી મળેલી નાવ સમાન જૈનદીક્ષાને

रीव-च्छूयत भविकलोकाः क्लेशविच्छेददक्षां ॥ १३८ ॥

किंच—

अत्युत्कटभटकोटी-रथहरिकरिनिकरवलभरसमृद्धाः । यैर्जीयतेरिपवः पर'शता जगति ते पुरुषाः ॥ १३९ ॥ येन पुनःस्वात्मा सा-वनल्प कुविकल्पकल्पनाकलितः । जीयेत तेन विजित-त्रिजगदिद, परमशूरें सौ ॥ १४० ॥

तथाचाप.

जो सहस्स सहस्साण-सगामे दुज्जए जिणे । एग जिणिज्ज अ प्पाण-एस से परमो जओ ॥ १४१ ॥ एगे जिए जिया पच-पच जि ए जिया दस । दसहाउ जिणित्ताण-सव्वसत्तू जिणिज्ज तो ॥ १४२ ॥ इत्याकर्ण्य श्रीप्रभ-आनम्य गुरूनुवाच वः पार्श्वे । प्रव्रज्यामादास्ये-रा ज्यन्यस्य प्रभाचंद्रे ॥१४३॥ देवानुप्रियमास्य व्यथा, प्रमादमिति सूरिणा गदिते

નાશ કરનારી જૈન દીક્ષાને અંગીકાર કરી [૧૩૮] વળી અતિ ઉત્કટ ક્રોડો સુભટ તથા રથ ઘોડા હાથીઓના લશ્કરવાળા દુશ્મનોને જેઓ જીતે તેવા તો જગતમાં સેંકડો માણસો મળે છે પણ જે અનેક કુવિકલ્પની કલ્પના કરતા પોતાના આત્માને જીતે તેણેજ આ ત્રણ જગતને જીત્યું છે અને તેજ પરમ શૂર જાણવા [૧૩૯–૧૪૦]

જે માટે આગમમાં કહેલું છે —

જે સંગ્રામમાં લાખો દુર્જય દુશ્મનો જીતે (તેના કરતાં) જે એક આત્માને જીતે તેનો તે જય મોટો છે [૧૪૧] એક જીતતાં પાંચ જીતાય છે પાંચ જીતતાં દશ જીતાય છે, દશ જીત્યા એટલે સર્વ શત્રુ જીતાયા જાણવા (૧૪૨) એમ સાંભળીને શ્રીપ્રભ રાજા ગુરૂને નમીને બોલ્યો કે હું પ્રભાચંદ્રને રાજ્ય સોંપી તમારા પાસે દીક્ષા લઈશ [૧૪૩] ત્યારે આચાર્યે કહ્યું કે, હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રમાદ કરતો ના. એમ રાજા

राजा सपरिवारो–निजधाम जगाम मुदितमनाः ॥ १४४ ॥ अथ सकलराजलोक–प्रत्यक्ष भ्रातरं प्रभाचंद्रं । संस्थाप्य राज्यभारे–प्रददाविति नरपतिः शिक्षा ॥ १४५ ॥

वत्सांतरंगशत्रून्–सदा जयेः रविजये यतस्तेषां । विजिता अप्यजिताः खलु बल्वतः शत्रवो बाह्याः ॥ १४६ ॥ परिपालयेः प्रजास्त्वं–मालिक इव सुमनसः प्रयत्नेन । सर्वत्राप्यौचित्यं–हृदये दध्या जिनेंद्रमिव ॥ १४७ ॥ इतरेतराविघातेन–वत्स धर्मार्थकामपुरुषार्थान् । प्रतिलेखनादिचेष्टाः–सुसाधुरिव साधयेः सतत ॥ १४८ ॥ सिचयमिवानलदूषित–मुञ्झेर्निजमपि नयेन परिहीणं । दुर्दममिंद्रियवर्गं दमयेस्तुरगाद्विनिवहमिव ॥ १४९ ॥ परिवर्जयेः कुसंग–द्विदलान्ने घोलभोजनमिवोच्चैः । सेवेथा आर्यजन–घनं यथा चातकसमूहः ॥ १५० ॥

यथो बंधुरभक्त्या–बंधुमिव श्राद्धलोकमचेथाः । रक्षेर्नयेन वसुधा–

હર્ષિત થઇ, પરિવાર સાથે પોતાના મુકામે આવ્યો (૧૪૪) હવે સઘળા રાજલોકની રૂબરૂમાં પોતાના ભાઇ પ્રભાચંદ્રને રાજ્યમાં સ્થાપીને તે રાજા તેને આ રીતે શીખામણ દેવા લાગ્યો (૧૪૫) હે વત્સ ! તું અંતરંગના શત્રુઓને હમેશ જીતજે કેમકે તેઓ નહિ જીતાયા હશે તો બહારના બળવાન્ શત્રુઓ જીતેલા છતાં વગર જીતેલાજ જાણવા (૧૪૬) વળી તું માળી જેમ ફુલોને રાખે તેમ તારી પ્રજાઓને નહેનત લઇ પાળજે, તથા હૃદયમાં જિનેંદ્રને વાગીએ તેમ સઘળા સ્થળે ઔચિત્યપણું ધારજે (૧૪૭) તેમજ સુસાધુ જેમ હમેશા પડિલેહણા વગેરે ક્રિયાઓને સાથે સાથે સાધે છે, તેમ તું પણ ધર્મ, અર્થ કામ, એ ત્રણ પુરૂષાર્થો પરસ્પર અવિરોધે સાધતો રહેજે (૧૪૮) અગ્નિથી બગડેલા કપડાની માફક ન્યાયહીન પોતાના સગાને દુર મુકજે અને ઘોડાઓની માફક દુર્દમ ઇંદ્રિયોને દમતો રહેજે, દ્વિદળના અન્નમાં ગોરસના માફક કુસંગને વર્જજે, અને ચાતકો જેમ મેઘને સેવે, તેમ આર્યજનને સેવજે [૧૪૯–૧૫૦]

હે બંધુ ! રૂડી ભક્તિથી શ્રદ્ધાવાન્ જનોને ભાઇ ગણીને પૂજજે, અને નાગ જેમ

सुत यथा भोगिना भर्त्ता ॥ १५१ ॥ आधारस्त्वमसि भुवो–नाधार स्त्व समस्ति कश्चिदपि । आत्मानमात्मनैव हि–तत्सतत धारयेर्वत्स ॥ १५२ ॥ इत्युक्त्वा तूष्णीकी–भूते श्रीप्रभनृपे प्रभाचद्रः । एवमिति प्रतिपेदे–सर्व भक्त्या नमद्ग्रीव' ॥ १५३ ॥ अथ सुस्नातविलिप्तो—र-त्नालकारभूपितशरीर । सदशाशुकसिचयधरो—ददर्थिभ्यो महादान ॥ १५४ ॥ कृतसकलसघपूजो–भ्रातृविधापितसहस्रनरवाह्या । शिबि कामध्यासामास–पुष्पक यक्षराज इव ॥ १५५ ॥

चतुरगचमूयुक्तेन—रघुभूपेन विनयनम्रेण । अनुगम्यमान उच्चै—र्मागधकृतजयजयाराव' ॥ १५६ ॥ पुर्यामध्यमध्येन—निर्ययौनरपतिर्म-हाभूत्या । गुरुपदपावितमुद्यान—माप्य शिबिकात उदतारीत् ॥ १५७ ॥ अथ भूषणसभार—विश्व विश्वभरापतिर्झगिति । उदतारयदगाद्भुज–द-डादिव वसुमतीभार ॥ १५८ ॥ सिद्धातगदितविधिना—गुरुणाथ श्री

અમૃતને સભાળી રાખે છે તેમ તુ વસુધાને ન્યાયથી રાખજે [૧૫૧] તુ પૃથ્વીનો આધાર છે તારો આધાર કોઇ નથી માટે હે વત્સ ! તુ પોતાનેજ પોતાને હમેશ ધારી રાખજે (૧૫૨) એમ કહીને શ્રીપ્રભ રાજા ચુપ થયો એટલે પ્રભાચદ્ર ભક્તિથી ગળુ નમાવી એ સઘળી શીખામણ કબુલ રાખવા લાગ્યો (૧૫૩) બાદ શ્રીપ્રભરાજા ન્હાઇ ધોઇ રત્નાલકારથી વિભૂષિત થઇ છેડાવાળા રેશમી વસ્ત્રો પહેરી યાચકોને મહા દાન દેતો થકો સઘળા સઘની પૂજા કરી ભાઇએ કરાવેલ હજાર માણસોથી વહાતી પાલખીપર પુષ્પક વિમાનપર કુબેર ચડે તેમ ચડી બેઠો [૧૫૪–૧૫૫]

બાદ ચતુરગી સૈનાવાળો વિનયનમ્ર ભાઇ તેની પાછળ ચાલવા લાગ્યો, અને માગધ જનો ઉચા સ્વરે જયજય શબ્દ પુકારવા લાગ્યા (૧૫૬) એ રીતે મોટા આડબરથી રાજા નગરીની વચ્ચોવચ્ચથી પસાર થઇ, ગુરુના ચરણથી પવિત્ર ઉદ્યાનમા આવતા પાલખીથી નીચે ઉતર્યો (૧૫૭) હવે તે ભૂપતિએ પોતાના ભુજદડથી જેમ જમીનનો ભાર ઉતાર્યો, તેમ પોતાના અગથી સઘળા આભૂષણો ઉતાર્યા [૧૫૮] બાદ ગુરુએ સિદ્ધાતમા

प्रभः परिव्राज्य । परमामुददधत्सा—भारत्या समनुशिष्ट इति ॥ १५९ ॥ कमठेंदुदर्शनमिव—प्राप्यदुरापां जिनाधिपतिदीक्षां । शयनासनादिचेष्टा—सकलापि हि यतनया कार्या ॥ १६० ॥

यतः

यतना सुधर्मजननी—यतना धर्मस्य पालनी नित्यं । तद्वृद्धिकरी यतना–सर्वत्र सुखावहा यतना ॥ १६१ ॥ एकामेवहि यतना–ससेव्य विलीनकर्ममलपटलाः । प्रापुरनंता' सत्त्वाः शिवमक्षयमव्ययं स्थानं ॥ १६२ ॥ एवं शिक्षादत्वा–प्रभासगुरवो विजह्रुरन्यत्र । शारदिकवारिदा इव–तिष्ठंत्येकत्र नहि मुनय' ॥ १६३ ॥ श्रीप्रभराजर्षिरपि–प्रतिसमयविशुध्यदमलपरिणामः । यूथपतिनेव कलभः–सततं विजहार सह गुरुणा ॥ १६४ ॥

जिनपरिवृढगदितागम–सूत्रार्थसुधां पिबन्नमर्त्य इव । पंचमहाव्रत-

---

કહેલી વિધિથી તેને દીક્ષા આપીને પરમ આનંદ આપનારી વાણીથી આ રીતે શીખામણ આપી (૧૫૯) કાચમાને ચંદ્રનું દર્શન થયું તે દૃષ્ટાંતે દુર્લભ જિનદીક્ષા પામીને શયન, આસન વગેરે સઘળી ચેષ્ટા યતનાપૂર્વક કરવી જોઇએ [૧૬૦]

જે માટે યતના ધર્મની ઉત્પાદક છે, યતના ધર્મની નિત્ય રક્ષક છે, યતના તેની વૃદ્ધિ કરનાર છે, અને સર્વ સ્થળે યતનાજ સુખકારક છે (૧૬૧) એક યતનાને સેવીને અનંતા જીવો કર્મમળ દૂર કરી, અક્ષર અવ્યય શિવપદ પામ્યા છે [૧૬૨] એમ શિક્ષા આપીને પ્રભાસગુરુ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા કેમકે શરદ્ઋતુના વાદળા માફક મુનિઓ એક ઠેકાણે રહેતા નથી [૧૬૩] શ્રીપ્રભ રાજા પણ પ્રતિસમયે વિશુદ્ધ થતા નિર્મળ પરિણામવાળો થઇને હાથીનું બચ્ચું જેમ યથપતિ [ટોળાના સરદાર] હાથી સાથે ફરે, તેમ ગુરુની સંઘાતે હમેશ વિચરવા લાગ્યો. (૧૬૪)

હવે તે શ્રીપ્રભ મુનિ જિનેશ્વર કથિત આગમના સૂત્રાર્થરૂપ અમૃતને દેવની માફક

भार-दधद्वनीभारमिव शेष. ॥ १६५ ॥ पच निशाता समिती-र्हस्त-न्यस्तानिव धनुर्धरो बिभ्रत् । तिस्रो गुप्तीः शक्ती-र्नरपतिरिव धारयन शुद्धा' ॥ १६६ ॥ मार्गानुसारिणीमिह-कुर्वन् सकला क्रिया सुपांथइव । श्रद्धा प्रवरां धर्मे-तन्वन् मकरद इव भृग ॥ १६७ ॥ प्रज्ञापनीयभावेन-सयुतो भद्रवारण इवोच्चै । साधक इव विद्यासु-प्रमादमुक्तः क्रियासु सदा ॥ १६८ ॥ आद्रियमाण' शक्या-नुष्ठाने योग्यमद इव वैद्य. । हृष्यन् गुणाढ्यसगे-सरउत्सगे मराल इव ॥ १६९ ॥

आराधयन् गुरुजनं-परमात्मान यथा परमयोगी । सुचिर निरतिचार-चरण परिपालयामास ॥ १७० ॥ अथ वर्गत्रयपालन-परायणस्य प्रभेंदुराजस्य । तनयावुभावभूता-हरिषेण पद्मसज्ञश्च ॥ १७१ ॥ तौ सकलकलापूर्णौ-पूर्णेंदू इव समस्तजनसुखदौ । अपराविव भुजदडौ—

પીતો થકો, પાચ મહાનતના ભારને શેષનાગ જેમ પૃથ્વીનો ભાર ઉપાડે તેમ ઉપાડતો થકો —[૧૬૫] પાચ તીક્ષ્ણ સમિતિઓને ધનુધારી જેમ હાથમા પાચ બાણ ધરે, તેમ ધારતો થકો ત્રણ ગુપ્તિઓને રાજા જેમ ત્રણ શક્તિઓ ધારે તેમ શુદ્ધ રીતે ધારતો થકો,— (૧૬૬) સારા વટેમાગુની માફક સઘળી માર્ગાનુસારિણી ક્રિયા કરતો થકો, ફૂલોના રસમા ભમરો જેમ પ્રીતિ રાખે તેમ ધર્મમા શ્રદ્ધા રાખતો થકો —[૧૬૭] ભદ્ર હાથીની માફક પ્રજ્ઞાપનીયપણાથી યુક્ત થયો થકો વિદ્યાસાધક જેમ વિદ્યાઓમા અપ્રમાદી રહે, તેમ ક્રિયાઓમા હમેશ પ્રમાદ રહિત રહેતો થકો —[૧૬૮] વૈદ્ય જેમ યોગ્ય માત્રાને સ્વીકારે, તેમ શક્યાનુષ્ઠાનને સ્વીકારતો થકો તળાવના વચ્ચે રહી, હસ જેમ રાજી થાય, તેમ ગુણવાનના સગે રાજી થતો થકો — (૧૬૯)

અને પરમ યોગી જેમ પરમાત્માને આરાધે, તેમ ગુરુજનને આરાધતો થકો ચિરકાળ લગી નિરતીચાર ચારિત્ર પાળવા લાગ્યો [૧૭૦] હવે આણીમેર ત્રિવર્ગ પાળતા પ્રભાચદ્ર રાજાને હરિષેણ અને પદ્મનામે બે પુત્રો થયા (૧૭૧) તે બે સકળ કળાઓથી પૂર્ણ થઈ, પૂનમના ચદ્ર માફક સમસ્ત જનને સુખદાયી થયા થમ રાજાના

रेजाते तस्य भूपस्य ॥ १७२ ॥ अपरेद्युरवनिजाने–रजनिष्टारोचिकत्व-मङ्गादौ । मरुनिपतितहंस इव–प्रतिदिनमक्षीयत ततो सौ ॥ १७३ ॥ आहूता वरवैद्या'–क्रिया विचित्राश्च तैः समारब्धाः । न च जज्ञे कोपि गुणो–व्यचिंतयत्तत इति नरेंद्र. ॥ १७४ ॥

द्रव्यौषधैः किमेभि–र्ज्येष्ठं पुत्रं निवेश्य राज्यभरे । कौमारे च कनिष्ठं श्रयामि धर्मौषधमिदानीं ॥ १७५ ॥ अत्रांतरे च सहसा–संजात प्रबलशूलरोगेण । अपि वैद्यै. क्रियमाणो–पचारं आपन्मृतिं पद्मः ॥ १७६ ॥ अथ तनयमरणमाकर्ण्य–नृपतिरस्तोकशोक संतप्तः । दंभोलिनिहत गिरिरिव–मूर्च्छाविवश. पपात भुवि ॥ १७७ ॥ पवनाद्युपचारवशा–द्वाप्य चैतन्यमिति नृपोव्यलपत् । हा पुत्र क्वासि गतः ?–प्रतिवचन किं न ममदत्से ? ॥ १७८ ॥ उदियाय पूर्णचंद्रो–हा ग्रस्यत मङ्क्षु सैंहि-केयेन । अहह फलेग्रहिरभवत् तरुरुदमूल्यत महाकरिणा ॥ १७९ ॥

જાણે બીજા મેરુ જ હોય તેમ શોભવા લાગ્યા [૧૭૨] હવે એક વેળા રાજાને અંગ વગેરેમાં અરોચકભાવ થયો તેથી તે મરુભૂમિમાં આવી પડેલા હંસના માફક પ્રતિ દિન ઘસાતો ગયો [૧૭૩) ત્યારે સારા વૈદ્યો બોલાવવામાં આવ્યા, તેમણે અનેક ક્રિયાઓ કરવા માંડી, પણ કંઈ ગુણ થયો નહિ ત્યારે રાજા આ રીતે વિચારવા લાગ્યો (૧૭૪)

આ વ્યાધિથી શું થવાનું છે? હવે તો મોટા પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપી અને નાનાને યુવરાજપદે સ્થાપી હું ધર્મારાધન કરું તો ઠીક [૧૭૫] એવામાં ઓચિંતા વધેલા પ્રબળ શૂળથી વૈદ્યોએ ઉપચાર કર્યા છતાં પણ પદ્મકુમાર મરણ પામ્યો [૧૭૬] ત્યારે પુત્રનું મરણ સાંભળીને રાજા ભારે શોકથી સંતપ્ત થઈ વજ્રથી હણાયલા પર્વતના માફક મૂર્છાવશ જમીનપર પડ્યો [૧૭૭] બાદ પવનાદિના ઉપચારથી તે ચૈતન્ય પામ્યો ત્યારે આ રીતે વિલાપ કરવા લાગ્યો —હે પુત્ર! તું ક્યાં ગયો છે? મને ઉત્તર કેમ નથી આપતો? [૧૭૮] અરે! પૂર્ણચંદ્ર ઉગ્યો કે ઝટ રાહુએ ગ્રસ્ત કર્યો! અરેરે! ફળપર આવેલું ઝાડ મોટા હાથીએ ઉખાડી નાખ્યું! (૧૭૯)

पोतः प्राप पयोनिधि–पारं तटशिखरिणा हहाभजि ! । दृष्टो निधिर्विशालो—हा हा ह्रियत हतविधिना ! ॥ १८० ॥ उदनम टभोवाहो–नभस्वता क्षिप्यत क्षणेनाहो ! । राज्योचितोजनि हहा—तनयः समहारि दैवेन ! ॥ १८१ ॥ एवं प्रलपन् सचिवै–र्व्यबोधि कथमपि नृपो करोत् सूनो । मृतकृत्यमल्पशोकः–न्नालेने व मनसि दध्यौ ॥ १८२ ॥ ये दण्डसात् सुमेरु–पृथिवीं वा छत्रसात् क्षमाः कर्तुं । तेपि स्वमन्यमवितु–नालं किं हत पुनरितरे ! ॥ १८३ ॥ पीयूषपोपपुष्ट–पविभीषणपाणिरमरकोटिवृतः । सुरपतिरपि सुरलोका–च्च्यवते पक्वफलमिवद्रोः ॥ १८४ ॥

षष्टिं पुत्रसहस्रान्–सगरश्चक्र्यपि न रक्षितुमधीशः । ज्वलनप्रभायमादित्र–ततोपि किं त्वं बलिष्ठतरः ? ॥ १८५ ॥ कृत्वा पातकमपि यान्–पुष्येदुरपश्यतामपि हि तेषां । रंक इव यमेन भवी–गतशरणोनीयेत

હાય હાય ! દરિયાની કાંઠે આવેલા વહાણ ભાંગી નાખ્યા અરેરે ! મસ મોટો નિધાન દેખાયુ કે કમનસીબે હરી લીધું ! [૧૮૦] અરે વાદળું ઉંચે ચડ્યું કે પવને ક્ષણમાં વિખેરી નાખ્યું, હાય હાય ! એમ આ કુમાર રાજ્યને ઉચિત થયો, એટલામાં દૈવે હરી લીધો [૧૮૧] એ રીતે પ્રલાપ કરતા રાજાને મંત્રિઓએ જેમ તેમ કરી સમજાવ્યો એટલે તેણે તે પુત્રનું મૃત્યુકૃત્ય કર્યું બાદ ઓછો કરી અલ્પ શોક થયો થકો તે મનમાં આવું વિચારવા લાગ્યો (૧૮૨) જેઓ મેરૂને દંડ અને પૃથ્વીને છત્ર કરવા સમર્થ હતા તેઓ પણ સ્વપરને બચાવી શક્યા નથી તો બીજાનો શું ગજું છે ? [૧૮૩] અમૃતથી પોષાતો, હાથમાં ભયાનક વજ્ર ધારણ કરતો કોડો દેવતાથી પરિવરેલો ઇંદ્ર પણ ઝાડ પરથી પાકું ફળ પડે તેમ દેવલોકથી પડે છે [૧૮૪]

સગર ચક્રવર્તિ પણ સાઠ હજાર છોકરાઓને યમ જેવા જ્વલન પ્રભથી બચાવી શક્યો નહિ તો શું તું તેનાથી પણ વધારે બળિષ્ટ છે કે ? (૧૮૫) પાપ કરીને જેમનો પોષતા હોય, તેઓ દેખતાં છતાં રાંકની માફક બિચારા અશરણ મસાણી જનને યમ

कुर्द्धा ॥ १८६ ॥ नीतस्ततश्च नरके–सहते खलु वेदनाः परमघोराः । जन्मांतरानुधावीनि देहिनामहह कर्माणि ! ॥ १८७ ॥ जननी मे जनको मे–भ्राता मे सुतकलत्रवर्गो मे । मिथ्यैव बुद्धिरेषा–न देहमपि वस्तुतः स्वीय ॥ १८८ ॥ पुत्रादीनामेषां–भिन्नस्थानात्समेयुषां स्थाने । एकत्र निवासः खलु–विहगानामिवतरौ साय ॥ १८९ ॥

गच्छति ततोपि पुनः–पृथक् पृथक् स्थानकेषु देहभृतः । एकत्र निशि सुषुप्ता–निशावसाने यथा पाथाः ॥ १९० ॥ अरघट्टघटीन्याया–दयाहिरेयाहिरां क्रियां सतत । इह कुर्वतां तनुभृता–को हत स्व· परः को वा ? ॥ १९१ ॥ एव यावत् सवेग–सगतश्चिंतयत्यवनिनाथः । तावत् तत्रोद्याने–कुमारनन्दी गुरु प्राप ॥ १९२ ॥ गुर्वागमन ज्ञात्वा–गत्वा तत्र प्रणम्य मुनिनाथ । उचितस्थाने निषसाद–देशनामथ गुरुर्वि-

---

ધમડીને લઈ જાય છે [૧૮૬] તેને તે નરકમા લાવે છે, એટલે ત્યા તે પરમ ઘોર વેદનાઓ સહે છે કેમકે પ્રાણિઓના કર્મ જન્માતરે પણ દોડના આવે છે (૧૮૭) મારી મા, મારો બાપ મારો ભાઈ મારા દીકરા મારી સ્ત્રી, એ બુદ્ધિ મિથ્યા છે પરમાર્થે દેહ પણ પોતાનો નથી [૧૮૮] આ એ પુત્રાદિક જૂદા જૂદા સ્થાનથી આવીને એક સ્થાને આવી વસ્યા છે તે ખરેખર સધ્યાકાળે ઝાડમા પક્ષિઓ આવી વસે, તેના જેવુ છે [૧૮૯]

ત્યાથી પાછા રાતે સૂઇને સવારે ઉઠેના વટેમાર્ગુઓના માફક જીવો જૂદા જૂદા સ્થાને ચાલ્યા જાય છે [૧૯૦] આ રીતે અરઘટ્ટની ઘડીઓના ન્યાયથી હમેશા આવ જાવની ક્રિયા કરતા જીવોને અહીં કોણ પોતાનો અને કોણ પારકો છે ? (૧૯૧) એ રીતે રાજા સવેગે ચડીને ચિતવતો હતો એવામા ત્યા ઉદ્યાનમા કુમારનંદી ગુરૂ પધાર્યા [૧૯૨] ત્યારે ગુરૂનુ આગમન જાણી ત્યા જઇ તેમને નમીને રાજા ઉચિત સ્થાને બેઠો, એટલે ગુરૂ દેશના દેવા લાગ્યા [૧૯૩] સઘળી બાજુએથી પોતના જાતવાળાઓથી તથા

दधे ॥ १९३ ॥ दिग्भ्य. सर्वाभ्योपि–स्वतोन्यतश्चापतद्विपन्निवहा. । यमदतयन्नसस्थाः–कष्ट जीवति तनुभाजः ॥ १९४ ॥

जीवातुभिरगदगणै–रायुर्वेदेन सप्रभेदेन । मृत्युजयादिभिर्वर–मत्रैर्नहि रक्ष्यते मृत्यो. ॥ १९५ ॥ अहह खलमार्यमघन–महाधन मदमेधस प्राज्ञ । कवलयति सततमशरण–मविशेपेणेव समवर्त्ती ॥ १९६ ॥ तापापहमजरामर—पदमंदश्रमणधर्ममसृतसम । मुक्त्वा तदत्र भुवने–क्वचिदपिनान्यच्छरणमस्ति ॥ १९७ ॥ इत्याकर्ण्य नरेशो–विनम्ययतिपतिपदौ जगादेति । यतिधर्मेच्छेरनिश–पालितगृहमेधि धर्मस्य ॥ १९८ ॥ पूर्वभवार्जितगुरुतर—रोगभरमसरविधुरदेहस्य । दीक्षा गृहीतुमनलभूष्णो रुचित किमधुना मे ? ॥ १९९ ॥

अल्पायुष्कत्वमथो—जानन्नृपतेर्गुरुर्वभाणेह । स्वातीचारान् विकटय–यमाश्रपुनरुच्चर नरेश ॥ २०० ॥ क्षमयस्व प्राणिगण–व्युत्सृज सर्वा-

---

परज्ञत वाळाओथी आवी पडनी अनेक आफ्तो भोरवता थक यमना द तपनमा रहेला प्राणिओ महा मुश्केलीओ जीवे छे (१९४)

जीवाडनार अनेक औषधो तथा तमाम जातना आयुर्वेदना उपयोगो तथा मृत्युजय वगेरे सरस मत्रो पण मोतथी बचावी शकता नथी [१९५] अफसोसनी वात छे के धूर्त तथा आर्यो निधन तथा महा धनवानने, म द बुद्धि तथा प्राज्ञने समवर्त्ती (मृत्यु) कइ पण फरक राख्या वगर निरतर खातो रहे छे [१९६] माटे तापने हरनार अने अजरामर पद देनार अमृत समान श्रमणधर्मने छोडीने आ जगत्मा क्या पण बीजु कोइ शरण नथी (१९७) एम साभळीने राजा यतीश्वरना पगे नमीने बोल्यो के हु श्रावकनो धर्म पाळी चूक्यो छु, अने यतिधर्म करवा निरतर इच्छु छु [१९८] छतां पूर्वभवे उपार्जेला (कर्मथी थएला) भारे रोगना जोरथी शरीरे पीडाउं छु, एटले दीक्षा लइ शकतो नथी माटे हवे माउ शु करवु उचित छे ? [१९९]

त्यारे गुरु राजानु अल्पायु जाणीने बोल्या के हे नरेश्वर ! ताग अतिचार

णि पातकपदानि । जिनसिद्धसाधुधर्म-सम्यक् शरणं प्रपद्यस्व ॥ २०१ ॥ गर्हस्व दुःकृतभर-कुरुष्व सुकृतानुमोदन भूप । शुभभावनां च भावय-मुदितो नशन प्रपद्यस्व ॥ २०२ ॥ पच नमस्कार स्मर-विमुच ममतां च राज्यराष्ट्रादौ । इति गुरुगिरो निशम्य-प्रमुदितचित्तो महीभर्त्ता ॥ २०३ ॥ निजतनये हरिषेणे-हर्षेण निवेश्य वसुमतीभार । सघ च क्षमयित्वा-विधाप्य पूजां जिनगृहेषु ॥ २०४ ॥

सुगुरोः सपक्षमनशन-मुररीचक्रे समाहितमनस्कः । स्वाध्यायध्यानपरो-वासरसप्तकमतीयाय ॥ २०५ ॥ विदलचरणावारक-कर्मचयोऽत्रांतरे प्रभाचद्र । विहितांजलिर्गुरुमति-विज्ञपयामासिवानेव ॥ २०६ ॥ दीक्षा जगृहे न मया-प्रभोल्पसत्त्वेन पूर्वमधुना किं । सा समुचिता गृहीतु-नवेति ? गुरुराह भो भूप ॥ २०७ ॥ एकाहमपि प्राणी-प्रव्रज्या पालयेदनन्यमनाः । यदि नहि गच्छेन्मोक्ष-स भवेद्वैमानिकोवश्य

આલોવ, અને ફરીને વ્રતનો ઉચ્ચાર કર [૨૦૦] પ્રાણીઓને ખમાવ, સઘળા પાપસ્થાનને વોસરાવ, જિન સિદ્ધ સાધુ અને ધર્મનું રૂડી રીતે શરણ લે, (૨૦૧) દુષ્કૃતની ગર્હા કર સુકૃતની અનુમોદના કર, શુભ ભાવના ભાવ, અને આનંદથી અણુસણ લે [૨૦૨] પંચ નમસ્કાર મંત્ર સંભાર, અને રાજ્ય અને રાષ્ટ્રની મમતા છોડ એમ ગુરૂની વાણી સાંભળીને રાજા હર્ષિત થયો [૨૦૩] બાદ તેણે પોતાના પુત્ર હરિષેણને હર્ષથી પૃથ્વીનો ભાર સોંપ્યો, સંઘને ખમાવ્યું, અને જિનમંદિરોમાં પૂજા કરાવી [૨૦૪]

બાદ તેણે સુગુરૂની સાખે સમાહિત મનથી અણુસણુ લઇ સ્વાધ્યાય ધ્યાનમાં તત્પર રહી, સાત દિવસ પસાર કર્યા એટલામાં તેનું ચારિત્રાવરણી કર્મ તૂટ્યું એટલે તે અંજલિ જોડીને ગુરૂને આ રીતે વિનવવા લાગ્યો [૨૦૫-૨૦૬] હે પ્રભુ ! મેં અલ્પ સત્ત્વવાન્ બની પૂર્વે દીક્ષા નથી લીધી, તો હવે તે લેવી ઉચિત છે કે નહિ ? ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે, હે ભૂપતિ ! જે પ્રાણી એક મનથી એક દિવસ પણ પ્રવ્રજ્યા પાળે, તે જો મોક્ષે નહિ જાય, તો વૈમાનિક તો અવશ્ય થાય છે [૨૦૭-૨૦૮] માટે હજુ પણ

॥ २०८ ॥ तत् सस्तारकदीक्षामधुनापि विधेहि धेहि समभाव। श्रुत्वै-च मुदितमनाः सस्तारकयत्यभून्नृपति' ॥ २०९ ॥

अनिश श्रुतिपत्रपुटे न पिबन् समयामृतं विगततृष्ण. । अवगाढो हस इव-स्फुर्जन्निरवधिसमाधिह्रदे ॥ २१० ॥ पक्ष विहितानशन'-पच नमस्कृतिमनुस्मरन् मनसि । मृत्वा स वैजयते-महर्द्धिरमर समुत्पेदे ॥ २११ ॥ ग्रामपुरकर्वटादिषु-सार्द्ध विहरन् प्रभासमुनिपतिना । श्रीम-भमुनिररिदमन—क्षितिपतिजनपदमथायासीत् ॥ २१२ ॥ तत्र च निशम्य लोकात् प्रभेंदुराजस्य मरणवृत्तात । वैराग्योपगतमना-एव स महामना दध्यौ ॥ २१३ ॥ धन्यः कृतकृत्यो य-कृतार्थजन्मा नृपः प्र भाचद्र । पडितमरण लब्ध-भवकोटिसुदुर्लभ येन ॥ २१४ ॥

सुरगिरिधीरेणापि च-मर्त्तव्य फेरभीरुणापि तथा । उभयोर्नियते मरणे-धीरतया तद्वर मरण ॥ २१५ ॥ तद्वेधाकृतसंलेखनस्य चिरवि-

---

सस्तारक दीक्षा लई ले, अने समभाव धारण कर एम साभळीने राजा हर्ष पामी सस्तारक यति थयो [२०९]

ते निरतर कर्णरूप पत्रपुटथी सिद्धातरूपी अमृत पीतो थको, तृष्णा रहित थको उछळता महान् समाधिरूप द्रह मा हस नी माफक अवगाहना करवा लाग्यो (२१०) आ रीते पदर दिवस अणसण पाळी मनमा पच नमस्कार सभारतो थको मरीने वैजयत विमानमा मोटी ऋद्धिवाळो देवता थयो (२११) आणीमेर श्रीप्रभमुनि प्रभास मुनीश्वरना साथे गाम पुर अने खेटखर्वटादिकमां विचरतो थको अरिदमन राजाना देशमा आव्यो [२१२] त्या लोकमुखे प्रभाचद्र राजानु मरणवृत्तात साभळीने वैराग्य पामी ते महामनस्वी आवु चिंतववा लाग्यो के ए प्रभाचद्रराजा धन्य अने कृतकृत्य थयो के जेणे क्रोडो भवमा पण अति दुर्लभ पडितमरण मेळव्यु [२१३-२१४]

मेरु जेवा धीरने पण मरवानु छे, अने शियाळ जेवा बीकणने पण मरवानु छे, एम बनेने मरवु तो नक्की छे, तो पछी धीर रहीनेज मरवु सारु छे (२१५) माटे

हितनिमलचरणस्य । अभ्युद्यतमरणं खलु—विरातुमुचितं ममाप्यधुना ॥ २१६ ॥ एवं विभाव्य स मुनि—र्गुरूननुज्ञाप्य पापरिमुक्तः । मति-समयशुभ्यदध्यवसायो देहेपिच निरीह ॥ २१७ ॥ समशत्रुमित्रभावो-निर्जंतुशिलातल समनुसृत्य । विधिना सुमनः—अनशनमथ पाद-पोपगम ॥ २१८ ॥ अत्रांतरे चरमुखा—दरिदमनपो निशम्य तद्वृत्तं । आगम्य तत्र हृष्टस्तस्य मुनेरिति नुतिं चक्रे ॥ २१९ ॥

जय जय मुनीश विकसितशतदलदलपटलविमलकीर्त्तिभर । निःशेषसत्त्वसंहति—रक्षादक्षाशय सुधीर ॥ २२० ॥ शुचिसत्यवचनरचना—प्रपचपीयूषशमितभवदाह । दशनविशोधनमात्रेपि—परधने निःस्पृहमनस्क ॥ २२१ ॥ जितभुवनमदनमस्तक-कुंभस्थलदलनकेसरिवरिष्ट । पदलग्नधूलिलीला—परिमुक्तमाज्यसाम्राज्य ॥ २२२ ॥ मैत्रीप्रमोदकरुणा—माध्यस्थ्य महार्णवावगाढाय । अतिदुष्करतरतपसे—नमोनमस्ते महाभाग ॥ २२३ ॥

એ પ્રકારે સલેખના મે કરી છે, અને ચિરકાળ ચરિત્ર પાળ્યુ છે તો હવે મારે મરણ સામે થઇ મરવુ, એટલે અણુમણ લઇ મરવુ ઉચિત છે (૨૧૬) એમ વિચારીને તે મુનિ ગુરૂની રજા લઇ પાપથી મુક્ત રહી પ્રતિસમય ચડતા પરિણામે દેહમા પણ નિસ્પૃહ થયો થકો—શત્રુ મિત્રપર સમભાવ રાખી નિર્જીવ શિલાપર જઇને, નિર્મળ મનથી વિધિપૂર્વક પાદપોપગમ અણુમણ લેતો હતો [૨૧૭-૨૧૮] આ અવસરે ચરના મુખથી તે વૃત્તાત સાંભળીને અરિદમનરાજા ત્યા આવી હર્ષ પામી તે મુનિની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો (૨૧૯)

હે મુનીશ્વર ! તુ વિકસિત શત પત્રના દળપટલના જેવી વિમળ કીર્તિવાળો છે, સઘળા જીવોની રક્ષામા દક્ષ આશયવાળો છે, અત્યત ધૈર્યવાળો છે (૨૨૦) પવિત્ર સત્ય વચનની રચનાના વિસ્તારરૂપ અમૃતથી સસારની બળતરાને સમવનાર છે, દાત શોધવા જેટલી પરાઇ ચીજમા પણ નિસ્પૃહ મન રાખનાર છે (૨૨૧) જગતને જીતનાર કામરૂપ હાથીના કુભસ્થળ વિદારવામા મોટા કેસરીસિંહ સમાન છે, અને પગમા લાગેલી

इति तेन तूयमानोपि सर्वथोत्कर्षवर्जितः स मुनिः। तत्काल त्रुटितायु'-परमध्यान समधिरूढ. ॥ २२४ ॥

मुक्त्वा तनूमवक्रयकुटीपरीत्यागहेलयानेन । सर्वार्थवरविमाने-त्रिदशवरिष्ट॰ समजनिष्ट ॥ २२५ ॥ हर्षप्रकर्षकलितै-रथ तस्य कलेवरस्य सन्निहितैः । विबुधैर्विदधे महिमा-गंधोदककुसुमवर्षेण ॥ २२६ ॥ देवः स तत्र हस्तो-च्छ्रयो निशाकरकरप्रतिमरोचि । त्रियुतत्रिंशज्जलधि-स्थिति रहमिंद्रो विगतमानः ॥ २२७ ॥ सुखशय्यामधिशयितो-निःप्रतिकर्मा सदा विमललेश्य' । मुक्तस्थानांतरगतिरकृतोत्तरवैक्रियविकारः॥ २२८ ॥ आयु सागरसख्यै.-पक्षैः कुर्वन् सुगंधिनि.श्वसित । वर्षसहस्रैस्तावद्भि-रेष आहारयन् मनसा ॥ २२९ ॥

ધુરા મારક ઝપાટાથી મહાન્ રાજ્યને મૂકનાર છે [૨૨૨] [માટે જયવાન્ રહે જયવાન્ રહે] મૈત્રી પ્રમો૰ કરુણા, અને માધ્યસ્થ્યરૂપ મહાસાગરમાં અવગાહી રહેના અને અતિ દુ શ્તર તપ કરનાર હે મહાભાગ ! તુજને નમસ્કાર છે નમસ્કાર છે (૨૨૩) એ રીતે તેણે સ્તવ્યા છતા પણ સર્વથા ઉત્કર્ષ રહિત રહીને તે મુનિ તે વખતે આયુ ત્રૂટતા પરમ ધ્યાનપર ચડયા [૨૨૪]

તે આ શરીરને ભાડાની કોટડીને મૂકી આપીએ તેમ સપાટામા છોડી પરતુ મેલીને સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમા ઉત્તમ દેવતા થયો (૨૨૫) હવે ત્યાં નજીકમા રહેતા દેવોએ હર્ષિત થઇને તે ગધોદક અને કુસુમની વૃષ્ટિ વરસાવીને તે મુનિના કલેવરનો મહિમા કર્યો [૨૨૬] સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમા તે દેવ એક હાથ ઉંચો અને ચદ્રના કિરણ જેવી કાતિવાળો તેત્રીશ સાગરોપમના આયુષ્યવાળો અહમિદ્ર, અહકાર રહિત, સુખશય્યામા સૂતો રહેનાર, નિ પ્રતિકર્મ (શણગાર ઉતારવા પહેરવાની ખટપટ વિનાનો) હમેશા વિમળ લેશ્યાવાળો, સ્થાનાતરે જવા આવવાની જજાળથી મુક્ત રહેનાર ઉત્તર વૈક્રિય વિકારને નહિ કરનાર, તેત્રીશ પક્ષે સુગંધિ નિ શ્વાસ લેનાર, અને તેત્રીશ હજાર વર્ષે મનવડે આહાર લેનાર. (૨૨૭-૨૨૮-૨૨૯)

भिन्ना च लोकनालीं विलोकयन्नवधिसंपदा मुदितः । निर्वृति-सुखदेशीय सुखमनुभूय प्रवरतेजाः ॥ २३० ॥ स्वस्वस्थानाच्च्युत्वा श्रीप्रभजीवः प्रभेंदुजीवश्च । अपरविदेहे मुक्तिं-लप्स्येते शुद्धच-रणेन ॥ २३१ ॥

एवं संयुत एकविंशतिगुणैः स श्रीप्रभः क्ष्मापति'—
साधुश्रावकधर्मभारधरणे धौरेयकोऽजायत ।
तद्भो भव्यजनाः सनातनसुखस्थानाप्तिबद्धादरा—
एतान् मूलगुणानुपार्जितुमहो यत्नं विधत्तान्वहं ॥ २३२ ॥

(इति श्रीप्रभमहाराजकथा)

(छ)

एवं च स्थिते विशेषतः पूर्वाचार्याणां श्लाघामाह.

તથા અવધિ જ્ઞાનથી લોકનાળને જુદી રહેલી જોતો થકો આનંદિત રહીને પ્રવર તેજસ્વી હોઈ મુક્તિ સરખું સુખ ભોગવતો રહ્યો (૨૩૦) આ શ્રીપ્રભ અને પ્રભાચંદ્રના જીવ સ્વસ્થ સ્થાનથી ચવીને પશ્ચિમ મહા વિદેહમાં શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી મુક્તિ પામશે [૨૩૧] એ રીતે એકવીશ ગુણોથી યુક્ત તે શ્રીપ્રભ રાજા સાધુ શ્રાવકના ધર્મનો ભાર ધરવામાં ધોરી થયો માટે હે ભવ્ય જનો ! તમે પણ શાશ્વત સુખસ્થાન મેળવવામાં આદર લાવીને એ મૂળ ગુણોને ઉપાર્જન કરવા હરરોજ યત્ન કરતા રહો (૨૩૨)

એ રીતે શ્રીપ્રભ મહારાજની કથા છે.

એમ હોવાથી વિશેષે કરીને પૂર્વાચાર્યોની પ્રશંસા કરે છે —

॥ मूलं ॥

ता सुट्ठु इम भणिय—पुव्वायरिएहिं परहियरएहिं।
इगवीसगुणोवेओ—जोगो सइ धमरयणस्स ॥ १४१ ॥

(टीका)

यत एभिर्गुणैर्युक्तो धर्म्म कर्त्तु शक्नोति, तत सुष्ठु शोभन-मिद भणितमुक्त पूर्वाचार्यैः पूर्वकालसभवसूरिभिः परहितरतैरन्यजनोपकारकरणलालसै किं तदित्याह—एकविंशतिगुणैरुपेतो युक्तो योग्य उचितः सइ त्ति सदा धर्मरत्नस्य पूर्व्वावर्णितस्वरूपस्येति

अथ प्रकृतशास्त्रार्थमनुवदन्नुपसहारगाथायुगलमाह

મૂળનો અર્થ

તે માટે પરહિત પરાયણ પૂર્વાચાર્યોએ એ ઠીક કહ્યુ છે કે, એકવીશ ગુણોએ કરીને જે યુક્ત હોય, તેજ હમેશા ધર્મ-રત્નને યોગ્ય થાય છે [૧૪૧]

ટીકાનો અર્થ

જે માટે એ ગુણોથી યુક્ત હોય તે ધર્મ કરી શકે છે તે માટે પૂર્વાચાર્યોએ એટલે પૂર્વ કાળમા થએલા સૂરિઓએ પરહિતરત એટલે અન્ય જનનો ઉપકાર કરવામા લાલસ થઇને આ એ સુષ્ઠુ કહ્યુ છે એટલે કે શોભન—સારૂ—ઠીક કહ્યુ છે કે, એક વીશ ગુણોએ કરીને ઉપેત એટલે યુક્ત હોય, તે સદા પૂર્વે વર્ણવેલા સ્વરૂપવાળા ધર્મરત્નને યોગ્ય થાય છે

હવે પ્રકૃત શાસ્ત્રાર્થનો અનુવાદ કરતા થકા ઉપસહારની બે ગાથા કહે છે —

(मूलं)

धम्मरयणत्थियाण–देसचरित्तीण तह चरित्तीण ।
लिंगाइं जाइं समए–भणियाइं मुणियतत्तेहिं ॥ १४२ ॥

तेसिं इमो भावत्थो–नियमइविहवाणुसारओ भणिओ ।
सपराणुग्गहहेउं–समासओ संतिसूरीहिं ॥ १४३ ॥

(टीका)

धर्मरत्नोचितानामुक्तस्वरूपाणां देशचारित्रिणां श्रमणोपासकाना तथा चारित्रिणां साधूनां लिंगानि चिन्हानि यानि समये सिद्धांते भणितान्यभिहितानि मुणितनत्वैरवबुद्धसिद्धांततत्वै,–रिति प्रथमगाथार्थः–तेषामयमुक्तस्वरूपो भावार्थस्तात्पर्यं निजमतिविभवानुसारतः स्वबुद्धिसंपदनुरूप

મૂળનો અર્થ,

ધર્મરત્નના અર્થી, દેશ ચારિત્રી તથા (સર્વ) ચારિત્રીના જે ચિન્હો તત્વના જાણ પુરૂષોએ સિદ્ધાતમા કહ્યા છે, તેમનો આ ભાવાર્થ પોતાની મતિની સંપદાના અનુસારે સ્વપરના અનુગ્રહ માટે શાંતિસૂરિએ સંક્ષેપથી કહ્યો છે [१४२–१४३]

ટીકાનો અર્થ.

ધર્મરત્નને ઉચિત દેશ ચારિત્રિયા એટલે શ્રમણોપાસકો અને ચારિત્રિયા એટલે સાધુઓ તેમનાં લિંગો એટલે ચિન્હો જે સમયમાં એટલે સિદ્ધાંતમાં ભણ્યા છે, એટલે કહ્યાં છે મુણિત તત્વ પુરૂષોએ એટલે સિદ્ધાંતના તત્વને સમજનાર પુરૂષોએ એ પહેલી ગાથાનો અર્થ છે, તેઓનો આ પૂર્વ કહેલા સ્વરૂપવાળો ભાવાર્થ એટલે તાત્પર્ય નિજમતિ

भणितः—सिद्धांतमहार्णवे पारस्य लब्धुमशक्यत्वात्यावदात्मबुद्धं ताव द्भणितमितिभाव'

किमर्थं पुनरियान् प्रयास कृत इत्याह—स्वपरयोरनुग्रह उपकार' सएव हेतु' कारण यस्य भणनस्य तत् स्वपरानुग्रहहेतु क्रियाविशेषण मेतत्

स्वपरानुग्रहोप्यागमादेव भाविष्यतीति चेन्न—तत्रागमे कोप्यर्थ' क्वापि भणितस्तमल्पायुषोल्पमेधसश्चैदयुगीना नावगन्तुमीशा इति समासतो-ल्पग्रंथेन भणित'

केरित्याह—शांतिसूरिभिर्जिनप्रवचनावदातमतिभि परोपकारैकर-सिकमानसैश्चंद्रकुलविमलनभस्तलनिशीथिनीनाथैरिति द्वितीयगाथार्थ

अथ शिष्याणामर्थित्वोत्पादनायोक्तशास्त्रार्थपरिज्ञानस्यफलमुपदर्श-यन्नाह

વિભવના અનુસારે એટલે પોતાની બુદ્ધિ સપત્તના પ્રમાણે કહ્યા છે મતલબ કે સિદ્ધાંત રૂપ મહા સમુદ્રનો પાર પામવો અશક્ય હોવાથી જેટલું જાણ્યુ તેટલુ કહ્યુ છે

શા માટે આવડો પ્રયાસ કરેલો છે ? એટલા માટે કહે છે કે સ્વપરનો અનુ-ગ્રહ એટલે ઉપકાર તેજ હેતુ એટલે કારણ છે જે કહેવાનુ તે સ્વપરાનુગ્રહ હેતુ એ ક્રિયા વિશેષણ છે

સ્વપરાનુગ્રહ તો આગમથીજ થશે એમ કોઇ કહે તો એમ નથી કેમકે આગમમાં તો કોઇ અર્થ ક્યા અને કોઇ ક્યા કહેલ છે, તેને હાલના અલ્પાયુ અને અલ્પ બુદ્ધિવાળા જીવો સમજી શકે નહિ, તેટલા ખાતર સમાસથી એટલે સ્વલ્પ ગ્રંથથી આ કહ્યા છે

કોણે કહ્યા ? તો કહે છે કે, શાન્તિસૂરિએ એટલે કે જિન પ્રવચનથી નિર્મળ થએલ બુદ્ધિવાળા પરોપકારના રસિક મનવાળા, ચદ્રકુળરૂપ વિમળ નભસ્તળમાં ચદ્રમા સમાન શાન્તિસૂરિ નામના આચાર્યે એ બીજી ગાથાનો અર્થ છે

હવે શિષ્યોને અર્થિપણુ ઉપજાવવા ખાતર કહેલા શાસ્ત્રાર્થના પરિજ્ઞાનનું ફળ બતાવે છે

॥ मूलं ॥

जो परिभावइ एयं–संमं सिद्धंतगब्भजुत्तीहिं ।
सो मुत्तिमग्गलग्गो–कुग्गहत्तेसु नहु पडइ ॥ १४४ ।

(टीका)

यःकश्चिल्लघुकर्मा परिभावयति सम्यगालोचयत्येनं पूर्वोक्त धर्मलिंगभावार्थं सम्यग् मध्यस्थभावेन सिद्धांतगर्भाभिरागमसाराभिर्युक्तिभि रुपपत्तिभिः, स प्राणी मुक्तिमार्गे निर्वाणनगराध्वनि लग्नो गंतुंप्रवृत्तः कुग्रहाद्दुःषमाभाविनो मतिमोहविशेषास्तएव गर्त्ता अवटा–गतिविघातहेतुत्वादनर्थजनकत्वाच्च–तेषु नैव पतति–हु शब्दस्यावधारणर्थत्वा–दतएव सुखेन सन्मार्गेण गच्छती ति

उक्त प्रकरणार्थपरिभावनस्यानंतरं फल–मधुना परंपरफलमाह.

મૂળનો અર્થ

જે કોઇ એને સમ્યક્ રીતે સિદ્ધાતની યુક્તિઓથી વિચારે, તે મુક્તિ માર્ગમા લાગ્યો રહી કુગ્રહરૂપ ખાડામા નહિ પડે. [૧૪૪]

ટીકાનો અર્થ.

જે કોઇ લઘુકર્મી પુરૂષ એ પૂર્વોક્ત ધર્મલિંગોના ભાવાર્થને સમ્યક્ રીતે એટલે મધ્યસ્થપણે સિદ્ધાત ગર્ભ યુક્તિઓથી એટલે આગમના પુરાવાવાળી યુક્તિઓથી બરોબર વિચારે તે પ્રાણી મુક્તિ માર્ગમા એટલે નિર્વાણ નગરના રસ્તામાં લાગ્યો થકો એટલે ચાલવા માંડ્યો થકો કુગ્રહ એટલે દુ:ષમા કાળમા થનાર મતિમોહ વિશેષ તે રૂપ ગર્ત્ત એટલે કુવાઓ કે ખાડાઓ કેમકે તે ગતિમાં અટકાવ કરે છે તથા અનર્થ પણ ઉત્પન્ન કરે છે, તે ખાડાઓમા નજ પડે હુ શબ્દ અવધારણાર્થે છે, અને તેથીજ તે સુખે કરીને સન્માર્ગે ચાલ્યો જાય છે

પ્રકરણના અર્થને વિચારવાનુ અનતર ફળ કહ્યું. હવે પરપર ફળ કહે છે

॥ मूलं ॥

इय धम्मरयणपगरण-मणुदियहं जे मणमि भावंति ।
ते गलियकलिलपका-निव्वाणसुहाइ पावंति ॥ १४५ ॥

[टीका]

इत्यनतरोक्त धर्मरत्नमुक्तशब्दार्थं तत्प्रतिपादकप्रकरणं शास्त्रविशेषो धर्मरत्नप्रकरणमनुदिवस प्रतिदिन-मुपलक्षणत्वात् प्रतिप्रहरमित्याद्यपि द्रष्टव्य ये केचिदासन्नमुक्तिगमना मनसि हृदये भावयति विवेकसार चिंतयति, ते शुभशुभतराध्यवसायभाजो-गलितोऽपेत कलिलपक' पातकमल्लोरकरो येभ्यस्ते गलितकलिलपका-निव्वाणसुहाइ ति-निर्वाण सिद्धिस्तत आधारे आधेयोपचारादिह निर्वाणशब्देन निर्वाणगता जीवा उच्यते सिद्धा इत्यर्थः

મૂળનો અર્થ

આ રીતે ધર્મરત્ન પ્રકરણને દરરોજ જે મનમા વિચારે છે, તેઓ પાપપકથી રહિત થઇ નિર્વાણ સુખોને પામે છે [૧૪૫]

ટીકાનો અર્થ

આ અાતર કહેલા ધર્મરત્નનુ પ્રતિપાદક પ્રકરણ એટને શાસ્ત્રશેષ તે ધમરત્ન પ્રકરણ તેને અનુદિવસ એટલે પ્રતિદિન—ઉપલક્ષણથી પ્રતિપ્રહર વગેરે પણ જાણી લેવુ જે કોઇ આસનમુક્તિગામિ જીવો મનમા ભાવે છે, એટલે વિવેકપૂર્વક ચિતવે છે, તેઓ શુભ શુભતર અધ્યવસાયવાળા થઇ પાપપકથી રહિત થઇને નિર્વાણના સુખોને પામે છે નિર્વાણ એટલે સિદ્ધિ જાણવી તેથી આધારમા આધેયનો ઉપચાર કરતા અહીં નિર્વાણ શબ્દે નિર્વાણમાં રહેનાર જીવો એટલે કે સિદ્ધો જાણવા

तेच गतिस्थानावगाहनाभिरेव सूत्रे चिंत्यते—तत्र गतिः

लाउयएरण्डफले-अग्गी धूमय इसुधणुविमुक्के ।
गइपुव्वपओगेण-एव सिद्धाणगिंइओ ॥ १ ॥
अलोए पडिहया सिद्धा-लोयग्गेय पइट्ठिया ।
इह बोंदिं चइत्ताण-तत्थ गतूण सिज्झइ ॥ २ ॥

स्थानंतु—

ईसीपब्भाराए-सीयाए जोयणम्मि लोगंतो ।
बारसहिं जोयणेहिं-सिद्धी सव्वट्ठसिद्धाओ ॥ ३ ॥
निम्मलदगरयवन्ना-तुसारगोक्खीरहारसारिवन्ना ।
उत्ताणयछत्तयसंठिया य भणिया जिणवरेहिं ॥ ४ ॥
एगा जोयणकोडी-लक्खा बायालतीसयसहस्सा ।
दोय सय अउणवन्ना-सिद्धिसिलाए इमा परिही ॥ ५ ॥

તે સિદ્ધો ગતિ સ્થાન અને અવગાહનાથી આ રીતે સૂત્રમા વિચારેલા છે

ત્યાં ગતિ આ રીતે છે

તુંબડુ એરંડિયાનું ફળ, અગ્નિ ધૂમ, ધનુષ્યથી છૂટેલ બાણ એમના માફક પૂર્વ પ્રયોગથી સિદ્ધોની ગતિ છે [૧] અલોકથી પ્રતિહત થઇને સિદ્ધના જીવો લોકાગ્રમા રહે છે તેઓ અહીં શરીર છોડીને ત્યાં જઇ સિદ્ધ થાય છે (૨)

સ્થાન આ રીતે છે—

ઇષત્પ્રાગ્ભાર શિલાથી યોજનપર લોકનો અંત છે, અને સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનથી બાર યોજનપર સિદ્ધિ છે (૩)

નિર્મળ પાણીના બિંદુ, બરફ, ગોક્ષીર અને હારના સરખા વર્ણવાની અર્થાત્ ધોળી, અને ઉંધા છત્રના આકારે રહેલી સિદ્ધિશિલા જિનેશ્વરે કહેલી છે [૪] સિદ્ધિશિલાની પરિધિ એક ક્રો. બેતાળીશ લાખ ત્રીશ હજાર બેસો અને ઓગણપચાસ યોજન

बहुमज्झदेसभाए-अट्ठेव य जोयणाइ बाहल्लं ।
चरिमंतेसुय तणुई-अंगुलसंखिज्जइं भागं ॥ ६ ॥ (इति)

अवगाहना पुनः शरीरभावात्सिद्धजीवप्रदेशावगाढाकाशप्रदेशरूपेह गृह्यते—

तत्र—

ईसीपब्भाराए उवरिं खलु जोयणस्स जो कोसो ।
कोसस्सय छब्भाए सिद्धाणो गाहणा भणिया ॥ १ ॥
तिन्निसया तित्तीसा-धणुत्तिभागोय होइ उक्कोसा ।
चत्तारि य रयणीओ-रयणितिभागूणिया मज्झा ॥ २ ॥
ओगाहणा जहन्ना-समहियअट्ठंगुला य इगरयणी ।
सेलेसिसद्ठियतणु-त्तिभागहीणा तदाकारा ॥ ३ ॥ (इति)

ततो निर्वाणगतानि सौख्यानि सिद्धशर्माणि प्राप्नुवंति लभते

છે (૫) તે બહુ મધ્યદેશ ભાગમાં એટલે પૂરા વચ્ચમાં આઠ યોજન જાડી છે, અને છેડાઓમાં ઝીણી એટલે આગળના સંખ્યાતા ભાગ જેટલી છે [૬] અવગાહના તે સિદ્ધોનું શરીર નહિ હોવાથી સિદ્ધ જીવોના પ્રદેશથી અવગાહ થએલા (વ્યાપ્ત થએલા) આકાશ પ્રદેશરૂપે ગ્રહણ લેવી

ત્યાં ઇષત્ પ્રાગ્ભારાની ઉપરના યોજનનો જે છેલ્લો કોશ (ગાઉ) તે કોશના છઠ્ઠા ભાગમાં સિદ્ધોની અવગાહના છે [૧] ત્રણસો તેત્રીશ ધનુષ્ય અને એક તૃતીયાંશ ધનુષ્ય એ ઉત્કૃષ્ટી અવગાહના, અને ચાર હાથમાં એક તૃતીયાંશ કમતી એ મધ્યમ અવગાહના છે [૨] જઘન્ય અવગાહના એક હાથ ને આઠ આગળ છે એ બધી અવગાહના શૈલેષીકરણ વખતે રહેલા શરીર કરતા તેના એક તૃતીયાંશ ઉણી અને તેના જેવા આકાર વાળી હોય છે [૩]

તે માટે નિર્વાણગત સુખોને એટલે સિદ્ધ જીવોના સુખોને પામે છે, એમ સમજવું

तानि पुनरेवमागमे वर्ण्यंते —

नवि अत्थि माणुसाणं–त सुक्ख नविय सव्वदेवाणं ।
ज सिद्धाण सुक्खं–अव्वाबाह उवगयाण ॥ १ ॥
जह नाम कोइ मिच्छो–नगरगुणे बहुविहे वियाणतो ।
न चएइ परिकहेउ–उवमाइ तहिं असतीए ॥ २ ॥

म्लेच्छज्ञात त्वेवं

कोइ नरिंदो निय पट्टणाउ विवरीयसिक्खतुरएण । अडवीए प-क्खित्तो–खुहापिवासाहिं परिभूओ ॥ १ ॥ पायवतलंमि पडिओ-केणा-वि पुलिंदएण करुणाए । विहिओ पउणसरीरो–वरसलिलप्फलफलप्पया-णेण ॥ २ ॥ पिलियंमि यनियसिन्ने–नेइ कयन्नुत्ति निवो नयरे । ठावइ वर पासाए–परिहावइ पवरचीराइ ॥ ३ ॥ वरभोयगपमुहेहिं–दि-

---

સિદ્ધના સુખો આગમમા આ રીતે વર્ણવ્યા છે —

માણુસોને તે સુખ નથી તેમજ સર્વ દેવોને પણ તે સુખ નથી, કે જે સુખ અવ્યાબાધ પદને પામેલા સિદ્ધોને છે (૧) જેમ કોઇ મ્લેચ્છ નગરના અનેક પ્રકારના ગુણો જાણતો થકો પણ કહેવાને સમર્થ નહિ થાય કેમકે તેને ત્યા કોઇ તેવી ઉપમા મળી શક્તી નથી [તેમ સિદ્ધના સુખો માટે પણ જાણવુ] [૨]

મ્લેચ્છનુ ઉદાહરણ આ રીતે છે

કોઇક રાજા પોતાના નગરથી ઉંધી રીતે શીખવેલા ઘોડાવડે અટવીમાં આવી પડ્યો ત્યા તે ભૂખ તરસથી પીડાયો (૧) એટલે તે ઝાડની નીચે જઇ પડ્યો તેવામાં કોઇ પુલિંદે [મ્લેચ્છે] કરુણા લાવીને તેને સારુ પાણી તથા ફળો આપીને હુશિયાર કર્યો (૨)

હવે તેનું સૈન્ય આવી પહોંચતા તે કૃતજ્ઞરાજા તે પુલિંદને નગરમા તેડી લાવ્યો, અને ત્યા સારા મહેલમા તેને રાખ્યો, તથા સારા વસ્ત્રો તેને પહેરાવ્યા [૩] તથા સારા

व्वाहारेहिं पीणइ पुलिंद । अह सो कयाइ सुमरइ-नियजम्मभुव पुलिंदनरो ॥ ४ ॥ मुणिऊण इय रन्ना-विसज्जिओ सो गओ निय अडविं। मिलिओ सयणाण इमेहि पुच्छिओ कत्थ पत्तो सि ॥ ५ ॥ सो कहइ नरवेण-नयरे नीओम्हि, त पयपालि । केरिसयं त नयर-सो जपइ पल्लितुल्लति ॥ ६ ॥ ते विंति कत्थ वसिओ-सो भासइ मणिमयमि पासाए । ते विंति केरिसो सो-सो साहइ उडयमारित्थो ॥ ७ ॥

ते विंति किं परिहिय-तुमए ? सो भणइ पट्टवत्थाइ । ते विंति केरिसाइ ? सो समइ वक्कलसमाइ ॥ ८ ॥ ते विंति किं च भुत्त ? वज्जरइ स, मोयगा, भणति इमे । ते केरिसा ? पुलिंदो-वुत्तइ, ते पक्क बिल्लसमा ॥ ९ ॥ इय अडविरनिदेहिं-दिट्ठतेहिं अदिट्ठनयराण । जह सो सयणाण पुरो-नयरसरूव पत्वेइ ॥ १० ॥ तह केवलीहिं मुणुणि-

---

મેદક વગેરે [ભિન્ન] આહારોથી તે પુલિંદને ખુશી કર્યો. હવે કોઈ વેળાએ તે પુલિંદ પોતાની જન્મભૂમિને સંભારવા લાગ્યો. [૪] તે જાણીને રાજાએ તેને રજા આપી, એટલે તે પોતાની અટવીમાં ગયો અને સગાઓને મળ્યો, એટલે તેમણે પૂછ્યું કે, તું ક્યાં પરોણો હતો ? (૫) તે બોલ્યો કે એક રાજા મને નગરમાં લઈ ગયો હતો. તેઓ બોલ્યા કે નગર તે વળી કેવું હશે ? પુલિંદ બોલ્યો કે આ પલ્લિના જેવું [૬] તેઓ બોલ્યા કે ત્યાં તું ક્યાં રહેતો હતો ? પુલિંદ બોલ્યો કે મણિમય મહેલમાં તેઓ બોલ્યા કે મહેલ તે કેવો હશે ? પુલિંદ બોલ્યો કે ગુફા જેવો [૭]

તેઓ બોલ્યા કે તેં શું પહેર્યું ? પુલિંદ બોલ્યો કે રેશમી કપડાં. તેઓ બોલ્યા કે, તે કેવાં હતાં ? પુલિંદ બોલ્યો કે વલ્કલ જેવાં [૮] તેઓ બોલ્યા કે, તું શું ખાતો ? પુલિંદ બોલ્યો કે મોદક. તેઓ બોલ્યા તે કેવા હોય ? પુલિંદ બોલ્યો કે પાકેલા બિલુ જેવા. (૯) એમ અટવીમાં પ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાંતોથી તે તેમને [illegible] જોયેલ તેવા સગાઓના આગળ નગરનું સ્વરૂપ પ્રરૂપતો હતો.

णसिद्धिछहेहिंवि अणुत्तमत्तेण । त सुत्तु मसर्कक्र तहवि–किंचि उवमाइ साहेमि ॥ ११ ॥ सयलाहिवाहिरहिओ–महुराहारेहिं पीणियसरीरो । तरुणो कलासु कुसलो–वियड्ढमित्तेहिं परियरिओ ॥ १२ ॥

सुणमाणो सवणिय–कन्नं किंनरकयं सरसगेयं । पिच्छंतो बहुविहाव–भावरम्म रमणिनट्ठ ॥ १३ ॥ कुसुममयनाहिघणसार–चंदणामोयमाइग्घाणो । कप्पूरपूरपरिगय–पगिट्ठतंबोलसुरहिमुहो ॥ १४ ॥ पट्टसुयपच्छाइयमहल्लपल्लंकहंसतूलिगओ । पेसलपसन्नसनिहिय––कामिणी विहियचडुकम्मो ॥ १५ ॥ इय अणुकूले विसए–सेवंतो ज सुहं इमो लहइ । तं इक्कसिद्धसुक्खस्स––होइ नाणतभागोवि ॥ १६ ॥

तथाचार्ष.

जह सव्व कामगुणिय–पुरिसो भुत्तूण भोयणं कोइ । तण्हा छुहा-

સનિઓ તેવી ઉપમાના અભાવે તેને કહી શકતા નથી, છતા કાઇક ઉપમાવડે હુ તે કહુ છુ (૧૧) જેમ કોઇક સકળ આધિ વ્યાધિથી રહિત, મધુર આહારથી તૃપ્ત થએલ શરીરવાળો, કળા કુશળ ચતુર મિત્રોથી પરિવરેલો તરૂણ પુરૂષ [૧૨]

કાનને આનદ આપનાર કિન્નરોએ ગાએલુ સરસ ગાન સાંભળતો થકો, અને બહુ હાવભાવથી રમણીય એવુ સ્ત્રીઓનુ નૃત્ય જોતો થકો [૧૩] તથા ફૂલ, કસ્તૂરી, કપૂર, અને ચદનની ખુશબોથી નાકને ખુશ કરતો થકો, તેમજ કપૂરથી ભરેલા ઉમદા તંબોળથી મુખને સુવાસિત કરતો થકો, [૧૪] અને રેશમી કપડાથી ઢાંકેલા મોટા પલગમા રહેલા હસતૂલિક (સુવાળા ગાદલા) પર સતો થકો, અને કોમળ અને હસમુખી કામિનીઓના હાથે ચપી કરાવતો થકો [૧૫] એમ (સઘળા) અનુકૂળ વિષયો સેવતો થકો જે સુખ પામે છે, તે સુખ એક સિદ્ધ જીવના સુખના અનતમા ભાગ જેટલુ પણ નથી [૧૬]

જે માટે આગમમા કહેલુ છે કે—

જેમ કોઇ પુરૂષ સર્વ કામ ગુણવાળુ ભોજન કરીને ભૂખ, તરસથી વિમુક્ત

विमुक्को–अच्छिज्ज जहा अमियतित्तो ॥ १७ ॥ इय सव्वकालतित्ता–अउल निव्वाण मुवगया सिद्धा । सासय मव्वाबाह–चिट्ठतिसुही सुहं पत्ता ॥ १८ ॥

इत्यादि.

इदमुक्तं भवति–सम्यक् सिद्धांतार्थपरिभावनपराणां तदुक्तानुष्ठानकरण–प्रवृत्तानां प्रतिक्षणमवर्द्धमानोत्तरोत्तरशुभाध्यवसायनीरपूरप्रक्षालितसकलघनघातिकर्मकालुष्याणामविकलसकलविमलकेवलखलावलोकितलोकालोकानामघन्यतोंतर्मुहूर्त्तमुत्कृष्टतो देशोनपूर्वकोटिं यावत् कृतवसुमतीतलपावित्र्याणां शैलेशीकरणप्रक्षपितनिःशेषभवोपग्राहिकर्म्मप्रकृतिसंहतीनां भव्यसत्वानां सभाव्यतएव क्षेत्रकालसंहननादिसमग्रोदग्रसामग्रीवशात् पारंपर्येण निर्वाणसुखप्राप्तिरिति.

[इति श्रीधर्मरत्नवृत्तिः समाप्ता]

થાય એટલે ખુબ તૃપ્ત થયો કહેવાય છે તેમ અનુપમ નિર્વાણને પામેલા સિદ્ધો સર્વ કાળ તૃપ્ત રહી શાશ્વત અને અવ્યાબાધ સુખને પામી સુખી બની રહે છે [૧૭-૧૮] ઇત્યાદિ

ભાવાર્થ એ છે કે રૂડી રીતે સિદ્ધાંતના અર્થની વિચારણા કરતાં, તેમાં કહેલી ક્રિયામાં પ્રવર્તતા પ્રતિક્ષણ વધતા ઉત્તરોત્તર શુભ અધ્યવસાયરૂપ નીરના પૂરથી સકળ ઘાતિકર્મની મલિનતાને ધોઈ નાખનાર સંપૂર્ણ નિર્મળ કેવળજ્ઞાનના બળે કરી લોકાલોકને જોનારા, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત લગી અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણી પૂર્વકોટિ સુધી પૃથ્વીતળને પાવન કરતા અને શૈલેશી કરણથી સઘળો ભવોપગ્રાહિ કર્મની પ્રકૃતિઓને ખપાવનાર ભવ્ય જીવો ક્ષેત્રકાળ—સંઘયણ વગેરે સમગ્ર ભારે સામગ્રીના વશથી પરંપરાએ નિર્વાણ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે એ બરાબર સમજવે છે

॥ શ્રી ધર્મરત્નની વૃત્તિ સમાપ્ત થઇ ॥

विष्णोरिवयस्य विभोः-पदत्रयीव्यानशे जगन्निखिल । सद्धर्मरत्न-जलधिः-स श्रीवीरो जिनो जयतात् ॥ १ ॥ कुंदोज्ज्वलकीर्तिभरैः-सुरभीकृतसकलविष्टपाभोगः । शतमखशतविनतपदः-श्रीगौतमगणधरः पातु ॥ २ ॥ तदनु सुधर्मस्वामि-जंबूप्रभवादयो मुनिवरिष्ठाः । श्रुतजलनिधिपारीणा-भूयासः श्रेयसे सन्तु ॥ ३ ॥ क्रमशश्चित्रावालक-गच्छे कविराजराजिनभसीव । श्रीभुवनचंद्रसूरि-र्गुरुरुदियाय प्रवरतेजाः ॥ ४ ॥

तस्य विनेयः प्रशमैक-मंदिरं देवभद्रगणिपूज्यः । शुचिसमयकनकनिकषो बभूव भुवि विदितभूरिगुणः ॥ ५ ॥ तत्पादाम्बुजभृंगा-निस्संगाश्चंगतुंगसंवेगाः । संजनितशुद्धबोधा जगति जगच्चंद्रसूरिवराः ॥ ६ ॥ तेषामुभौ विनेयौ-श्रीमन्नदेवेंद्रसूरिरित्याद्यः । श्रीविजयचंद्रसूरि-र्द्विती-

---

વિષ્ણુની માફક જે પ્રભુનાં ત્રણ પદ [ઉત્પાદ વ્યય અને ધ્રૌવ્ય] આખા જગતમાં વ્યાપી રહેલ છે, તે સદ્ધર્મરત્નના સાગર શ્રી વીર જિન જયવંત રહો. [૧] કુંદના ફૂલ જેવી ઉજ્જ્વળ કીર્તિના ભરથી ભુવનના આભોગો (વિસ્તારવાળા પ્રદેશો) સુરભિત કરનાર, અને સેંકડો ઇંદ્રોએ નમેલ પગવાળા શ્રી ગૈતમ ગણધર (અમારૂં) રક્ષણ કરો. [૨] ત્યાર બાદ સુધર્મ સ્વામી તથા જંબુ સ્વામી પ્રભવ વગેરે શ્રુતસાગરના પારગામી ઘણા મુનીશ્વરો [અમારા] શ્રેયના લખી થાઓ. [૩] એમ પરંપરાએ ચિત્રાવાલક [ચિત્રવાલ નામના] ગચ્છમાં કવીશ્વરાની શ્રેણિરૂપ આકાશમાં શ્રી ભુવનચંદ્ર નામે સારે તેજવાન્ ગુરૂ ઉદય પામ્યા. [૪]

તેમના શિષ્ય પ્રશમ ગુણના મંદિર પૂજ્ય દેવભદ્ર ગણિ થયા, તેઓ પવિત્ર સિદ્ધાંતરૂપ સોનાની કસોટી સમાન અને જગદ્વિખ્યાત ઘણા ગુણવાળા હતા. [૫] તેના પાદપદ્મમાં ભમરા સમાન નિસંગ, સરસ ઉંચા સંવેગવાળા જગતમાં શુદ્ધ બોધ ફેલાવનાર, એવા જગચ્ચંદ્રસૂરીશ્વર થયા. [૬] તેમના બે શિષ્ય થયા—પહેલા શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરિ અને બીજા શ્રી વિજયચંદ્રસૂરિ, કે જે અનુપમ કીર્તિવાન્ હતા. (૭) તેમાંના

यशोऽद्वैतकीर्त्तिभरः ॥ ७ ॥ स्वान्ययोरुपकाराय—श्रीमद्देवेंद्रसूरिणा ।
धर्मरत्नस्य टीकेयं—सुखबोधाविनिर्ममे ॥ ८ ॥

प्रथमां प्रतिमप्रतिमे— बिभ्राणो गुरुजनेषु भक्तिभरं । विद्वान् विद्यानंदः—सानंदमना लिलेखास्याः ॥ ९ ॥ श्रीहेमकलशवाचक-पंडितवर धर्मकीर्त्तिमुख्यबुधैः । स्वपरसमयैककुशलैस्तदैव संशोधिता चेयं ॥ १० ॥ यद्वादितमल्पमतिना— सिद्धांतविरुद्धमिहकिमपिशास्त्रे । विद्भिस्तत्त्वज्ञैः—प्रसादमाधाय तच्छोध्य ॥ ११ ॥ बह्वर्थमल्पशब्दं-शास्त्रमिदं रचयता मया कुशलं । यदवापि, धर्मरत्न—प्राप्तिर्जगतो पि तेनास्तु ॥ १२ ॥

(ग्रंथाग्रं. ९७००)

॥ इति श्री धर्मरत्न टीका समाप्ता ॥

श्रीमान् देवेंद्रसूरिये स्वपरना उपकार माटे धर्मरत्न नामना ग्रंथनी सुखबोधा [सुखे समजाय एवी अथवा एवा नामवाळी] आ टीका बनावी छे [८]

आ टीकानी पहेली प्रत गुरुजनमां अनुपम भक्तिभर धरता विद्वान् विद्यानंदे आनंदित मनथी लखी छे [९] तेमज एने तेज वखते श्री हेमकलश उपाध्याय तथा पंडितवर्य धर्मकीर्त्ति प्रमुख विद्वानोए शोधी छे (१०) (ज्ञता) अल्प मतिए आ शास्त्रमां जे कंइ सिद्धान्त विरुद्ध कहेवामां आव्युं होय, ते तत्त्वज्ञ विद्वानोए प्रसाद करीने सुधारी लेवुं [११] बहु अर्थवाळा अने अल्प शब्दवाळा आ शास्त्रने रचता में जे कुशळ मेळव्युं छे, तेनावडे जगतने पण धर्मरत्ननी प्राप्ति थाओ. (१२)

(कुल ग्रंथ संख्या श्लोक ९७००)

आ रीते श्री धर्मरत्न ग्रंथनी टीका समाप्त थइ छे.

शुद्धिपत्रकम्

अशुद्धम्.	शुद्धम्	पृष्ठ.	पंक्ति.
मोक्षा	मोक्षा	३	४
त्यनुरुपे	त्यनुरूपे	३	८
मार्यो	मार्गो	६	७
दट्ठवा	दट्ठ्वा	३०	७
भाववतित्व	भावयतित्व	३३	२
तेपारस	तेपा रस	३७	६
श्रद्धचरण	शुद्धचरण	३९	२
मेतावेतेवे	मेतावतैवे	४८	५
रदुपित	रदूपित	८२	२
चरित्रवतो	चारित्रवतो	१०४	१०
मययस्य	मयमस्य	१०८	५
क्रियामा	क्रियाया	१४०	९
पुष्पिका	मुम्पिका	१४२	११
मस्तीलत	मस्वलित	१८१	६
लिंगपटक	लिंगपट्क	१८४	५
जयायसी	ज्यायसी	१९९	८
मिथ्याग्रुक्त	मित्याग्रुक्त	२००	४
चिभुवन	त्रिभुवन	२००	८
यथार्थ	यथार्थः	२१२	१
तूण	चूण	२२१	१२
द्विद्धधा	द्विद्धिधा	२४४	३
जपय	जय	२५४	९
षघु	बधु	२६५	१
ग्रीप	ग्रपि	२८४	६
मिंद	मिद	२९२	८

॥ शुद्धिपत्रं समाप्तम् ॥

यकोऽद्वैतकीर्त्तिभिः ॥ ७ ॥ स्वान्ययोरुपकाराय—श्रीमद्देवेंद्रसूरिणा । धर्मरत्नस्य टीकेयं—सुखबोधाविनिर्ममे ॥ ८ ॥

प्रथमां प्रतिमप्रतिमं— बिभ्राणो गुरुजनेषु भक्तिभरं । विद्वान् विद्यानंदः—सानंदमना लिलेखास्याः ॥ ९ ॥ श्रीहेमकलशवाचक-पंडितवर धर्मकीर्त्तिमुख्यबुधैः । स्वपरसमयैककुशलैस्तदैव सशोधिता चेय ॥ १० ॥ यद्वादितमल्पमतिना— सिद्धांतविरुद्धमिहकिमपिशास्त्रे । विद्वद्भिस्तत्त्वज्ञैः—प्रसादमाधाय तच्छोध्य ॥ ११ ॥ बह्वर्थमल्पशब्द—शास्त्रमिदं रचयता मया कुशलं । यदवापि, धर्मरत्न—प्राप्तिर्जगतोऽपि तेनास्तु ॥ १२ ॥

(ग्रथाग्र ९७००)

॥ इति श्री धर्मरत्न टीका समाप्ता ॥

શ્રીમાન્ દેવેંદ્રસૂરિએ સ્વપરના ઉપકાર માટે ધર્મરત્ન નામના ગ્રંથની સુખબોધા [સુખે સમજાય એવી અથવા એવા નામવાળી] આ ટીકા બનાવી છે [૮]

આ ટીકાની પહેલી પ્રત ગુરૂજનમાં અનુપમ ભક્તિભર ધરતા વિદ્વાન્ વિદ્યાનંદે, આનંદિત મનથી લખી છે [૯] તેમજ એને તેજ વખતે શ્રી હેમકળશ ઉપાધ્યાય તથા પંડિતવર્ય ધર્મકીર્ત્તિ પ્રમુખ વિદ્વાનોએ શોધી છે (૧૦) (છતાં) અલ્પ મતિથી આ શાસ્ત્રમાં જે કંઇ સિદ્ધાંત વિરૂદ્ધ કહેવામાં આવ્યું હોય, તે તત્ત્વજ્ઞ વિદ્વાનોએ પ્રસાદ કરીને સુધારી લેવું [૧૧] બહુ અર્થવાળા અને અલ્પ શબ્દવાળા આ શાસ્ત્રને રચતાં મેં જે કુશળ મેળવ્યું છે, તેનાવડે જગતને પણ ધર્મરત્નની પ્રાપ્તિ થાઓ (૧૨)

(કુળ ગ્રંથ સંખ્યા શ્લોક ૯૭૦૦)

આ રીતે શ્રી ધર્મરત્ન ગ્રંથની ટીકા સમાપ્ત થઇ છે.

शुद्धिपत्रकम्.

शुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ.	पङ्क्ति.
ोक्षा	मोक्षा	३	४
थनुरूपे	त्वनुरूपे	३	८
ागो	मागो	६	७
दद्त्वा	दद्त्व्वा	३०	७
भात्वतित्व	भात्यतित्व	३३	२
तेपारस	तेपा रस	३७	६
शुद्वचरण	शुद्धचरण	३९	२
मेतार्तेवे	मेतार्वर्तेव	४८	५
रगूपित	रदूपित	८२	२
चरित्रवतो	चारित्रवतो	१०४	१०
मयस्य	मयमस्य	१०८	५
क्रियामा	क्रियायां	१४०	९
मुप्पिका	मुप्मिका	१४२	११
मस्वीलत	मस्वलित	१८१	६
िंगपटक	लिंगपट्क	१८४	५
ज्यायसी	ज्यायसी	१९९	८
मिथ्याद्युक्त	मित्याद्युक्त	२००	४
त्रिभुवन	त्रिभुवन	२००	८
यथार्थ	यथार्थः	२१२	१
तूण	चूण	२२१	१२
दुद्विधा	दुद्विगा	२४४	३
जपय	जय	२५४	९
घु	वधु	२६५	१
पीप	ग्रपि	२८४	६
मिंद	मिद	२९२	८

॥ शुद्धिपत्रं समाप्तम् ॥